

## विशेष खुलासो.

१ श्री पुना निवासी शेट रत्नाजी डोंगाजीये पोतानी इयातीमां पोताना पुन्यार्थे रुपीया २००१ शुभ खाते खर्च करवा कद्दा तेमां रुपीया ५०१ मां कोई पण पुस्तकनी १००० नकल छपावी प्रसिद्ध करवा कहेलु हतु ते प्रमाणे आ पुस्तकनुं काम शरु कर्या पछी आ पुस्तकना फारमो वधी जवाधी तेमज छपामणी वाइडींग विगेरे खर्च वधवाथी एक हजार नकल रुपीया ५०१ मां थाय नही तेथी आ पुस्तकमांथी पांचसो नकल महूम शेट रत्नाजी डोंगाजीना नामथी छपावी छे. ते साधुसाध्वी जाहेर लायत्रेरी अने संस्थाओने फक्त पोष्ट खर्च लेई भेट आपवामां आवशे.

२ आ पुस्तकनी एकंदर नकल २०५० छपावी छे ते नीचे मुजव. ५०० नकल श्री पुनानिवासी रत्नाजी डोंगाजीना खर्चथी छपावी छे. ५०० नकल शा. शिवनाथ लुंवाजी जैन पुस्तकालयमां पुस्तको वेचाणनां तथा परचुरण बीजा सदग्रहस्थो तरफथी ज्ञान खाते खर्चवा आवेली रकममांथी छपावी छे.

१०५० मेसाणा श्री जैन श्रेयस्कर मंडळ तरफथी वधारानुं खर्च आववाथी छपावी छे.

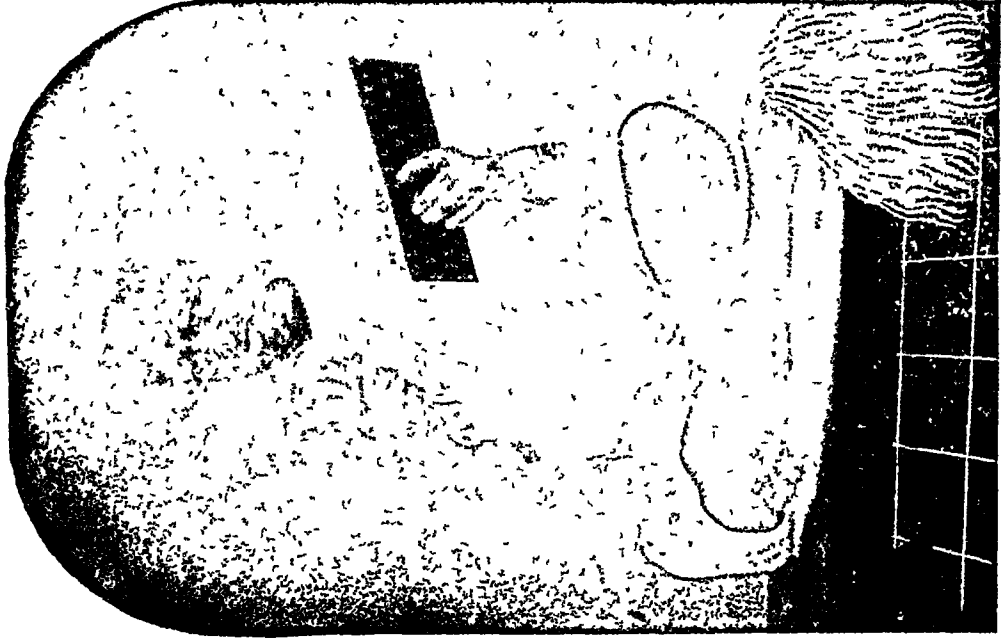
३ भेट मंगवनारे पोष्ट खर्च वास्ते चार आनानी टीकीटो अगाड मोकलवी ए शिवाय मोकलवामां आवशे नही.

४ किंमतथी मंगवनारे किंमत अने पोष्ट खर्च मली सवा रुपीयो मनीओर्डरथी प्रथम मोकली आपवो.

५ जवाब मंगवनारे रीप्लाय क्याई अथवा टीकीट मोकलवी ए शिवाय जवाब आपवामां आवशे नही.

प्रसिद्ध कर्ता.





शास्त्रयुति महंम महासा श्री बुद्धिविजयनी  
( इंदौराज्जी ) महाराज.



सद्गुणानुरागी मुनिवर्भ श्रीमान  
कंपुपिसवनी महाराज

## પ્રસ્તાવના નંક ૨

પ્રિય વાંચનાર !

સમસ્ત જન સમાજના કલ્યાણ અર્થે સ્વાયંભૂત રસ, ભાવ અને સદુપદેશ પૂર્ણ આ ત્રણ ગ્રંથો એકજ પુસ્તકમાં એકી સાર્થ, શાન્તાત્મા મુનિરાજે કરેલા વિવેચન સાથે સમાજ સન્મુખ સહર્ષ રજુ કરવાની સુંદર તક આજે અમોને મળી છે. તેથી અમે અમોને ભાગ્યશાળી સમજીએ છીએ.

આમાંનો 'સૂક્ત મુક્તાવલી' નામનો અતિ ઉપયોગી ગ્રંથ વિક્રમની સત્તરમી શતાબ્દીમાં થયેલા પંડિત પ્રવર શ્રીમાન્ કેસર વિમલજીયે મધુર ગુર્જર ભાષામાં, પદ્યબંધ, અતિ સરલ સુવોધ અને સંખ્યાબંધ અસરકારક વિષયોથી ભરપૂર બનાવેલો છે આમાં, ધર્મ, નીતિ, સદાચાર આદિ સેંકડો વિષયો ટુંકાણમાં સુંદર મુદ્દાઓ રૂપે ક્રમપૂર્વક ગુંથ્યાં છે. -દરેક વિષયના બબ્બે કાવ્યો પછી ઘણે ભાગે માલિની હંદમાં રચેલા છે. કાવ્યે કાવ્યે વિશિષ્ટતા અને તે તે વિષયની પુષ્ટિ માટે એક કે અનેક શાસ્ત્રીય ઐતિહાસિક દૃષ્ટાન્તો તેમજ અસરકારક દલીલોની ભરતી કરવામાં આવી છે. કર્તાયે 'સૂક્ત મુક્તાવલી' નામ આપી સ્વરેશ્વર તેમાં શાસ્ત્ર અને અનુભવ સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થયેલી છીપમાં બનેલા પાણીદાર મોતિઓ લઈ તેને ક્રમવદ્ ગોઠવી તેની માલ્યા બનાવી છે. આ કિમતી મોતિની માલ્યા સમસ્ત જગતના મનુષ્ય માત્રને-આવાલ વૃદ્ધ સર્વને કંઠે ધારણ કરવા યોગ્ય છે. તેમજ દરેકને વાંચવા, વિચારવા, મનનકરવા અને સ્વાસ અભ્યાસ કરવા યોગ્ય છે.-



આ મોતિની માઝાના દરેકે દરેક મળકામાં ( મોતિમાં ) પુ-  
જ્યપાદ શાન્તાત્મા સદ્ગુણ સુવાસ પૂર્ણ મુનિરાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજી  
મહારાજે કર્પૂરથી પળ અધિક સુવાસ ભરી દેવા બનતું કર્યું છે. ઝલે-  
રાત અને સુવાસ અત્ર એકત્ર થયાં છે. એક તો ગ્રન્થ સ્વતઃજ ઉત્તમ  
અને તેનાપર મહાત્માશ્રીએ સુંદર વિવેચન કરી, ગ્રન્થની ગૌરવતામાં  
ઓર વધારો કર્યો છે.

લાલ્લ્લો માનવહૃદયોમાં સુસંસ્કારરૂપ સંભાર ભરવામાં, અની-  
તિની અનેક રંગી બદીથી બચાવી લેવામાં, વ્રત, નિયમ, સંયમ, ધર્મ  
અને સદાચારના માર્ગે પ્રવર્તાવવામાં અને જન્મ, જરા, મરણરૂપ અના-  
દિનાં દુઃસાધ્ય દર્દોને નાશ કરવામાં આ ગ્રન્થના દરેકે દરેકે ઉપાય  
અમોઘ છે. જેટલે અંશે તેની અનુભવરૂપ અજમાયેશ થાય તેટલે અંશે  
તેની અમોઘપણાની પ્રતીતિ થવી સંભવે છે. એમાંના ઉપદેશ સૂત્રોને  
જીવનમાં ઉતારવા એ એની અજમાયેશ છે અને એ અજમાયેશ માટેજ  
પુનઃ પુનઃ જુદે જુદે રૂપે આવા ગ્રન્થો બહાર પાડતા રહેવાનું અમને  
ઉચિત જણાયું છે.

બીજો ગ્રન્થ શ્રીમાન્ સોમપ્રભાચાર્યજીવિરચિત શ્રી ' સિંદુર  
પ્રકર ' અપર નામ ' સુક્ત સુક્તાવલી ' નામનો સરલ સુમધુર સુસં-  
સ્કૃત ભાષામાં વિવિધ છંદોવદ્ધ અર્થ અને ભાવપૂર્ણ ઉપદેશ રહસ્યથી  
ભરપૂર રવેલો છે; કે જે જૈન વર્ગમાં અતિ સુપરીચિત છે તેના મૂલ્ય  
?૦૦ શ્લોકો આ ગ્રંથમાં પૃષ્ઠ ૨૭૬ થી ૩૦૩ સુધીમાં આપેલ છે.

આ ગ્રન્થનું ગુજરાતી ભાષામાં અવતરણ પુજ્યપાદ મહાત્મા શ્રી માન્ કર્પૂર વિજયજીયે કરેલું છે. આમાં એક એકથી ચડતા પચીસ વિષયો અનુભવમાં આવે એવાં દ્રષ્ટાન્તો સાથે વહુ સુંદર રુપમાં અસરકારક રીતે વર્ણવ્યાં છે. શ્રીમાન્ તીર્થંકરદેવ, સદગુરુ, જિનપ્રવચન, અને શ્રી સંઘની સદ્ભાવ પૂર્ણ ભક્તિ, હિંસા, અસત્ય, અદત્ત, અબ્રહ્મ, મમતાત્યાગ, અંતર શત્રુઓનો જય, સજ્જનતાનો આદર, સત્સંગતિ, ઇન્દ્રિયદમન, દાન, તપ, ભાવ, વૈરાગ્યાદિ વિષયોનું મર્મસ્પર્શી કથન કાવ્યે કાવ્યે દૃઢ ભિન્નતા, અને સર્વને સહેલથી સમજી શકાય તેવી ભાષા આ સર્વ અભ્યાસીને વોધ સાથે આનંદ આપે તેમ છે.

ત્રીજો “ આચારોપદેશ ” નામનો યથાર્થ નામવાળો ગ્રન્થ સ્વ-હતરગચ્છીય શ્રીમાન્ ચારિત્ર સુંદર ગણિ વિરચિત મૂલ્ય સંસ્કૃત ભાષામાં બનાવેલો છે તેનું પણ ગુજરાતી ભાષામાં મહાત્માજીને શોભે તેવું સુંદર અવતરણ શ્રીમાન્ કર્પૂરવિજયજી મહારાજજીએ કરેલું છે. આ ગ્રન્થમાં શ્રાવકને અવશ્ય કરવા યોગ્ય કરણીના છ વર્ગ પાઠી અસરકારક શૈલીમાં વર્ણવેલા છે.

આ ત્રણે ગ્રન્થોનો એકત્ર સમાગમ એ ગંગા, સિંધુ, અને સરસ્વતી એ ત્રિવેણીના સંગમ રુપ તીર્થની ગરજ સારનાર હોવાથી અમો આ ગ્રન્થોની ઉપયોગિતા અને મહત્તા સંવંધે વધુ ઝંડા ન ઉતરતાં, તેના અધિકારી અભ્યાસકો અને મનન પૂર્વક વાંચનારાઓ માટેજ રહેવા દેયે છીયે.

श्रीमद चिदानंदजी माहाराजकृत प्रश्नोत्तरमाळा दोहा चोपाइ रूप पद्यबंध छे ते पण दाखल करेल छे.

श्री जयशेखर सूरीकृत, श्री आत्मावबोध कुलकनी व्याख्या पण छेवटना भागमां दाखल करेल छे.

सदरहु पुस्तक छपातां दृष्टी दोषथी कोई कोई भुलो रही तेमज प्रेस दोषथी कोई कोई अक्षरोनी काना मात्रा विगेरे उडी गयेली छे. तेमां खास मोटी भुलोनु शुद्धिपत्रक आ साथे छपावेलु ते प्रमाणे सुधारी वांचवा सुज्ञजनोने विनंती करवामां आवे छे. ए शिवाय वळी कोई भुलो सुज्ञजनोने मालम पडे तो ते भुलो अमने लखी जणाववाथी तेनो बीजी आदृत्तिना वखते उपयोग करवामां आवशे.

आ ग्रन्थोनुं विवेचन करी आपनार महात्माश्रीजीनो तथा ग्रन्थ प्रसिद्धिमां द्रव्य सहाय करनारा उदारचित्त मददगारोनो अंतःकरण पूर्वक उपकार मानी वीरमीए छीए भुलचूक मिच्छामि दुक्कडम्.

संवत १९७७ श्रावण शुदी १५

गुरुवार.

वीर संवत २४४७.

ली. प्रसिद्ध कर्ता.

प्रथम श्री सूक्त मुक्तावली ग्रंथनी अनुक्रमणिका  
प्रथम धर्म वर्ग पृष्ठ १ थी ११०

नाम.	पृष्ठ
१ देवतत्व. ....	१
२ गुरुत्व. ....	४
३ धर्मत्व, ....	७
४ सम्यग् ज्ञान अभ्यास योगेज साची समज आवे छे.	२२
५ मनुष्य जन्मनी दुर्लभता अने तेनी अनन्य उपयोगिता.	२६
६ संजनीनी बलिहारी. ....	२९
७ गुणरागी अने गुणग्राही ध्वानीं जहर अने एथो उपजता अनिवार्य फायदा. ....	३२
८ मार्गानुसारीना रुप गुणो पैकी प्रथम गुण ( न्या- याचरण आदरवानी आवश्यकता. ) ....	३६
९ प्रतिज्ञा पालन ....	४०
१० उपशम गुण आदरवा आश्री उपदेश....	४८
१० अ. उपशम सरलता गुणज सर्व गुणमां सारभूत छे.	५३
११ त्रिकरण शुद्धि साचववा हितोपदेश....	५७
१२ उत्तम कुळनी महिमा प्रभाव. ....	५९
१३ विनय गुणनु सेवन करवा त्रिषे हितोपदेश ....	६१
१४ संद्विवेक प्राप्त करवा हितोपदेश. ....	६३

१५	विद्या संपादन करवा विषे हितोपदेश.	६४
१६	परोपकार करवा हितोपदेश.	६६
१७	सद् उद्यम-पुरुषार्थ सेववा माटे हितोपदेश.	६८
१८	दान धर्मनो प्रभाव.	६९
१९	शील धर्मनो प्रभाव.	७२
२०	तप धर्मनो प्रभाव.	७४
२१	भाव धर्मनो प्रभाव.	७६
२२	क्रोध कषायनो त्याग.	७९
२३	मान कषायनो त्याग.	८१
२४	माया-कपटनो त्याग	८३
२५	लोभ कषायनो त्याग करवा हितोपदेश	८५
२६	दयाधर्मनुं सेवन करवा सदुपदेश.	८७
२७	सत्यवाणी वदवानो प्रभाव समजी प्रिय अने हित- वचनज उच्चारवा हितोपदेश.	८९
२८	चोरी करवानी कुटेवथी थती खुवारी समजी नीति आदरवा हितोपदेश.	९१
२९	कुशील तजवां हितोपदेश-परस्त्री गमनथी थता गेर फायदा.	९३
३०	परिग्रह अथवा द्रव्य ममना तजवा हितोपदेश.	९५
३१	संतोष गुणधारवा-आदरवा हितोपदेश.	९७
३२	विषय तृष्णा तजवा हितोपदेश.	९९
३३	इंद्रिय पराजय आश्री हितोपदेश.	१०२

३४	प्रमाद परिहरवा हितोपदेश	...	....	१०४
३५	साधु धर्मना स्वरूपनुं संक्षेप कथन.	....	....	१०६
३६	श्रावक धर्मना स्वरूपनुं संक्षेप कथन	...	....	१०८

### द्वितीय अर्थ वर्ग पृष्ठ ११० थी १५०

३७	अर्थ विषे ( न्याय नीति अने प्रमाणिक पणाथीज द्रव्य उपार्जन करवा हितोपदेश. )	....	...	११०
३८	हितचिंतन विषे	...	....	११२
३९	लक्ष्मी विषे ( लक्ष्मी प्रभाव वर्णन )	....	....	११४
४०	कृपणता दोष तजवा अने उदार दिल करवा हितोपदेश.	....	....	११८
४१	पारकी आशा-स्पृहा या याचना नही करवा हितोपदेश.	...	....	१२०
४२	सदुपायवडे निर्धनता दूर करी सद्द्रव्य प्राप्त करी लेवा हितोपदेश.	...	...	१२२
४३	राजसेवा वर्णन—अधिकार	...	...	१२४
४४	खळता-दुर्जनता वर्णन	..	....	१२६
४५	अविश्वास विषे	..	...	१२९
४६	मैत्री ( मित्रता ) वर्णन अधिकार	....	....	१३४
४७	जुगार प्रमुख दुर्व्यसनो टाळी सुमार्गे चालवा हितोपदेश.	....	....	१३७
४८	निर्मळ यश—कीर्ति प्राप्त करवा हितोपदेश.	....	....	१४२

४९ प्रधान ( मुख्य राज्याधिकारी ) वर्णन	....	१४४
५० कञ्जा वर्णनाधिकार.	....	१४५
५१ सुखिता वर्णनाधिकार	....	१४६
५२ लज्जा वर्णन अधिकार.	....	१४८

### तृतीय काम वर्ग पृष्ठ १५० थी १६८

१ काम विषे.	....	१५१
२ पुरुष स्त्री गुण दोषोद् भावन अधिकार.	....	१५४
( १ ) पुरुष गुण वर्णन.....	....	१५४
( २ ) पुरुष दोष वर्णनम्.	....	१५५
( ३ ) स्त्रीगुण वर्णनम् ....	....	१५६
( ४ ) स्त्री दोष वर्णनम्.....	....	१५७
( ५ ) सुलक्षणी स्त्री वर्णनम्	....	१५८
( ६ ) संयोग वियोग विषे.	....	१६०
( ७ ) स्वमाता प्रत्ये सुपुत्रनुं कर्तव्य.	....	१६२
( ८ ) पितृ वासलय वर्णन.	....	१६४
( ९ ) सुपुत्र वर्णन.	....	१६६

### चतुर्थ मोक्ष वर्ग पृष्ठ १६८ थी २०४

१ मोक्षार्थ विषे. ....	....	१६८
परमपद—मोक्ष माटे पुरुषार्थ फोरववा हितोपदेश.		१६९
२ कर्म विषे—कर्म विपाक वर्णनाधिकार.	१७०—१७१	
३ क्षमा विषे—क्षमा गुण वर्णना अधिकार.	....	१७३

४	संयम विषे: संयम प्रभाव) वर्णनाधिकार: .....	१७५
	द्वादश भावना विषे. ....	१७६
( १ )	प्रथम अनित्य भावना. ....	१७६
( २ )	बीजी अशरण भावना. ....	१७८
( ३ )	त्रीजी संसार भावना. ....	१८०
( ४ )	चोथी एकत्व भावना. ....	१८२
( ५ )	पांचमी अन्यत्व भावना. ....	१८३
( ६ )	छठी अशुचि भावना. ....	१८५
( ७ )	सातमी आश्रव भावना. ....	१८६
( ८ )	आठमी संवर भावना ..	१८८
( ९ )	नवमी निर्जरा भावना ....	१८९
(१०)	दशमी लोक स्वरूप भावना ....	१९१
(११)	अग्यारमी बोधिदुर्लभ भावना ....	१९३
(१२)	बारमी धर्म भावना ....	१९४
६	मोक्षवर्ग ( रागद्वेष विषे)— .....	१९५
	राग-द्वेष दूर करवा हितोपदेश ....	१९६
७	संतोष विषे संतोष गुण सेवन करवा हितोपदेश	१९७
८	विवेक विषे विवेक आदरवा विषे हितोपदेश ....	१९९
९	वैराग्य (निर्वेद) विषे वैराग्य वर्णनाधिकार	२००-२०१
१०	आत्मबोध विषे आत्मबोध संबंधी हितोपदेश	२०२-२०३
	उपसंहार पृष्ठ २०४ थी २०९	



प्रथमधर्म वर्ग ....	....	....	....	२०४
द्वितीय अर्थ वर्ग....	....	....	....	२०६
तृतीय काम वर्ग ...	...	....	....	२०७
चतुर्थ मोक्षवर्ग ....	....	....	....	२०७

श्री सूक्त मुक्तावली ग्रंथनी अनुक्रमणिका संपुर्ण.

द्वितीय ग्रंथ सिंदुर प्रकर अपरनाम सूक्त मुक्तावली सुगम भाषा अनुवाद पृष्ठ २०८ थी २३५ तृतीय ग्रंथ श्रावक धर्मोचित आचारोपदेश भाषान्तर पृष्ठ २३५ थी २७५ सूक्त मुक्तावलीना मुळ श्लोक १०० पृष्ठ २७६ थी ३०३ चिदानंदजी कृत प्रश्नोत्तर माला पृष्ठ ३०३ थी ३१० आत्मावबोध कुलक व्याख्या पृष्ठ ३११ थी ३२०

### सवैया त्रेवीसा.

आप विसारके जो दुःख पावत, सो दुःख जानत-मुख उचारी;  
 तार्ते सुज्ञान धरो अपने चित्त, ज्ञान असी ग्रही मोह विदारी;  
 ध्यान धरो नित शुद्ध स्वरूपको, जाय मिटी भव वास वसेरो;  
 त्यागी विभाव शुद्धात्तम लेखत, पाय अनुभव आतम केरो. १

चाहकी दाहमें काहे जरे अब, भूली निजातम रिद्धि स्वतंती;  
 इंद्रिय भोग विकार विषयरस, त्यागत जागत ज्योति अनंति;  
 शुद्ध स्वभाव रमे न गमे, विषयारस भोगविलास विपत्ति;  
 याते सु सम्यक् प्राक्रम फौरत, मृगमद तोरत सर्व विपत्ति. २

कस्तुरांबाइ.

## शुद्धिपत्रक.

—:०:—

पृष्ठ.	लीटी.	अशुद्ध.	शुद्ध.
९	१	तेढलो	तेढली
९	१०	नम्रताथी	नम्रताथी
१८	२१	भेळवी	मेळवी
५८	२१	परमाणन्	परमाणून्
६०	२	कुळज ६	कुळज ३
६८	६	माइ	भाइ
७०	१	मक्ति	भक्ति
७१	१५	नीरवामां	नाखवामां
७२	१२	आश्रय	आश्रय
७४	४	मृदुता	मृदुता
७७	३	जरिण	जीरण
७९	११	क्रोधाग्नि	क्रोधाग्नि
८६	५	चहुं	चिहुं
८७	३	रमणीकेळी	रमण केळे
९५	१	स <sup>०</sup>	सर्प
९५	१२	दूःखनी	दुःखनी
९६	१	भमताने	ममताने
९७	१	लाभवश	लोभवश.

पृष्ठ.	लीटी.	अशुद्ध.	शुद्ध.
१०३	१३	इन्द्रियो	इन्द्रियोथी
१०५	८	साधा	साधवा
१०९	१७	श्रावक	श्रावक कहेवाय छे. श्रावक
१११	९	एवा	एवो
११२	१७	नेटला	तेटला
११५	१०	सहचार्य	साहचर्य
१२७	३	आंबो	आंबो
१२८	४	लींबडानी	लींबडानी
१३२	१	शक्यं	शाठ्यं
१३७	८	लेखव	लेखवे
१४२	१९	न्माय	न्याय
१४६	२	शास्त्रमां	शास्त्रमां
१४६	१७	बीनो	बीजी
१४८	१७	मातानी	माता
१५२	१२	पंकित	पंक्ति
१६९	१९	P	R
१७०	२०	देव	देवे
१७१	७	खाटा	खोटा
१७८	५	तौ	तो
१७८	११	कुतांते	कुतांते

पृष्ठ.	लीटी.	अशुद्ध.	शुद्ध.
१८५	१	मायाथा	मायाथी
१९३	३	अराधे	आराधे
१९३	२०	अभ्यासकडे	अभ्यास वडे क्वचित्
१९३	२१	क्वचित्	
१९४	१०	सुख	सुख
१९५	९	एने	एवा
२०२	१४	पीते	पोते
२०५	१८	ठाळा	टाळी
२११	१६	पळ	पणे
२१६	१४	समुद्र	समुद्र
२२२	१०	रहेवाना	रहेवानी
२२४	२०	होथ	होय
२२७	१३	राखमां	राखमांघी
२२९	११	भेटे	भेटे
२३१	४	उगाडववानो	उगाडवानो
२३२	१२	बाघेली	बांघेली
२३३	१०	छ	छ वाना
२३३	१५	अमे	अनुक्रमे
२३३	१८	शञ्चुआने	शञ्चुओने
२५०	१	पन	पान
२५०	१२	उठय	उठये

पृष्ठ.	लीटी.	अशुद्ध.	शुद्ध.
२५६	५	सामानु	सामानुं मन
२५६	१६	आवेलां	आवेला छे.
२५९	१	चर्चा	चर्या
२५९	१७	शुद्धि	शुद्ध
२६१	१०	ळेतां	लेतां
२६२	३	बोल्हुं	बोल्हुं
२६२	६	पीतानी	पोतानी
२६२	१४	लेय.	ले.
२६२	१०	वर्ज.	वर्जवां.
२६३	२	विहारनुं	विहारनु
२६३	८	( शके )	
२ ३	९	पातोज	पीतोज
२६४	१	धर्म	धर्मोचित
२६४	१०	भेदनो	भोगनो
२६६	१५	दाषा	दोषो
२६९	१९	पूर्वाध	पूर्वाधि
२७२	१	श्रर	श्वर

ॐ

# अथ श्री सूक्त मुक्तावली

ग्रंथ प्रारंभ.

देवाधिदेव अरिहंत जगवान् केवा ठे ?

(तेनां लक्षण तथा हेतु दृष्टान्ती समज साथे).

देवतत्व.

(मालिनी वृत्त.)

सकळ करम वारी, मोक्षमार्गाधिकारी,  
त्रिभुवन उपगारी, केवळ ज्ञान धारी;  
जविजन नित सेवो, देव ए जक्तिजावे,  
इहज जिन जजंतां, सर्व संपत्ति आवे. १

जिनवर पद सेवा, सर्व संपत्तिदाइ,  
निशदिन सुखदाइ, कल्पवल्ली सदाइ;  
नमि विनमि लहीजे, सर्व विद्या वरुदाइ,

रुषज्ज जिनह सेवा, साधतां तेह पाइ. २

जे सघळां कर्म निवारीने तीर्थकर पदवी पमाय छे  
आवी रीते—

“ ज्ञानावरणी क्षय करी, दर्शनावरणी कर्म;  
वेदनी कर्म दूरे करी, टाळ्युं मोहनी कर्म.  
नाम कर्म ने आयु कर्म, गोत्र अने अंतराय;  
अष्ट कर्म तें एणी पेरे, दूर कथीं महाराय. ”

राग द्वेषादिक सघळा दोषो सर्वथा दूर करी नांखवाथी जे-  
मने अनंता गुणो प्रगट थया छे अने त्रिभुवन एटले स्वर्ग मृत्यु,  
अने पातालवासी प्राणीओ उपर जे सदाय उपकार करी रह्या छे,  
वळी जगत् मात्रनी सर्व वात संपूर्ण रीते जाणी शकाय एवुं नि-  
र्मळ केवळज्ञान जेने प्राप्त थयेळुं छे, एवा देवाधिदेव श्री अरिहंत  
भगवान् होय छे. तेमनी हे भविजनो ! तमे पूर्ण प्रेमथी निरंतर  
सेवा-भक्ति करो. पूर्ण प्रेमथी एवा प्रभुनी सेवा-भक्ति करवाथी  
तमे सघळी सुख-संपदा सहजे पामी शकशो. १ सकळ दोषरहित  
श्री जिनेश्वर भगवान्नी सेवा-भक्ति सर्व संपत्तिने आपवावाळी छे  
अने सदाय सुख समाधिने करनारी छे तेथी ते ( प्रभुनी भक्ति )  
कल्पवेली जेवी भविजीवोने सहायकारी कही छे. जूओ के ऋष-  
भदेव भगवान्नी खरा भावथी सेवा-भक्ति करवावडे नमि  
अने विनमि सर्व विद्यासहीत नीचे मुजब विद्याधरनी ऋद्धि पाम्या. २

प्रथम भगवाने गृहस्थ अवस्थामां नमि अने विनमिने पुत्र  
तरीके पाळ्या हता. ज्यारे भगवाने दीक्षा लीधी त्यारे ते बंने पर-  
देश गयेला हता. परदेशथी ज्यारे पाळा आव्या न्यारे तेमने लायक  
राज्यभाग भरतजीए आपवा मांडचो, परंतु ते भरतजीए आपवा  
मांडेलो राज्यभाग तेमणे लीधो नहिं पण तेओ बंने ऋषभदेव भग-

वान् पासेथीज ते लेवा माटे निश्चय करीने प्रभु पासे आवी उचित सेवा भक्ति करीने राज्यभाग मागवा लाग्या. प्रभु तो काउस्सग ( कार्यात्सर्ग ) ध्याने मौनपणेज रहेता हता, तोपण बंने भाइओनो प्रभु प्रत्ये गाढ भक्तिभाव जोइने प्रसन्न थयेला इन्द्रे तेमने अनेक पाठसिद्ध विद्याओ सहित बैताढ्य पर्वत उपर विद्याधर योग्य मोटी राज्यऋद्धि आपी. आवी रीते जिनेश्वर भगवान्नी साचा भावथी भक्ति करवावडे अनेक जीवो सुखी थया छे एम समजी आपणे पण प्रभु सेवामां रसिक थवुं अने आपणां कुटुंबी-संबंधीओने पण प्रभुभक्तिमां रसिक करवां. सारां धोयेलां वस्त्र ( स्वच्छ कपडां ) पहरीने प्रभुना दर्शन करवा प्रभाते, बपोरे अने सांजे एम त्रण वरवत नियमसर जवुं. निस्सिही कही देरासरना द्वारमां पेसीने घर संबंधी वातचित के कोइ जातनो कलेश कंकास कोइ साथे करवो नहिं. प्रभु सन्मुख साथीयो करवा माटे सारा अणीशुद्ध चोरवा तेमज बदाम, सोपारी, श्रीफल विगेरे सरस फळ अने शुद्ध स्वदेशी साकर प्रमुखथी वनावेलां पकवान्तरूप नैवेद्य प्रभु पासे ढोकीने प्रार्थना करवी के “ हे देवाधिदेव प्रभु ! आप मारां जन्म, जरा अने मरणनां दुःख निवारो ! मने निर्मळ ज्ञान, निर्मळ श्रद्धा अने सद्-वर्तन प्राप्त थाय एवी सुबुद्धि आपो ! माराथी कंइ पण लोकविरुद्ध कार्य न थाओ ! हुं सदाय न्याय मार्गेज चालतो रहुं, मारा वडी-लोनी सदाय चाकरी वरदास प्रेमथी करुं, परोपकारनां कार्य करुं, अने सद्गुरुनो जोग गामी जीवतां सुधी तेमनी आज्ञानुं अखंड पालन करुं, अने मने आपनी कृपाथी इष्ट फळनी प्राप्ति थाय एम



इच्छं छुं. वळी हे प्रभु! भवोभव मुझने आपना चरण कमळनी सेवना प्राप्त थाओ ! तेमज समाधियुक्त मारुं आयुज्य पसार थाओ ! अने भवांतर (बीजां भव)मां पण मने आपना पवित्र धर्मनुंज शरण हो! परम पवित्र देव, गुरु अने धर्ममांज मारी बुद्धि सदाय स्थपायेळी वनी रही ! ”

### गुरुतत्त्व.

स्वपर समय जाणे, धर्म वाणी वखाणे,  
 परम गुरु कह्याथी, तत्त्व निःशंक माणे;  
 ज्ञविक्र कज विकाले, ज्ञानु ज्युं तेज ज्ञाले,  
 इहज गुरु ज्ञजो जे, शुद्ध मार्ग प्रकासे. ३

सुगुरु वचन संगे, निस्तरे जीव रंगे,  
 निरमळ नीर थाये, जेम गंगा प्रसंगे;  
 सुणिय सुगुरु केशी, वाणि राय प्रदेशी,  
 लहो सुरजव वासी, जे थशे मोक्षवासी. ४

जे स्वसंप्रदायनां शास्त्र-सिद्धांतमां तेमज पर संप्रदायना शास्त्र-सिद्धांतमांनिपुण होय-तेमां रहेळुं रहस्य सारी रीते जाणता होय अने निष्पक्षपातपणे ( मध्यस्थपणे ) भविजनोने धर्म मार्गमां जोडवा माटे शास्त्रवाणी संभळावता होय; जेमने राजा अने रंक उपर समान भाव होय एटले सहु सहुनी योग्यता प्रमाणे जे निःस्पृहपणे

(परोपकार बुद्धिथी) धर्म मार्ग बतावता होय; परम गुरु-वीतराग परमात्माना प्रवित्र वचनानुसारे वस्तु तत्त्वनो निर्णय करीने जे प्रवर्तता होय; जेमणे पर उपाधिनी विवेकथी त्याग करी सकळ उपाधिरहित मोक्षमार्गज आदर्यो होय; एटले जे आत्म-साधन करी लेवामां सदाय उजमाळ रहेता होय अने जेम सूर्य पोतानां किरणो-वडे कमळोने विकस्वर करे छे तेम जे शास्त्रवाणीना प्रकाशवडे भविजनोने प्रतिबोध करे छे; एवी रीते जे शुद्ध-निर्दोष-मोक्षमार्गनुंज सतत आलंबन लेवा उपदिशे छे एवा त्यागी वैरागी महात्माओने हे भव्यजनो ! तमे सुगुरु तरीके आदरो !! जेम गंगा नदीना समागमथी गमे तेवुं अने गमे त्यांथी आवी मळेळुं जळ निर्मळ अने महिमावाळुं बने छे; पारसमणिना संगथी जेम लोडुं होय ते सुवर्णरूप बनी जाय छे; अने मलयांचळना पवननो स्पर्श थवाथी अन्य रुखडां पण चंदनरूप थइ जाय छे; तेम सुगुरुनां अमृत वचननी ऊंडी असरथी जीवनी पण दशा सुधरी जाय छे. जीवना अनादि दोषो, जेवाके मिथ्यात्व, अज्ञान, अविरति प्रमुख सुगुरुना उपदेशवडे ओळखीने दूर करी शकाय छे अने आपणा आत्तामांज गुप्तपणे ढंकाइ रहेला रत्नना निधान जेवा निर्मळ ज्ञान, दर्शन अने चारित्र प्रमुख उत्तम गुणो समजीने आदरी शकाय छे, ए वधो प्रभावं सुगुरुनोज समजवो. जूओ कें प्रथम भारे नास्तिक मतिवाळो एवो प्रदेशीरांजा पण केशीगणधर महाराजनी अमृत समान अत्यंत हितकारी वाणी सांभळी हालाहल विष समान मिथ्यात्वनो त्याग करीने शुद्ध तत्त्वश्रद्धारूप समकितसहित गृहस्थ योग्य श्रावकोनां.

वारव्रत पाम्यो अने तेने अत्यंत आदरसहित आराधीने पोते प्रथम देवलोकमां उत्पन्न थयो अने त्यां पण समकितनी उत्तम करणी करीने हवे पछी उत्तम मानवदेह पांमी मोक्षपद पामशे. तेनी विस्तारथी हकीकत 'रायपसेणी सूत्र' प्रमुखमां जणावेली छे. घणुं करीने जीव सुगुरुनी उत्तम सहायवडेज. निस्तार पामे छे. माटे सुगुरुनुं आलंबन (आश्रय) लेवानी प्रथम जरूर छे. विनयगुण ए एक अजव वशीकरण मंत्ररूप छे. तेथी बीजा तो शुं ? पण परम त्यागी-निःस्पृही महात्मा पुरुषो पण वश थइ जाय छे. परंतु ते सुगुरु प्रत्ये आचरवानो विनय साचा दीलनो-निष्कपट भावनोज होवो जोइए. सुविनीत शिष्योए सुगुरुने सर्वज्ञ भगवान् समानज लेखी तेमनो सर्व प्रकारे विनय साचववानो छे. खरेखरा विनययोगे आत्मा सकळ कर्ममळथो मुक्त थइ शके छे. उत्तम प्रकारे गुरु-विनय साचववा उपर उपदेशमाळा प्रमुखमां श्री गौतमगणधर, मृगावती, सुनक्षत्र अने सर्वानुभूति तेमज पांथक प्रमुख मुनि जनोनां दृष्टांत सुप्रसिद्ध छे. सुविनीत थवा माटे हरेक आत्मार्थी जने उक्त दृष्टांतो आदर्शरूप करी राखवां जोइए. विनयना पांच प्रकार पण खास लक्षमां राखवा लायक छे. १ भक्ति-वाह्यसेवा, २ हृदयप्रेम-बहुमान, ३ गुणस्तुति, ४ अवगुण-आच्छादन, अने ५ आशातना त्याग. वळी विनयगुणथी सद्बिद्या प्राप्त थतां अनुक्रमे समकितं (निर्मल श्रद्धा) अने चारित्र (निर्दोष वर्तन) वडे अविचल मोक्षपदवीनी पण प्राप्ति थइ शके छे.

## ધર્મતત્ત્વ.

જલ્લનિધિ જલ્લવેલા, ચંડ્રી જેમ વાધે,  
 સકલ વિજ્ઞવ લીલા, ધર્મથી તેમ સાધે;  
 મનુષ્ય જનમ કેરો, સાર તે ધર્મ જાણી,  
 ઝજ ઝજ ઝવિ ઝાવે, ધર્મ તે સૌખ્ય ઝાણી. ૫  
 ઇહ ધરમ પસાયે, વિક્રમે સત્ય સાધ્યો,  
 ઇહ ધરમ પસાયે, શાલ્લિનો શાક વાધ્યો;  
 જસ નર ગજ વાજી, મૃત્તિકાનાં જિકેઃ,  
 રણ સમય ધ્રયા, તે જીવ સાચા તિકેઃ. ૬

દુર્ગતિ યદ્વતા પ્રાણીને ત્રચાત્રી જે સદ્ગતિ પમાડે તે ધર્મ કહે-  
 વાય છે. તે દાન, શીલ, તપ અને ભાવરૂપ ચાર પ્રકારનો અથવા  
 ગૃહસ્થધર્મ અને સાધુધર્મરૂપ વ્યવહારથી બે પ્રકારનો પણ કહ્યો  
 છે. સાધુધર્મ સર્વથા અહિંસા, સત્ય, અર્ચોર્ય, બ્રહ્મચર્ય અને અ-  
 કિચનતારૂપ—પાંચ મહાવ્રતરૂપ (રાત્રી ભોજનના સર્વથા ત્યાગ  
 સહિત) કહેલો છે અને ગૃહસ્થ (શ્રાવક) ધર્મ સ્થૂલ અહિંસાદિક  
 પાંચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણવ્રત અને ચાર શિક્ષાવ્રત રૂપ બાર પ્રકાર-  
 નો કહ્યો છે. અભયદાન, સુપાત્રદાન, અનુકંપાદાન, કીર્ત્તિદાન  
 અને ઉચિતદાન એવી રીતે દાન પાંચ પ્રકારનું છે. તેમાં અભયદાન  
 અને સુપાત્રદાન શ્રેષ્ઠ ફલદાયી છે. દીન અનાથને દુઃસ્વી દેસ્વી તેનું

દુઃખ ઓછું કરવા જે કંઈ આપવું તે અનુકંપાદાન કહેવાય છે. માટ ચારણાદિકને દેવું તે કીર્તિદાન અને સ્વજન કુટુંબી પ્રમુખને અવસરે આપવું તે ઉચિત દાન છે. શીલ નામ સદાચારનું છે. સદાચારને સારી રીતે સદા સેવનાર સુશીલ કહેવાય છે. પોતાની જ સ્ત્રીમાં સંતોષ રાખી પરાઈ સ્ત્રી વેળ્યા પ્રમુખ સાથે સ્વોદો વ્યવહાર ન જોડવો તે પણ શીલજ કહેવાય છે. સમજ પામીને અધિક સંતોષવડે પોતાની કે પરાઈ કોઈ પણ સ્ત્રી સાથે વિષય ક્રીડા નજ કરવો તે શીલ અતિ ઉત્તમ છે. શીલવ્રતને શુદ્ધ મન, વચન અને કાયાથી પાલનાર ઘણી રીતે સુખી થાય છે. શીલવ્રત સારી રીતે પાલનારનો કાયા પવિત્ર અને નિરોગી રહે છે. પવિત્ર શીલવંત સ્ત્રી પુરુષોને ક્વચિત્ કષ્ટ વચ્ચે દેવ પણ સહાયભૂત થાય છે. ઉત્તમ પ્રકારનું શીલ પાલવું એ સ્ત્રી પુરુષોનો શ્રેષ્ઠ શણગાર (શોભારૂપ) છે. સુશીલ સ્ત્રી પુરુષો જ્યાં ત્યાં યજ્ઞ કીર્તિ પામે છે. શીલવંતનાં સ્ત્રી પુરુષો આવળનાં ફુલ જેવાં ફુટ્ટાં હોય તો પણ તે નકામાં જ્યાં ત્યાં તિરસ્કાર પામે છે. એમ સમજી સદુ કોઈએ શીલ શણગાર સજવાની ભારે જરૂર છે.

જેમ અગ્નિવડે મૃવર્ણ શુદ્ધ થઈ શકે છે—તેને લાંગેલો વધી મેલ વળી જાય છે તેમ તપવડે આત્મા સાથે અનાદિ કાલથી લાંગી રહેલો કર્મ—મલ વળી જવાથી આત્મા શુદ્ધ—નિર્મલ થઈ શકે છે. તે તપ વહુ પ્રકારનો કહેલો છે. ૧ ઉપવાસ, છઠ્ઠું, અઠ્ઠમું, પ્રમુખ કરવા, ૨ જરૂર કરતાં ઓછું—અલ્પ ભોજન કરવું, ૩ જે તે વીજોં મરંજી મુજવ નહિ સ્વાતાં થોડી જરૂર જેટલી વીજથીજ ચલાવી લેવું, ૪

रसलोलुपी थइ गमे ते रस कसवाळी वस्तु गमे तेठली नहिं खातां प्रमाणमांज तेनुं सेवन करवुं, ५ शरीरने सारी रीते कसतां रहेवुं, बिना कारण तेनुं हृद बहार लालन पालन नहिं करवुं, अने ६ नकामी दोडधाम तजी स्थिर आसन सेववुं; एवी रीते बाह्य तपे छ प्रकारनो कह्यो छे. बीजो अभ्यंतर तपे पण छ प्रकारनो छे. १ जाणतां के अजाणतां करेली भूल गुरु महाराज पासे कपटरहित जाहेर करी ते बदल गुरुजीए आपेली व्याजबी शिक्षा मान्य राखीने पोतानी भूल सुधारी लेवी, तेमज तेवी भूल वारंवार नहिं करवा पूरतुं लक्ष राखतां रहेवुं, २ आपणां बडील-माता, पिता, विद्यागुरु तेमजे धर्मगुरु साथे अति नम्रताथी आदर-मर्यादा राखी वर्तवुं, ३ बाळ, ग्लान (रोगी), वृद्ध अने तपस्वी साधु, आचार्य, उपाध्याय तथा संघ-साधमी भाइ बहेनीनी यथोचित सेवा भक्ति बजाववी, ४ आत्म कल्याणार्थे धर्म-शास्त्रनुं पठन पाठन करवुं, ५ स्थिर चित्तथी अरिहंतादि नव पदना उत्तम गुणो विचारवा अने तेवा श्रेष्ठ गुणी आपणामां केम प्रगटे ? एवी धारणा-भावनो करवी, अने ६ आपणा देह उपरनी ममता तजीने परमात्मानां स्वरूपमां तल्लीन थवुं. आवी रीते वर्णवेला अभ्यंतर तपने पुष्टि मळे तेवी रीतेज प्रथम वर्णवेलो बाह्य तप भाइ बहेनोए अति आदरसहित सेववो हितकारी छे. बाह्य तपथी अनेक फायदा थाये छे. प्रथम तो शरीर-शुद्धि थाय छे-अजीर्णादिकदोष दूर थइ जाय छे, एटले शरीर समधात बन्युं रहे छे-निरोगी रहे छे. तेथी मन उपर बहु सारी असर थाय छे. मनमां खोटा विचारो-कुविकल्पो पेसता नथी, अने

સારા વિચારો સહેજે આવે છે. આમ થવાથી અભ્યંતર તપને પણ સારી પુષ્ટિ મળી શકે છે, તેમજ શુભ ભાવના પણ સહેજે પ્રગટ થાય છે. ૧ જ્ઞાસ્ત્રમાં ૧ મૈત્રી, ૨ મુદિતા ( પ્રમોદ ), ૩ કરુણા અને ૪ મધ્યસ્થતારૂપ ચાર ભાવનાઓ આવી રીતે વતાવેલી છે.

સહુ કોઈ જીવ સદાય સુખી થાઓ ! કોઈ કદાપિ દુઃખી ન થાઓ ! સહુ કોઈ સન્માર્ગે (સુખદાયી-સાચા માર્ગે) ચાલો ! કોઈ કુમાર્ગે ન ચાલો ! એવા પ્રકારની અંતઃકરણની ભાવનાને મૈત્રી-ભાવના કહે છે. કોઈ પણ સદ્ગુણી જનને દેખીને કે તેના ઉત્તમ ગુણો જાણીને દીલમાં રાજી થવું, જેમ મેઘનો ગર્જારવ સાંભળીને મોર ખુશી થઈ કેકારવ કરે છે તેમ ગુણી જનોનું ગુણગાન સાંભળી મનમાં આનંદ ઉભરાઈ જાય અને આપણને પણ તેવા ગુણ પામવા પ્રેમ વહુટે-અંતઃકરણમાં હંડી લાગણી પેદા થાય તે પ્રમોદ-ભાવના છે. દીન અનાથને દુઃખી દેખી તેનું દુઃખ ઓછું કરવા જે લાગણી પેદા થાય તે તેમજ આપણાથી ઓછા ગુણવાળા જીવ આપણી વરો-વર થાય તો સારું એમ વિચારી તેમના તરફ તિરસ્કાર વુદ્ધિ નહિ લાવતાં અનુકંપા યા દયાભરેલી લાગણી પ્રગટે તેને જ્ઞાની પુરુષો કરુણા-ભાવના કહે છે. ગમે તેવા પાપી નિર્દય અને નિંદક નાદાન જીવ ઉપર પણ દ્વેષભાવ નહિ રાખતાં તેનાથી અલગ રહેવું, તેની સાથે રાગ પણ વાંધવો નહિ તેને જ્ઞાની પુરુષો માધ્યસ્થ-ભાવના કહે છે. દ્વેષ કરવાથી તેવા અઘોર કર્મ કરનારા સુધરતા નથી ઇટલુંજ નહિ પણ કલેશ કરવાથી આપણું તો અવગચ વગડે છે. અને રાગ-વંધ કરવાથી તેમના કૃકર્મને પુષ્ટિ મળે છે. વળી તેના પાપકર્મને અ-

नुमोदन आपवा (मल्ला)थी आपणे पण पापना भागी थइए छीए माटे तेमनाथी अलग रहेवामांज एकांत हित छे.

उपर वर्णवेला दान, शील, तप, अने भावरूप चार प्रकारना धर्ममां भाव मुख्य छे. भाववडेज दीधेलुं दान, पाळेलुं शील अने करेलो तप लेखे थाय छे. भाववगरनां दान, शील अने तप लेखे थजां नथो. अलुणां धान (भोजन)नी जेम भाववगरनी करणी फीकी फक लागे छे अने भावसहित करवामां आवती सघळी शुभ करणी बहु लहेजत आपे छे. ते माटे शास्त्रमां भावने सहु करतां वधारें वखाण्यो छे तेथी आपणे पण भावसहितज शुभ करणी करवी. दानथी दारिद्र दूर थाय छे. शीलथी सौभाग्य वधे छे, तपथी कर्मनो क्षय थाय छे अने भावथी भवनो अंत थइ जाय छे. भावसहित-उल्लासथी सुपात्र-साधुने दोष रहित अन्नादिकनुं दान देवावडे शालिभद्रनी पेरे अन्य भवमां अनर्गल ऋद्धि मळे छे, अने अनुक्रमें मोक्षपदनी प्राप्ति थइ शके छे. केमके तेवा सुपात्र दानथी साधुनां ज्ञान, दर्शन अने चारित्रने पुष्टि मळे छे अने तेनुं अनुमोदन करवाथी आपणामां पण तेवा उत्तम गुणोनी योग्यता आवे छे. विवेकथी दान देवं, दान देतां खंचावुं नहि तेमज उदारताथी दानदीधा बाद मनमां लगारे पश्चात्ताप करवो नहि. परंतु एम विचारवुं के मने आवुं सुपात्र मळ्युं तेथी माहं अहोभाग्य मानुं छुं. फरी एवो सुपात्रनो योग क्यारे मळ्शे ?

शुद्ध-निर्मल शील पाळवुं एज खरं भूषण छे अने शीलवगरनुं जीवित पशुनी जेवुं नकाहुं छे. शुद्ध शीलवडे पोताना शुभ आंचार



વિચાર દીપે છે. શુદ્ધ શીલનો પ્રભાવ અચિંત્ય ચિંતામણિ ( રત્ન ) સમાન છે એમ સમજી ઉત્તમ સ્ત્રી પુરુષો શીલ-રત્નને પોતાના પ્રાણથી અધિક સાચવે છે. ગફલતથી શીલરત્નને ગુમાવી દેતા નથી. કોઈ પણ લુચ્ચા-લફંગા ( હીળાં કામ કરનારા )ની સંગતથી દૂરજ રહે છે. કષ્ટ વચ્ચે પોતાના શીલરત્નનું રક્ષણ કરવા વધારે કાલ્જી રાખે છે. સ્વરી કસોટી તેમની ત્યાંજ થાય છે. મરહેસરની સજ્જા-યમાં વર્ણવેલા અનેક સત્તા અને સત્તીઓ પોતાના પવિત્ર શીલ-રત્નથી પોતાનાં નામ અમર કરી ગયા છે. તેમનો ઉત્તમ યશ અદ્યાપિ પર્યંત ગવાય છે. આપણે પણ પવિત્ર શીલનો અદ્ભુત પ્રભાવ સમજીને નિર્મલ શીલ પાલવા સદાય સાવધાન રહેવું જોઈએ.

જે તે ઠેકાણે મટકતા મનને સમજાવી કબજે રાખવાથી અને દેહનું દમન કરવાથી તપનો લાભ મળી શકે છે. જે મવિજનો પોતાની છતી શક્તિને ગોપવ્યા વગર તેનો સારો ઉપયોગ કરી લે છે તેમને પરમ્ભવમાં પરાધીનપણાનાં દુઃખ ભોગવવાં પડતાં નથી. પરંતુ જે પોતાની છતી શક્તિનો સદુપયોગ કરતા નથી, કેવલ પ્રમાદમાંજ પોતાનો અમૂલ્ય વસ્તુ વીતાવે છે તે વાપડાને પરમ્ભવમાં પરાધીનપણે વહુ વહુ દુઃખ સહેવું પડે છે. નિર્મલ જ્ઞાન અને વૈરાગ્યવડે જેમને દેહ ઉપરની મમતા ઊઠી ગઈ છે તે આદીશ્વર મ્હગવાન્ને કે વીર પર-માત્માની પેરે દુષ્કર તપ કરી શકે છે. ક્ષમા-સમન્તા સહિત કરવામાં આવતો તપ કઠણ કર્મનો પણ ક્ષણવારમાં ક્ષય કરી નાખે છે. અને ક્રોધથી કરેલો ગમે તેટલો દુષ્કર તપ પણ લેવે થઈ શકતો

नथी—निष्फळ थइ जाय छे. माटे क्षमा राखवा अने क्रोध तजवा तपस्वी जनोए खास काळजी राखवानी छे. दृढप्रहारी जेवा अधोर पापी प्राणीओ पण दुष्कर तपना प्रभावथी सकळ कर्मनो क्षय करीने मोक्षपद पामी गया छे. एम समजी आपणे पण यथाशक्ति पूर्वे वर्णवेला वने प्रकारना तपमां समतासहित सदाय उद्यम करवो उचित छे. यथाविध तप करवाथी आत्मा सहेजे निर्मळ थाय छे.

उपर जणावेली मैत्री, मुदिता, करुणा अने माध्यस्थ्य भावना भविजनोए स्वपर उपगारी जाणी सदाय सेववी उचित छे. ते उपरांत शान्त सुधारस प्रमुख ग्रंथोमां वर्णवेली अनित्य, अंशरण, संसार, एकत्व अने अन्यत्व प्रमुख द्वादश ( बार ) भावनाओ पण-आत्माने अत्यंत उपकारी-वैराग्य रंगने वधारनारी समजोने सदाय आदरवा योग्य छे. तेनुं विशेष वर्णन प्रशमरति; शान्त सुधारस अने अध्यात्म कल्पद्रुम प्रमुख ग्रंथोमांथी तेमज तेनी सझायोमांथी ग्रहण करी लेवुं. ' जेवी भावना तेवी सिद्धि ' ए न्याये अंतःकरण शुभ भावनामय करी देवुं उचित छे. जड वस्तु पण शुभ भावना योगे सुधरे छे तो चैतन्य युक्त आत्मानुं तो कहेवुंज थुं ? सुगंधी फूलनी भावना देवाथी तेल सुवासित थइ फूलेल कहेवाय छे. तेवीज रीते अन्य पदार्थ आश्री समेजवुं. विषयरसनी भावनाथी जीव विषयी बनी जाय छे अने शान्तरस ( वैराग्य ) नी भावनाथी शान्त-वैराग्यमय बनी जाय छे. तेथीज कहुं छे के " नारी चित्त देखना विकार वेदना, जिनंद चंद देखना शान्ति पावना. " ए वाक्य बहु मनन करवा

योग्य छे अने तेनुं मनन करीने विषय वासना तजी वैराग्य वासना आदरवी योग्य छे. उपशम, विवेक अने संवर ए त्रण पदनी समज साथे वारंवार भावना करवाथी चिलातिपुत्र जेवो निर्दय जीव पण सद्गति पासेलो छे. एम विचारी आपणे सहुए शुभ लेश्या—परिणाम उपजावनारी भावना सेववीज उचित छे.

साधु धर्म, रात्री भोजनना सर्वथा त्यागसहित. संपूर्ण अहिंसा, सत्य, अचौर्य, ब्रह्मचर्य अने अकिंचनता योगे पांच महाव्रतरूप वखाण्यो छे. कोइ पण त्रस के स्थावर (हालता, चालता के स्थिर रहेनारा) जीवने मनथी, वचनथी के कायाथी हणवो नहिं, हणाववो नहिं, तेमज हणनारने सारो जाणवो नहिं; पण सहु जीवनी आत्म समान सदा रक्षा करवी ए अहिंसा महाव्रत कहेवाय छे. क्रोध, मान, माया, लोभ, भय के हास्यथी प्रमादवश लंगारे असत्य न बोलवुं, पण शास्त्र अनुसारे राग द्वेष रहित जरूर पडतुं प्रिय अने हित वचनज वदवुं तेने शास्त्रकार सत्य नामनुं महाव्रत कहे छे. देव, गुरु के शास्त्रनी आज्ञाविरुद्ध कंइ पण वस्तु तेना स्वामीनी रजा शिवाय राग द्वेषथी सर्वथा नज लेवी ते त्रीजुं अचौर्य नामनुं महाव्रत कहेवाय छे. देव, मनुष्य के तिर्यंच संबंधी विषयभोगनो (रागथी के द्वेषथी) सर्वथा त्याग करवो, दुर्धर मन अने इंद्रियोने वश थइ नहिं जतां तेमने पोताने कवजे राखवा तेने शास्त्रकार चोथुं ब्रह्मचर्य महाव्रत कहे छे. धन, धान्य, प्रमुख नव प्रकारना वाद्य परिग्रहनो अने मिथ्यात्व, कषाय अने हास्य प्रमुख १४ प्रकारना अभ्यंतर परिग्रहनो राग द्वेष रहितपणे सर्वथा त्याग

करवो ते पांचमुं अकिंचनता महाव्रत कहेवाय छे.

एवी रीते वर्णवेला पांच महाव्रत रूप साधु-धर्मनुं यथार्थ आ-  
राधन करवाथी आत्मा जलदी मोक्ष पदनो अधिकारी थइ शके छे.  
तेथी आपणे पण सारां भाग्ये साधु-धर्मने लायक थइए एम सदाय  
इच्छवुं अने तेटला माटे प्रथम यथाशक्ति गृहस्थ धर्मनुं सेवन करवुं.  
उपर जणावेलां पांच महाव्रतो संपूर्ण रीते पाळवा असमर्थने माटे  
शास्त्रमां ते अहिंसादिक व्रतोने यथाशक्ति थोडा प्रमाणमां पण पा-  
ळवा कहेलुं छे. एवी रीते अल्प प्रमाणमांज पाळवामां आवतां ते  
अहिंसादिक पांच अणुव्रतो कहेवाय छे. ते उपरांत अहिंसादिक  
व्रतोनी रक्षा अने पुष्टि निमित्ते बीजां त्रण गुणव्रत अने चार  
शिक्षाव्रत पण कहेलां छे. एम सर्वे मळीने श्रावकनां बारव्रत  
कहेवाय छे. जो गृहस्थ योग्य ते व्रतो अंगीकार करवानी इच्छा  
थाय तो जरूर तेनुं स्वरूप सद्गुरु समीपे जइ विनयसहित जाणी  
लेवुं जोइए. परमार्थ समंजीने आत्माना कल्याण माटे जो धर्म करणी  
करीए तो तेथी सरलता साथे अधिक हित थइ शके छे. उपर जणा-  
वेलां द्वादश व्रतनुं विस्तारथी वर्णन 'श्रावक कल्पतरु' अथवा 'व्रत  
गाइड' नामना पुस्तकमां अलायदुं आपवामां आव्युं छे. तेनुं लक्षस-  
हित अवलोकन करी तेमां रही जती शंक्रानुं समाधान गुरुगमथी  
मेळवीने प्रेमपूर्वक अने प्रमादरहित यथाशक्ति ते ते व्रत सद्गुरु  
पासे अंगीकार करी पूरती काळजीथी तेनुं पालन करवुं उचित छे.  
एम करवाथी अनुक्रमे साधु-धर्मनी पण प्राप्ति थइ शके छे.

जैन शास्त्रोमां सधला व्रतोनुं मूल शुद्ध श्रद्धा अथवा स-

समकितव्रत कहेलुं लुं. जेम एकडा वगरनां करेलां मिंडां मिथ्या छे अने एकडा सहित करेलां सघळां मिंडां सार्थक थाय छे तेम समकितवगरनी करणी मिथ्या छे अने समकित सहित करेली सघळी करणी सार्थक थाय छे. समकित—रुचिवंत जीवो आवी रीते प्रतिज्ञा अंगीकार करीने तेने प्रेमपूर्वक पाळे छे—“राग द्वेषादिक दोषमात्रथी सर्वथा मुक्त थयेला अने अनंत ज्ञानादिक गुणोथी अलंकृत थयेला अरिहंत भगवान् मारा देव छे. उपर वर्णवेलां पांच महाव्रतोने सद्गुरु समीपे अंगीकार करी, क्षमादिक दश प्रकारनी उत्तम शिक्षाने सदाय सेवनारा भव्य जनोने तेमनी योग्यता अनुसारे अमृत उपदेश आपनारा सुसाधुओ मारा गुरु छे. अने जिनेश्वर भगवाने भाखेलां जीव, अजीव, पुन्य, पाप, आश्रव, संवर, निर्जरा, बंधने मोक्ष ए नव तत्त्व मारे प्रमाण छे. आवी रीते शास्त्रोक्त समकित जीवतां सुधी पाळवा हुं वंधाउं लुं.” समकितवडे थोडा वखतमां भव भ्रमण मटी जाय छे तेथी तेनो प्रभाव अर्चित्य छे. समकितवंतनुं मूल लक्ष आत्म, कल्याण, साधवामां होय छे. परंतु तेने कुटुंब प्रतिपालन करवा व्यावहारिक काम करवां पडे ते जेम बने तेम अंतरथी न्यारो रहीनेज करे छे. ए प्रभाव समकित रत्ननेज, समजवो, समकित संबंधी ६७ वोलनुं सविस्तर वर्णन ‘श्रद्धा शुद्धिः उपाय’ ग्रंथमां अलायदुं आपेलुं छे. समकित (तत्त्वश्रद्धा), श्रावकनां व्रत के साधुनां महाव्रत योग्यता वगर प्राप्त थइ शकतां नथी. जेमने समकितप्रमुख प्राप्त करवानी प्रबल इच्छा होय तेमने तेथी योग्यता मेळववानी पृरी जरूर छे. सामान्य रीते धर्मरत्ननी

યોગ્યતા મેઢવવા ઇચ્છતા માઈ—ઢ્હેનોઈ નીચે જળાવેલા ૨? ગુણોનો અભ્યાસ પાડવાની વહુ જરૂર છે તેની યાદી આ પ્રમાણે છે.

૧ ગંભીરતા યાં ઉદાર ઢીલ.

૨ સુંદર નિરોગી શરીર.

૩ શાન્ત પ્રકૃતિ—સ્વભાવ.

૪ લોકપ્રિયતા (થાય તેવું સઢ્ઢર્તન).

૫ હૃદયની કોમલતા—આર્ઢ્ઢતા.

૬ પાપનો, પરભવનો તથા વઢીલનો ઢર.

૭ નિષ્કપટપણે સરલ વર્તન.

૘ વ્યાજવી ઢાક્ષિણ્યતા રાખવી (કોઈઈ કહેલાં ઉચિત વચનનો અથવા કરેલી ઉચિત માગણીનો આઢર).

૙ લજ્જા—મર્યાઢા—અઢવ રાખવી.

૧૦ ઢયા—સહુને આત્મ સમાન લેખવા.

૧૧ રાગઢ્ઢેષ રહિત નિષ્પક્ષપાતી વર્ણન.

૧૨ સઢ્ઢગુણ—ગુણી પ્રત્યે પવિત્ર પ્રેમ—રાગ.

૧૩ હિત—પ્રિય—સત્ય વચન કથન (.વિકથા વર્જન અને સત્ શાસ્ત્ર વચન સેવન).

૧૘ સ્વજન—મિત્ર કુટુંબીને ઢર્મરસિક કરવા પ્રયત્ન.

૧૫ શુભાશુભ પરિણામ આશ્રી લાંવો વિચાર કર્યાંવાઢ કોઈપણ શક્ય અને હિત કાર્યનો આરંભ કરવાની ઢેવ.

૧૬ કોઈપણ વસ્તુના ગુણ ઢોષ સારી રીતે જાણવાની પઢ્ઢતિ.

શાસ્ત્રો, તર્ક-વિતર્કવડે ગુરુ પાસે શંકાનું સમાધાન કરી લેવું, એમ કરીને તત્ત્વજ્ઞાન એટલે સત્ય વાસ્તવિક પરમાર્થ યુક્ત જ્ઞાન મેળવવું), અજીર્ણ છતાં-પ્રથમ શ્વાધેલું પચ્યું ન હોય ત્યાં સુધી ભોજન નહિ કરવું, અકાળે સ્વાદું પીવું નહીં, ધર્મ, અર્થ અને કામને પૂર્વાપર બાધા રહિતપણે-વિરોધરહિત સેવવા, ગૃહસ્થ યોગ્ય આગતા સ્વાગતા સાચવવી, હઠ કદાગ્રહરહિત વર્તવું, લોકવિરુદ્ધ તથા રાજ્યવિરુદ્ધ તજવું, ગ્રહણ કરેલાં વ્રત-નિયમ દૃઢ ટેકથી પાઠવા, કામ, ક્રોધ, લોભ, મદ, માન અને હર્ષરૂપ અંતરંગ છ વૈરીને જીતવા, તેમજ ઇન્દ્રિયોના વિષયસુખમાં નહિમુંઝાતાં ઇન્દ્રિયોને વશ કરવી-તેની શાસ્ત્રકારે શ્વાસ ભલામણ કરેલી છે. આમાંના ઘણા ગુણોનો મોટે ભાગે પ્રથમ જળાવેલા ૨૧ ગુણોમાં સમાવેશ થઈ જાય છે. અહીં ટુંકામાં વતાવેલા માર્ગાનુસારીપણાના ૩૫ ગુણોનું કેંઈક વિસ્તારથી વર્ણન હિતોપદેશ-પ્રથમ ભાગમાં અને ૨૧ ગુણોનું વર્ણન હિતોપદેશ-વીજા ભાગમાં આપેલું છે ત્યાંથી તે કાઢી રાખી જોઈ લેવું અને તેનો પરમાર્થ સમજી વનતાં સુધી પોતાનું વર્તન સુધારી લેવા સુઝ ભાઈ બ્હેનોએ પ્રયત્ન કરવો. આપણા પોતાના હિત માટે જ્ઞાની પુરુષોએ આપેલો અમૂલ્ય શિશ્વામણોનો આપણાથી વની શકે ત્યાંસુધો આદર કરવાથીજ આપણું શ્રેય સારી રીતે મધાય છે એ ખૂલી જઈ નહીં. ઉપર જળાવ્યા મુજબ માર્ગાનુસારીપણાના ૩૫ ગુણો અથવા ધર્મરત્નની યોગ્યતા માટે કહેલા ૨૧ ગુણોનો સારી રીતે અભ્યાસ-મહાવરો રાખવાથી અનુક્રમે સમકિતમસુખ ધર્મરત્નની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે. તેનો પ્રભાવ અતિ અદ્ભૂત છે.

जेम चंद्रमानी बधती कळाना योगे समुद्रनी वेळा वृद्धि पामे छे तेम अधिक धर्म आचरणना योगे सर्व सुख संपदा सहेजे संपजे छे. पवित्र धर्म आचरण प्रमादरहित करी लेवुं एज आ मनुष्य जन्म पाम्यानुं मुख्य कर्तव्य समजीने हे भविजनो ! सकळ सुखना भंडार समान सर्वज्ञ भाषित धर्मनुं तमे अति आदरथो सेवन करो !

ज्यां सुधो जरा ( वृद्ध ) अवस्था आवी पहांची नथी, विविध व्याधिओ प्रगट थइ नथी अने इंद्रियवळ घट्युं नथी त्यांसुधी धर्म साधन जलदी करी लेवुं ! नहिं तो पछी पस्ताशो अने करी शकशो नहि. आ शरीरनो कंड भरुंसो नथी. जोतजोतामां पाणीना परपोटानी जेम ते हतुं नहतुं थइ जाय छे माटे चेतवुं होय तो जलदी चेती लेवुं. तच्चातत्त्व, हिताहित, कृत्याकृत्य अने लाभालाभनो विवेकथी विचार करी लेवो एज बुद्धि पाम्यानुं फळ छे, यथा-शक्ति शुभ व्रत नियम अंगीकार करी टेकथी पाळवां एज देह पाम्यानुं फळ छे; विवेकथी पात्र-सुपात्रनुं पोषण करवुं एज लक्ष्मी पाम्यानुं फळ छे अने सामाने रुचे एवुं प्रिय हितकारी वचन कहेवुं एज वाणीनुं उत्तम फळ छे. एम दीलमां खूब समजी राखी समय ओळखी स्वकार्य सुधारी लेवुं अने वनी शके तो बीजाने पण उचित सहाय आपता रहेवुं.

ए प्रवित्र धर्मनी सहायथीज विक्रमादित्य अने शालि-बाहन सुप्रसिद्ध थया. धर्मनी कृपाथीज बधां बनावटी मनुष्य, हाथी अने घोडा संग्राम समये साचा—सचेतन थइ कामे आव्या



- १७ आचार विचारमां कुशल-शिष्ट पुरुषोने अनुसरी चालवुं.  
उत्तम पुरुषो पासे तालीम लेवी.
- १८ वडीलोनो तथा गुणीजनोनो उचित आदर करवां.
- १९ उपगारी लोको माना-पिता-स्वामी विगेरे तथा हितोपदेश  
देवावाळा गुरु महाराजनो उपगार सदायं स्मरणमां राखवो.
- २० त्रिभुवन हितकारी तीर्थंकर महाराज जेवा महापुरुषोनां पवित्र  
दृष्टांत दीलमां धारी आपणे पण आपणुं कर्तव्य समजीने  
परोपकार रसिक थवुं.
- २१ कोइ पण कार्यमां कुशलता, अल्प प्रयासे कार्य साधी लेवानी  
चंचळता.

संक्षेप मात्रथी उपर जणावेला २१ गुणो ज्यांसुधी आपणामां  
पूर्ण रीते खीळी नीकळे त्यांसुधी वारंवार काळजीथी ते गुणोनुं  
सेवन कर्या करवुं जोइए. जेम दुनीयामां जीवे मानी लीधेली अनेक  
व्हाली वस्तुओ माटे अहोनिश ( रात्री दिवस ) उद्यम करवामां  
आवे छे तो ते वस्तु वहेली मोडी पण मळेज छे तेवी रीते कमर  
कसीने जो उपर जणावेला धर्म माटे खास जरूरना गुणो मेळववां  
प्रयास लेवामां आवं तो ते उपयोगी गुणोनी प्राप्ति थनां आत्मा  
जलदी धर्मरत्नने योग्य थाय छे. करलो प्रयास सर्वथा नकामो  
जतो ज नथी. जेम जेम प्रेमसहित जणावेला गुणो खातर अधिक  
प्रयत्न करवामां आवे छे तेम तेम आपणे ते गुणोनी लाभ वधारं  
जलदी भेळवी शकीए छीए. सघळा एकवीश नहिं तो ओछामां  
ओछा अर्धाथी अधिक गुणो तो अवश्य मेळववाज जोइए. तो ज

આપણે કંઈ પણ અંશે ધર્મરત્નને યોગ્ય બનીએ છીએ. જો વસ્ત્રને ધોઈ સારી રીતે સાફ કરેલું હોય તોજ તેને રંગ યથાર્થ રીતે ચડી શકે છે અને ખિંત વિગેરેને પણ ઘઠારી મઠારીને સારી રીતે આરિસાજેરી સાફ કરી હોય તોજ તેની ઉપર સારું ચિત્રામણ ઉઠી શકે છે; તેવીજ રીતે ઉપર જળાવેલા ઉત્તમ ૨૧ ગુણોવડે ચિત્તરૂપી વસ્ત્રને પ્રથમ સાફ-નિર્મલ કરવું જોઈએ, અથવા હૃદય-ભૂમિને યથાર્થ શુદ્ધ કરી લેવી જોઈએ, તોજ તેમાં ધર્મ રંગ (રાગ) સારો જામે છે અથવા ઉત્તમ વ્રતરૂપી ચિત્રામણ તેમાં સારી રીતે સ્વીલી નીકળે છે અને લાંબો વસ્ત્ર સુધી ટકી પણ શકે છે. એમ સમજી આપણે સહુએ આ અતિ અગત્યની વાત ઉપર પૂરતું લક્ષ્ય રાખી જેમ તે ૨૧ ગુણોની પ્રાપ્તિ, રક્ષા અને વૃદ્ધિ બને તેમ અધિકાધિક પ્રયત્ન પ્રેમસહિત કરવો ઉચિત છે. તેની પ્રાપ્તિથીજ આપણે સમક્ષિત પ્રમુખ ઉત્તમ ધર્મને લાયક બની, સદ્ગુરુની કૃપાથી આત્માને અત્યંત ઉપગારી ધર્મ અલ્પ પ્રયાસે પામી શકશું.

જે ભાઈ બહેનો માર્ગાનુસારીપણાના ગુણોનું સારી રીતે પાલન કરે છે, તે જલદી પવિત્ર ધર્મને પામી શકે છે. તે ગુણોમાં પ્રથમ ન્યાય નીતિથી પ્રમાણિકપણે વર્તીને દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવાનું કહેલું છે. તે શિવાય વિશેષે કરીને સુઘડતા રાખવી, સત્સંગ કરવો, પરનિંદાથી નિવર્તવું, સારા ધર્મિષ્ટ પાઠોશમાં રહેવું, નિર્ભય સ્થાનમાં વાસ કરવો, માતાપિતાદિક વડીલ જનોની આજ્ઞામાં રહેવું, આવકના પ્રમાણ-માંજ સર્વે રાખવો, બુદ્ધિના આઠ ગુણ ધારવા (શાસ્ત્ર સાંભળવાની ઇચ્છા, શાસ્ત્ર સાંભળવું, તેનો અર્થ સમજવો, સમજેલો અર્થ યાદ

રાખવો, તર્ક-વિતર્કવડે ગુરુ પાસે શંકાનું સમાધાન કરી લેવું, એમ કરીને તત્ત્વજ્ઞાન ઇટલે સત્ય વાસ્તવિક પરમાર્થ યુક્ત જ્ઞાન મેળવવું), અંજીર્ણ છતાં-પ્રથમ સ્વાધેલું પચ્યું ન હોય ત્યાં સુધી ભોજન નહિ કરવું, અકાળે સ્વાત્રું પીવું નહીં, ધર્મ, અર્થ અને કામને પૂર્વાપર બાધા રહિતપણે-વિરોધરહિત સેવવા, ગૃહસ્થ યોગ્ય આગતા સ્વાગતા સાચવવી, હઠ કદાગ્રહરહિત વર્તવું, લોકવિરુદ્ધ તથા રાજ્યવિરુદ્ધ તજવું, ગ્રહણ કરેલાં વ્રત- નિયમ દૃઢ ટેકથી પાલવા, કામ, ક્રોધ, લોભ, મદ, માન અને હર્ષરૂપ અંતરંગ છ વૈરીને જીતવા, તેમજ ઈન્દ્રિયોના વિષયસુખમાં નહિમુંજાતાં ઈન્દ્રિયોને વશ કરવી-તેની શાસ્ત્રકારે સ્વાસ ભલામણ કરેલી છે. આમાંના ઘણા ગુણોનો મોટે ભાગે પ્રથમ જળાવેલા ૨૧ ગુણોમાં સમાવેશ થઈ જાય છે. અહીં ટુંકામાં બતાવેલા માર્ગાનુસારીપણાના ૩૫ ગુણોનું કંઈક વિસ્તારથી વર્ણન હિતોપદેશ-પ્રથમ ભાગમાં અને ૨૧ ગુણોનું વર્ણન હિતોપદેશ-વીજા ભાગમાં આપેલું છે ત્યાંથી તે કાલ્જી રાખી જોઈ લેવું અને તેનો પરમાર્થ સમજી વ્રતતાં સુધી પોતાનું વર્તન સુધારી લેવા સુજ્ઞ ભાઈ બહેનોએ પ્રયત્ન કરવો. આપણા પોતાના હિત માટે જ્ઞાની પુરુષોએ આપેલી અમૂલ્ય શિસ્વામણોનો આપણાથી વની શકે ત્યાંસુધો આદર કરવાથીજ આપણું શ્રેય સારી રીતે સધાય છે એ ખૂલી જડું નહીં. ઉપર જળાવ્યા મુજબ માર્ગાનુસારીપણાના ૩૫ ગુણો અથવા ધર્મરત્નની યોગ્યતા માટે કહેલા ૨૧ ગુણોનો સારી રીતે અભ્યાસ-મહાવરો રાખવાથી અનુક્રમે સમક્તિપ્રમુખ ધર્મરત્નની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે. તેનો પ્રભાવ અતિ અદ્ભૂત છે.

जेम चंद्रमानी बधती कळाना योगे समुद्रनी वेळा वृद्धि पामे छे तेम अधिक धर्म आचरणना योगे सर्व सुख संपदा सहेजे संपजे छे. पवित्र धर्म आचरण प्रमादरहित करी लेवुं एज आ मनुष्य जन्म पाम्यानुं मुख्य कर्तव्य समजिने हे भविजनो ! सकळ सुखना भंडार समान सर्वज्ञ भाषित धर्मनुं तमे अति आदरथो सेवन करो !

ज्यां सुधो जरा ( वृद्ध ) अवस्था आवी पहांची नथी, विविध व्याधिओ प्रगट थइ नथी अने इंद्रियवळ घट्युं नथी त्यांसुधी धर्म साधन जलदी करी लेवुं ! नहिं तो पछी पस्ताशो अने करी शकशो नहिं. आ शरीरनो कंड भरंसो नथी. जोतजोतामां पाणीना परपोटानी जेम ते हतुं नहतुं थइ जाय छे माटे चेतवुं होय तो जलदी चेती लेवुं. तत्त्वातत्त्व, हिताहित, कृत्याकृत्य अने लाभालाभनो विवेकथी विचार करी लेवो एज बुद्धि पाम्यानुं फळ छे, यथा-शक्ति शुभ व्रत नियम अंगीकार करी टेकथी पाळवां एज देह पाम्यानुं फळ छे; विवेकथी पात्र-सुपात्रनुं पोषण करवुं एज लक्ष्मी पाम्यानुं फळ छे अने सामाने रुचे एवुं प्रिय हितकारी वचन कहेवुं एज वाणीनुं उत्तम फळ छे. एम दीलमां खूब समज्जी राखी समय ओळखी स्वकार्य सुधारी लेवुं अने बनी शके तो बीजाने पण उचित सहाय-आपता रहेवुं.

ए पवित्र धर्मनी सहायथीज विक्रमादित्य अने शालि-वाहन सुप्रसिद्ध थया. धर्मनी कृपाथीज बधां बनावटी मनुष्य, हाथी अने घोडां संग्राम समये साचा—सचेतन थइ कामे आव्या

जैशी पोतानी आण दाण सर्वत्र पसरी. ए पूर्वे करेलां धर्म-पुन्य-  
जोड प्रभाव समजो.

## सम्पद् ज्ञान अभ्यासयोगेज साची समज आवे छे.

तन धन ठकुराइ, सर्व ए जीवने ठे,  
पण इकज हुहीलुं, ज्ञान संसारमां ठे,  
जव जळ निधि तारे, सर्व जे दुःख वारे,  
निज पर हित हेते, ज्ञान ते कां न धारे? ७  
जव ऋषि इक गाथा, बोधथो ज्ञय निवार्यो,  
इक पदथी चिदाती-पुत्र संसार वार्यो;  
श्रुत जणत सुज्ञानी, मास तुसादि थावे,  
श्रुतथी अज्ञय हाथे, रोहिणी चोर नावे. ८

“ ज्ञान ए अपूर्व रसायण, अमृत अने अैश्वर्य छे एम समर्थ  
शास्त्रकारो कहें छे.”

जीवने पूर्व पुन्य जोगे सुंदर-मनोहर-मजबुत-नीरोगी देह  
मळी शकें छे, जेने देखी अन्य जनो चकित थइ जाय छे तेमज तेमां  
मोहित वनी जाय छे; वळी पुन्य जोगे विशाल लक्ष्मीनां संजोग  
थइ शकें छे, जेने देखी लोको तेने कुवेर भंडारी प्रमुखनां उपनाम

आपे छे; तेमज पुन्य जोगे जीवने मनमानती म्होटी ठकुराई, म्होटा मानवंता होदा, खीताव विगेरे एनायन थाय छे; जे देखी लोको तेनी मुक्त कंठथी प्रशंसा करे छे. आ बहुं पूर्व पुन्य जोगे जीवने प्राप्त थवुं मुलभ छे. दुर्लभ केवळ जीवने साचुं-सम्यग् ज्ञान प्राप्त थवुं एज छे. भव भवनी भावठ भांगनार साचुं-सम्यग् ज्ञानज छे. विनय-बहुमान सहित सद्गुरुनी सेवा-भक्ति करतां भव्य जीवने एवुं साचुं तत्त्वज्ञान प्राप्त थइ शके छे. तेनां फळ अलौकिक कहां छे अने एथीज एवा अमूल्य ज्ञान माटे यत्न करवो जरुरनो छे. सद्गुरुनी साचा दीलथी विनय-बहुमान सहित सेवा भक्ति करतां तेमनी कृपाथी सहेजे सत्य ज्ञान प्राप्त थाय छे; एटले जीवना उपर आवी रहेलां कर्मनां आवरण ओछां थतां जाय छे अने एथी अंतरमां ज्ञान उजाश-प्रकाश थतो जाय छे, जेथी जीवने सत्यासत्य, हिताहित, कृत्याकृत्य, लाभालाभ, भक्ष्याभक्ष्य, पेयापेय अने गुण दोषनुं खरुं भान थइ शके छे. आनुं छेवट परिणाम ए आवे छे के जीवने सत्य-हित मार्ग तरफ रुचि-प्रीति वधनी जाय छे अने असत्य-अहित मार्ग तरफनी रुचि घटती जाय छे. आ रीते अनुक्रमे ब्रथता जता विवेक-अभ्यास बडे जीवने चिन्तामणि रत्न सरखा अमूल्य समकितरत्ननी प्राप्ति थइ शके छे. जेम एकडा उपर करेलां सघलां मींठां सार्थक थाय छे तेम समकित सहित करवामां आवती सघळी करणी लेखे थाय छे, प्रमाद दोष ओछो थतो जाय छे अने क्षमा, मृदुता (नम्रता), सरलता अने संतोषादिक सद्गुणो प्रगट-येदा करवा आत्मा जाग्रत् थतो जाय छे एटले वीर्योल्लास वधतो

जाय छे अने शुद्ध आचार-विचारनो अभ्यास करवा आत्मा समर्थ  
 भइ शके छे. ए रीते विनयपूर्वक करेल सम्यग् ज्ञाननुं आवुं रुहुं  
 परिणाम आवे छे. सम्यग् ज्ञान कहो के आत्म ज्ञान साथे आत्मानुं  
 खरुं हित-कल्याण साथी शके एवी साची करणी भळे छे-एक रस  
 धाय छे त्यारे तेजलदी जीवने जन्म मरणनां दुःखमांथी मुक्त करावी  
 जके छे. जेम जळमां जळनो रस साथेज मळी रहे छे तेम सम्यग्  
 ज्ञानमां साची करणी पण साथेज मळी रहे छे, ते एक बीजाथी  
 विखूटां रहेतांज नथी. पछी ते करणी बाह्य रूपे होय के अभ्यंतर  
 रूपे होय. शुद्ध उपयोग सहित कराती साची करणी सघळां दुःखनो  
 अंत करे छे अने विशेषमां तेथी अन्य अनेक भव्य जीवोनुं पण  
 हित सहाय छे. मतलब के आवा सरल स्वभावी जीवनुं पोतानुं  
 कल्याण तो निःसंशय थाय छे पण एनुं अनुमोदन करनारनुं तेमज  
 यथाशक्ति तद्वत् वर्तन करनारनुं पण सहेजे श्रेय थइ शके छे. आ  
 श्रमाणे अनेक रीते स्वपरने उपकार करनारुं सम्यग् ज्ञान छे एम  
 जो समजवामां आवे तो पछी एवुं अखूट ज्ञान-धन पेदा करवा हे  
 सुखना अर्थी भाइ व्हेनो ! तमे केम उद्यम करता नथी ?

पूर्व जव नामना ऋषि-मुनिए एक गाथाना बोध मात्रथी  
 मरणनो भय निवार्यो ( ए वान शास्त्र प्रसिद्ध छे ) अने चिला-  
 तिपुत्रे उपशम, चित्रेक अने संवर रूप पदना परिचय मात्रथी  
 भवभ्रमण निवार्युं. ज्यारे तेणे महात्मा मुनि पासेथी ए पदनुं श्रवण  
 क्युं त्यारे ते पदनो रहस्यार्थ जाणवानी इच्छा थइ. तत्संबंधी मनमां  
 उंडो आलोच करतां तेने तेनो यथार्थ भाव सूज्यो; एटले तेणे को-

यादिक कषायने शमाची दीधा अने हिताहित, कृत्याकृत्य, यावत् त्याज्यात्याज्यनो निर्णय करी पोताना एक हाथमां रहेलुं खड्गं अने वीजा हाथमां रहेलुं सुसीमा कन्यानुं मस्तक तजी दीधुं. पछी पोते एक महात्मा मुनिनी पेरं कायोत्सर्ग ध्यानमां निश्चळपणे उभा रह्या. त्यां वत्र जेवा तोक्षण मुखथी डंख मारती अनेक कीडीओ तेने वळगी, जेथी तेनी काया चालणी जेवी थइ गइ तोपण पोते निश्चळ ध्यानथी डग्या नहि अने अढी दिवसमां आक्षणभंगुर देहनों त्याग करी पोते सद्गतिना भागी थया. ए सम्यग् ज्ञाननो प्रभाव समजवो. सम्यग् ज्ञानना प्रभावथी जीवनुं केटळुं बधुं श्रेय थाय छे? श्रुत ज्ञानना 'मा रुष मा तुष' एवा एकाद अविकारी पदना प्रभावथी माषतुषादिक कइक जीवो सुज्ञानी थइ परम कल्याण साथी शक्य छे अने एज श्रुत ज्ञानना जे थोडाक बोल रोहिण्या चोरना कानमां पडी गया हता तेना प्रभावथी ते अभयकुमार जेवा बुद्धिबलना हाथमां आवी शक्यो नहोतो. अर्थात् प्रभुना मुखथी निकळेलां थोडांक वचन तेना कानमां वगर इच्छाए पड्यां हतां तोपण तेथी ते बची जवा पाम्यो हतो. तो पछी जे भव्यात्माओ भाव सहित सर्वज्ञ भाषित वचनोनो आदर करे तेमनुं तो कहेवुंज शुं? तेओ तो अवश्य स्वश्रेय साथी शकेज. एम समजी सत्य ज्ञान अभ्यास करवा सहु कोइए चीवट राखवी युक्त छे. ए ज्ञान-गुणवडेज अनुक्रमे आत्मा अस्य सुख पामी शके छे.



## મનુષ્ય જન્મની દુર્લભતા અને તેની અનન્ય ઉપયોગિતા.

જવજલ્લધિ જમંતા, કોઈ વેળા વિશેષે,  
મનુષ્ય જન્મ લાઘ્યો, ઉલ્લહો રત્ન લેસે;  
સફલ કર સુધર્મે, જન્મ તે ધર્મ યોગે,  
પરજવ સુખ જેથી, મોક્ષ લક્ષ્મી પ્રજોગે. ૧૯

મનુષ્ય જન્મ પામી, આલસે જે ગમે ઠે,  
શશિ નૃપતિ પરે તે, શોચનાથી જન્મે ઠે:  
હુલ્લહ દશ કપ્પા જ્યું, માનુષો જન્મ એ ઠે,  
જિન ધરમ ત્રિશષે, જોમતાં સાર્થ તે ઠે. ૨૦

આ ચાર ગતિરૂપ સંસાર સાગરમાં કર્મવશ અરહાં પરહા અથ-  
ડાતાં પછડાતાં તથા પ્રકારની અક્રામ નિર્જેરાદિક યોગે અનુકૂલ  
સમયને પામી જીવ ચિન્તામણિ રત્નસગાન અમૂલ્ય માનવ ભવ મે-  
લ્લવી શકે છે. એવો અમૂલ્ય-દુર્લભ માનવ ભવ પામીને સર્વજ્ઞ ભગ-  
વાને વતાવેલા દાન, શીલ, તપ અને ભાવરૂપ ધર્મનું સેવન કરી તેને  
લેસે કરી લેવો યુક્ત છે. અહિંસા, સંયમ અને તપ લક્ષણ ધર્મ મહા  
મંગલકારી કશો છે. એ ધર્મમાં જેનું મન મદાય વર્ત્યા કરે છે તેને  
મ્હોટા દેવ દાનવો પણ નમસ્કાર કરે છે. એ ધર્મનું યથાવિધ અગ્રંદ

आराधन करनार मुनीश्वरो मोक्षनां अक्षय सुख मेळवी शके छे अने मुनि योग्य महाव्रताने पाळवाने अशक्त एवा जे भव्य जीवो तेनु देशथी (अंशथी पण) आराधन करे छे ते पण स्वर्गादिक सदगतिनां चढीयातां सुख संपादन करी अंते अक्षय सुख मेळवी शके छे. एम समजी साचा सुखना अर्था भाइ ब्हेनोए प्रमादाचरणथी आ अमूल्य मानव भव वृथा जवा देवो नहि. स्वस्व स्थिति-संयोगादिक अनुसारे सहु कोडए यथाशक्ति व्रत नियमनुं पाळन करी आ नरभवने सार्थक करवो जोडए. बुद्धिवळने पामी आपणे आपणुं हिताहित समजी हितमार्गज आदरवा उजमाळ थवुं जोडए. पुन्य जोगे लक्ष्मी पामीने विवेकसर तेनो जरूर जेवा स्थळमां मदुपयोग करी लेवो जोडए अने वाक्पटुता (वचन वदवामां कुशळता) पामीने प्राणीओने प्रीति उपजे एवां नरमाश भरेलां, मीठा-शवाळां अने हितरुप थाय एवांज वचन वदवां जोडए. आ विगेरे दुर्लभ सामग्री पूर्व पुन्यजोगे पामी जे भव्यात्माओ स्वहित करी लेवा सावधान रहे छे तेज पुन्यत्माओ अनुकूल प्रसंगने पामी पर जीवोनुं पण हित हँडे धरी करी शके छे; अने ए रीते स्वमानव-भवने सफल करे छे. आ मानवभवने चिंतामणि रत्न समान एटला माटे गणेल छे के एना वगर कोइ जीव कदापि पण अक्षय अनंत मोक्ष सुख मेळवी शकतो नथी. आवा उदार आशयथी उत्तराध्ययन सूत्रमां आ मानवभव दस्र दृष्टान्ते दुर्लभ वखाण्यो छे. ते सार्थे आर्यक्षेत्र, उत्तम कुळ, इन्द्रिय पटुता, शरीरे सुख, धर्मश्रद्धा-रुचि, संद्गुरुयोग अने व्रत-नियमरुप विरतिना परिणाम ए सर्व उत्तरो-

નત્તર પુન્યવડેજ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. તેવી દુર્લભ શુભ સામગ્રી મહા પુન્ય જીમે પામ્યા પછી મુજ્જનોએ સ્વપર હિત સાથી લેવા લગારે આઠસ કરવું ન જોઈએ. એમ છતાં આઠસ—પ્રમાદથી જે જનો આ શુભ સામગ્રીનો જોડતો લાભ લેતા નથી, વાયદામાં ને વાયદામાંજ પોતાનો વધો વચ્ચત વીતાવી દે છે તે વાપડાને પાછઠથી શશિ રાજાની પેરે વહુજ શોચવું—પસ્તાવું પડે છે. શશિ રાજાને નેમના વડીલ ઘંધુએ વહુ સમજાવ્યા છતાં તેણે ત્રિપય તૃપ્ણાદિકના પરવશપણાથી વેનું કહેવું માન્યું ન હતું, જેથી તે માઠા પરિણામે મરીને નરકમાં ગયો હતો. ત્યાં ( નરકમાં ) મહા કદર્થના સહન કરવી પડી તેથી તેને પાંતાના સ્વચ્છંદ આચરણ માટે વહુજ સ્વેદ ઉપજવા લાગ્યો પ્ણ એથી વઠે શું ? ઝુરી ઝુરીને પ્ણ નરકની શિક્ષા ભોગવવી તો પ્ણડેજ, એમાં કશું ચાલેજ નહિ. આ વાત સહુ કોઈને એક સરસવી વીતે લાગુ પડે એવી છે. તેથી પાળી પહેલાંજ પાઠ વાંધવા જેવી અભાવેતી વાપરી સ્વપર હિત સાથનવડે શાસ્ત્રોક્ત દશ દૃષ્ટાંતે દુર્લભ આનંદભવ સફળ કરી લેવા ચૂકવું નહિ, જેથી પાછઠથી પસ્તાવો કરવો પડે નહિ.

રાગ દ્વેષ અને મોહાદિક સર્વ વિકારોથી સર્વથા રહિત વીત-રાગ પરમાત્મા હોય છે. તેમનાં પરમ હિતકર વચન એજ આગમ વચન છે. એ આગમ આપણને સત્ય માર્ગ વતાવે છે. એ મુજવ ચાલવાથી આપણો માનવ ભવ સફળજ થાય છે.

## सज्जनोनी बलिहारी.

(सज्जनोनां लक्षण अने तेथी सधातो स्वपर उपकार.)

सदय मन सदाइ, दुखियां जे सदाइ,  
 परहित मति दाइ, जास वाणी मिठाइ;  
 गुणकरी गहराइ, मेरु ज्युं धोरताइ,  
 सुजन जन सदाइ, तेह आनंद दाइ. ११  
 जइ डुरजन लोके, दुहंवा दोष देइ,  
 मन मलिन न थाये, सज्जना तेह तेइ;  
 दुपद जनक पुत्री, अंजना कष्ट योगे,  
 कनक जिम कसोटी, ते तिसी शील अंगे. १२

“ जेओ सदा मन, वचन अने कायामां पुण्य अमृतथी भरैल होय छे, उपकारनी अनेक कोटियोवडे जेओ त्रिभुवनने- सदा संतोप उपजावे छे अने परना परमाणु जेटला (अल्प) गुणने पण पर्वत जेवा समान लेखी पोताना मनमां प्रमोद धारे छे तेवा विरल सज्जनो जगतने पावन करी रह्या छे. ”

“ जेमनुं सद्वर्तन जगतने हितरूप होवाथी अनुकरण करवा योग्य होय छे, जे सदाय गुणग्राही होय छे, परना गुण मात्रने ग्रहण करनारा होय छे; वळी जे परना दोष तरफ दृष्टि देता नथी; पोतानामां गमे तेवा सद्गुणो होय छतां तेनो लगारे गर्व करता.

नथी पण सदाय लघुता धारण करता रहे छे, तेवा सज्जनो खरे-  
खर जगत् मात्रने आशिर्वादरूपज गणाय छे. ”

सज्जनानुं दील सदाय दयार्द्र-पारकां दुःख देखी पीगळी  
जाय एवं होय छे, दुःखी जनोनां दुःख निवारवा सज्जनो सदाय  
जननी महाय आपवा तन्पर रहे छे. जेम तेमनां दुःखनो अंत आवे  
तेम जांवा अने ते माटे वनंतुं करवा तेओ उत्कंठित होय छे. तेमनी  
वाणीमां एवी मिठाश अने हितबुद्धि होय छे के एथी अन्य जीवोनुं  
अचूक हित थाय छे तेमज तेओ फिदा फिदा थइ जाय छे. तेओ  
समुद्रनी जेवा गंभीर आशयवाला होय छे, जेथी तेओ अनेक गुण-  
वृत्तोंने अंतरमां धारण करतां छतां छलकाइ जना नथी. तेओ  
एवी उत्तम मर्यादा जाळवे छे के जेथी बीजा चकित थइ जाय छे,  
अने तेमना जेवी उत्तम मर्यादा ( आचार-विचार ) पाळवा सहेजे  
ललचाय छे. वळी सज्जन पुरुषो सदाय मेरु पर्वत जेवुं निश्चल  
त्रैय धारण करी रहे छे एटले तेओ गमे तेवा अनुकूल-प्रतिकूल  
संयोगोमां समभाव धारी शकें छे ( सम-विषम समये हर्ष-खेद  
नहिं करतां तेमां समचिन्ते रहें छे ) विपत्ति समये तेओ दीनता  
दाखवना नथी, तेमज सुख-संपत्ति समये गर्व-उत्कर्ष करता नथी.  
सज्जन पुरुषोनी वृत्ति सदाय मिहनी जेवी पराक्रमवाळी होय छे.  
तेओ हरेक प्रसंगे दहापणथी काम ले छे. सज्जनतानी वानो वणां  
करे छे, तेमां केंदलाकने तेमां प्रीति पण होय छे परंतु सज्जन पुरु-  
षोना पवित्र मार्गें चालवानुं बहुज थोडानां भाग्यमां होय छे सज्जनता-  
थी विरुद्ध वर्तन तेज दुर्जनता छे. तेवी दुर्जनता दाखवनारा दुर्जनो

तेमना जातिस्वभावने लही सज्जन पुरुषोने संतापे पण छे. सज्जन पुरुषोमां जे उत्तम अनुकरणीय गुणो होय छे ते तेमने रुचता नथी; तेथी कइक जातना दोष दइ दुर्जनो सज्जनोने वारंवार दुहव्या करे छे. पण एथी सज्जनो तेमना उपर द्वेष धारता नथी. सज्जनो तो समभावे पोताना विहित मार्गेज चाश्या करे छे. कहुं पण छे के—

“ जेम जेम कांचनने अग्रिवडे तपाववामां आवे छे तेम तेम तेनो वान बधनो जाय छे; शेरडीने जेम जेम छेदवामां आवे छे तेम तेम ते सरस रस समर्पे छे, अने चंद्रनने जेम जेम घसवामां (घसारा देवामां के छेदवामां) आवे छे तेम तेम ते सुगंधज आपे छे. ए रीते उत्तम सज्जनोने प्राणान्त कष्ट आवी पडे तोपण तेओ पोतानी रुडी प्रकृतिने बगडवा देता नथी. ”

तेओ आपत्ति समये घणीज धीरज अने अभ्युदय बखते घणीज क्षमा राखे छे. तेओ पोतानां कार्य बहुत प्रमाणिकपणे करे छे, छतां स्वोत्कर्ष एटले आपबडाइ या आत्मश्लाघा करता नथी. तेओ पारकां छतां के अछतां दूषण (अपवाद) बोलताज नथी, पण पोतानाथी बनी शके तेदलो परोपकार कइ पण स्पृहा राख्या बगर सदाय करता रहे छे. तेओ पोताना मनने निर्विकारी राखे छे. जूओ ! द्रुपद राजानी पुत्री द्रौपदी (सती), जनक राजानी पुत्री सीता (सती) अने अंजना (सती) ! एओए आपत्ति समये केवी उत्तम धीरज राखी पोतानुं पवित्र शील साचव्युं छे ? सज्जनोनी खरी कसोटी-परीक्षा कटाकडीना बखतेज थाय छे. गभे तेदलुं कष्ट आवी पडे तोपण तेवा सज्जनो पोतानो सन्मार्ग लोपता नथी. बळी कहुं छे के—

उपर चढावे छे, ज्यां ते ताज (मृगट)नी परे बहु मान पामे छे. कहुं छे के-गुणाः पूजास्थानं गुणिषु न च लिंगं न च वयः" एतलें गुणो ज-सद्गुणोज पूजापात्र छे. गुणीजनो जे पूजायमनाय छे ते तेमना सद्गुणोने लइनेज. सद्गुणो वगरनुं केवळ लिंग (वंश) के वय कइ कामनां नथी. सद्गुणो होय तोज ते बधां लिंग अने वय प्रमुख लेखे थाय छे. ज्यां त्यां सद्गुणोनीज बलिहारी छे. लघुता-धारी (उगता बीजना) चंद्रने लोको जेम बहु माने छे तेम पूर्ण गारवता गौरव-पामेला (पूर्णमाना) चंद्रने लोको बहु मानता नथी. श्रीमान् चिदानंदजी महाराजे एक ललित पदमां लघुता (नम्रता)ना भारे वखाण करी छे. अने आठ प्रकारना मदनी भारे निभ्रंछना पण करी छे, ते वात यथार्थज छे. ( लघुता मेरे मन मानी, इत्यादि पदमां). जे कोइ भव्यात्मा गुणी जनोनुं बहुमान (विनय-सत्कार-सन्मान) करे छे तेथी सद्गुणोनुंज बहु मान कर्युं लेखाय छे, अने एवा सद्गुणोने लक्ष्मीनेज ज्यां ज्यां उचित प्रवृत्ति करवामां आवे छे-त्यां त्यां तेवा सद्गुणोनी प्राप्ति अथवा योग्यता सहज थाय छे. चैतनजी ( भव्यात्मा ) ए भावुक द्रव्य होवाथी उत्तम संगयोगे तेनामां उत्तमता सहेजे आवे छे. जे दुर्भव्य के अभव्य होय छे तेनेज तेवो उत्तम संग उपकारक थइ शकतो नथी. विषहर-झेरने टाळनार मणि विषधरना मस्तक उपरज, छतां तेने तेनी कशी शुभ असर थली नथी, त्यारे तेज मणिथी धीजा कइक मनुष्यादिकनो उपगार थइ नके छे, ए सहज समजाय तेहुं छे. सहृदय मनुष्योनुं तो कहे-

जुंज शुं पण जडरूप देखतां जंजु लिंवादिक वृक्षो जै मलयगिरिनी सान्निध्यमां आवी रक्षां छे ते पण शुद्ध चंदन वृक्षना संगथी चंदनरूप थइ जाय छे. एम समजी सुज्ञ भाइ व्हेनोए हर्ष सहित सद्गुणी एवा वडीलोनी सदाय समागम सेववो जोइए. वळी नीतिशास्त्रकार कहे छे के “बालादपि हितं ग्राह्यं” एटके लघुवयवाळा बाळक पासेथी पण हित वचन ग्रहण करी लेवुं जोइए. वयथी बाळक छतां जो बुद्धि विशाल होय तो तेनुं समयोचित वचन वयोवृद्धने पण उपयोगी थाय. छतां जो तेने बाळरूप समजी तेना वचननी अयगणना करवामां आवे छे तो ते प्रासंगिक लाभथी वंचितज रहेवाय छे. जे सायरनी जेवा गंभीर हृदयवाळा हांय छे तेओ पोते अनेक गुण रत्नोना निधान हांवा छतां गुणानुरागीपणाथी अन्य अनेक पदार्थोमांथी गुण ग्रहण करी शके छे. एम छतां तेओ पोतानी योग्यतानो के प्राप्तिनो बिलकुल गर्व करना नथी. ए बयो प्रभाव सत्संगथी प्रगटतागुणानुरागनां अने गुण ग्रहण करवानी कळानो समजवो. वळी जुआं ! डाभना अग्रे रहेलुं जळबिंदु जे मोतीनी आभाने धारण करे छे अने मेरुपर्वत उपर रहेलुं तृणखलुं पण सुवर्णनी शोभाने धारण करे छे. ए आदि कुदरती वनावी आपणने शुभ आशयथी ( चोख्खा दीलथी ) सत्संग करवा प्रेरे छे. अने सद्गुणना रागी थवा तेमज सद्गुण ग्रहण करवा शिखवे छे एक बकरी जेवुं गरीब जानवर सिंहा संगे हाथी जेवा मातवरना माथे चढी बेसे छे. एमां शुं आश्चर्य ?



“ सज्जनोने क्रोध (कषाय) होय नहि, कदाच वीजाना भला-  
 ष्पाटे तेवो देखाव करवो पडे तो ते लांबो वखत रहे नहिं अने कदि  
 लांबो वखत राखवानी जरूरज पडे तो तेनुं माहुं फळ बेसवा पामे  
 नहीं एटलो जागृति एमनामां अवश्य होय छे. ”

आ बात बहु अजब अने वखाणवा लायकज छे. सज्जनोनां  
 बचन अमृत जेवां मीठां अने हितकारी होय छे, तेथी ते सहने  
 प्रिय-आदेय थइ पडे छे. आपणे पण आपणा पोताना, आपणा  
 बालवच्चांना, कुटुंबना, ज्ञातिना, देशना तेमज समाजना भलाने  
 ष्पाटे अनिष्ट दुर्जनता दूर करी श्रेष्ठ सज्जनता आदरवा सदाय उद्यमी  
 थवुं जोइए.

**गुणरागी अने गुणग्राही थवानो जरूर अने  
 एथी उपजता अनिवार्य फायदा.**

“ आपगुणीने वळी गुणरागी, जगमां तेहनी कीरति  
 गाजी, लालन, की० ” (श्री यशोविजयजी.)

गुण ग्रहो गुण जेमां, ते बहु मान पावे,

नर सुरजि गुणे ज्युं, फूल शिशे चढावे;

गुणे करी बहु माने, लोक ज्युं चंडमाने,

अति कृश जिम माने, पूर्णने त्युं न माने. १३

मलयगिरि कमे जे, जंबु लिंवादि सोहे,

मलयज तरु संगे, चंदना तेइ दोहे;

इमलहिय वनाश्युं, कीर्जये संग रंगे,

गज शिर चमी बेठी, ज्युं अजा सिंह संगे. १४

जेओनामां गुणरागीपणानो अने गुणग्राहीपणानो महान् सद्-  
गुणवर्ते छे, तेओनी यशकीर्ति प्रतिष्ठादिकमां घणो वधारो थाय छे.  
ए महान् सद्गुण तेमनामांज आवी शके छे के जेओ मद-मत्सर-  
द्वेष-इर्षा-अदेखाइ नामना महा विकारथी वेगळा होय छे. जेमुनुं  
अंतर द्वेषरूप अग्निथी सदाय प्रज्वलितज रहे छे तेमनामां उपरनां  
सद्गुणनी योग्यनाज होती नथी. क्रोध अने अभिमान ए द्वेषनाज  
अंगभूत परिणाम छे. ते ज्यांसुधी चेतनजीमां वास करे छे, त्यांसुधी  
चेतनजीथी सामामां गमे एवा उत्तम सद्गुणो होय तोपण ते ग्रहण  
करीने आदरी शकाता नथी; एटलुंज नहिं पण त्यांसुधी चेतनजीने  
ए सद्गुणसंबंधी बात पण रुचती नथी. ए तो ज्यारे क्षमा सम-  
तादिक प्रधान सत्संगयोगे द्वेषाग्नि अथवा एना अंगभूत क्रोधादिक  
परिणाम शमी जाय छे अने चेतनजीमां शान्तिनुं साम्राज्य स्थापार्तुं  
जाय छे त्यारे अने त्यारेज सद्गुणोनी बात रुचे छे. सद्गुण प्रत्ये  
रागबुद्धि प्रगटे छे अने सद्गुणोने ग्रहण करी चेतनजी पोते पण  
सद्गुणी बने छे. इवे ज्यारे चेतनजी पोते सद्गुणी, सद्गुणरागी  
अने सद्गुणग्राही बने छे त्यारे तो ते देवनी पेरे पूजाय छे, मनाय  
छे, अने तेनां वचन पण बहु मान्य थवा लागे छे. जुओ ! सुगंधी-  
पणाना गुणने लीधे म्होवा. भूपतिथो पण पुण्योने पोताना मस्तक



कुंज शुं पण जडरूप देखातां जंबु लिंवादिक वृक्षो जै मलयगिरिनी सान्निध्यमां आवी रह्यां छे ते पण शुद्ध चंदन वृक्षना संगथी चंदनरूप थइ जाय छे. एम समजी सुइ भाइ न्हेंनोए हर्ष सहित सद्गुणी एवा वडीलोनों सदाय समागम सेववो जोइए. वळी नीतिशास्त्रकार कहे छे के “बालादपि हितं ग्राह्यं” एटके लघुवयवाळा बाळक पासेथी पण हित वचन ग्रहण करी लेवुं जोइए. वयथी बाळक छतां जो बुद्धि विशाल होय तो तेनुं समयोचित वचन वयोवृद्धने पण उपयोगी थाय. छतां जो तेने बाळरूप समजी तेना वचननी अवगणना करवामां आवे छे तो ते प्रासंगिक लाभथी वैचित्तज रहेवाय छे. जे सायरनी जेवा गंभीर हृदयवाळा होय छे तेआं पोते अनेक गुण रत्नोना निधान होवः छतां गुणानुरागीपणाथी अन्य अनेक पदार्थोमांथी गुण ग्रहण करी शके छे. एम छतां तेओ पोतानी योग्यतानो के प्राप्तिनो विलकुल गर्व करना नथी. ए बंधो प्रभाव सत्संगथी प्रगटतागुणानुरागनां अने गुण ग्रहण करवानी कळानो समजवो. वळी जुआं ! डाभना अग्रे रहेलुं जळबिंदु जे मोतीनी आभाने धारण करे छे अने मेरुपर्वत उपर रहेलुं तृणखलुं पण सुवर्णनी शोभाने धारण करे छे. ए आदि कुदरती वनावो आपणने शुभ आशयथी ( चांख्वा दीलथी ) सत्संग करवा प्रेरे छे. अने सद्गुणना रागी थवा तेमज सद्गुण ग्रहण करवा शिखवे छे एक बकरी जेवुं गरीब जानवर सिंहना संगे हाथीं जेवा मातवरना माथे चढी बेसे छे. एमां शुं आश्चर्य ?

## मार्गानुसारीना ३५ गुणो पैकी प्रथम गुण.

( न्यायाचरण आदरवानी आवश्यकता. )

जग सुजस सुवासे, न्याय लच्छी नपासे,  
व्यसन डुरित नासे, न्यायथो लोक वासे;  
इम हृदय विमासी, न्याय अंगीकरोजे,  
अनय परिहरीजे, विश्वने वश्य कीजे. १५

पशु पण तस सेवे, न्यायथी जे न चूके,  
अनय पथ चले जे, जाइ ते तास मूके;  
कपि कुळ मिळि सेव्या, रामने शीश नामी,  
अनय करो तज्यो ज्युं, जाइए लंकस्वामी. १६

हय गय न सदाइ, युद्ध किर्ति सदाइ,  
रिपु विजय विधाइ, न्याय ते धर्मदाइ;  
धरम नयधरा जे, ते सुखे वैरी जीपे,  
धरम नयविहूणा, तेहने वैरी ठोपे. १७

धरम नय पसाये, पांडवा पंच तेइ,  
करी युद्ध जय पाम्या, राज्यलोला लहेइ;

धरम नय विदुषा, कौरवा गर्व माता.

रण समय विभूता, पांरवा तेह जीता. १०

न्याय—नीति—प्रमाणिकता ए सर्वे एकार्थवाचक पर्याय वचनो गणाय छे. अने न्याय—नीतिनुं अवलंबन करीने जे व्यवसाय करवो ते न्यायाचरण कहेवाय छे. दयाळु दीलवाळा बुद्धिशाळी होय ते न्यायाचरण करी शकै छे. कठोर दीलवाळाथी बीजाने यथार्थ इनसाफ आपी शकतो नथी तेथी ठीकज कर्हु छे के न्यायसाधे दयानुं मिश्रण थनुंज जोइए. समर्थ शास्त्रकारो पण कहे छे के—  
 “आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न समाचरेत् ” अर्थात् जे कर्म आचरण आपणने पोताने पण विवेक—बुद्धिथी विचारतां प्रतिकूल—विरुद्ध जणातुं—समजातुं होय तेवुं आचरण (वर्तन) आपणे बीजा प्रत्ये अजमावतुं नहि. केमके सुख दुःखनी, मान अपमाननी, यावत् जीवित् मरणनी लागणी सहुने समान होय छे. ज्यारं आम छे त्यारे जे आपणने पोतानेज न गमे—प्रतिकूल लागे ते बीजाने पण केमज गमे के अनुकूल पडे ? तेनो विचार प्रथम करवो जोइए. एथीज बीजा पण दयाळु लोको आ वातनुं समर्थन करतां कहे छे के ‘Do unto others as you would be done by’ एनी मतलब एवी छे के बीजा पासेथी जेवा अहल न्यायनी तमे इच्छा राखता हो तेवोज अहल न्याय तमे अन्यने आयो. आपता रहो. तमने कोइ अधिकारी अन्याय आपे ते तमने रुचे खरो ? नहिज रुचे. तो पछी तमे अन्यने गेरइन्साफ आयो ते तेने पण केमज रुचे ? नज रुचे. बीजाना

અન્યાય આચરણથી જેમ તમારી લાગણી દુભાય તેમ તમારાં અન્યા-  
યાચરણથી સામાની લાગણી પણ દુભાયા વગર કેમજ રહે ? આ  
વાતનો ઠ્યાલ દ્યાલ્લુ જનો દીલમાં લાવી પરને પ્રતિકૂલ થઈ પડે  
ઘવાં અન્યાયાચરણ કરતાં સહેજે અટકી શકે, અને સહુને આત્મસ-  
આન લેખી તેમના પ્રત્યે વહુજ મલમનસાઈ રાખી પ્રમાણિકપણે—  
ન્યાયાચરણથીજ વર્તી શકે. ઘવાજ ઉદાર આશયથી કહેવામાં  
આવ્યું છે કે, “જે પરસ્ત્રીને માતાતુલ્ય લેખે છે, પરદ્રવ્યને પથ્થર તુલ્ય  
લેખે છે, અને સર્વ પ્રાણીવર્ગને આત્મતુલ્ય લેખે છે, ઈજ સ્વરા જ્ઞાની-  
પંડિત છે.” આ રીતે ન્યાય—નીતિ—પ્રમાણિકતાના માર્ગે ચાલનારા  
મન્ય જનોજ માર્ગાનુસારી ગણાય છે. ગમે તેવાના સંબંધમાં કશા  
સંકોચ વગર નિર્ભયપણે ન્યાય—નીતિના વિહિત માર્ગે ચાલવું ઈ મા-  
ર્ગાનુસારીપણાનું પ્રથમ અંગ છે. ન્યાયાચરણથી જગત્માં આપણો  
સુજશ વિસ્તરે છે, લક્ષ્મીલીલા વાધે છે અને સ્થિર થઈ રહે છે. પાપ—  
લાપ અને આપદા દૂર ઢલે છે. તેમજ વલી સહેજે લોકો વશવર્તી થાય  
છે, ઈમ સમજી—હૃદયમાં વિમાસણ કરીને ન્યાય નીતિનો માર્ગ મક્ક-  
મપણે આદરી અનીતિનો માર્ગ સર્વથા તજવો ઘટે છે. જગત્ને વશ  
કરવાનો—આપણા તરફ આકર્ષવાનો ઈ અદ્ભૂત ઉપાય છે. જે ગમે  
તેવા સંયોગમાં પણ ન્યાયાચરણ તજતો નથી અર્થાત્ અનીતિના માર્ગને  
તિલાંજલિ દઈ દ્વહપણે ન્યાયનોજ માર્ગ આદરે છે તેને સત્ય ન્યાયના  
પ્રભાવથી પશુઓ (નિર્દય જાનવરો) પણ આવીને પગમાં પડે છે, અને  
જે જાણી જોઈને અનીતિનો માર્ગ આદરે છે તેનો સગો મહાઈ પણ પક્ષ  
(સહાય) કરતો નથી. ન્યાયવંતમાં રામચંદ્ર અને યુધિષ્ઠિરાદિક મહા-

પુરુષોનાં તેમજ સીતા સુભદ્રાદિક મહાસતીઓનાં ચરિત્રો સુપ્રસિદ્ધ છે. જુઓ ! ન્યાયમૂર્તિ ઈવા રામચંદ્રજીની સેવામાં કપિકુલ્-ગણ અતિ નમ્રતા સહિત હાજર થઈ રહ્યા અને અન્યાયકારી રાવણને તેનો સંગો સહોદર (વંધુ વિભીષણ) તજીને ચાલ્યો ગયો. અને તેણે જઈને ન્યાયવંત રામચંદ્રજીનોજ આશ્રય લીધો. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સત્ય-ન્યાયમાર્ગને મક્કમપણે સેવનારનો શત્રુ પણ મિત્ર થઈ જાય છે; ત્યારે જાણી જોઈને અન્યાય આદરનારને તેના વંધુ-મિત્ર પણ છોડીને ચાલ્યા જાય છે. આ તો પ્રગટ ન્યાય-અન્યાયનું ઐહિક-આ લોક સંબંધી કિંચિત્ માત્ર ફલ કહું. પરલોકમાં તો ઈથી અત્યંત ગણું ફલ સ્વર્ગ-નરકાદિકમાં ભોગવવું પડે છે. આટલા પ્રેરક શબ્દો પણ અન્યાયાચરણ તજીને ન્યાયાચરણ આદરવા સુજ્ઞ જનો માટે તો વસ કહેવાય. ન્યાયમાર્ગને એક નિષ્ઠાથી સેવનાર વધી રીતે સુખી થાય છે. તેને રિદ્ધિસિદ્ધિ મળે છે. જશકીર્તિ વાધે છે. અને જયકમળા વરે છે. ત્યારે તેથી વિરુદ્ધ વર્તન સેવનાર સર્વ પ્રકારે હાનિ પામે છે, પરા-ભવ પામે છે અને દુઃસ્વીદુઃસ્વી થઈ જાય છે. વઢી જુઓ ! ન્યાય-નીતિ અને સત્ય ધર્મના પસાયે પાંચે પાંડવો યુદ્ધમાં જય પામ્યા, રાજ્યલીલા પામ્યા અને છેવટે સકલ કર્મનો અંત કરી તેઓ અક્ષય અવ્યાવાય એવું મોક્ષનું સુખ પામ્યા ત્યારે અન્યાય-અનીતિ અને અધર્મના માર્ગેજ ચાલનારા દુર્યોધન પ્રમુખ કૌરવો રણસંગ્રામમાં પરા-ભવ પામીને શુંડા હાલે મુવા અને મરીને મહા માઠી ગતિ પામ્યા. એમ સમજી સહુ સુજ્ઞ ભાઈ વહેનોએ આજ ક્ષણથી અન્યાયાચરણ તજી દઈને શિષ્ટ પુરુષોએ સેવિત ન્યાયાચરણનુંજ દૃઢ આલંબન લેવા પ્ર-



तिज्ञा करवी उचित छे. स्वकर्तव्यकर्म ने प्रमाद रहित निष्कामपणे  
करनार न्यायीनी पंक्तिमां आवे छे.

## प्रतिज्ञापालन.

कुशळ प्रतिज्ञा करीने कुशळताथी पाळवा हितवचन.  
शुभ्र अशुभ्र जि कांइ, आदर्युं ते निवाहे,  
रवि पण तस जोवा, व्योम जाणे वगाहे;  
करि गहित निवाहे, तासने सत्त आपे,  
मलिन तेनु पखाळे, सिधुमां सुर आपे. १ए  
पुरुष रयण मोटा, ते गशिजे धराए.  
जिण जिम पन्निअज्युं, ते न बान्नि पराये;  
गिरीश विष धर्यो जे, ते न अद्यापि नाख्यो,  
छरगति नर लेइ, विक्रमादित्य राख्यो. १०

“ शुभ के अशुभ जे कांइ आदर्युं—कहुळ कर्तुं तेने जे निर्वहे छे  
तेने जोवा माटे जाणे सूर्य आकाशमां अग्राहन करे छे (फरे छे).  
वळी तेज सूर्य गृहित करीने जे निर्वहे छे तेने सक्व (वळ) आपे छे.  
अने मलिन शरीरने पखाळे छे (स्वच्छ करे छे) तेमज, सिधुमां सुर  
आपे छे अर्थात् शूरवीर माणसने प्रतिज्ञा पाळवा प्रेरणा करे छे.  
१ए आ धरा जे पृथ्वी तेमां मोटा पुरुषरत्न तो तेनेज गणवा के  
जे जेवी रीते अंगीकार कर्तुं होय तेने प्राये छांहे नहीं (निर्वहे). ”

जुओ ! गिरीश जे शिव तेणे विषने अंगीकार करुं तो ते हजु सुयी नाखी दीधुं (तजी दीधुं) नथी अने दुर्गत के० दुर्भागी नर जे पुरुष तेने लइने विक्रमादित्ये पण राख्यो छे (तजी दीयो नथी). आ बने दृष्टांतो लौकिकना छे. ” २०

सुबुद्धिवंतनुं ए कर्तव्य छे के प्रथम तो जे कंड प्रतिज्ञा करवी ते दक्षताथी—डहापणथी—दुरंदेशी राखीने तेनुं परिणाम अने पोतानुं सामर्थ्य—शक्ति विचारीनेज करवी. जे करवाने पोते शक्त होय, जे करवुं हितरुप होय अने जेनुं परिणाम सुंदर आववा संभव होय एवुंज कार्य करवा डहापणथी निश्चय करवो अने पछीथी तेवा करेला निश्चयथी गमे तेवा भोगे पण डगवुं नहि, दुनियामां त्रण प्रकारना प्राणीओ मळी आवे छे—अधम, मध्यम अने उत्तम, तेमां जे अधम कोटिना जीवो छे तेओ तो अज्ञान अने मोहनी प्रबळताथी केवल कायरता धारीने गमे तेवां शक्य कार्य—अनुष्ठानने आदरताज नथी बीजा जे मध्यम कोटिना जीवो छे ते जो के कोइ ज्ञानी पुरुषोनां मुखथी कंड कार्य—अनुष्ठाननो प्रभाद—महिमा सांभळीने तेनो आदर करे छे खरा, पण ते करतां कंड विघ्न आवी पढतां आदरेलां कार्यनो अनादर करी तेने तजी दे छे, अने जे उत्तम कोटिना जीवो होय छे तेओ तो पूर्व महापुरुषोनी पेठे दीर्घ दृष्टिथी हितकारी कार्यनै ज निज शक्ति—सामर्थ्यनो पूरतो ख्याल राखीने आदरे छे अने आदरेलां कार्यनो प्राणांत कष्ट आव्ये छते पण पूर्णोत्साहथी निर्वाह करे छे. तेओ आदरेलां कार्यने गमे तेवा प्रतिकूल संयोगोमां अध-वच लटकतुं मूकता नथी. आवा उत्तम पुरुषोनी द्रढ टेक निरखवाने

माटेज होय तेम सूर्य अने चंद्रादिक आकाशमां फरता रहे छे, शास्त्रकार कहे छे के सात्विक प्रकृतिना जीवां जेनो स्वीकार करे छे—जे कार्य करवानो निश्चय करे छे ते कार्यने पूर्ण करता सुधी तेने निर्वहे छे, तेमनुं संकल्प बळज एतुं सुद्रढ होय छे के गमे तेवां विघ्न—अंतराय मार्गमां आव्या छतां लगारे डग्या वगरं तेओ पोते आदरेलुं कार्य पूरुं करी शके छे, तेमनी आवी द्रढ धारणा अथवा टेकथी तेमनुं सत्व बधारे ने बधारे प्रमाणमां खीलतुं जाय छे, तेथी तेओ गमे तेवां दुष्कर—कठण काम करवा हाम भीडी शके छे अने ते पार पाडे पण छे, साहसिकपणाथी तेओ वणां अगत्यनां काम आदरीने पार उतारी शके छे, अने बीजा अनेक जीवोने तेमना जीवता दाखलाथी बोधु आपता रहे छे, जे जीवां पोतानी छती शक्ति छुपावीने कायरपणुं धारी बेसी रहे छे तेओ कथुं स्वपर हितरूप कार्य करी शकता नथी पण जेओ निज शक्तिने फारवी तेनो जेम जेम सदुपयोग करता रहे छे तेम तेम तेमने कार्यनी सफलताथी प्रतीति आवती जाय छे के पोते पोताना वीर्य—पुरुषार्थबडे जे कंड कार्य करवा इच्छशे ते कार्य सुखेथी करी शकशे, शास्त्रकार आगळ बधीने कहे छे के तेओज दुनियांमां म्होटा पुरुषरत्नो गणाय छे के जेओ पोते सामजपूर्वक आदरेलुं अंगीकार करेलुं गमे ते कार्य अंधवच तजी देतां नथी पण तेने पार पहुँचाडवा संपूर्ण श्रम उठावे छे, फक्त ज्यारे लाभने बदलेगेरलाभ अथवा हितने बदले अणहित थतुं जणाय त्यारेज पोताना कार्यआग्रहने शिथिल करी नांखे छे, ते वगर तेओ मकमपणे स्वकर्तव्य कर्मने बजाव्याज करे छे, ते उपर शास्त्रकारो अनेक दृष्टांत

बतावी आपी आपणने शक्यारंभमां उत्साहित थवा, हितरुप कार्य आदरवा अने ते करतां नडतां विघ्नोथी डर्या बगर इच्छित कार्यने पार पाडवा उत्तम प्रकारनो बोध आपे छे. देव गुरुनी साक्षीए व्रत नियमादिक समजपूर्वक आदरी लेवा माटेनो शास्त्र उपदेश हितबुद्धिथीज योजायेलो छे. केवळ आपणी मेळे आदरेलां व्रतनियम पाळवामां शिथिलता थवा पामे अने तेने तजी पण देवामां आवे छतां आदरंलां व्रत नियम पाळवामां—सेववामां आवतो प्रमाद दूर करवा भाग्येज कोइ प्रेरक मळे. पण पंच साक्षीए आदरेलां व्रतनियमो पाळवामां ज्यारे शिथिल परिणाम थयेला जोवामां आवे त्यारे तेमां थती शिथिलता दूर करवा प्रेरणा करनारा गुरु प्रमुख मळी आवे अने फरी सावधान थइ आदरेलां व्रतनियमो प्रमादरहित पाळवा शक्तिवान् थवाय. आवो लाभ पंच साक्षीए व्रतनियम आदरवामां रहेलो छे. ज्यारे तीर्थंकर देव जेवा समर्थ पुरुषो सिद्ध भगवाननी साक्षीए महाव्रत उच्चरे छे त्यारे शुं आपणुं ए कर्तव्य नथी के शुद्ध देवगुरुनी साक्षीए आपणे पण आदरवा योग्य व्रतनियम आदरीने ते बधां प्रमाद रहित थइ पाळवां. केटलाएक सत्पुरुषो सिंहनी पेरे शूरवीरपणे व्रत नियमो अंगीकार करीने सिंहनी पेरेज शूरवीरपणे ते बधाय निर्दोष रीते पाळे छे. केटलाएक शीयाळनी पेरे शिथिल परिणामथी व्रतनियमने आदर्या छतां पाछळथी सद्गुरुना अनुग्रहथी निर्मळ ज्ञान अने श्रद्धानुं बळ मेळवी आदरेलां व्रत नियमोने सिंहनी पेरे शूरवीरपणे पाळे छे केटलाएक बळी शरुआतमां शुभ वैराग्यादिकना बळथी सिंहनी पेरे व्रतनियम आदरे छे पण.

પાછળથી વિષય .સુખની લાલચમાં લપટાઈને અથવા ક્રોધાદિક કપાયને વશ થઈને આદરેલાં વ્રતનિયમ પાઠવામાં શિયાળની પેરે કેવલ શિથિલ પરિણામી બની જાય છે. ત્યારે કેટલાઈક મંદ પરિણામી જીવો પ્રથમથીજ શિયાળની પેરે વ્રતનિયમ આદરીને છેવટ સુધી તેથીજ મંદતા અથવા શિથિલતા ધારે છે. છેલ્લો પ્રકાર વીલકુલ આદરવા યોગ્ય નથી. પહેલો અને ત્રીજો પ્રકાર આદરવા લાયક છે, અને ત્રીજો પ્રકાર પણ જેઓ મંદ પરિણામથી વ્રત આદરતાજ નથી તે કરતાં ઘણોજ ચઢીઆતો છે. કેમકે શરૂઆતમાં શુભ વૈરાગ્યયોગે વ્રતનિયમ શૂરવીરપણે આદરતાં તે ઘણાં એક કર્મનો ક્ષય કરી શકે છે; આ વધી વાત લક્ષમાં લઈ સર્વ સાધુ તેમજ શ્રાવકજનોએ નિજ નિજ અધિકાર ઉચિત વ્રતનિયમ સિંહની પેરે આદરી તેનો સિંહની પેરે શૂરવીરપણે નિર્વાહ કરવા લક્ષ રાખવું.

પ્રતિજ્ઞા ઘણા પ્રકારની હોય છે, તેમ ઘણી રીતે તે પ્રતિજ્ઞા કરવામાં આવે છે. કોઈ પણ કાર્ય મનથી, વચનથી કે કાયાથી કરવાની કબુલાત આપવી, સંકલ્પ કરવો, નિશ્ચય વાંધવો એ તે કાર્ય સંબંધી પ્રતિજ્ઞા કરી કહેવાય છે. પ્રતિજ્ઞા કરી એટલે તે કાર્ય કરવુંજ. પછી જે શરતથી જેટલા સમયે ( કાલ મર્યાદાથી ) જેવી રીતે કરવા કબુલ્યું હોય તેમ તે કાર્ય કરવુંજ જોઈએ; અને ઈથીજ કોઈ પણ કાર્ય કરવાની કબુલાત આપ્યા પહેલાં આ કાર્ય કેવું છે ? કરવું શક્ય છે કે અશક્ય છે ? વળી આસપાસના સ્થિતિ સંયોગો કેવા છે ? અનુકૂલ કે પ્રતિકૂલ ? એ વધી વાત લક્ષમાં રાખવી જોઈએ. દીર્ઘદર્શી, વિચારશીલ અને શક્ય આરંભને કરનાર પોતાની આદરેલી પ્રતિજ્ઞા

पूरी करी शके छे, अने एथी पण आगळ वधी शके छे. तीर्थकर जेवा समर्थ ज्ञानी पुरुषोना चरित्रोमां प्रस्तावे कहेवामां आव्युं छे के तेओ ' दखखे दख्ख पइन्ने ' एटले डाढ्या अने डहापण भरेली प्रतिज्ञाने करनारा हता. तेओ जेम तेम जेवी तेवी ( पाछळथी पोताने यणी कफोडी स्थितिमां लावी मूके एवी गांडी) प्रतिज्ञा करता नहि, अने ग्रहण करेली (निपुणताथी दीर्घदर्शीपणे शक्य जाणीने आदरेली ) प्रतिज्ञाने गमे तेटलो आत्मभोग आपीने पण पूर्ण करता. उत्तम प्रतिज्ञा एवी होवी जोइए, च्हाय तो महा भगीरथ प्रतिज्ञा होय के अल्प प्रतिज्ञा होय. गमे तेवी शुभ प्रतिज्ञाथी लगारे डग्या वगर आदरेली प्रतिज्ञाने पूर्ण करवा पूरतो प्रयत्न प्राणांत सुधी कर्मा करवो ए उत्तम कोटिवाळानुं लक्षण छे. मध्यम कोटिवाळा कंड पण कार्य विशेष लाभवाळुं जाणी करवा प्रतिज्ञा ले छे पण उक्त कार्य करतां आवी पडेलं विघ्नोथी डरी जइ ते कार्य पडतुं मूकी दे छे. त्यारे जे निकृष्ट कोटिना कायर जनो होय छे ते तो गमे तेवां लाभकारक कार्य संबधी प्रतिज्ञा करतां पहेलांज कपी उठे छे. आवा कायर-निर्वल मननां माणसो कंड महत्वनी प्रतिज्ञा करवाने लायकज नथी. अन्यना आग्रहथी के दाक्षिण्यतादिकथी कदाच ते कंड शुभ कार्य करवा प्रतिज्ञा करे छे तो ते बहुधा पूरी करी शकताज नथी. जो के गमे ते शुभ कार्य करवा प्रतिज्ञा करीने ते पोतानेज पाळवानी छे, परंतु ग्रहण करायेली प्रतिज्ञानुं विस्मरण न थाय. कदाच दैवयोगे विस्मरण थयुं तो तेनुं संस्मरण करावी शकाय ए आदि अनेक शुभ हेतुथी पंच साक्षिक प्रतिज्ञा करवा-कराववानो

व्यवहार प्रचलित छे. लौकिक पण महत्वंना काम पंच साक्षिक करवां पडे छे तो पछी लोकोत्तर शुभ कार्यनुं कहैवुंज भुं ? तमां तो ' १अरिहंत, २सिद्ध, ३साधु, ४शासनदेवता अने ५प्रतिज्ञा करानार आत्मा ' ए पंच साक्षिक प्रतिज्ञा करवामां आवे छे. अने प्रतिज्ञा करनार गुरुने साथे गणनां षट् (छ) साक्षिक प्रतिज्ञा थाय छे. शास्त्र वचनने मान आपी उक्त साक्षि पूर्वक जे शुभ प्रतिज्ञा करवामां आवे छे ते पाळवामां घणी सरलता थइ जाय छे अने जे कोइ आप इच्छाथी केवळ आत्मसाक्षिकज प्रतिज्ञा करे छे तेने ज्यारे कर्मयोगे प्रतिज्ञाथी चूकी जवानो प्रसंग आवे छे त्यारे तेने उद्धरनार षट्ले योग्य टेको आपी पाछो प्रतिज्ञामां जोडनार के स्थिर करनार भाष्येज मळे छे. तेथी कइक जीवो नीचे लवडी पडे छे, ए दोष व्यवहार मार्गनो अनादर ( उपेक्षा ) करवाथी प्राप्त थाय छे. तेथी सुज्ञ जनो व्यवहार मार्गनो अनादर करता-करावता के अनुमोदता नथी केमके एम करतां तो व्यवहारनो लोपज थइ जाय अने एथी सर्वज्ञ-आज्ञानी पण विराधना करी कहैवाय. एम होवाथीज जो के सहु आत्माओ सत्ताए समान छे तो पण गुरु शिष्यादिकनो तेमज व्रत पञ्चखाणादिक लेवा देवानो पण व्यवहार प्रवर्ते छे, अने ए रीते व्यवहार धर्मनुं सरलपणे सेवन करतांज आत्मा अनुक्रमे अनादि विषय वासनाने तेमज मिथ्यात्व कषायादिक दोषजाळने छेदी शुद्ध स्फटिक समान निज शुद्ध स्वभावने प्रगट करी शके छे. माटे ठीकज कहौ छे के-

“ मारंग अनुसारी क्रिया, छेदे सो मतिहीन;  
कपट क्रिया बळ जग ठगे, सोभि भवजल मीन.”

( समाधि तंत्र )

तेयज—

“ निश्चय दृष्टि हृदय धरीजी, पाळे जे व्यवहार;  
पुन्यवंत ते पामशेजी, भव समुद्रनो पार.

मनमोहन जिनजी ! ”

ए आदिक प्रमाणो निर्दोषपणे शास्त्र वचनानुसारे शुद्ध लक्ष पूर्वक शिष्ट जनोए कहो के श्री तीर्थंकर गणधर प्रमुखे आचरेलो अने प्ररूपेलो व्यवहार मार्ग स्वहित रूप समजी निष्काम बुद्धिची सेवा योग्य छे एम पूरवार करे छे. आटळुं प्रसंगोपात उपयोग जाणीने कही करी मूळ मुद्दा उपर आवशुं. प्रतिज्ञा ग्रहण करवाना संबंधमां नीतिशास्त्रमां कहेवामां आव्युं छे के “ जे कार्य करवुं शक्य न होय अथवा तो ते करवा पूरतुं आपणुं वीर्य उत्थान कहो के सामर्थ्य पण न होय तो तेनो आरंभज न करवो ए बुद्धिनुं प्रथम लक्षण छे अने आरंभेला कार्यनो यथार्थ निर्वाह करवो ए बुद्धिनुं बीजुं लक्षण छे.” मतलब के सहुए यथाशक्ति—स्वशक्ति गोपव्या वगर स्वस्व उचित शुभ कार्य करवांज जोइए. कोइपण कार्य गजा उपरांत करवाथी मूलतः क्षति न आवे एटला माटे उपकारी एवा ज्ञानी पुरुषो आपणने सावचेतपणे हितकार्य करवा निरखामण आपे छे के—जे कार्य परमार्थ समजीने योग्य विधिची करवांमां आवे छे ते आपणने परिणामे रसदायी अने लाभदायी नीवडे छे. जे सज्जनो ”



સ્વપ્રતિજ્ઞામાં સુદૃઢ રહે છે તેઓ મહાંપુરુષની પંક્તિમાં લેવાય છે. તેમની પ્રસંગે કસોટી પણ થાય છે. તેવે પ્રસંગેજ પોતાની અટલ ટેકની સ્વાત્મી થઈ શકે છે. ઉત્તમ કોટિના જનો તો પોતાની પ્રતિજ્ઞામાં વહુજ અડગ રહે છે. સ્વસ્વર ઈત્યાં પ્રશંસવા યોગ્યજ છે.

આ પ્રસંગે કહેવું ઉચિત છે કે નીતિશાસ્ત્રમાં તેમજ ધર્મશાસ્ત્રમાં કુશલ્લ હોય છે તો સ્વોચિત પ્રતિજ્ઞા ગ્રહણ કરવામાં તથા તેનું કાલ્-જીથો પાલન કરવામાં કુશલ્લતા દાસવી શકે છે, અન્યથા ગ્રહણ કરેલી પ્રતિજ્ઞામાં સ્વલ્લના થઈ જવાનો ભય કાયમ રહે છે. પ્રતિજ્ઞા કરવામાં જેટલા પુરુષાર્થની જરૂર છે તેથી અધિક પુરુષાર્થની જરૂર પ્રતિજ્ઞાને કુશલ્લતાથી પાલવામાં રહે છે. તેથી જે મન્યાત્માઓ પોતાના પુરુષાર્થનો ઉપયોગ ઉપકારી-જ્ઞાની ગુર્વાદિકની હિતશિક્ષા અનુસારે કરવા તત્પર રહે છે તે સ્વ ઉચિત પ્રતિજ્ઞાને આદરી સુખે પાળી શકે છે. અને એમ કરીને અન્ય અનેક આત્માર્થી સજ્જનોને ઉત્તમ દૃષ્ટાંત-રૂપ પણ થઈ શકે છે. આપણ સહુકોઈને એવી સદ્બુદ્ધિ અને એવું આત્મવલ્લ પ્રાપ્ત થાઓ ! છેવટે સત્ય (કુશલ્લ) પ્રતિજ્ઞા કરીને તેને કુશલ્લતાથી પાલનારા પુરુષાર્થી સજ્જનોને આપણો પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર !!!

ઉપશમગુણ આદરવા આશ્રી ઉપદેશ.

ઉપશમ દિતકારી, સર્વદા લોકમાહી,

ઉપશમ ધર પ્રાણી, એ સમો સૌખ્ય નાંહી;

तप जप सुरसेवा, सर्व जे आदरे ठे,  
 उपशम विण जे ते, वारि मंथ्या करे ठे. ११  
 उपशम रस लीला, जास चित्ते विराजी,  
 किम नरजव केरी, ऋद्धिमां तेह राजी;  
 गज मुनिवर जेहा, धन्य ते ज्ञान गेहा,  
 तप करी कृश देहा, शांति पियुख मेहा. १२

“ उपशम आ लोकमां सर्वदां हितकारी छें तैथीं हे प्राणी ! तुं  
 उपशमने धारण कर. ए समान बीजुं कोइ सुख नथी. उपशम-विना  
 तप, जप, सुरसेवा एटले देवभक्ति-ए सर्व जे आदरे छें ते फौगट  
 पाणी बलोवे छे. २१ उपशम रसनी लहेजत जेना चित्तमां विराज-  
 मान थइ होय छे ते प्राणी नरभवनी. ऋद्धिमां केम राजी थाय ?  
 जुओ ! गजसुकुमाळ मुनि ! धन्य छे ज्ञानना घर एवा ते मुनिने !  
 के जेमणे तपे करीने देहने कृश ( दुर्बळ ) करी नाखी. अने शांति-  
 रूप पियुष जे अमृत तेनो मेघ ( वरसाद ) पोताना आत्मायां वर-  
 साव्यो. २२ ”

क्रोधादिक कषायना कटुक विपाक विचारीने ते ते क्रोध,  
 मान, माया अने लोभ थवा पामे तैवां नबळां कारणोथी समजीने  
 दूर रहेवुं, तैवां खोटं कारणोज न सेववां अने तेम छतां कइ निमित्त  
 पायीने ते क्रोधादि कषाय उदयमां आवे तो तेमने तरत दवावी  
 देवा; जेथी तैनां माठां फळ बेसवा पामे नहि. श्रीमान्-उपाध्यायजी  
 क्रोध संबंधी पापस्थानकनी सद्भायमां कहे छे के:-

‘ न होय होय तो चिर नहि, चिर रहे तो फळ छेहोरे;  
सज्जन क्रोध ते एहवो, जेहवो दुर्जन नेहोरे. ’

इत्यादि सूक्त वचनोमां बहु उत्तम रहस्य रहेलुं छे. तेओश्री स्पष्ट जणावे छे के सज्जन पुरुषोने क्रोध (उपलक्षणथी मान, माया अने लोभ ) होय नहि; कदाच कंड प्रशस्त कारणसर तेवो क्रोधादिकनो देखाव थवा पामे तोपण ते वधारे वखत टके नहि, तेम छतां तेवाज कारण विशेषथी कंड वधारे वखत सुधी टकवा पामे तो तेनाथी कशुं माहुं फळ तो बेसवा नज पामे, केमके ते कंड प्रशस्त कारणसर बहारना देखाव रूपेज—अंतरमां सावधानपणुं साचवीने सेवेला होवाथी तेनुं अनिष्ट परिणाम आववा पामे नहि. फळ—परिणाम आश्री दुर्जनना स्नेहनी तेने उपमा आपवामां आवी छे ते खरेखरी वास्तविक छे. केमके दुर्जनने खरो स्नेह—राग—प्रेम प्रगटेज नहि—तेनो स्नेह स्वार्थ पूरतोज होय; कदि तेवो स्नेह थाय तो ते अल्प काळज टके, तेम छतां खास तथा प्रकारना स्वार्थने लइने लांवे वखत देखावरुपे तेनो स्नेह जणाय तोपण तेनुं फळ कंड शुभ परिणामरुपे थवा पामेज नहि. तेवीज रीते सज्जनाने कूडा क्रोधादि कषाय थायज नहि अने कदाच कंड प्रशस्त कारणसर थवा पामेतो ते कारण पूरतो वखत रही कंड पण अनिष्ट फळ—परिणाम उपजाव्या वगर जेमना तेम पाळा शमाइ जाय. कषाय वगरनी शान्त वृत्ति सदा सर्वदा हितकारीज छे, एवी शान्त वृत्तिनुं सेवन करवा समान बीजुं सुख नथी. एम समयी हे सुझ जनो ! तमे जरूर शान्त वृत्ति सेवो. एवी शान्त—उपशान्त—प्रशान्त वृत्ति वगर जे कंड तप

जप प्रभुपूजादिक करणी करवामां आवे छे ते बराबर लेखे थती नथी, परंतु जो ते सघळी करणी समता राखीने स्थिरवृत्तिथी करवामां आवे छे तो सफल थइ शके छे. स्थिर-शान्त चित्तथी करवामां आवती करणीमां कोइ अपूर्व रस, लहेजत या मीठाश होय छे. समता रसमां लीन चित्तवाळने कशुं दुःख स्पर्शी शकतुं नथी. समता रसमां निमग्न चित्तवंतने सर्वत्र गाम अने अरण्य नेमज दिवस अने रात समान लागे छे.

ज्यारे नाना प्रकारना राग, द्वेष अने मोहवश उपजता विकल्पो जमी जाय छे, अने सघळो विभाव या परभाव तजीने सहज स्वरूपने अवलंबी रहेवाय छे—एवुं परिपक्व ज्ञान प्राप्त थाय छे त्यारंज चेतन खरो शमवंत या समतावंत थयेलो लेखाय छे. कर्मनी विचित्रताथी थती अवस्थानी विचित्रता तरफ दुर्लक्ष करी शुद्ध स्वरूपना लक्षथी सहु प्राणीवर्गने समान लेखनार समतावंतनुंज खरेखर श्रेय थाय छे. उपशमजनित आवी आत्मलीला या सहज सुख समृद्धि जे महानुभाव मुनिजनोने प्राप्त थइ छे तेमनी पासे सुरपति असुरपति के नरपतिनुं पौद्गलिक सुख शा हिसावमां छे ? ते सघळां सुख करतां निरागी अने निःस्पृही एवा शम साम्राज्यवंत महामुनिओनुं सुख खरेखर अलौकिकज छे. केमके ए वधां उपर जणावेलां इन्द्रादिकना सुख संयोगिक होवार्थी अवश्य वियोगशील होय छे. त्यारे मुनिजनोने प्राप्त थयेल शम—उपशम—प्रशम जनित सहज स्वाभाविक सुखशान्ति अलौकिक अने चिरस्थायी होय छे. तैथीज श्रीमान् उपाध्यायजीए ठीकज कहुं छे के:—

‘ક્ષમા સાર ચંદન રસે, સિંચો ચિત્ત પવિત્ત;  
દયા વેલ મંડપ તલે, રહો લહો સુખ મિત્ત.’

‘દેત સ્વેદ વર્જિત ક્ષમા, સ્વેદ રહિત સુખરાજ;  
નામૈં નહિ અચરિજ કહ્યુ, કારણ સરિચ્છો કાજ.’

સુજ્ઞ જનોએ જે જે કારણોથી ક્રોધાદિ કષાયનો ઉદય થાય તે તે કારણોથી અલગા રહેવું અને જે જે કારણોથી કષાય ઉપશાન્ત થાય તેવાં કારણોનું સેવન કરવું જરૂરનું છે. (ગજસુકુમાળાદિક મહામુનિઓની પેરે.) જ્યાં ક્રોધ પ્રગટે છે ત્યાં તેનો સહચારી માન ણ પ્રગટે છે અને જ્યાં એ ક્રોધ માન રૂપ દ્વંદ્વ પ્રગટ થાય છે ત્યાં માયા અને લોભ એ દ્વંદ્વ ણ સાથે પ્રગટે છે. ઉક્ત ચારે કષાયના તાપથી પરિતપ્ત જીવને ક્યાંય લગારે સુખ-શાન્તિની પ્રાપ્તિ થઈ શકતી નથી. ઇટલુંજ નહિ ણ અનેક પ્રકારના કુવિકલ્પોથી તેને મારે અશાન્તિ રહ્યા કરે છે અને તેને વશ થઈને તે ઈવાં પાપ કર્મ ભાષરે છે કે જેથી જીવને વારંવાર જન્મ મરણનાં દુઃખ સહેવાં પડે છે. આવા અનંત અસહ્ય દુઃખ ઉક્ત કષાયને શાન્ત-ઉપશાન્ત-પ્રશાન્ત કરવાની ઉપશમે છે. તેથી દુઃખ માત્રનો અંત કરવા અને સુખ માત્રને સ્વાધીન કરવા ઇચ્છનારે અવશ્ય ઉક્ત કષાય માત્રને ઉપશ-માનો દેવા જોઈએ. કષાયમાત્ર શાન્ત થઈ જવાથી વિકલ્પ માત્રનો અંત આવશે, અને સહજ નિર્વીકલ્પ સમાધિને પામી પરમ સમતાર-સમાં નિમગ્ન થઈ શકાશે, એવો મહાપુરુષોનો અનુભવ છે. તેવા સત્ય સ્વાભાવિક મુક્તિના અર્થી જનોએ પૂર્વ મહાપુરુષોના વિહિત માર્ગે

अवश्य प्रयाण करवुं जोइए के जेथी निर्विकल्प समाधिजनित परम समतारसनी प्राप्ति थाय.

## उपशम-सरलतागुणज सर्वगुणमां सारभूत छे.

“उपशम सार खु सामन्न”-उपशम प्रधानज चारित्र्य चखाण्युं छे. अथवा “उपशम सार छे प्रवचने” जैनशासनमां उपशम-निष्कषायतानेज प्रधान गुण तरीके बखाणेल छे तेथी ए उत्तम गुणनी प्राप्ति करवी, तेनुं यत्नथो रक्षण करवुं, तेमज तेनीं पृष्टि करवी अगत्यनी छे. श्रीमान् उपाध्यायजी समता शतकमां कहे छे के:-

क्षमा सार चंदन रसे, सिंचो चित्त पवित्र;  
दया वेल मंडप तळे, रहो लहो सुख भित्त.  
देत खेद वर्जित क्षमा, खेद रहित सुख राज;  
तामे नहिं अचरज कछु, कारण सरिखो काज.

भावार्थ-हे भव्य जनो! क्षमा (Tolerance) रूप श्रेष्ठ चंदन रस तमारा पवित्र चित्तने सिंचो, तेमज दयारूप मनोहर लतामंडप तळेज रहो अने हे मित्रो! स्वभाविक शान्तिने अनुभवो. जे भव्यात्मा कंड पण कचवाट विना स्वकर्तव्य समजी सहनशीलता राखे छे ते अखंड सुखशान्तिनो अद्भुत लाभ मेळवी शके छे. तेमां कंड आश्चर्य नथी. केमके जो उत्तम कारणनुं यथाविध सेवन करवामां आवे छे तो तेथी उत्तम कार्यज निपजे छे.

कदाच कोइ अज्ञान प्राणी आपणने गालो आपे के एवीज

वीजी उन्मत्त प्राय चेष्टा करे तो तेथी लगारे चित्तने खिन्न थवा देवुं जोइए नहि. एम करवाथी पेलो अज्ञान प्राणी छेवटे थाकीने विरमी जशे, जो एवा प्रसंगे क्षमा-शान्ति राखवाने बदले आक-  
 ञ्छ अधीरज व्याकुळताके क्रोधादिक कषाय रूप अशान्ति आदर-  
 वामां आवे तो एथी प्रथम आपणुंज बगडशे अने सामाने पण कशो  
 फायदो थवा पामशे नहि. ज्ञानी पुरुषो तो त्यां सुधी कहे छे के  
 “गाळ दे तेने आशिष दइए.” एक अग्निरूप थाय त्यारे वीजाए  
 जळरूप थवुं जोइए. समता रूप जळना प्रवाहथी क्रोधाग्नि तरत  
 शान्त थइ जशे. पण जो प्रज्वलित थयेला क्रोधाग्निमां अधिक  
 इंधन होमवामां आवशे तो तेथी जोतजोतामां म्होटो भडको थशे  
 अने ते कोइ रीते शान्त थवाने बदले अनेक जीवोने अपार  
 हानि करे एवुं म्होहुं रूप पकडशे. तेथीज शास्त्रकार ए क्रोधाग्निने  
 उपशमावी देवानो उपाय बतावे छे के-

“क्षमाखड्गः करे यस्य, दुर्जनः किं करिष्यति;  
 अतृणे पतितो वह्निः, स्वयमेवोपशाम्यति.”

भावार्थ-क्षमारूप साचुं अने बलवान् साधन आत्म रक्षार्थे जेनी  
 पासे छे तेने क्रोधी दुर्जन शुं करी शके? कशुं करी शके नहि. तृणा-  
 दिक रहित खाली भूमि उपर पडेलो अग्नि आपोआपज बुझाइ जाय  
 छे, तेने बुझववा माटे वीजी कशीज महेनत करवी पडती नथी. तेने  
 कशी पुष्टी नहि मळवाथी ते सहेजेज शान्त थइ जाय छे. अने प्रसंगे  
 अद्भुत शान्ति-समता राखवाथी सामां क्रोधी प्राणीने पण क्व-  
 चित् भारे पश्चात्ताप प्रगटे छे, अने पोते करेली म्होटी कसूरनो.

ख्याल करी वखते शुभ मार्गे चढी पण जाय छे. आ रीते सामा क्रोधी जीवने पण जे क्वचित् लाभ थइ शके छे ते तेवे प्रसंगे धीर-ज-शान्ति-सहनशीलता राखवामां आवे छे तेनुं रुडुं परिणाम जां-णवुं. आपणा एकान्त हितने माटे ज्ञानी पुरुषो पोकारिने कहे छे के:-“ खमिए ने खमाविए, साहेलडी रे! ए जिनशासन रीत तो ” एनी मतलब एवी छे के आपण छद्मस्थ जीवोथी कंड ने कंड कसूर थइ जाय अने तेथी सामा कोइ जीवनी गमे ते कारणे लागणी दुःखाय तो आपणी फरज छे के ते वातनो ख्याल करी पोताथी थयेली कसूर कडुल करी लइ, नमृता दाखवी, मीठा वच-नथी पोते करेली भूल माटे माफी मागी लेवी अने फरी एवी भूल जाणीजोइने नहि करुं एम कही सामानुं मन शान्त करवुं ए आपणे सामाने खामणां कर्यां कहेवाय-तेवीज रीते सामा कोइए एवीज कोइ कसूर करी आपणी लागणी दूभावी होय, पछी तेने करेली कसूरनो ख्याल आववाथी ते आपणी पासे उपर जणाव्या मुजब माफी मागे ह्यारे बदलामां आपणे पण तेनी माफी आपवी ए आपणी फरज छे. एम करवाथी आपणे पण खम्या कहेवाइए. ए रीते क्वचित् कर्मयोगे थयेली कसूर माटे अरसपरस खामणां करवां ए जग जय-वंता जिनशासननी खास रीत-मर्यादा ज छे.

ए उत्तम खामणां सफल त्यारेज लेखाय छे के ज्यारे निखा-लस दिलथी नम्रपणे पोते करेली कसूरनी पथात्ताप पूर्वक माफी मागी लही फरी तेवी कसूर नहि करवा पूरतुं लक्ष राखवामां आवे छे. एम करवाथी स्वपर उभयने लाभ थाय छे. अरसपरस खामणां



કરતાં શાસ્ત્રમર્યાદા લક્ષમાં રાક્ષી લઘુ વયવાળાં મ્હોટી વયવાળાં-  
 વડીલને પ્રથમ સ્વમાવવું જોઈએ. લઘુ વયવાળાંનું મન એમ કરવા  
 સંકોચાતું હોય તો વડીલે લઘુ વયવાળાને પ્રથમે સ્વમાવવા લક્ષ રા-  
 સ્વવું. એથી લઘુ વયવાળો શરમાઈને જલદી સ્વામી દેશે. જે સરલ-  
 ઘણે સ્વમે છે અને સ્વમાવે છે તે ઉભય (સ્વમનાર અને સ્વમાવનાર)  
 આરાધક કહ્યા છે. જે જાણી જોઈને સ્વમતા કે સ્વમાવતા નથી તેને  
 આરાધક કહ્યા નથી. સામો માણસ ક્ષમા કરે કે ન કરે પણ આરા-  
 ધક થવા ઇચ્છનારે પોતે તો જરૂર માન મૂકીને નિસ્વાલસરણે સામા  
 જીવને સ્વમાવવું જોઈએ. જે આ રીતે સ્વમાવતાં સ્વમે છે (માફી  
 આપે છે—પોતાનો રોષ તજી દે છે) તે આરાધક થઈ શકે છે અને  
 જે સ્વમતો નથી—રોષ રાક્ષી રહે છે તે આરાધક થતો નથી. એથીજ  
 શુક્તિકારે ઠીક કહ્યું છે કે ઉપશમ ગુણ સેવનારનું સર્વત્ર હિતજ  
 થાય છે. એ સમું વીજું શ્રેષ્ઠ સુખ નથી. એ ઉપશમ ગુણ વગર જે કંઈ  
 તપ જપ પ્રમુખ કઠણ કરણી કરવામાં આવે છે તે સર્વ નિષ્ફલ  
 પ્રાપ્ત થાય છે, અને ઉપશમ ભાવપૂર્વક જે કંઈ ધર્મ કરણી કરવામાં  
 આવે છે તે સઘલી પરમ હિતકારી થાય છે. જેણે ઉપશમ રસ  
 ચાખ્યો છે તેને વીજાં રાજઋદ્ધિ પ્રમુખનાં સુખ નિરસ લાગે છે,  
 અને તેથીજ મ્હોટા ચક્રવર્તી પ્રમુખ વિશાલ ઋદ્ધિવાળા પણ પોતાને  
 પ્રાપ્ત થયેલાં રાજ્યાદિક સુખને તૃણવત્ તજી દઈ શમ સામ્રાજ્યને  
 આપનારું ચારિત્ર અંગીકાર કરી તેને સેવે છે. જેમને પરમ ઉપશમ  
 ભાવ પ્રગટે છે તે ગજસુંકુમાલ, મેતાર્યમુનિ અને સંધકમુનિની પેરે  
 પ્રાણાન્ત કષ્ટ આવ્યે છે તે પણ પરમ જ્ઞાન્તિમાં સ્ત્રીલી રહે છે. તેઓ

દેહની કશી દરકાર નહિ કરતાં એક ઉત્કૃષ્ટ સમતાનેજ સાર લેશે છે. પરમ ક્ષમાવંત શ્રી અરિહંતાદિકનાં પવિત્ર ચરિત્રને અનુસરી ઉત્તમ જનોએ નિર્મલ જ્ઞાનદૃષ્ટિથી ક્રોધાદિક દોષોને દૂર કરી; ઉપશમ પ્રમુખ ઉત્તમ ગુણનો આદર કરવા સદાય ઉજમાલ રહેવું ઉચિત છે.

## ત્રિકરણ શુદ્ધિ સાચવવા હિતોપદેશ.

જગજન સુખદાઈ, ચિત્ત એવું સદાઈ,  
 મુખ અતિ મધુરાઈ, સાચ વાચા સુહાઈ;  
 વપુ પરહિત હેતે, ત્રણ્ય એ શુદ્ધ જેને,  
 તપ જપ વ્રત સેવા, તીર્થ તે સર્વ તેને. ૨૩  
 મન વચ તનુ ત્રણ્યે, ગંગ જ્યું શુદ્ધ જેને,  
 નિજ ઘર નિવસંતાં, નિર્જરા ધર્મ તેને;  
 જિમં ત્રિકરણ શુદ્ધે, દ્રૌપદી અંબ વાવ્યો;  
 ઘર સફલ ફલંતો, શીલધર્મ સુહાવ્યો. ૨૪

આસ્ત્રી આલમને સુખરૂપ થાય એવું ઉત્તમ ભાવનામય જેનું ચિત્ત સદાય વર્તે છે, સહુને હિતરૂપ થાય એવી મિઠ્ઠ-મધુરી વાણી જેના મુખમાંથી નીકળે છે, અને પર હિતકારી કાર્યોમાં જેની કાયા સદાય પ્રવર્તે છે, એ રીતે જેનાં મન વચન અને કાયા એ ત્રણે વાનાં શુદ્ધ-પવિત્રપણે પ્રવર્તે છે તેને સઘળાં તપ, જપ, વ્રત, પૂજા અને તીર્થસેવા સંહેજે ફલે છે. અર્થાત્ એ વધાય સુકૃતોનો લાભ તેને

'कुवलय सुरभाइ, 'इक्षुमां ज्युं मीठाइ,  
 कुळज<sup>१</sup> मनुष्य केरी, त्युं सुभावे भलाइ. २५  
 जिण घर वर विद्या, जो हुवे तो न ऋद्धि,  
 जिणघर दुय<sup>२</sup> लाभे, तो न सौजन्य वृद्धि;  
 सुकुळ जनम योगे, ते त्रणे जो लहीजे,  
 अभयकुमर ज्युं तो, जन्म साफल्य कीजे. २६

जेम स्वाभाविक रीतेज शंखमां श्वेतता-उज्वळता होय छे, अमृतमां मिष्टता-मधुरता होय छे, चंद्रमां शीतळता होय छे, कमळमां खुशबो-सुगंध होय छे, अने शेलडीमां मीठाश होय छे तेम मुकुळमां उत्पन्न थयेला-कुलीन मनुष्योमां सहज स्वभावे ज भलाइ-हितस्विता या चित्तनी उदारता होय छे. कदाच कोइने सद्-विद्या प्राप्त थइ होय छे तो तेने द्रव्यसंपत्ति ( लक्ष्मी ) होती नथी, अने कदाच दैवयोगे ते बंने मळयां होय छे तो सज्जनतानी स्वामी होय छे, एटले विनय विवेकादिक गुण होता नथी. परंतु उत्तम कुळयोगे जो ए त्रणेवानां प्राप्त थइ शके तो अभयकुमारनी परे मानव भवनी सफळता थइ शके छे. मतलब के सद्विद्या, संपत्ति अने सज्जनता ए सहु वानां उत्तम कुळयोगे प्रायः सहेजे लाभी शके छे. तेमां पण सज्जनता ( भलाइ ) वगरनी विद्या अने लक्ष्मी

१ कमळ २ शेरडीमां ३ कुळमां उत्पन्न थयल ४ बंने वाना.  
 ( विद्या ने लक्ष्मी )

लगभग नकामी छे, स्वपर हितरूप थती नथी, पण उलट्टी अनर्थ-  
दायी नीवडे छे. ते भलाइ या सज्जनता मुख्यपणे उत्तम कुळमांज  
लाभे छे. केमके उत्तम कुळनुं ए खास लक्षण लेखाय छे. सज्जनता  
एज खरेखर सुकुळनुं भूषण गणाय छे. अने सज्जनता योगेज खरी  
कुलीनता लेखी शकाय छे. सज्जनता योगेज विनय विवेकादिक गुणो  
आवे छे अने तेनावडेज प्राप्त थयेली विद्या अने लक्ष्मीनी सार्थकता  
थइ शके छे, माटेज सज्जनतावाळं सुकुळ वधारे. प्रशंसनीय छे. अने  
एना प्रभावथी अनेक प्रकारनां स्वपरहितनां कार्यो करी शकाय छे.

## विनय गुणनुं सेवन करवा विषे हितोपदेश.

निशिविण शशि सोहे, ज्युं न सोळे कळाइ,

विनयविण न सोहे, त्युं न विद्या वडाइ;

विनय वहि सदाइ, जेह विद्या सहाइ,

विनयविण न कांइ, लोकमां उच्चताइ. २७

विनयगुण वहीजे, जेहथी श्री<sup>१</sup> वरीजे,

सुरनर पति लीला<sup>२</sup>, जेह हेला<sup>३</sup> लहीजे;

परतणय<sup>४</sup> शरीरे, पेसवा जे सुविद्या,

विनयगुणथी लाधी, विक्रमे तेह विद्या. २८

जेम रात्री वगर चंद्र सोळे कळाए संपूर्ण होय तेम छतां शोभे नहि-शोभा पामे नहि, तेम गमे तेवी अने गमे तेदली विद्या आबडती होय पण नम्रता गुण वगर ते शोभे नहि. विनय गुणवडे मेळवेली विद्या सफल अने सहायरूप थाय छे, अने विनय वगर लोक्यां लाज-प्रतिष्ठा के आवरु वधती नथी. विनय गुणवडे आलोक संबधी अने परलोक संबधी लक्ष्मी-लीला प्राप्त थइ शके छे. विनय गुणथी निःस्पृही महात्मा पुरुषो पण प्रसन्न थइ विनीत-शिष्य उपर तुष्टमान थाय छे. विक्रमादित्ये जे परशरीरप्रवेश विद्या प्राप्त करी अने नागार्जुने जे आकाशगामिनी विद्या प्राप्त करी ते विनय गुणनोज प्रभाव जाणवो. विनय गुणवडे गमे तेवो कष्टो शत्रु पण वश थइ जाय छे. विनय ए एक अपूर्व वशीकरण लेखाय छे. ते माटे ठीकज कहूं छे केः—

‘मृदुता कोमल कमलर्थे, वज्रसार अहंकार,  
छेदत है एक पलकर्म, अचरिज एह अपार.’

तेनो भावार्थ ए छेके मृदुता-नम्रता-लघुता-विनय गुण कमळ जेवो कोमळछे अने अहंकार-अभिमान वज्रवत् कठण छे. तेम छतां एवा कठण अहंकारने पण एक पलकमां विनयगुण गाळी नाखे छे ए अपार आश्चर्यजनक वात छे.

सघळा गुणोनुं मूळ विनय छे. तेथी धर्म पण विनय मूळ कह्यो छे. विनय योगेज विद्या विवेक अने समकित रत्ननी प्राप्ति थाय छे अने तेना प्रभावेज चारित्रनी अने छेवट मोक्षनी पण प्राप्ति थाय छे.

मातापितादि बडील वर्गनो, विद्यागुरुनो, शुद्ध देव गुरुनो अने  
श्रीसंघ-स्वधर्मीबंधु प्रमुखनो यथायोग्य विनय भक्तिबहुमानादिक-  
चंडे अवश्य साचववो जोइए.

## सद्विवेक प्राप्त करवा हितोपदेश.

१४ विवेक.

हृदयघर विवेके, प्राणी जो दीप वासे,  
सकळ भवतणो तो, मोहअंधार नासे;  
परम धरम वस्तु-तत्त्व प्रत्यक्ष भासे.  
करमभर पतंगा, स्वांग तेने विधंसे. २९

विकळ नर कहीजे, जे विवेके विहीना,  
सकळ गुणभर्या जे, ते विवेके विलीना;  
जिम सुमति पुरोधा,<sup>१</sup> भूमिगेहे<sup>२</sup> वसंते,  
युगति जुगति कीधी, जे विवेके उगंते. ३०

जो हृदयरूपी घरमां विवेकरूपी रत्नदीपक जगाववामां आवै  
तो भवभ्रमण करावनार-संसारअटवीमां अरहापरहा अटवावनार  
मोहअंधकार टकी शके नहि, अने जे कंड अलख अने अगोचर  
तत्त्व-वस्तु नरीआंखे नजरे आवती नथी ते परमतत्त्व प्रत्यक्ष जोइ

શકાય, તેમજ સમસ્ત કર્મસમૂહ સમૂહગો નષ્ટ થઈ જવા પામે. સદ્-વિવેક કલા વગર ગમે તેવા અને ગમે તેટલા ગુણવાળો જીવ વિકલ્પ કહેવાય છે અને જેનામાં સદ્વિવેક કલા સ્વીલી રહી છે તે સંપૂર્ણ-ગુણવાન લેવાય છે. શાસ્ત્રકાર ઠીકજ કહે છે કે:—

‘રવિ દૂજો તીજો નયન, અંતર ભાવી પ્રકાશ;  
કરો ધંધ સવ પરિહરી, એક વિવેક અભ્યાસ.’

તેનો એવો ભાવાર્થ છે કે સદ્વિવેક એ એક વીજો અપૂર્વ સૂર્ય અને અપૂર્વ લોચન છે, કેમકે એથી શુદ્ધ પ્રકાશ મેળવી તેવડે અંતર-ઘટમાં જે જે દિવ્ય વસ્તુઓ (સદ્ગુણ રત્નો) વિદ્યમાન છે, તેનું યથાર્થ જ્ઞાન થાય છે. અને તેની દ્રઢ પ્રતીતિ આવે છે. પછી અજ્ઞાન તથા મિથ્યાત્વ અંધકારજનિત ભ્રાન્તિ દલી જાય છે અને નિર્મલ જ્ઞાન અને શ્રદ્ધારૂપ દિવ્ય નયનયુગલ પ્રગટ થાય છે. એવો અપૂર્વ લાભ સદ્વિવેક જાગવાથી મળે છે. માટે શાસ્ત્રકાર કહે છે કે હે ભવ્ય જનો ! તમે અન્ય દિશામાં તમારા પુરુષાર્થનો જે ગેરવપયોગ કરી સુવાર થાઓછો ત્યાંથી નિવર્તીને સદ્વિવેક જાગે એવા વિહિત-માર્ગે તમે પુરુષાર્થ કરો. પરમતત્ત્વ પામેલા શુદ્ધ દેવગુરુનું શરણ ગ્રહો અને તેમાં એકનિષ્ઠ રહો, તેમનીજ આજ્ઞા અંગીકાર કરો.

**વિદ્યા સંપાદન કરવા વિષે હિતોપદેશ.**

૧૫. વિદ્યા.

અગમ મતિ પ્રયુજે, વિદ્યયે કોણ ગંજે,  
રિપુદલ બલ મંજે, વિદ્યયે વિશ્વરંજે;

धनथी अखयविद्या, शिखं एणे तमासे,  
गुरुमुख भणी विद्या, दीपिका जेम भासे. ३१

सुरनर सुप्रशंसे, विद्यये वैरी नासे,  
जग सुजस सुवासे, जेह विद्या उपासे;  
जिणकरी नृप रंज्यो, भोज बाणे मयूरे,  
जिणकरी कुमरिंदो, रीझव्यो हेमसूरे. ३२

श्री विनय गुणवडे गुरुनुं दील प्रसन्न करीने विद्या मेळवी होय छे तो ते मेळवेली विद्या सफळ थाय छे, तेवडे मति निर्मळ थाय छे अने तेथी अगम वात पण सुखे समजी शंकाय एवी सुगम थइ पडे छे. सूक्ष्मबुद्धिना प्रभावथी कोइ पराभव करी शकतुं नथी. शत्रुनी सेनानुं बळ तेना उपर चालतुं नथी पण ते उलटुं निर्वळ-नकामुं थइ जाय छे. विद्याना बळथी सहुकोइ रंजित थइ फीदा थाय छे, पैसानुं बळ विद्याना बळ पासे कांइ विसातमां नथी. विद्यानुंबळ अखूट छे, तेथी पैसानो लोभ तजी, मिथ्या माया ममता मूकीने अक्षय विद्या मेळववा उद्यम करो. जो विद्वान् गुरुनी पासेथी विनय सहित अखूट विद्या मेळवशी तो तेतमने खरेखर मार्गदर्शक थशे अने अन्य अनेक जीवोने पण आलंबनरूप थइ शंको. विद्याना बळथी देवताओ तथा मनुष्यो खुब प्रशंसा करे छे, तेनाथी वैरीलोको दूर भागे छे अने आखी आलममां तेनो यश-डंको वागे छे. एवो अतुल प्रभाव विद्याप्राप्तिनो छे. जुओ ! ए विद्याना प्रभावथीज बाण अने



મયૂર કવિએ મોજરાજાને રંજિત કર્યો હતો અને શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરે કુમારપાલ મૂપાલને રીણવ્યો હતો અને અનેક પરોપકારનાં કામ કર્યાં—કરાવ્યાં હતાં. તેથીજ શાસ્ત્રકારે વિદ્યાવલને ઘણુંજ વચાળ્યું છે. સર્વ વિદ્યામાં આત્મ-અધ્યાત્મવિદ્યા શિરોમણિમૂત છે. એ વિદ્યાની ઉપાસનાથી અંતે દુઃસ્વમાત્રનો અંત કરી અક્ષય અવ્યાબાધ એવું મોક્ષ-સુખ મેલવી શકાય છે.

## પરોપકાર કરવા હિતોપદેશ.

૧૬ ઉપકાર.

તન ધન તરુણાઈ, આયુ એ ચંચલા છે,  
પરહિત કરી લેજે, તાહરો એ સગો છે;  
જવ જનમ જરા જ્યાં, લાગશે કંઠ સાહી,  
કહેને તિણસમે તો, કોણ થાશે સહાઈ. ૩૩

નહિ તરુ ફલ યાવે, ના નદી નીર પાવે,  
જસ ધન પરમાર્થ, સો મલો જીવ જીવે;  
નલ કરણ નરિંદા, વિક્રમા રામ. જેવા,  
પરહિત કરવા જે, ઉદ્યમી દક્ષ તેવા. ૩૪

હે મવ્યાત્મા ! આ શરીર, લક્ષ્મી, યૌવન અને આયુષ્ય સ્વયં ક્ષણવિનાશી છે, જોત જોતામાં સુટી જાય છે તેથી તેમની

ઉપર મોહ-મમતા કરી વિશ્વાસ રાખી બેસી રહેવાનું નથી. આ સમયે સઘલી અનુકૂળ સામગ્રી પામ્યો છું તેને સફળ કરી લેવાની છે, તેને એકે ગુમાવી દેવી જોઈતી નથી. ત્હારાથી બની શકે તેટલું પરહિત-પરોપકાર કરીલેવા વિલંબ કરીશ નહિ. જ્યારે જરા આવી પહોંચશે અને જાલમ જમનું તેડું આવશે તે વચ્ચે હે મોઝા ! ત્હારી સહાયે કોણ આવશે ? વળી તે વચ્ચે તું શું કરી શકીશ ? અથવા દવ વહે ત્યારે કૂવો સ્વોદવો શા કામનો ? તે માટે શાસ્ત્રકારે ઠીકજ કહ્યું છે કે-‘ જ્યાંસુધીમાં જરા આવીને પીડે નહિ, વિવિધ વ્યાધિઓ વધીને ઘેરી લે નહિ અને ઇન્દ્રિયો ક્ષીણ શક્તિવાળી થઈ જાય નહિ ત્યાં સુધીમાં ઓ મદ્રક ! ત્હારું હિત-શ્રેય-ફલ્યાણ થાય તેવું-તેટલું કરી લે-ભૂલીશ નહિ.’ જો ! આમ્રાદિ વૃક્ષો પોતાની શીતલ છાયા અને અમૃત જેવાં મીઠાં ફળ આપી કેવો-ફેટલો લોકોપકાર કરે છે ? તેમજ ગંગા જેવી નદીઓ પોતાનાં નિર્મલ નીર અઢલક રીતે આપી કેટલી પરોણાગત કરે ? જેઓ આ માનવવેહાદિક રુડી સામગ્રી પામીને તન મન અને ધનથી પરમાર્થ સાથે છે-નિઃસ્વાર્થપણે પરહિત કરે છે તેઓજ સ્વજીવન સાર્થક કરે છે. પૂર્વકાલમાં જે જે નલ્લ, કર્ણ, વિક્રમ, રામ અને યુધિષ્ઠર જેવા સાત્ત્વિક પુરુષો સાત્ત્વિકપણે પ્રાણ સામગ્રીનો સદુપયોગ કરે છે, તેમનાં પવિત્ર ચરિત્રને લક્ષમાં રાખીને જો તુચ્છ સ્વાર્થવૃત્તિને તજી નિઃસ્વાર્થપણે તન મન અને ધનથી પરહિત-પરોપકાર કરવામાં આવે છે તો તેથી સ્વ માનવજીવન સાર્થક કરીને અલૌકિક સુખસમૃદ્ધિને સ્વાધીન કરી અંતે અક્ષય અનંત મોક્ષપદ પમાય છે.

સદ્ ઉદ્યમ-પુરુષાર્થ સેવવા માંટે હિતોપદેશ.

૧૭ ઉદ્યમ.

ચયણનિહિ તરીને, ઉદ્યમે લચ્છી<sup>૧</sup> આળે,  
 ગુરુભગતિ ભળીને, ઉદ્યમે શાસ્ત્ર જાળે;  
 દુઃખસમયે સહાઈ, ઉદ્યમે છે ભલાઈ,  
 અતિ અલસ તજીને, ઉદ્યમે લાગ માઈ. ૩૫

નૃપશિરં નિપતંતી, વીજ જ્ઞાત્કારકારી,  
 ઉદ્યમ કરી સુબુદ્ધિ, મંત્રીએ તે નિવારી;  
 તિમિ નિજસુત કેરી, આવતી દુર્દશાને,  
 ઉદ્યમ કરી નિવારી, જ્ઞાનધર્મ પ્રધાને. ૩૬

ઉદ્યમવંત લોકો હિમત ધરી યોગ્ય સાધન મેલવી દરીઓ  
 સ્વેડીને પુષ્કલ લક્ષ્મી કમાઈ લાવે છે. તેમજ ઉદ્યમવંતા શિષ્યો વિ-  
 નયગુણવડે ગુરુને પ્રસન્ન કરીને અસ્તુ શાસ્ત્ર ( જ્ઞાન ) ધન પ્રાપ્ત કરી  
 શકે છે. આપત્તિસમયે ઉદ્યમ એ એક અંચ્છો સહાયકારી મિત્ર થાય  
 છે, અને ઉદ્યમવડે આવી પડેલી આપત્તિને ઉલ્લંઘી વીજાનું પળ મહું  
 કરી શકાય છે, એમ સમજી આપદા આપનારું આલસ દૂર કરી  
 નાંચીને એક સુખદાયક એવા ઉદ્યમનોજ આશ્રય લેવોજોઈએ. એ  
 ઉદ્યમવડે જ આપણે હૃદય પામી શકીશું. જેમ સુબુદ્ધિ મંત્રીએ બુદ્ધિવ-

ळधी विचारपूर्वक उद्यम करीने पोताना स्वामी-राजा उपर आवती आपदा दूर करी हती अने ज्ञानधर्म प्रधाने पोताना पुत्रनी उपर आवती दुर्दशाने योग्य उद्यमवडे निवारी हती. एथी सद् उद्यमनी प्रधानता सिद्ध थाय जे. वळी कहूं छे के-‘उद्यमेन हि सिध्यन्ति, कार्याणि न मनोरथैः’ उद्यम करवावडेज खरेखर कार्यसिद्ध थाय छे, केवल मनोरथ करवा मात्रथी ते सिद्ध थता नथी. केटलाक आळसु लोको बोले छे के भाइ ! नसीबमां हसे तोज अथवा भावीभाव ( भवितव्यता वळवान् ) हसे तोज कार्य बनसे. तेनु समाधान ए छे के उद्यम कर्या छतां धारेलं इष्ट कार्य थइ न शके तो पछीज भवितव्यताने के नसीबने दोष देवो योग्य ( परिपक्व ) काळ, स्वभाव, नियति ( भवितव्यता ), पूर्वकृत कर्म अने उद्यम ए सघळां कारणो मळतां कार्यनी सिद्धि थाय छे, तोपण तेमां उद्यम करवो आपणे आधीन छे अने बीजां कारणो ज्ञानीगम्य छे. उद्यम करवाथी बीजां वधाय कारणो मळ्यां छे के केम तेनी खात्री थइ शके छे तेथीज आपण छद्मस्थने उद्यम विशेषे आदरवा योग्य छे. माटे ज कहे छे के ‘Try try and try’ एटले उद्यम करो, उद्यम करो, उद्यम अने ‘As you will sow so you will reap’ एटले तमें जेवुं वावशो एवुंज लणशो.

## १८ दानधर्मनो प्रभाव.

थीर नहीं धन राख्यो, तेम नांख्यो न जाये,  
इणिपरे धन जोतां, एक गत्या जणाये;

इह सुगुण सुपात्रे, जेह दे मक्ति भावे,  
निधि जिम धन आगे, साथ तेहीज आवे. ३७

नळ बळि हरिचंदा, भोज जे जे गवाये,  
प्रह समय सदा ते, दान केरे पसाये;  
इम हृदय विमासी, सर्वथा दान दीजे,  
धन सफळ करीजे, जन्मनो लाह' लीजे. ३८

भावार्थः—लक्ष्मीनो एवो चपळ स्वभाव छे के ते एकज स्थळे लांबो वखत टकी रहे नहि, तेम छतां लक्ष्मी उपरनो मोह पण एटलो बधो भारे जीवने लागेलो होय छे के तेने हाथे करी छोडाय पण नहि एटले के ज्यां सुधी लक्ष्मी देवी सुप्रसन्न होय त्यां सुधी समजीने तेनो मोह तजी तेने सत्पात्रे खर्ची पण शके नहि. ए वात पण एटलीज स्पष्ट छे. जो के कृपणता दोषथी लक्ष्मीनो सदुपयोग करी शकातो नथी पण तेनो संबंध तो सज्यो होय एटलोज वखत रहे छे, पछी तेनो वियोग थाय ज छे. च्हायतो कृपणदास परलोक सयावे तेथी के तेना पुन्यनो क्षय थयो होय तेथी लक्ष्मीनो संबंध तुटे छेज. आम समजीने जे सुज्ञनो उदार दीलथी मळेली लक्ष्मीने सुपात्रे आपी तेनो ल्हावो ले छे तेमने तेथी अनेक गुणी लक्ष्मी अन्य भवमां सहेजे आवी मळे छे. तेमने कशी वातनो तोटो रहेतो नथीज. नळराजा, बलिराजा, हरिचंद्र अने भोजराजा प्रमुख

જે જે પુન્યશ્લોક ( પ્રશંનીય ) પુરુષોનું પ્રભાતમાં નામ લેવામાં આવે છે તે દાનધર્મનાજ પ્રભાવે. એમ સમજી વિવેક આળી ઉદાર દીલથી અનેક પ્રકારે દાન દઈ નિજ દ્રવ્યસંપત્તિને સાર્થક કરી આ દુર્લભ માનવ ભવનો લાહો લેવો જોઈએ. જે તેમ કરવામાં પ્રમાદ કરે છે તેમને પાછલ્લથી પસ્તાવું પડે છે. જ્ઞાની પુરુષોએ અનેક પ્રકારના દાનમાં અભયદાન, સુપાત્રદાન, અનુકંપાદાન, ઉચિતદાન અને કીર્તિ દાન એ પાંચ મુખ્ય દાન કહ્યા છે જેમાંના પ્રથમના બે મોક્ષદાયક છે અને પાછલ્લના ત્રણ દાન ભોગફલને આપે છે. નિસ્વાર્થપણે યોગ્ય પાત્રને યથાઅવસરે દાન દેવાથી અમિત-અપાર લાભ મળે છે. દાન દેતાં સંકોચ, અનાદર, અનુત્સાર, સ્વેદ, અવિશ્વાસ પ્રમુખ દોષો અવશ્ય વર્જવા યોગ્ય છે અને ઉદારતા, આદર, ઉત્સાહ, અનુમોદન, પ્રમોદ હર્ષ અને ફલશ્રદ્ધા પ્રમુખ ભૂષણો સેવવા યોગ્ય છે.

કુપાત્રને પોષવાથી લાભને વદલે હાનિ થાય છે અને સુપાત્રને પોષવાથી ભારે લાભ મળે છે. તે ગાય અને સર્પને દ્રષ્ટાન્તે સમજી શકાય એમ છે. ગાયને કેવલ ઘાસ-ચારો નીરવામાં આવે છે તો-પણ તેના વદલામાં તે અમૃત જેવું દૂધ આપે છે અને સર્પને દુધ પાવામાં આવે છે છતાં તે દૂધ પાનારના પણ જીવિતનો અંત કરે છે. કાચી માટીના પાત્ર જેવા નજીવા હલકા પાત્રમાં દાન દેવાથી દી-ધેલી વસ્તુ અને પાત્ર બંને વિણસે છે, તથા દાતાને પાછલ્લથી પશ્ચા-તાપજ કરવાનો વચત આવે છે એમ સમજી દાતાએ પાત્રાપાત્રનો વિવેક કર્તવ્ય છે. જ્ઞાનદાન, સમ્યક્ત્વદાન અને ચારિત્રદાન સર્વો-ત્તમ છે; પરંતુ જો તે પરીક્ષાપૂર્વક યોગ્ય પાત્રનેજ દેવામાં આવે છે

તો અનંત લાભફલને આપે છે. અન્યથા તો તે અસ્થાને અપાયાથી શસ્ત્રરૂપ થવા પામે છે. જેથી જીવને વસ્તુસ્વરૂપનું યથાર્થ ભાન થાય, તેની દ્રઢ પ્રતીતિ થાય અને પરિણામે આચાર વિચારની શુદ્ધિ થવાથી ચારિત્ર નિર્મલ થાય, જેથી જીવ સકલ કર્મ વંધનથી—જન્મ ધરણના ફેરામાંથી મુક્ત થઈ શાશ્વત સુખનો ભાગી થઈ શકે તેજ જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અને ચારિત્રથી શ્રેષ્ઠ દાન વીરું કયું હોઈ શકે ? એવા ઉત્તમ દાનના દાતા તીર્થંકરો, ગણધરો, આચાર્યવરો, ઉપાધ્યાયો અને સંત સુસાધુજનો સ્વરેસ્વર ધન્ય કૃતપુણ્ય છે. એવા ઉત્તમ પાત્રોને નિર્દોષ અન્ન પાનાદિકવ્રઢે પોપનાર સુશ્રાવક જનોને પણ ધન્યવાદ ઘટે છે. કેવલ મોક્ષ માટેજ દેનાર અને મોક્ષ માટેજ લેનાર એ વંનેની સદ્ગતિજ થાય છે. એ ઉપરાન્ત દીન, દુઃખી, અનાથ જનોને યોગ્ય આશ્રય આપનાર ગૃહસ્થજનો પણ ભવાન્તરમાં સુખી થાય છે. અરે ! સીદાતા સ્વજનોને યોગ્ય સહાય આપીને ઉદ્ધરનાર અને ઇષ્ટ દેવ ગુરુ પ્રમુખ પૂજ્યજનોની સ્તુતિ કરનારાને સંતોષનાર પણ સુખી થાય છે અને યશ પામે છે.

## ૧૧ શીલ ધર્મનો પ્રજાવ.

અશુભં કરમ ગાલે, શીલ શોભા દીલાલે,

ગુણગણ અજુલાલે, આપદા સર્વ ટાલે;

તસ નર વહુ જીવી, રૂપ લાવણ્ય દેઈ,

પરમ્ભવ શિવ હોઈ, શીલ પાલે જી ક્રેઈ.

ઇળ જગ જિનદાસ—શ્રેષ્ઠી શીલે સુહાયો,  
તિમ નિરમલ શીલે, શીલ ગંગેવ ગાયો;  
કલિ કરણ નરિંદા, ઇ સમા છે જિકેઈ,  
પરભવ શિવ પામે, શીલ પાલે તિકેઈ. ૪૦

આવાર્થ:—જે સુજ્ઞાનનો શુદ્ધ આચાર વિચારનું સેવન કરી  
સ્વપર હિત સાધે છે, સ્વસ્ત્રીમાં સંતોષવૃત્તિ ધારી પરસ્ત્રીને માતા તુલ્ય  
અને સ્વપતિમાં સંતોષ ધારી પરપુરુષને પિતા તુલ્ય લેખે છે, તેમજ  
પર દ્રવ્યને પથ્થર તુલ્ય અને સર્વ કોઈ પ્રાણી વર્ગને સ્વાત્મ તુલ્ય  
લેખે છે તે ઉત્તમ માઈ બહેનો નિર્મલ શીલ શોભાને ધારે છે; સંતોષ-  
વૃત્તિ વડે દુષ્ટ દિપયવાસનાને મારી આત્માના સ્વાભાવિક ગુણોને  
પ્રગટાવે છે; અને પ્રારબ્ધ યોગે આવી પડેલી સકલ આપદાને નિ-  
વારી શકે છે. વહી તેઓ નિજવીર્ય સંરક્ષણ વડે દીર્ઘાયુષી બને છે;  
રૂપ લાવણ્યાદિક શુભ શારીરિક સંપત્તિને પામે છે; અને અંતે સકલ  
કર્મ ઉપાધિને ટાલી અજરામર પદવીને પણ પામે છે.

આ જગતમાં નિર્મલ શીલધર્મના પ્રભાવે જિનદાસ શ્રેષ્ઠી, સુદ-  
ર્શન શ્રેષ્ઠી અને ગાંગેય પ્રમુખ નિર્મલ યશોવાદને પામ્યા છે. તેમજ  
વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણી જંબૂકુમાર, સ્થૂલભદ્રજી, વ્રજસ્વા-  
મીજી, અને બ્રાહ્મી, સુંદરી પ્રમુખ કઈક સતાઓ અને સતીઓ  
શીલની સ્ત્રી કસોટીમાંથી પસાર થયેલ છે, તેમની પેરે જે નિર્મલ  
શીલ પાલે છે તે સકલ આપદાને વમી અંતે અક્ષય સુખ પામે છે.



તેથી શાસ્ત્રકાર ઠીક જ કહે છે કે 'તપના પ્રભાવ વડે સર્વે કંઈ કામના સુખે સિદ્ધ થાય છે. જે કંઈ દૂર, દુરારાધ્ય અને દેવ-તાને પણ દુર્લભ હોય છે તે સઘટ્ટું તપના પ્રભાવે સમીપગત, સુસાધ્ય અને પામવું સુલભ થાય છે. દુષ્કર તપનું તેજ કોઈનાથી સહી શકાતું નથી; જીતી કે પરાભવી શકાતું નથી. જે તપ નિરાશંસભાવે ( નિષ્કામ વૃત્તિથી—નિસ્પૃહતાથી ) સશાસ્ત્ર કરવામાં આવે છે તે તપ સકલ કર્મમળને વાળી નાંચી આત્મ—સુવર્ણને શુદ્ધ નિર્મલ કરી શકે છે. સમતા સહિત તપ નિકાચિત કર્મને પણ વાળી નાંચે છે. ઉપવાસ, છટ્ટ, અઠ્ઠમાદિ વાહ્ય તપ કરવાનો હેતુ, નિજ દોષનું શોધન કરી ત્રિનય, વૈયાવચ્ચ, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને મમતા ત્યાગ કરવા રૂપ અભ્યંતર તપનો લાભ મેલવવાનો છે. કારણ વડેજ કાર્ય નીપજે છે. ઇન્દ્રિયાદિકનું દમન કરવા વડેજ વાહ્ય તપનો અને વાહ્ય તપ વડે જ અભ્યંતર-તપનો લાભ મળી શકે છે તે વડેજ કર્મની નિર્જેરા—કર્મક્ષય થાય છે અને તે વડેજ જન્મ મરણ રહિત મોક્ષ પદ પ્રાપ્ત થાય છે. એમ સમજી સુજ્ઞ ભાઈ બ્હેનોએ ઉક્ત પ્રભાવશાળી તપ સેવવા અધિક આદર કરવો યુક્ત છે.

## ૨૧ ભાવ ધર્મનો પ્રભાવ.

મનવિળ મલ્લવો જ્યું, ચાવવો દંત હીણો,  
ગુરુવિળ મળવો જ્યું, જીમવો જ્યું અલ્પણો ;

जसविण बहु जीयी, जीव ते ज्युं न सोहे,  
तिम धरम न सोहे, भावना जो न होहे. ४३

भरतनृप इलाची, जरिण श्रेष्ठि भावे,  
वळी वलकलचीरी, केवळज्ञान पावे;  
हळधर<sup>१</sup> हरिणो जे, पांचमे स्वर्गे जाये,  
इहज गुण पसाये, तांस निस्तार थाये.

भावार्थः—जेम मन वगर मळवुं, दांत वगर चाववुं, गुरुगम वगर भणवुं, अलूणुं धान जमवुं, अने जज्ञ वगर घणुं जीववुं ए शोभतुं नथी तेम हृदयना भाव वगर धर्म पण शोभतो नथी. हृदयनी साची भावनाथीज भरतमहाराजा आरीसाशुवनमां निज स्वरूप अबलोकन करतां करतां निर्मळ केवळज्ञान पाम्या हता.

इलाचीकुमार वंशाग्रे चढी राजाने रीझववा नाटक करतां करतां समीपस्थ घरमां गोचरी वहोरवा पधारेल्ला स्वरूपस्थ मुनिना अपूर्व दर्शन वडेज स्वदोष देखी—समजी अपूर्व वीर्योल्लासथी त्यांज रह्या सता केवळज्ञान पाम्या हता.

जीरण शेठ वीर प्रभुने चार मास पर्यंत प्रासुक आहार पाणीनी लाभ देवा माटे प्रतिदिन विनंति करता अने पारणाने दिवसे श्री वीर प्रभु जरूर लाभ आपशे एम समजी प्रभुनी राह जोता हता.

संपूर्ण शीलांग रथना धोरी तो पंच महाव्रतधारी संत-सुसा-  
धुजनो गणाय छे. आहार, भय, मैथुन अने परिग्रह रूप चार संज्ञाने  
जीती लइ, रसना ( जीभ ) आदिक पांच इन्द्रियोने बराबर नि-  
यममां राखी क्षमा, मृदुता ( नम्रता ), ऋजुता ( सरलता ), संतोष-  
वृत्ति, इच्छानिरोध ( तप ), संयम, शौच ( मनःशुद्धि ), निःसं-  
गता-निस्पृहता, अने ब्रह्मचर्य रूप दशविध यति-धर्मनी शिक्षाने  
यथार्थ धारण करी जे महाशयो मन वचन कायावडे त्रस स्थाव-  
रादि दश जीवभेदो पैकी कोइ पण प्रकारना जीवोनी हिंसा करता,  
करावता के अनुमोदता नथी, तेओज खरेखर संपूर्ण ( ४×५×१०  
×१०×३×३ ) १८०००\_शीलांग रथना धोरी लेखावा योग्य छे.  
क्षेम बनी न शके तो गृहस्थाश्रममां रहीने पण जे शुभाशयो स्वपति  
पत्नीमां संतोष राखी, पूर्वोक्त आचारने यथाशक्ति आदरे छे अने  
शीलधर्मने पोताना प्राण करतां प्रिय लेखी गमे तेवा विकट संयोगो  
बच्चे पण पाळे छे ते भव्यात्माओ अनुक्रमे आत्म उन्नति साधी  
जन्म मरणनां दुःखथी मुक्त थइ शके छे.

## ३० तप धर्मनो प्रज्ञाव.

तरणी' कीरणथी ज्युं, सर्व अंधार जाये,  
तप करी तपथी त्युं, दुःख ते दूर थाये;  
वळी मलिन थयुं जे, कर्मचंडाळ तीरे,  
किम तनु न पखाळे, ते तप स्वर्णनीरे. ४१

तप विण नवि थाये, नाश दुःकर्म केरो,  
 तप विण न टळे जे, जन्म संसार फेरो;  
 तप बळे लही लब्धि, गौतमे नंदिषेणे,  
 तपबळे वपु कीर्धुं, वीष्णु<sup>१</sup> वैक्रिय जेणे. ४२

भावार्थः—जेम सूर्यनां किरण प्रकाशतां सर्व अंधकार दूर  
 थाय छे तेम तपना प्रभाव वडे सर्व दुःख दूर थाय छे. वळी कर्म  
 रूपी चंडाळना योगे जे संयमशरीर मलीन (दोषित) थयुं होय  
 तेने तपरूपी गंगाजळथी शा माटे न पखाळवुं ? तप रूपी निर्मळ  
 नीरवडे संयम शरीर—शुद्ध—निर्मळ थइ शके छे.

समता सहित तप कर्या वगर पूर्वे करेलां दुष्ट कर्मो नो नाश  
 थतो नथी अने दुष्कर तप तप्या वगर वारंवार जन्ममरण करवा.  
 रूप भवनो फेरो टळतो नथी. जिनेश्वर देवोए आचरेला अने उप-  
 देशेला तपना प्रभाव वडे ज श्री गौतमस्वामीजी अक्षय महानसी,  
 प्रमुख अनेक उत्तम लब्धिओ पाम्या हता, नंदिषेण मुनिजी एज  
 तपना प्रभाव वडे एवी लब्धि पाम्या हता के जेना वडे पोते अनेक.  
 जीवोने प्रतिबोधी सन्मार्गगामी करी शक्या हता अने विष्णुकुमार  
 मुनि पण एज तपना प्रभाव वडे वैक्रिय लब्धि पामी एक लक्षयो-  
 जन प्रमाण शरीर विकुर्वी, दुष्ट नमूचि प्रधानने दाबी देवा शक्ति-  
 वान थया हता.

તેથી શાસ્ત્રકાર ઠીક જ કહે છે કે 'તપના પ્રભાવ વડે સર્વે કંઈ કામના સુખે સિદ્ધ થાય છે. જે કંઈ દૂર, દુરારાધ્ય અને દેવ-તાને પણ દુર્લભ હોય છે તે સઘટ્ટું તપના પ્રભાવે સમીપગત, સુસાધ્ય અને પામવું સુલભ થાય છે. દુષ્કર તપનું તેજ કોઈનાથી સહી શકાતું નથી; જીતી કે પરાભવી શકાતું નથી. જે તપ નિરાશંસભાવે ( નિષ્કામ વૃત્તિથી—નિસ્પૃહતાથી ) સશાસ્ત્ર કરવામાં આવે છે તે તપ સકલ કર્મમળને વાલી નાંચી આત્મ—સુવર્ણને શુદ્ધ નિર્મલ કરી શકે છે. સમતા સહિત તપ નિકાચિત કર્મને પણ વાલી નાંચે છે. ઉપવાસ, છદ્ધ, અઠ્ઠમાદિ વાહ્ય તપ કરવાનો હેતુ, નિજ દોષનું શોધન કરી ત્રિનય, વૈશ્વાવચ્ચ, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને મમતા ત્યાગ કરવા રૂપ અભ્યંતર તપનો લાભ ખેલવવાનો છે. કારણ વડેજ કાર્ય નીપજે છે. ઇન્દ્રિયાદિકનું દમન કરવા વંડેજ વાહ્ય તપનો અને વાહ્ય તપ વડે જ અભ્યંતર-તપનો લાભ મળી શકે છે તે વડેજ કર્મની નિર્જરા—કર્મક્ષય થાય છે અને તે વડેજ જન્મ મરણ રહિત મોક્ષ પદ પ્રાપ્ત થાય છે. એમ સમજી સુજ્ઞ માઈ બ્હેનોએ ઉક્ત પ્રભાવશાલી તપ સેવવા અધિક આદર કરવો યુક્ત છે.

## ૨૧ ભાવ ધર્મનો પ્રભાવ.

સનવિણ મલ્લવો જ્યું, ચાવવો દંત હીણો,  
ગુરુવિણ મળવો જ્યું, જીમવો જ્યું અલ્લુણો ? ;

जसविण बहु जीवी, जीव ते ज्युं न सोहे,  
 तिम धरम न सोहे, भावना जो न होहे. ४३  
 भरतनृप इलाची, जरिण श्रेष्टि भावे,  
 वळी वलकलचीरी, केवळज्ञान पावे;  
 हळधर<sup>१</sup> हरिणो जे, पांचमे स्वर्गे जाये,  
 इहज गुण पंसाये, तांस निस्तार थाये.

भावार्थः—जेम मन वगर मळवुं, दांत वगर चाववुं, गुरुगम  
 वगर भणवुं, अलूणुं धान जमवुं, अने जश वगर घणुं जीववुं ए  
 शोभतुं नथी तेम हृदयना भाव वगर धर्म पण शोभतो नथी. हृद-  
 यनी साची भावनाथीज भरतसहाराजा आरीसाशुवनमां निज  
 स्वरूप अवलोकन करतां करतां निर्मळ केवळज्ञान पाम्या हता.

इलाचीकुमार वंशाग्रे चढी राजाने रीझववा नाटक करतां  
 करतां समीपस्थ घरमां गोचरी वहोरवा पधारेला स्वरूपस्थ मुनिना  
 अपूर्व दर्शन वडेज स्वदोष देखी—समजी अपूर्व वीर्योल्लासथी  
 त्यांज रह्या सता केवळज्ञान पाम्या हता.

जीरण शेठ वीर प्रभुने चार मांस पर्यंत प्रासुक आहार पाणीनो  
 लाभ देवा माटे प्रतिदिन विनंति करता अने पारणाने दिवसे श्री  
 वीर प्रभु जरुह लाभ आपशे एम समजी प्रभुनी राह जोता हता.

तेवामां प्रभुए अन्यत्र पारणुं कर्तुं अने जीरण शेठ भावनारूढ थइ चारमा देवलोकना अधिकारी थया. जो के पतितपावन एवा प्रभुए तो पूरण शेठना घरे पारणुं कीधुं पण जीरण शेठनेज भावनावडे खरो लाभ थयो, वल्कलचीरी नामनो वाळ तपस्वी जेनुं चरित्र कंडक विस्तारथी परिशिष्ट पर्वमां कहेलुं छे ते घणे काळे विरही त-पस्वी पिता पासे ज्यारें आव्या त्यारे स्वपात्रादिकने अवलोकतां विशुद्ध भावना योगे केवळज्ञान पाम्या हता.

तेमज वळी गिरिनिवासी श्री बलिभद्र मुनिवरनी पासे सेवक-रूप बनेलो मृगलो ते तपस्वीमुनिनी परिचर्या करतो. एक वरवते पारणाना दिवसे गुरुमहाराज माटे निर्दोष आहार पाणीनी चिंता करतो फरतो हतो. तेवामां एक रथकार जंगलमां लाकडां लेवा आवेल अने एक वृक्षनी शाखा अर्धी कापी भोजनवेळा थइ जवाथी भोजन निमित्ते नीचे उतरेल अने रसोइ तैयार थये जप्पवा बेसवा पहेलां केइ अतिथिनी राह जोतो वेठेल तेने जोइ गुरुमहाराज पासे आवी मृग इसारो करवा लाग्यो. एटले मृगलाए बतावेल्ला मार्गे गुरु महाराज ज्यां रथकार राह जोइ रह्यो हतो त्यां पधार्या. गुरु तपस्वीने जोइ रथकार बहु राजी थयो अने ते आहार वहांराववा जायछे अने हरणीयो तेनुं अनुमोदन करे छे एवामां एकाएक अर्धी कापेली डाळ तूटी पडतां शुद्ध भावनाथी त्रणे जणा काळ करीने पांचमा देवलोकेगया. त्यांथी च्यवी महा विदेहमां मोक्षे जशे.

## २२ क्रोध कषायनो त्याग.

तृण दहनः दहंतो, वस्तु ज्युं सर्व बाळे,  
गुणरयण भरी त्युं, क्रोध काया प्रजाळे;  
प्रथम जळद धारा, वन्हि ते क्रोध वारो,  
तप जप व्रत सेवा, प्रीतिवल्ली वधारो. ४५

धरणिः फरसुरामे, क्रोधे निःक्षत्री कीधी,  
धरणि सुभूमराये, क्रोधे निःब्रह्मी कीधी;  
नरक गति सहाई, क्रोध ए दुःखदाइ,  
वरज वरज भाइ ! प्रीति देजे वहाइ. ४६

भावार्थः—जेम तृणाग्नि उठयो सतो सर्व वस्तुने बाळी नांखे छे तेम क्रोधाग्नि प्रज्वळ्यो सतो अनेक गुण-रत्नथी भरेली कायाने बाळी खाख करी नांखे छे. जो तेने शान्त करवा चाहता ज हो तो तेना उपर समता रसनी धारा धोधबंध वरसावो, जेथी कषायरूप अग्नि ठरी जशे अने तप जप व्रत आदरवा प्रत्ये प्रीति रूपी वेळ विस्तरशे. ?

क्रोध-कषायनुं परिणाम जोशो तो ते बहुज कूडुं छे. परशुरामे क्रोधवडे-पृथ्वीने नक्षत्री करी अने सुभूम चक्रवर्तीए पृथ्वीने नब्राह्मणी क्रीधी. आवां अति अनर्थकारी कार्य करवाथी जीवनी नरकगति



થાય છે. ક્રોધને એવો દુઃખદાયી જાણી હે માઈ ! તું તેનો ત્યાગ કર અને સહુને આત્મસમાન ગણી મૈત્રીભાવ ધારી તેમના પ્રત્યે પ્રીતિ રાખી રહે. ૨

ક્રોધરૂપ વિપવૃક્ષનાં ફૂલ, ફળ અને છાંયા વિગેરે વધાં વિષમ-યજ છે. કોઈનું ઘુંઘું-અનિષ્ટ ચિન્તવચું એ ક્રોધ-કપાયનાં પુષ્પ સમ-જવાં અને તેમનું તક સાથી અનિષ્ટ કરવું એ તેનાં કડવાં ફળ સમ-જવાં. નરકનાં મહા કડવાં દુઃખ વેઠવાં એ તેનો રસ સમજવો. ક્રોધ યુક્ત વાતાવરણમાં આવવાથી આવનારને ક્રોધનું વિષ વ્યાપી જાય છે માટે જેમ વને તેમ ક્રોધના પ્રત્યેક અંગથી ન્યારા જ રહેવા પ્રયત્ન કરવો યુક્ત છે. ક્ષમા-સમતા-સહનશીલતા ગુણવડે તે વિષનું નિવા-રણ થઈ શકે છે. ઉપશમ જલની ધારાવડે એ ક્રોધ-અગ્નિ સહેજે ઓ-લવી શકાય છે. ક્રોધી માણસને વોધ લાગતો નથી અને તે અંધ વની અકાર્યો આચરી નીચી ગતિમાં જાય છે. ગમે તેટલો તપ જપ મંત્રમ સેવનાર પણ ક્રોધવશ વની તેનું ફળ ક્ષણવારમાં હારી જાય છે. ઉત્તમ પુરુષને (સજ્જનને) ક્રોધ થતો નથી અને કોઈ તેવાં જ નિમિત્ત યોગે થાય તો તે લાંબો વચ્ચત ટકતો નથી અને યાસ નિમિત્ત કારણે લાંબો વચ્ચત ટકે તો તેનું માટું ફળ વેસવા પામતું નથી; અર્થાત્ સાવધાન-પણું રાખવાથી કોઈનું અનિષ્ટ થતું અટકે છે, તેવા સજ્જનો સાવચે-તપણું સાચવે છે જ. વાકી દુર્જનો તો ક્રોધવશ વની ગમે તેવાં કહુક વચન વદી સજ્જનોને પણ સંતાપે છે, તેમનાથી તો સદંતર દૂર રહેવું દુરસ્ત છે. કૂરગહુ મુનિની પેઠે ગમે તેવા પ્રસંગે જે સમતારસમાં જ ઝીલે છે તેને જ મોક્ષ થાય છે.

## २३. मान कषायनो त्याग.

विनय वनतणी जे. मूळ शाखा विमोडे,  
सुगुण कंक केरी, शृंखलाबंध तोडे,  
उनमद करी दोडे, मान ते मत्त हांथी,  
निजवंश करी लेजे, अन्यथा दूर एथी. ४७

विपद विष समो ए, मान ते सर्प जाणो,  
मनुष्य विकळ होवे, एण डंके जडाणो;  
इह न परिहर्यो जो, मान दुर्योधने तौ,  
निजकुळ विणंसाड्यो, मानने जे वहंतो. ४८

भावार्थः—विनयरूपी वडवृक्षनी मूळ सुधी नमेली नम्रता  
रूपी शाखाओ जे मरंडी नांखे छे अने सद्गुण रूपी सोनांनी सां-  
कळना बंध तोंडी नांखे छे ते उन्मादथी दोडता मानरूपी मदींन्मत्त  
हाथीने अंकुशवडे दमीने वश करी लेवो जोइए. सर्वथा वश करी  
न शकाय तो तेनाथी दूर तो रहेवुं ज. पण तेने वश तो थइ न ज  
जवुं. मानने वश थनारना भुंडा हाल थाय छे, लोकमां अपवाद  
थाय छे अने गति पण बगडी जायछे. १

मानने एक महान् क्षेरी सर्प—उग्र विषधर—अजगर समजो; जेना  
एक डंक मात्रथी मनुष्य मूर्छित थइ जाय छे. जो ए दुष्ट माननो  
त्याग दुर्योधने कर्यो नहि अने पोताना पूज्य जनोनां हितवचननो

अनादर करी पांडवोनो योग्य सत्कार करवाने बदले तेमनो विनाश करवा युद्ध मचाव्युं तो तेथी पोतानाज कुळनो क्षय कर्यो. २

ज्ञानी पुरुषो मानने उंचा डुंगरनी उपमा आपे छे. तेने आठ प्रकारना मदरूपी ऊंचा ऊंचा आठ विश्वरो आवी रहेलां छे, जैथी जीवने सुखकारी प्रकाश मळी शकतो नथी. मानरूपी विषम गिरिराजने ओलुंधवो बहु कठण छे. तेनो उपाय शास्त्रकार बतावे छे.

“ मृदुता कोमल कमलथें, वज्रसार अहंकार;  
छेदत हे एक पलकमें, अचरिज एह अपार. ”

नम्रता—नरमाश कमळ करतां पण कोमळ छे अने अहंकार वज्र करतां पण कठण छे, तेम छतां नम्रता अहंकारने एक पलकमां गळी नांखे छे ए भारे आश्चर्यकारी छे. एथीज कहुं छे के ‘ नमे ते प्रभुने गमे. ’ सद्गुणो सज्जनो तो सफल आंबानी जेम नमी पढे छे. फक्त सूका साग जेवा अभिमानी लोको ज नमता नथी—अक-  
टबाज रहे छे. मानवश थयेला रावण जेवा राजवीना पण माठां हाल थया तो पछी बीजा अल्प सत्त्ववंतनुं तो कहेवुं ज शुं ? विभीषणे जो अभिमानी रावणनो त्याग करी न्यायमूर्ति श्री रामचंद्रनो आ-  
श्रय कर्यो तो सचळी वांते सुखी थयो, तेमजे दुष्ट संग तजी सत्संग कस्से ते उभय लोकमां सुख समृद्धि पावयो.

## २४ माया-कपटनो त्याग.

निठुरपणुं निवारी, हियडे हेज<sup>१</sup> धारी,  
परिहर छळ माया, जे असंतोषकारी;  
मधुर मधुर बोले, तोहि विश्वास नाणे,  
अहिगलण प्रमाणे, मार्याने लोक जाणे. ४९

म कर म कर माया, दंभ दोषद्रुछाया,<sup>२</sup>  
नरय तिरिय केरा, जन्म जे देह माया;  
बळिनृप छळवाने, विष्णु माया वहंता,  
लहुयपणुं लह्युं जे, वामना रुप लेतां. ५०

भावार्थः—हे भाइ ! निर्दयपणुं तजी, निज हृदयमां सहु प्रत्ये हेत धारी अन्यने असंतोष उपजावे एवी माया-कपट करवानी टेव तुं मूकी दे, मीठा बोला मायावी माणसने विश्वास कोइ करतुं नथी. जेम मीठा बोला मोरने विश्वास सर्प करता नथी, केमके ते सर्पने जीवता ने जीवताज गळी जाय छे, एवी निर्दयता मोरमां रहेली छे, तेम मायावी माणस गमे तेवुं मीठुं मीठुं बोले पण लोकने तेनो विश्वास आवतो नथी, केमके मायावी माणसनुं हृदय घणुं क-ठोर होय छे, ?

दंभ ( मिथ्या आडंबर ) रुपी दोष वृक्षनी छांया जेवी मायाने

૩ મળ્યાત્મન ! તું મ કર મ કર, જે કોઈ દેહધારી માયા કપટ કરે છે, તે નરક કે તિર્યંચના ભવમાં જઈ અવરે છે અને પછી પરાધીન-પણે ભારે કષ્ટ સહે છે, તે કરતાં પ્રથમથીજ સમજીને સરલતા આદરવી યુક્ત છે, બહીરાજાને છલવાને માટે માયા કરી વામનનું રૂપ ધારણ કરતાં વિષ્ણુજી લઘુપણું પામ્યા. સરલપણામાં જે સુખ સમાયું છે તેનો ગંધ પણ માયામાં નથી. ૨

જેવું વિચારમાં તેવુંજ વાણીમાં અને આચારમાં આવે તો તે સરલતા લેવાય છે; પરંતુ વિચારમાં જૂદું અને ક્રિયામાં જૂદુંજ વર્તન હોય તો તે કુલટા નારીની જેવી કુટીલતા યા માયાજ કહેવાય. વીણા-તંત્રીના ત્રણ તાર એક સરસા ઓર્ડરમાં હોય છે, તો તે મજાનો સ્વર કાઠી સાંભળનારને આનંદ ઉપજાવે છે, પણ જો તેમાંથી મુકપણ તાર તૂટેલો કે અવ્યવસ્થિત થયેલો હોય તો તે તંત્રી નકામી થઈ જાય છે; તેમ મન, વચન અને કાયા અથવા વિચાર, વાણી અને આચાર જો એક તાર-એકતાવાળા-પૂર્વાપર વિરોધ વાજરના હોય છે, તો આત્મસાધનમાં સરલતા યોગે અપૂર્વ આનંદ ઉપજે છે, એ અતિ અગત્યની વાત નિજ લક્ષમાં રાખી સહુ સુખાર્થી જનોએ પૂર્વાપરવિરોધી વિચાર, વાણી અને ક્રિયારૂપ કુટીલતાનો ત્યાગ કરી અવિરુદ્ધ વિચાર, વાણી અને આચારને સેવવા રૂપ સરલતાનો આદર કરવા હજમાલ થવું ઉચિત છે. આશ્વી આલમને સ્વાનશરી માયાને નિવારવાનો સ્વરો ઉપાય સરલતાજ છે.

## २५ लोभ कषायनो त्याग करवा हितोपदेश.

सुण वयण सयाणे<sup>१</sup>, चित्तमां लोभ नाणे,  
सकळ<sup>२</sup> व्यसनकेरो, मार्ग ए लोभ जाणे;  
इक खिण पण एने, संगरंगे म लागे,  
भव भव दुःख दे ए, लोभने दूर त्यागे. ५१

कनकगिरि<sup>३</sup> कराया, लोभथी नंदराये,  
निज अरथ न आया, ते ह्या देवताए;  
सबळ निधि लहीजे, स्वायंते<sup>४</sup> विश्व कीजे.

मन तंतह वरीजे, लोभ तृष्णा न छीजे, ५२

भावार्थ—हे शाणा ! तने हितवचन कहुं ते तुं सांभळ,  
सुख सज्जन होय ते लोभने सकळ आपदानो धोरी मार्ग जाणी  
तेने मनमां पेसवा देता नथी. एक क्षण मात्र एनो संग करवाथी  
जीवने भवोभव दुःख सहेवां पडे छे एम समयी तुं पण एनो संग  
न कर. एना संगथी कोण सुखी थयुं छे ? जो ! नंदराजाए लोभ  
वश सोनाना डुंगर कराव्या पण ते तेना कंड उपयोगमां न आव्या.  
देवताए ए सघळा हरी लीधा. ज्यां सुधी तनमनथी लोभ-तृष्णा  
तूटे-छुटे नहि त्यां सुधी च्हाय तो सकळ निधान हस्तगत थाय  
अथवा आखुं जगत स्व वश थाय तोपण लगार मात्र सत्य सुख

મળતું નથી શાસ્ત્રકારે ઠીકજ કહ્યું છે કે 'લોભ મૂલાનિ દુઃસ્વાનિ'—  
 'વધાય દુઃસ્વનું મૂલ લોભજ છે. લોભવશ પહેલા પ્રાણીઓ સુખ  
 પામી શકતા નથી.'

“આગર સબહી દોષકો, ગુણધનકો વડ ચોર;  
 વ્યસનવેલીકો કંદ હે, લોભ પાસ ચહું ઓર.”

લોભ સર્વ દોષની સ્થાણ છે, ગુણધન હરી લેનાર ભારે ચોર  
 છે. દુઃસ્વવેલીનું મૂલ છે અને પ્રાણીઓને ફસાવવા ચારે વાજુ રચેલો  
 ઘાસ છે. જેમ જેમ ઇચ્છિત લાભ મળે છે તેમ તેમ લોભ વધતો જાય  
 છે. પ્રાણીઓની ઇચ્છા આકાશની જેવી અનંતી છે—અંત વગરની  
 છે. મનોરથ મટની સ્વાદ પૂરવા જતાં તે ઝૂંડી જતી જાય છે, તે  
 કોઈ રીતે પૂરી શકાતી નથી—અધૂરી ને અધૂરીજ રહે છે. વહી શા-  
 સ્ત્રકારે લોભને સર્વમધી દાવાગ્નિની ઉપમા આપી છે. સંતોષવૃષ્ટિથી  
 જ તે શાન્ત થઈ શકે છે. વહી તેને અગાધ સમુદ્રની ઉપમા આપેલી છે.  
 સંતોષ રૂપ અગસ્તિજ તેને અંજલીરૂપ કરી શકે છે. લોભ મહા  
 મયંકર ઉપાધિરૂપ છે. લોભરૂપ વાદલાં વર્ષે છે ત્યારે પ્રચુર પાપરૂપ  
 કાદવ થાય છે, જેથી ત્યાં ધર્મહંસને રહેવું ગમતું નથી અને અજ્ઞાન  
 અંધકાર છવાઈ જવાથી જ્ઞાન—પ્રકાશ પણ રહેતો નથી. લોભ—તુ-  
 ણ્યાને શાન્ત કરવા સંતોષ—અમૃત સેવવાની વહુ જરૂર છે. જેમ સારા  
 મજબૂત કાંટાવડે નવલો કાંટો કાઠી શકાય છે તેમ પ્રશસ્ત ધર્મલો-  
 મવડે અપ્રશસ્ત—સ્વોટો લોભ દૂર કરી શકાય છે. એ વાત સર્વત્ર લાગુ  
 થયે છે.

## २६ दयाधर्मनुं सेवन करवा सदुपदेश.

सुकृत कल्पवेली, लच्छी विद्या सहेली,  
विरति रमणी केळी, शांति राजा महेली;  
सकळ गुण भरेली, जे दया जीव केरी,  
निज हृदय धरी ते, साधिये मुक्ति शेरी. ५३

निज शरण पारेवो, श्येनथी जेण राख्यो,  
षट दशम जिने ते, ए दयाधर्म दाख्यो;  
तिण हृदय धरीने, जो दयाधर्म कीजे,  
भवजळधि तरीजे, दुःख दूरे करीजे. ५४

भावार्थ—पुन्य फळने पैदा करवा कल्पवेली तुल्य, लक्ष्मी  
अने विद्यानी साहेली (बहेनपणी) चारित्रमां रमण करवाना सा-  
धनरूप, अने शान्त रसरजने रहेवा उत्तम स्थानरूप सकळ गुण-  
भरी जीवदया जो निज दिलमां धारीए तो तेथी आगळ जतां मोक्ष-  
पदने पामी शकीए. ?

जेवी रीते सोळमा जिनेश्वर श्री शान्तिनाथजीए सींचाणाथी  
घराभव पामता पारेवाने निजशरणे राखी दयाधर्मने दाखव्यो, तेम



સ્વહૃદયમાં કરુણાભાવ રાંચીને જો દયાધર્મનું સેવન કરવામાં આવે તો ભવસમુદ્રને તરી નિશ્ચે સર્વ દુઃખને દૂર કરી શકાય. ૨

જે વિષય કષાયાદિ પ્રમાદવશ થઈ સ્વપર પ્રાણની હાનિરૂપ હિંસા કરે છે તેને અંત વગરના—અનંત જન્મ મરણનાં અસહ્ય દુઃખ સહેવાં પડે છે. સ્વાર્થવશ જો પરને પરિતાપ ઉપજાવવામાં આવે તો તેથી અનંત ગુણો પરિતાપ પામવાંનો પ્રસંગ પોતાને જ આવી પડે છે; આ લોકમાં જ પૃથી વધવંધન છેદન ભેદન પ્રમુખ અને પરમ્-વમાં નરંકાદિનાં દુઃખ સહેવાં પડે છે. પરંતુ જો કોઈ જ્ઞાત્રી ગુરુની કૃપાથી વિવેક દ્રષ્ટિ સુલ્લે અને ક્ષમાગુણ પ્રગટે તો દુષ્ટ હિંસાદોષથી વધી અમૃત જેવી અહિંસા યા દયાનો લાભ મેળવી શકાય. સર્વ પ્રાણીવર્ગને સ્વાત્મતુલ્ય લેતી સુખશાતા ઉપજાવવામાં આવે છે તો પરિણામની વિશુદ્ધિથી પોતાને જ આ લોકમાં તેમજ પરલોકમાં અનેક ગુણી સુખશાતા ઉપજે છે. જેવાં બીજ વાવે છે તેવાં જ ફલ મળે છે એમ સમજી સુજ્ઞનોએ હિંસારૂપ વિષબીજ નહિ વાવતાં અ-હિંસારૂપ અમૃતબીજ જ વાવવાં જોઈએ. સંક્ષેપમાં ‘પરોપકારઃ પુણ્યાય, પાપાય પરપીડનમ્—પરોપકાર પુન્ય ફલને માટે અને પરપીડન પાપફલને માટે થાય છે. સત્ય, પ્રમાણિકતા, શીલ અને સંતોષાદિ વ્રત નિયમો આદરી પાલવાનો અંતરંગ હેતુ દયાધર્મની રક્ષા અને પુષ્ટિ અર્થે જ છે. એ મુદ્દાની વાત નિજ લક્ષમાં રાંચી શાસ્ત્રવચનને અનુસરવા પ્રમાદરહિત પ્રયત્ન કરવો ઉચિત છે.

२७ सत्य वाणी वदवानो प्रभाव समजी प्रिय  
अने हितवचनज उच्चारवा हितोपदेश.

गरल<sup>१</sup> अमृत वाणी, साचथी अग्नि पाणी,  
सृज सम<sup>२</sup> अहिराणी, साच विश्वास खाणी;

सुप्रसन सुर कीजे, साचथी ते तरीजे,  
तिण अलिक<sup>३</sup> तजीजे, साच वाणी वदीजे. ५५

जग अपजश वाधे, कूड वाणी वदंता,  
वसुनृपति कुगत्ये, साख कूडी भरंता;  
असत वचन वारी, साचने चित्त धारी,  
वद वचन विचारी, ज सदा सौख्यकारी. ५६

भावार्थः—प्रिय पथ्य अने तथ्य ( मिष्ट-मधुर लागे अने  
हितरूप थाय एवुं ) यथार्थ वचन वदवुं-वदवा सदा सर्वदा निज  
लक्ष राखनार आ लोकमां अने परलोकमां बहु सुखी थाय छे. आ  
भवमां विश्वासपात्र बनी भारे प्रतिष्ठा पामे छे अने परभवमां स्वर्गा-  
दिनां सुख पामे छे; तेथी सत्य वचन ज वदवा द्रढ प्रतिज्ञा करवी  
घटे छे. सत्य व्रतना द्रढ अभ्यासथी वचनसिद्धि थवा पामे छे. तेना  
प्रभावथी झेर अमृतरूपे परिणाम पामे छे, अग्नि जलरूप थइ जाय छे,

કાઠી નાગણ પુષ્પની માઠારૂપ થાય છે, લોકમાં ભારે વિશ્વાસ બેસે છે, દેવતાઓ વહુ પ્રસન્ન થઈ શકે છે અને અંતે ભવસમુદ્રનો પાર પમાય છે. એમ સમજી અસત્ય વાણીનો ત્યાગ કરી અન્ય જનોને પ્રિય અને હિતરૂપ થાય એવી જ સત્ય વાણી વદવી ઘટે છે. ?

અસત્ય વાણી વદતાં દુનિયામાં અપજશ વાથે છે. કૂડી-સ્વોટી સાક્ષી ભરતાં વસુરાજાની પેરે લોકમાં ભારે અપવાદ અને દુર્ગતિ થાય છે. આ અતિ અગત્યની વાત નિજ લક્ષમાં સદાય ધારી રાખી કૂડા બોલ, કૂડી સાક્ષી, કૂડાં આઠ અને પરતાંત-પરનિંદા કરવાની કૂડી ટેવ સદંતર દૂર કરી સત્ય પ્રતિજ્ઞા દ્રઢપણે ધારી તેનો એવી સારી રીતે નિર્વાહ કરવો કે જેથી આ લોકમાં તેમજ પરલોકમાં સદાય આત્મ ઉન્નતિ જ થવા પામે. ૨. સત્યવ્રતધારી જનોણ શાસ્ત્ર અવિરુદ્ધ બોલવા સદાય લક્ષ રાખવું જોઈએ. ઉત્સૂત્ર ભાષણ સમાન કોઈ ભારે પાપ નથી અને સશાસ્ત્ર ભાષણ તુલ્ય કોઈ ભારે પુન્ય યા ધર્મ નથી. એ અપેક્ષાએ સત્ય વ્રત પાઠવામાં ઘણી સાવચેતી રાખવાની જરૂર છે. શ્રી કાલિકાચાર્ય મહારાજે પ્રાણાન્ત કષ્ટ વચ્ચે પળ જો શાસ્ત્રવિરુદ્ધ વચન કહ્યું નહિ તો તેમનો સર્વત્ર યશોવાદ થયો અને તે સદ્ગતિ પામ્યા; તેમ ગમે તેવા વિપમ સંજોગો વચ્ચે પળ જેઓ મક્કમપણે ઉક્ત વ્રતનું સેવન-આરાધન કરે છે તે ઉભય લોકમાં સુખસંપદા પામે છે અને અન્ય અનેક ધવ્ય જનોને પણ માર્ગદર્શક બને છે. સત્યના પ્રભાવ ઉપર અજવાલું પાડે એવા અનેક ઉત્તમ દ્રુપ્તો મઠી આવે છે તે નિજ લક્ષમાં રાખી આત્મ-ઉન્નતિ અર્થે સુજ્ઞજનોણ સત્ય વ્રતનું પાલન કરવું જ જોઈએ.

## २८ चोरी करवानी कुटेवथी थती खुवारीसमजी नीति आदरवा हितोपदेश.

परधन अपहारे, स्वार्थने चोर हारे,  
कुळ अजस वधारे, बंधघातादि धारे;  
परधन तिण हेते, सर्प ज्युं दूर वारी,  
जग जन हितकारी, होय संतोष धारी. ५७

निशादिन नर पामे, जेहथी दुःख कोडी,  
तज तज धन चोरी, कष्टनी जेह ओरी;  
परविभव हरंतो, रोहिणी चोर रंगे,  
इह अभयकुमारे, ते ग्रह्यो बुद्धि संगे. ५८

भावार्थः—द्रव्यना लोभथी कुच्छंदवश कुबुद्धि धरीने चोर लोको पारकां धनने गमे ते छळ-कपट करीने अपहरी ले छे, तेथी-  
तेमनो स्वार्थ उलटो बगडे छे. तेओ पोतानो वखत भयाकुळ स्थि-  
तिमां ज पसार करे छे. क्यांय जंपीने बेसी के शयन करी शकता  
नथी, सुखे खाइ पी शकता नथी; पण रातदिन पकडावा के दंडा-  
वाना ज भयमां रझळता रहे छे. तेमना मनने क्यांय चेन पडतुं नथी-  
तेनी साथे तेमना कुटुंब कबीलाना पण भोग मळे छे. कुळनी की-  
त्तिनो लोप थइ जाय छे, अने बंध बंधनादिक कष्ट सहवां पडे छे-

चोरीना अपलक्षणथी सर्पनी जेम कोइ तेमनो विश्वास करता नथी.  
आ भारे दोष निवारवानो खरो उपाय संतोष ज छे. ?

जेथी जीवने रात दिवस अनेक दुःखनो कडवो अनुभव करवो  
पडे छे ते कष्टनी खाण जेवो चोरी करवानो दोष जरूर तजवा जेवो  
ज छे. रोहिणी चोर पारका द्रव्यने खुब दमथी अपहरी लेतो हतो,  
तेने अभयकुमारे बुद्धिबळथी पकडी लीथो हतो. श्री वीरप्रभुनां  
वचनथी ज ते बचवा पाम्यो हतो. पछी छेवटे तेणे वीरप्रभुनुं ज  
शरण स्वीकार्युं हतुं. २

पराइ नजीवी वस्तु उचकवानी के छीनवी लेवानी देव आ-  
सळ उपर भारे भयंकर रूप पकडे छे अने जीवलेण व्याधिनी पेरे  
तेना प्राण पण हरी ले छे. जो शरुआतथी ज बाळको उपर नीति-  
ना अने धर्मना शुभ संस्कारो पाडवामां आव्या होयं तो प्रायः  
आंची भयंकर भूलो पाछळनी वयमां भाग्ये ज थवा पामे छे. संत-  
तिनुं भळं इच्छनार मावापोए तेवी दरकार राखवी जोइए अने  
पोतानां बाळकोने सारा नीतिवंत अने धर्मशोल शिक्षक पासे के-  
ळववां जोइए. बाळको जेवुं देखे तेवुं सहेजे शीखे छे तेथी तेमनी  
समीपे—दृष्टिए एक पण अनीतिभर्युं आचरण न आवे एवी संभाळ  
राखवी जोइए, क्वचित् दैवयोगे बाळक एवी कंड भूल करे तो ते  
मावापोए के तेना शिक्षके तेने समजावो सुधरावी लेवी जो-  
इए. केदलाक सुधरेला देशोमां केदी—चोरोने पण सदुपदेशवडे सु-  
धारी शक्या छे तो पछी बीजाओनुं तो कहेंवुंज थुं ? उग्रम अने

खंतथी गमे तेवां कठण क्राम पण थइ शके छे. गमे तेवां व्यसन दूर करी शकाय छे अने स्वपर हित साधी शकाय छे.

## २९ कुशील तजवा हितोपदेश—परस्त्रीगमनथो यता गेरफायदा.

अपयश पडह वागे, लोकमां लीह भागे,<sup>१</sup>  
दुरजन बहु जागे, ने कुळे लाज लागे;  
सजन पण विरागे, मा रमे एण रागे,  
परतिय<sup>२</sup> रस रागे, दोषनी कोडि जागे. ५९.  
परतिय रस रागे, नाश लकेश<sup>३</sup> पायो,  
परतिय रस त्यागे, शील गंगेय गायो;  
द्रुपद जनक पुत्री<sup>४</sup>, विश्व विश्वे विदीती,  
सुर नर मिली सेवी, शीलने जे धरंती. ६०

भावार्थ—कामान्ध बनी परस्त्रीगमन के वेश्यागमन करवाथी अपयश वाधे छे, कुळ कलंकित थाय छे, लोकमर्यादानो लोप थाय छे—स्वपरस्त्रीनी के स्वपरपति प्रमुखनी मर्यादा रहेती नथी, दुर्जनोनुं जोर बधे छे—दुर्जनता बधती जाय छे. सज्जनोनुं मन जेथी विरक्त बनी जाय छे तेवा परस्त्री संबन्धी विषयरसमां हे सुग्ध ! तुं

१ आबरु जाय. २ परत्रिया-परस्त्री. ३ रावण. ४ द्रौपदी. ने सीता. ५ आखा विश्वमां प्रसिद्ध थइ.

મમતાને તું દૂર કર. અનિત્ય અને અસાર દ્રવ્યની અધિક પ્રીતિ તું  
કર, ન કર, ?

દ્રવ્ય મમતા વડે દુર્લભ માનવ ભવ એલે હારી જવાય છે, ક્રોડો ગમે  
દુઃખ આવી પડે છે, અને સ્વર્ગનાં સુખથી બેનશીવ જ રહેવાય છે.  
પ્રાપ્ત છ સ્વંડ રાજ્યથી અસંતુષ્ટ રહેલા સુભૂમ ચક્રવર્તી, ધાતકી  
સ્વંડની પૃથ્વી સ્વવશ કરવા જતાં, પાપી મમતા યોગે તેના સેવક  
ચક્ષોએ એકી સાથે ઉપેક્ષા કરવાથી, છતી ઋદ્ધિ હારી, સર્વ સાથે  
સમુદ્ર તલે જઈ, નીચ નરક ગતિજ સાધી-પ્રાપ્ત કરી. ૨

જેમ અત્યંત ભારથી ભરેલું નાવ ડુબી દરીયા તલે જાય છે તેમ  
અતિ લોભ વશ પરિગ્રહ-મમતાથી જીવ ભવસમુદ્રમાં ડુબી જાય છે.

આ દુર્લભ મનુષ્ય ભવાદિ શુભ સામગ્રી ગમાવી દેનાર ફરી તે  
સામગ્રી પામી શકતા નથી. ફરી ફરી એવી સામગ્રી પામવી અતિ  
દુર્લભ છે, એમ સમજી સુજ્ઞાનને પરિણામે દુઃખદાયી દ્રવ્ય મમતાનો  
ત્યાગ કરી-દ્રવ્ય લોભ તજી, સુખકારી ધર્મનો જ લોભ કરવો યુક્ત  
છે. અનેક પ્રકારની દ્રવ્ય-સંપત્તિ લોભવશ એકઠી કરી સતી છેવટે  
તે છેહ દડ જતી રહે છે અથવા તેને તજી પોતાને જતું રહેવું-જમશરણ  
થવું પડે છે એમ વિચારી જે ધર્મસંગતિ (ગુણ સંપદા) સદાય સાથે  
રહે છે તેનો સંચય કરવા શામાટે પ્રયત્ન ન કરવો ? મમ્મણ શેઠની  
પેરે અનર્ગલ લક્ષ્મી એકઠી કર્યા છતાં કૃંપણતા દોષથી તે લક્ષ્મી  
સુખને માટે નહિ પણ મિથ્યા મમતાવડે દુઃખને માટે જ થાય છે. જેમ  
જેમ લક્ષ્મીનો લાભ થતો જાય છે તેમ તેમ લોભ પણ વધતો જાય

छे. लोभवश जीव अधिक लक्ष्मी मेळववा जीवनां जोखम खेडे छे, महा आरंभ समारंभ वाळां पापव्यापार करे छे अने हायवोय करतां मरोने छेवटे नरकादि दुर्गतिने पामे छे. लोभांध जीव नीति-धर्मनो अनादर करीने अनीति-अधर्मने मार्गे चाले छे अने अनेक अधम कार्य करी आ लोकमां अपवाद अने परलोकमां परमाधामीना मार खाय छे. एम समजी सुज्ञ जनोए एवी अधम लोभवृत्ति तर्जी, संतोषवृत्ति धारी बने जन्म सुधारी लेवा योग्य छे.

### ३१ संतोष गुण धारवा-आदरवा हितोपदेश.

सकळ गुण भराये, विश्वता<sup>१</sup> वश्य थाये,

भवजळधि तराये, दुःख दूरे पळाये;

निज जनम सुधारे, आपदा दूर वारे,

नित धरम वधारे, जेह संतोष धारे.

६३

सकळ सुख तणो ते, सार संतोष जाणे,

कनक रमणि केरी, जेह इच्छा न आणे;

रजनि कपिल बांध्यो, स्वर्णनी लोलताए,

भ्रमर कमळ बांध्यो, ते असंतोषताए.

६४

भावार्थः—जे सुज्ञ जनो संतोष गुणने धारे छे ते सकळ गुण-गौरवने पामे छे, सकळ विश्ववर्ती जनोने वश करे छे, भवसमुद्रने



તરી શકે છે, દુઃખ માત્રને દૂર કરી શકે છે, નિજ જન્મને સુધારી શકે છે, આપદા માત્રને નિવારી શકે છે અને નિત્ય નિત્ય ધર્મની સુધ્ધિ કરી શકે છે, સંતોષ ગુણનો મહા પ્રભાવ છે. ?

કનક અને કામિનીના સંગની ઇચ્છા જે કરતા નથી તેજ સ્વરેન્દ્ર સંતોષને સકળ સુખનું ધામ સમજે છે. સંતોષ ગુણ વગર કનક કામિનીની ઇચ્છા તજાતી નથી. સુવર્ણની લોહપતાણ કપિલ આહ્વાણ રાજાની પાસે મધ્ય રાત્રીએ જતાં માર્ગમાં કોટવાલના હાથમાં પકડાઈ ગયો, પછી પ્રભાતે તેને રાજા પાસે રજુ કરતાં સત્ય ફકી-ફકત કહેવાથી રાજાએ તેને છોડી દીધો અને જોડાઈ નેટલું સુવર્ણ સાગી લેવા જણાવ્યું. તે વિચાર કરીને માગવા ઉપર રાક્ષી જ્યારે થોડાં વિચાર કરવા બેઠો ત્યારે તેની ઇચ્છા આકાશ જેવી અનંતી થતી ગઈ-ઇચ્છાનો અંતજ ન આવ્યો, તેથી છેવટે તે પ્રતિવોધ કર્યો, એમ સમજીને કે સુખ આશ્વર સંતોષમાં જ છે. વ્હી ભમરા જે ફુલમાં બંધાઈ રહે છે તે પણ અસંતોષવડે જ એમ સમજી સુજન-નોએ પરસ્પૃહા-વિપયતૃષ્ણા તજી સંતોષગુણ સેવવા આદર કરવો યુક્ત છે. ૨

શાસ્ત્રકારે ઠીક જ કહ્યું છે કે ' પરસ્પૃહા મહા દુઃસ્વરૂપ છે અને નિઃસ્પૃહતા મહાં સુસ્વરૂપ છે.' એ વચનનું હું રહસ્ય વિચારી નિઃસ્પૃ-હતા આદરવી યુક્ત છે. લોભવશ નંદરાજાએ સોનાની ડુંગરીઓ કરાવી પણ તે તેના કશા કામમાં ન આવી, દેવતાએ તે અપહરી લીધી અને પોતે નાહક મમતા વાંધીને દુઃસ્વી થયો. લોભ સર્વભક્ષક.

अग्नि समान छे, ते सर्व सुखनो नाश करी प्राणीने दुःख मात्र आपे छे. जेम इन्धणथी आग तृप्त थती नथी तेम जीवने गमे तेटली द्रव्यसंपत्तिथी संतोष बळतो नथी. जीव उन्मत्तनी पेरे गमे तेम बकता फरे छे अने गमे तेवी पापवेष्टा-क्रिया करे छे, आवा जीवनी अंते बूरी गति थवा पामे छे. जेम जळवडे अग्नि शान्त थाय छे तेम ज्ञान वैराग्यवडे तृष्णा-दाह उपशमे छे अने शान्ति-संतोष प्रगटे छे. भूमि उपर शय्या, भिक्षावृत्तिथी आहार, जीर्णप्राय वस्त्र अने एकांत वनवास छतां निःस्पृही साधु-महात्माने चक्रवर्ती करतां पण संतोषगुणवडे अधिक सुख होय छे. तेओ शम-साम्राज्यवडे ज खरे-खर सुखी छे; त्यारे परिग्रह-ममताथी भरेला इन्द्र के नरेन्द्र असंतुष्टपणावडे उलटा दीन-दुःखी ज देखाय छे. धन धान्य पुत्र परिवार उपर के शरीरादिक संयोगिक वस्तुओ उपर नाहक ममता राखी जीव दुःखी ज थाय छे एम समजी शाणा जनोए संतोषवृत्ति ज सेववी युक्त छे.

## ३२ विषय तृष्णा तजवा हितोपदेश.

शिवपद यदि वांछे, जेह आनंददाइ,

विषसम विषया तो, छांडि दे दुःखदाइ;

मधुर अमृतधारा, दूधनी जो लहीजे,

अति विरस सदा तो, कांजिका शुं ग्रहीजे. ६५

विषय विकळ ताणी, कीचके भीमभार्या,<sup>१</sup>  
 दशमुख<sup>२</sup> अपहारी, जानकी<sup>३</sup> रामभार्या;  
 रति धरी रहनेभि, क्रीडवा नेमिभार्या,<sup>४</sup>  
 जिण विषय न वर्ज्या, तेह जाणो अनार्या. ६६

भाचार्यः—हे भव्यात्मन ! जो तुं परम आनंददायक मोक्ष-  
 सुखने चाहतो ज होय तो परिणामे परम दुःखदायक विष जेवः  
 विषयभोगने तुं तजी दे; अने निर्वाँछरूना अथवा निःस्पृहता आ-  
 दरी, ज्ञान वैराग्यने जगावी, समता चारित्रनुं शुद्ध-निर्मळ भावं  
 सेवन करी लेवा रूप अमृतनी धारा पी ले. ए तो देखीतुं सत्य छे  
 के जो दूधनी मधुर अमृतधारा मळती होय. तो पछी अति विरस-  
 खाटो कांजीका-छाशनो शा माटे आदर करवो जोइए ? न ज  
 करवो जोइए. संतोष ए खरुं अमृत छे अने असंतोष अथवा विष-  
 यतृष्णा ए खरेखर प्राणहारक उग्र विष समान होवाथी तजवा  
 योग्य ज छे. ?

विषयतृष्णाथी विकळ बनेला कीचके सती द्रौपदीनां चीर-  
 तां अने दशमुख-रावणे सती सीताजीनुं अपहरण  
 शास्त्रकारे रहनेमीए राजीमती संगाने रति-क्रीडा करवा  
 निःस्पृहता महां सुभोगप्रार्थना पण करी हती. परंतु शील  
 हता आदरवी युक्त छे. ज्ञानां चीर पूरायां-(नवनवां वस्त्र  
 करावी पण ते तेना कशा काम  
 ज्ञेथी अने पोते नाहक ममता वांछे. राजिमती.

તેણીના દેહ ઉપર થવા પામ્યાં ), એકાન્ત સ્થલ છતાં રાવણ, સતી સીતાના શીલનો તાપ સહન કરી નહિ શકવાથી છેલ્લો જ રહ્યો, અને સતી રાજીમતીનાં સદ્બોધ મર્યાં વચનથી રહનેમી શીઘ્ર ઠેકાણે આવી સ્વદોષની આલોચના નિંદા કરી અવિચ્છલ પદ પામ્યા.

જે મોહાંધ બની, ઇન્દ્રિયવશ થઈ વિષયવિકલ્પતાથી અધર્મને માર્ગે ચાલે તેમને તેમનાં તેવાં અધર્મ-કાર્યને લઈને અનાર્ય પ્રાય જ સમજવા. ૨

ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં લુબ્ધ બની ક્ષણિક અને કલ્પિત સુખનો સ્વાતર જીવ નિત્ય-સ્વાભાવિક સુખને ગુમાવી દે છે. વિષયસુખમાં સ્વ-શક્તિનો ક્ષય કરી નાંચનાર સહજ સ્વાભાવિક સુખ મેલવવા સ્વવી-ર્યનો વ્યાંથી સર્વ કરી શકે ? ઇન્દ્રિયોને વશ નહિ થતાં તેમને જ સ્વવશ કરવા પ્રયત્ન કરી લેવાય તો સ્વલ્પ કાલમાં મહાન્ લાભ મેલવી શકાય. ફક્ત દિશા વદલવાની જ પ્રથમ જરૂર છે. સ્વેચ્છા મુજબ ગમે તેવા દુઃખદાયક વિષયોમાં દોડી જતી ઇન્દ્રિયોને દમી તેમને સુખદાયક સાચા માર્ગે વાલવી જોઈએ. ચક્ષુવડે વીતરાગ દે-વનો અને સંતજનોની શાંત મુદ્રા નીરણી નિજ આત્મવિચારણા કરવી, શ્રોત્રવડે સદ્ઉપદેશ અમૃતનું પાન કરવું, જીભવડે શુદ્ધ દેવ મુરુ અને ધર્મની સ્તુતિ કરવી, સુગંધી પદાર્થ દેવમુરુની ભક્તિમાં નિઃસ્વાર્થપણે વાપરવા અને નિજ દેહ વડે વને તેટલી સેવા-ભક્તિ ઉત્તમ જનોની કરવી અને પરમાર્થ પરાયણ થાવું.

## ३३ इंद्रिय पराजय आश्री हितोपदेश.

गज मगर<sup>१</sup> पतंगा, जेह भृंगा<sup>२</sup> कुरंगा,<sup>३</sup>  
 इक इक विषयार्थे, ते लहे दुःख संग्ता;  
 जस परवश पांचे, तेहनं शुं कहीजे,  
 इम हृदय विमासी, इंद्री पांचे दमी जे. ६७  
 विषय वन चरंतां, इंद्री जे उंटडा ए,  
 निज वश नवि राखे, तेह दे दुःखडा ए;  
 अवश करण मृत्यु, ज्युं अगुसेंद्री पामे,  
 स्ववश सुख लह्यो ज्युं, कूर्म<sup>४</sup> गुसेंद्री नामे. ६८

भावार्थः—हाथी, मच्छ-मगर, पतंग, भ्रमर अने हरीण ए  
 बधां प्राणीओ एक एक इन्द्रियना विषयमां आशक्त बनवाथी प्रा-  
 णान्त दुःखने पामे छे, तोपछी जे पांचे इन्द्रियोना विषयोमां आ-  
 सक्त बनी रहे तेमनुं तो कहेवुं ज शुं ? एम हृदयमां विचारी सुज्ञ-  
 जनोए पांचे इन्द्रियोनुं दमन करवुं युक्त छे, अन्यथा द्रव्य अने  
 भाव उभय प्राणनी हानि थवा पामे छे. ?

विषयरूपी वनमां स्वेच्छाए चरता इन्द्रियरूपी उंटडाओने जो  
 स्ववश करी लेवामां न आवे तो ते दुःखदायक नीवडे छे. जे अज्ञ-  
 जनो इन्द्रियोने स्ववश नहि करतां तेमनेज वश थइ पडे छे, तेओ

परवश इन्द्रियवाळा काचवानी पेरे मरणान्त कष्ट पामे छे अने जेवो-  
इन्द्रियोने सारी रीते दमी स्ववश करी लेय छे तेओ गुप्तेंद्रिय काच-  
वानी पेरे खरेखर सुखी थइ शके छे. २

शास्त्रकार स्पष्ट जणावे छे के ' इन्द्रियोने इच्छित विषयोमां  
मोकळी मूकी देवी ते आपदा व्होरी लेवानो राजमार्ग छे, अने  
एज इन्द्रियोने नियममां राखी सन्मार्गे दोरवी ए सुख संपदा पास-  
वानो श्रेष्ठ मार्ग छे. '

हवे ए बेमांथी तमने पसंद पडे ए मार्गने तमे ग्रहण करौ-  
सुखी थवुं के दुःखी थवुं एनो आधार आपणा सारा के नरत्ता  
वर्तन उपरज रहे छे. इन्द्रियोरूपी उद्धत घोडाओने दुर्गतिना मार्गमां  
घसडी जतां अटकाववाज होय तो तेमने जिनेश्वर प्रभुनां वचन-  
रूपी लगामवडे अंकुशमां राखो. विवेकरूपी हाथीने हणवाने केसरी-  
सिंह जेवी अने समाधिरूपी धनने लुंटी लेनामां चोर जेवी इन्द्रियो-  
जे अजित रहे तेज धीर-वीरमां धुरंधर छे एम जाणवुं. तृष्णास्वी  
जळथी भरेला इन्द्रियोरूपी क्यारावडे वृद्धि पामेला विषयरूपी विष-  
वृक्षो प्रमादशील प्राणीओने आकरी मूर्छा उपजावी विटंबना करै  
छे. विषयसुख भोगवतां तो प्रथम मीठां-प्रधुर लागे छे, पण एहि-  
णामे ते विषयभोग किंपाकना फळनी पेरे अनर्थकारी नीवडे छे,  
जेम जेम प्राणी विषयनुं अधिक अधिक सेवन करे छे. तेम तेम  
तृष्णाने बधारी संताप उपजावे छे. जेम इन्धनथी अग्नि तृप्त धती  
नथी, तेम गमे तेटला विषयभोगथी जीवने तृप्ति थती नथी, अने  
ते ( संतोष ) वगर सुख पण प्राप्त थतुं नथी. तेथी मोक्षना अर्था

सुज्ञजनोंए संतोष गुण धारवा निज मन अने इन्द्रियोने नियममां  
राखी सन्मार्गे वाळवा प्रयत्न करवो जोइए.

### ३४ प्रमाद परिहरवा हितोपदेश.

सहु मन सुख वांछे, दुःखने को न वांछे,  
नहि धरम विना ते, सौख्य ए संपजे छे;  
इह सुधरम पामी, कां प्रमादे गमीजे;  
अति अळस तजीने, उद्यमे धर्म कीजे.

६९

इह दिवस गया जे, तेह पाछा न आवे,  
धरम समय आळे, कां प्रमादे गमावे;  
धरम नैवी करे जे, आयु आळे वहावे,  
शशि नृपतिपरे त्युं, सोचना अंत पांवे.

७०

भावार्थः—जगतना सहु जनो सुखनीज वांछना करतां जणाए  
छे, दुःखनी वांछना करतां कोण नजरे पडे छे? कोइज नहि. तेम  
छतां दुःखनो अने सुखनो खरो मार्ग जाणे छे कोण? अथवा  
जाणवानी दरकार करे छे कोण? धर्म—दान, शील, तप, भावमां  
आदर करवाथी सुख अने तेमां अनादर—प्रमाद करवाथीज दुःख  
प्राप्त थाव छे. प्रमाद रहित साधुधर्म के गृहस्थधर्मनुं सेवन कर्या वगर  
सुख संभवतुंज नथी. उक्त सद्धर्मने सारी रीते सेवन करवा योग्य  
रुढी सामग्री मळ्यां छतां तेनो लाभ लइ लेवामां शा माटे उपेक्षा

करवी जोइए ? अंगथी आळसने आळगुं करी नांखी सुखनां अर्थीं  
 भांड्हेनोए पवित्र धर्मनुं सेवन करी लेवा खसुस उद्यम करवोंज  
 जोइए. उद्यम जेवो कोइ बंधु नथी अने प्रमाद जेवो कोइ शत्रु नथी  
 जे जे क्षणो, जे जे दिवस, मास, वर्षादिक आपणा आयुष्यमांथी  
 ओछा थाय छे—चाल्या जाय छे ते कंइ पाछा आवतां नथी. आद-  
 रथी धर्मसेवन करनारनां ते सघळां लेखे थाय छे अने आळसथी  
 धर्मनो अनादर करनारनां ते बंधाय अलेवे जाय छे. एम समज्जिने  
 हे भोळा जनो ! धर्म साधा जे अमूल्य समय हाथ लाग्यो छे तेने  
 प्रमाद वश थइ जइ केम व्यर्थ गुमावो छो ? धर्मनुं सेवन करवामां  
 आळस—उपेक्षा करनारनुं आयुष्य नकामुं चाल्युं जाय छे अने छेवटे  
 तेने शशीराजानी पेरे शोच करवो पडे छे. ते शशीराजाने तेना  
 बंधुए प्रथम बहु परे बोध आपी धर्म सेवन करवा प्रेरणा करी हती,  
 पण ते वखते तेने ए बात गळे उतरी नहोती अने उलटो आहुं  
 अवळं समजावी पोताना बंधुने पण मोह जाळमां फसाववा चाहतो  
 हतो; तेम छतां तेना बंधु धर्मनुं रहस्य सारी रीते समजता होवार्थी  
 लगारे डग्या नहि अने चारित्र—धर्मने आदरी देवगतिने पाम्या.  
 पछी ज्ञानवडे पोताना भाइ शशीराजानी शी स्थिति थइ छे ? ते  
 तपासतां ते देवने समजायुं के भाइ तो विषयादिक प्रमादमां लपटाइ  
 नरकगतिमां उत्पन्न थया छे. एटले तेने प्रबोधवा पोते तेना स्थानके  
 जइ अने तेने पूर्व भवनुं स्मरण कराव्युं एटले ते कहेवा लाग्यो के ‘हे  
 बंधो ! तमे मृत्युलोकमां जइ म्हारा पूर्व शरीरने खूब कदर्थना उप-  
 जावो, जेथी हुं आ दुःखमांथी मुक्त थइ शकुं.’ देवे उत्तर आप्यो



के 'भाइ ! तेम करवाथी हवे कांड वळे नही. समजीने स्वाधीन पणे प्रमाद तजी जे धर्म साधन करे छे तेज सुखी थइ शकैछे, अन्यथा नहि.'

## ३५ साधु धर्मना स्वरूपनुं संक्षेप कथन.

( शादुलविक्रिडित ).

जे पंचदत मेरुभार निवहे निःसंग रंगे रहे,  
पंचाचार धरे प्रमाद न करे जे दुःपरिसा<sup>१</sup> सहे;  
पांचे इंद्री तुरंगमा वश करे जे मोक्षार्थने संग्रहे,  
एवो दुष्कर साधु धर्म धन<sup>२</sup> ते जे ज्युं ग्रहे त्युं वहे. ७१

( मालिनी ).

मयणरस<sup>३</sup> विमोडी, कामिनी संग छोडी,  
तजिय कनककोडी, मुक्तिशुं प्रीति जोडी;  
भव भव भय वामी, शुद्ध चारित्र पामी,  
इह जग शिवगामी, ते नमो जंबुस्वामी. ७२

भावार्थः—अहिंसा, सत्य, अस्तेय, ब्रह्मचर्य अने अपरिग्रह-रूप पांच महाव्रतो रात्रिभोजननो सर्वथा निवेध सह पालन करवा रूप मेरुपर्वतनो भार जेओ निर्वहे छे, द्रढ वैराग्यना रंगथी जेमनुं हृदय रंगाइ गयेछुं होवाथी निःस्पृहभावे जे आनंदमां गरकाव रहे छे, ज्ञान, दर्शन, चारित्र, तप अने वीर्यने अनुकूल आचार-विचारने

जे धारण करी रहे छे, मद्य, विषय, कषाय, आळस अने विकथारूपी पांच पापी प्रमादनो जे चीवटथी त्याग करे छे, क्षुधा तृषा शीत उष्णता प्रमुख बावीश परिसहो पैकी जे जे परिसहो आवी पडे छे ते ते अदीनपणे समभावे जे सहन करे छे, अने चक्षु श्रोत्रादिक पांचे इन्द्रियोरूपी अवळा घोडाओने ज्ञान लगामवडे निज वशमां राखी जे महानुभाव मुनिजनो संयममार्गने सावधानपणे सेवे छे ते अनुक्रमे सकळ कर्म-मळनो क्षय करी मोक्षपदने मेळवी शके छे. आवो दुष्कर साधुधर्म द्रढ वैराग्यथी आदरी जे तेने सिंहनी पेरे शूरवीरपणे पाळे छे ते भाग्यशाळी भाइ ब्हेनो खरेखर धन्य-कृतपुन्य छे. १

शृंगार रसनो अनादर करी, आठ पत्नीनो संग छोडी, ९९ क्रोड सुवर्णनो त्याग करी, केवल मुक्ति साथेज लय लगाडी अने शुद्ध चारित्र-धर्मने सद्गुरु पासेथी प्राप्त करी, जन्म मरणनो भय दूर करी एज भवमां जे परमानंदपद-मोक्षने प्राप्त थया एवा श्री जंबूस्वामी महामुनिने अमारो वारंवार नमस्कार हो !! ए महामुनि साधुधर्मना एक उत्तम आदर्श ( Ideal ) रूप होवाथी एमनुं उत्तम चारित्र मुमुक्षुजनेए वारंवार मनन करी परिशीलन करवा योग्य छे. धन्य छे ए महामुनिने के जेमणे पोताना पवित्र चारित्रना प्रबल प्रभावथी प्रभवादि पांचसो चोरोने पण प्रतिबोधी परमार्थ मार्गमां प्रयोजी दीया. जो आवा पुरुषार्थी महामुनिओनां पवित्र चारित्र तरफ मुमुक्षुजनेो सदाय द्रष्टि राखे तो आजकाल द्रष्टिगत थती सा-

धुधर्ममां शिथिलता शीघ्र दूर थवा पामे अने पुनः प्रबळ ज्ञान वैराग्य  
जागृत थतां साधुधर्म दीप्तिमान् थवा पामे. २

३६ श्रावक धर्मना स्वरूपनुं संक्षेप कथन.

( शार्दूलविक्रिडित ).

जे सम्यक्त्व लही सदा व्रत धरे सर्वज्ञ सेवा करे,  
संध्यावश्यक आदरे गुरु भजे दानादि धर्माचरे;  
नित्ये सद्गुरु सेवनाविधि धरे एवो जिनाधीश्वरे,  
आख्यो श्रावकधर्म दोय दशधा? जे आदरे ते तरे. ७३

( मालिनी. )

निशादिन जिनकेरी, जे करे शुद्ध सेवा,  
अणुव्रत धरी जे ते, काम आनंद देवा;  
चरम जिनवरिंदे, जे सुधर्म सुवासा,  
समकित सतवंता, श्रावका ते प्रशंस्या. ७४  
इम अरथ रसाळा, जे रची सूक्तमाळा,  
धरमनृपति वाळा, मालिनी छंद शाळा;  
धरममति धरंता, जे इहां पुण्य वाध्यो,  
प्रथम धरमकेरो, सार ए वर्ग साध्यो. ७५

शुद्ध देव गुरु अने सर्वज्ञ वीतराग कथित धर्म उपर द्रढ श्रद्धा-  
रूप समकित ग्रहण करी जे व्रत नियमोने आदरे, सर्वज्ञ देवनी सेवा  
भक्ति करे, संध्यावश्यक ( प्रतिक्रमण सामायिक प्रमुख ) आदरे,  
पूज्य-वडील जनोनी भक्ति करे, दानादि धर्मनुं सेवन करे, अने  
सदाय सद्गुरुनी विधिवत् सेवना करे, ए रीतेश्री जिनेश्वर भाषित  
द्वादश व्रतरूप धर्म जे महानुभाव श्रावको आदरे ते स्वार्गादिकनां  
सुख अनुभवो अनुक्रमे मोक्षसुख पामे. १

जे सदाय शुद्ध भावथी जिनेश्वर देवनी सेवा भक्ति करे अने  
प्रभुना पवित्र उपदेश अनुसारे गृहस्थ योग्य अणुव्रत, गुणव्रत अने  
शिक्षाव्रतने धारे, ते चरम तीर्थंकर श्री महावीर देवे प्रशंसेला, अने  
सद्धर्म वासित थयेला आनंद कामदेव प्रमुख उत्तम समकितवंत अने  
सत्त्ववंत श्रावकोनी पेरे प्रशंसापात्र थाय छे. २

जे सद्गुरुनो समागम करी विनय-बहुमान पूर्वक तत्त्व श्रवण  
करे छे अने निज हित कर्तव्यनो निश्चय करी सन्मार्गनुं सेवन करे  
छे ते श्रावक कहेवाय छे. अथवा शुद्ध श्रद्धा, सद्दिवेक अने सत्  
क्रियानुं जे यथाविधि सेवन करे छे ते शुभाशयो श्रावकनी खरी  
पंक्तिमां लेखाय छे. तथाप्रकारनां सद्गुण वगर ते मात्र द्रव्य श्रावक  
योग्य उत्तम गुणोथी अलंकृत होय ते भाव श्रावक गणाय छे. जे गृ-  
हस्थाश्रममां रह्या छतां स्वस्व अधिकार अनुसारे वीतराग शासननी  
उन्नति-प्रभावना करवा तन मनथी प्रवर्ते छे ते परम श्रावकनी  
पंक्तिमां लेखावा योग्य छे. सामान्य श्रावकोए पण व्यवहार शुद्धि  
राखवा, मिथ्यात्व वृद्धिकारक क्रिया तजवा अने गुणमां आगळ

ब्रथवा अवश्य लक्ष राखवुं जोइए. दश द्रष्टान्ते दुर्लभ मनुष्य जन्मादि उत्तम सामग्री पामी प्रमादवश पडी तेने निरर्थक करी नहि देतां जेम तेम विषय कषायादि प्रमादाचरण तजीने सुश्रावकने छाजे एवा आचार विचार सेववा उजमाळ थवुं घटे छे. पूर्व पुन्य योगे पवित्र धर्मना शुभ मनोरथ थाय तो तेने सफल करी लेवा जरुस कालजी राखवी घटे छे, जेथी अत्यारं करेली हित करणी आगळ उपर वणी ज उपयोगी थइ शक्रे.

## अर्थ वर्ग.

### उपेंद्रवज्रा.

अथार्थवर्गे हितचित्तनश्री-मितंपचाध्यस्व महीशसेवा ।  
खलादिमैत्री व्यसनादिचैव-मिहावधार्याः कतिचित्प्रसंगाः १

## ३७ अर्थ विषे.

( न्याय नीति अने प्रमाणिकपणाथीज द्रव्य उपार्जन करवा.  
हितोपदेश. )

मांलिनी वृत्त.

अंरथ अरज जेणे, स्वायते विश्व होवे,  
जिणविण गुण विद्या, रुपने कोण जोवे;  
अभिनव सुखकेरो, सार ए अर्थ जाणी,  
सकळ धरम जेथी, साधिये चित्त आणी. १-

अरथं विण केवन्नो, जेह वेइयाए नांख्यो,  
 अरथ विण वशिष्ठे, राम जातो उवेख्यो;  
 सुकृत सुजसकारी, अर्थ ते ए उपार्जो,  
 कुवणज उपजंतो, अर्थ ते दूर वर्जो. २

भावार्थः—गृहस्थ वेवे संसार व्यवहारमां रहेतां पगले पगले द्रव्यनी जरूर पडे छे द्रव्य वगर पोतानामां गमे तेवा गुण विद्या के रूप होय तेने कोण जोवे छे—तेनी कदर के परवा कोण करे छे कोइ नहि. तेथी स्वबाहुबळथी न्याय, नीति अने प्रमाणिकपणुं राखी—साचवीने तमे एवा अर्थ उपार्जन करो के जेवडे सहु कोइ तमने अनुसरीने चाले, जो एमकरशो तो तमे स्वस्थ चित्तथी दानादि सकळ धर्म साधी शकशो अने एंथी अपूर्व सुख समृद्धिने सहेजे प्राप्त करी शकशो. १

जुओ के अर्थ वगर कयवन्ना शेठनो वेइयाए अनादर कर्यो. अर्थ वगर वशिष्ठे रामने जातो उवेख्यो. एम समजी हे सुज्जनो ! सुकृत अने सुयशने पेदा करनार अने वृद्धि पमाहनार अर्थने खरी नीतीथी निर्दोष मार्गे उपार्जन करी अने कुवणजथी ( नीच एवा पापव्यापारथी ) प्राप्त थता गमे नेटला द्रव्यनी पण उपेक्षा करो दरकार न करो. २

मार्गानुसारीपणाना ३५ हित बोलोमां प्रथमज आं वात कहे-  
 वामां आवी छे के हे भव्यजनो ! जो तमे श्री वीतरांग धर्म पामवानी

चाहना राखताज हो तो अनीति अन्याय अने अप्रमाणिकपणाना द्रव्यनी उपेक्षा करीने शुद्ध नीति—न्यायथीज जेम बने तेम निर्दोष व्यापारवडेज द्रव्य उपार्जन करवानुं राखो. एथी तमने सुबुद्धि सूझशे. जेवो आहार एवो ओडकार आवे ए न्याये जो नीतीनुं द्रव्य पेटमां जाय तो बुद्धि सारी—निर्मळ थशे अने अनादिक धर्ममां प्रवृत्ति करवा अने ए अस्थिर द्रव्यथीस्वरपर हित करी लेवानुं सूझशे. पूर्वे अनेक साहसिक पुरुषो पुरुषार्थवडे अनर्गळ लक्ष्मी कमाइ लावीने उंची स्थिति उपर आवी पोताना अनेक सीदाता—दुःखी थता मानवबंधुओनो उद्धार करी, पवित्र धर्मने दीपावी स्वजन्म सफल करता हता. पूर्वे थयेला महा समृद्धिवंत आनंद कामदेवादि श्रावकोनी वार्ता तो शास्त्रप्रसिद्ध छे, पण आ कलिकालमां पण एवा कइक निःस्वार्थ दानेश्वरी थया छे के तेमनां पवित्र चरित्र वांचतां चित्तमां चमत्कार पेदा थाय छे.

### ३८ हितचिंतन विषे.

परहित करवा जे, चित्त उच्छाह धारे,  
 परकृत हित हैये, जे न कांइ विसारे;  
 प्रतिहित परथी जे, ते न वांछे कदाइ,  
 पुरुषरयण सोइ, वंदिये सो सदाइ.

निज दुःख न गणे जे, पारकुं दुःख वारे,  
 तिहतणी बलिहारी, जाइये कोडी वारे;

जिम विषभर जेणे, डंक पीडा सहीने,  
विषधर जिनवीरे, बूझव्यो ते वहीने. ४

भावार्थः—परहित करवा जे सदाय चित्तमां उत्साह धरे छे, एवाज सद्बिचार जेना मनमां सदाय जागृत रहे छे, एवीज मिष्ट-मधुरी हितवाणी रूप अमृतरस जेनी मुख-गंगामांथी वहे छे, अने एवीज हितकरणी करवा सदाय चीवट राखी प्रवर्तें छे; बीजा परोपकारशील पुरुषोए करेलां हित-कार्यो ( परोपकारनां काम ) जे कदापि त्रिसरी जता नथी, अने करेला उपकारनो बदलो मेळववा जेमने इच्छा थतीज नथी तेवा पुरुषरत्नो सदा सर्वदा संत्कार-सन्मान करवा लायकज छे. १

जे पोतानुं दुःख गणकारता नथी अने पारकुं दुःख दूर करवा कायम प्रयत्न करे छे तेवा पुरुषार्थी पुरुषरत्नोनी क्रोडोवार बलिहारी छे. जूओ चरम तीर्थकर श्री महावीरदेवे चंडकोशीया नागनी डंकपीडा सहीने पण केवल परमार्थ दृष्टिए तेने प्रतिबोध कयो ए वात मशहूर छे. आवा आदर्श पुरुषोनां पवित्र वर्तननुं बनी शके तेदळुं अनुकरण करवुं जोइए, के जेथी आपणुं पण जीवन सार्थक थइ शके. २

पवित्र आदर्श पुरुषोना हृदयनी एवीज भावना होय छे के सह्यु कोइ सुखी थाओ ! सह्यु कोइ रोग-पीडा रहित थाओ ! सह्यु कोइ कल्याणने पाओ अने पापाचरणथी दूर रही. एवा महान् पुरुषोना मनमां ' आ. म्हारुं अने आ परायुं ' एवो भेदभाव होतो नथी.



तेमना उदार दीलमां तो आखी दुनीया कुटुंब रूप मनाय छै. तेओ सदाय इच्छे छे के आखी आलमनुं भलुं थाओ—आखी दुनीयामां सुख-शान्ति प्रसरो! सहु कोइ जनो परनुं हित (परोपकार) करवा तत्पर बनो! अहितकारक पाप-दोष मात्र दूर थाओ! अने सर्वत्र सहु कोइ सुखी थाओ! सहु साथे आवी उदार मैत्रीभाव उपरांत सद्गुणीना गुण नीहाळी तेमने अनुमोदन अने पुष्टि आप्त्वारूप प्रमोदभाव अने अल्पगुणीने के दुःखीने देखी तेमने योग्य सहाय करवारूप करुणाभाव तथा तदन कठोर अने सुधारी न शक्याय एवां निर्गुणी के दुष्ट जीवो तरफ पण रागद्वेष बगरनी तटस्थता राखवा तेओ उपदिशे छे.

### ३९ लक्ष्मी विषे.

( लक्ष्मी प्रभाव वर्णन ).

हरिसूत राति रंगे, जे रमे रात सारी,  
शिवतनय कुमारो, ब्रह्मपुत्री कुमारी;  
हित करी दृग लीला, जेहने लच्छी जोवे,  
सकळ सुख लहे सो, सोइ विख्यात होवे. ५

लखमिवळे यशोदा-नंदने विश्व मोहे,  
लखमि विण विरुपी, शंभु भिक्षु न सोहे;

लखमिं लहिय रांके, जे शिलादित्य भंज्यो,  
लखमि लहिय शाके, विक्रमे विश्व रंज्यो. ६

भावार्थः—हरि जे इन्द्र तेनो सुत-पुत्र नामे जयंत अथवा हरि जे कृष्ण वासुदेव तेनो सुत-प्रद्युम्न ( अपर नामे कामदेव ) ते रति ( अप्सरा जेवी रूपवती स्त्री ) संगते बधी रात रमण-क्रीडा ( संभोग ) करे छे, तेमज शिव जे महादेव तेनो तनय-पुत्र नामे कार्तिकेय अथवा गणपति ते ब्रह्मानी पुत्री साथे संयोग पाय्यो ते लक्ष्मीना प्रभावथी, हुंकाणमां जेना तरफ लक्ष्मी कृपाकटाक्षथी ( प्रसन्न थइ ) जोवे ते सकळ सुख-संपदा पायै. १ लक्ष्मी-देवीना बळ-सहचार्य-सदा सहवासथी यशोदानो नंदन-पुत्र जे कृष्ण वासुदेव तेना उपर सहु कोइ मोहीं पड्या अने ए लक्ष्मी वगरना शंभु-शंकर महादेव जे विरूप-रौद्र-विभत्स रूपने धारता हता, ते भिक्षु-भीखारीनी जेम कशी शोभा पाय्या नहि. बळी लक्ष्मीना प्रभावथी एक रांक नामना शेठे शिलादित्य जेवा नरपति-राजानो पण पराभव कर्यो, तेमज विक्रमादित्य राजाए ए लक्ष्मीनीज प्रसन्नताथी दुनियाना लोकोने अनृण ( रणमुक्त ) करी, सहुने राजी करी पोताना नामनो संवत्सर चलाव्यो. ( आमांना प्रथम छंदमां कहेला दाखला लौकिक शास्त्रमां प्रसिद्ध जाणीने कहेला जणाय छे. बोध लेवा माटेज तें उपयोगी लेखवाना छे. ) २

परमार्थ—गृहस्थाश्रम सारी रीते चलाववा इच्छनारा गृह-

स्थोने लक्ष्मी ( धन )नी डगले अने पगले जरूर पडे छे. कहो के ते-  
नाज आधारे तेनो सघळो संसार व्यवहार चाली शके छे. पुरुषार्थ  
फोरवी, न्याय-नीति-प्रमाणिकता साचवी, यथायोग्य व्यवसाय  
करनारनी उपर लक्ष्मीदेवी प्रसन्न थाय छे-तेने लक्ष्मी स्वयमेव वरे छे,  
कहो के तेनी डोकमां पोतेज वरमाळा नांखे छे. समर्थ शास्त्रकारोए ल-  
क्ष्मीने पेदा करवा तेमज तेने स्थिर करी(टकावी)राखवानो अकसीरउ-  
पाय, न्याय नीति के प्रमाणिकताथी सावधपणे व्यवसाय करवा रूपज  
ब्रखणेलो छे. तेम छतां कइक अज्ञानी अने लोभी जनो ते लक्ष्मीने  
अनीति-अन्यायथी ज पेदा करी लेवा मये छे, पण पुन्य वगर ते  
प्राप्त थनी ज नथी अने कदाच प्राप्त थइ होय तो ते अनीति-अ-  
न्यायनुं उपासन करनार पासे वधारे वखन टकनी नथी. वळी जे  
सारां सुकृत्य करे छे तेमने लक्ष्मीनी इच्छा न होय तो पण ते गमे  
ह्यांथी सहेजे आवी मठे छे. अत्यारे जेमने लक्ष्मी प्राप्त थइ होय ते  
पूर्व करेलां सुकृत्यना प्रभावथो ज थइ होय छे परंतु लक्ष्मीने पाम्या  
छतां जे मदमत्त बनी सुकृत्य करतां नथी तेमने प्रथम करेछुं पुन्य  
खलास थतां दुर्दशाज भोगववी पडे छे; तेथी सुज्ञ जनोए न्याय,  
नीतिथी बने तेटली लक्ष्मीनुं उपाजन करी, तेनो सदुपयोग ज  
करवो घटे छे.

कहेवाय छे के ' त्यागे तेनी आगे ' अने ' मागे तेथी  
जासे ' ते हंकीकत बहुंज अर्थसूचक छे. जे कोइ महानुभाव ल-  
क्ष्मीने अस्थिर-(चपळ स्वभावी) अने असार समजी, तेनी उपरनी  
अमता-मूर्छा तजी, परमार्थ दावे तेने सारां क्षेत्रोमां विधिपूर्वक वावे

છે તેને તેથી અનંત ગુણી દ્રવ્ય અને ભાવ લક્ષ્મી અનાયાસે મળી આવે છે એ વાત સ્વચ્છ છે. તેમજ જે કોઈ યોગ્યતા વગર તે લક્ષ્મીની યાચના કરે છે, વિવિધ પ્રકારના વ્યવસાય કરે છે, કાઠાં ધોળાં કરે છે અને તેને માટે મરી ફીટે છે તેમને તે મળતીજ નથી, એટલે તેમનાથી તે દૂરને-દૂર ભાગતી ફરે છે. દાન, ભોગ અને નાશ એ લક્ષ્મીની ત્રણ ગતિ કહી છે. જે મુગ્ધ જનો કૃપણનાથી છતી લક્ષ્મી એ દાન દેતા નથી તથા તેનો રીતસર ઉપભોગ પણ કરતા નથી તેમની તે લક્ષ્મી છેવટે નાશજ પામે છે. અથવા તો તે કૃપણ એવા મમ્મળ શેઠની જેમ લક્ષ્મીને અહીંજ અનામત મૂકી મરી જાય છે.

દાન દાનમાં પણ ફેર છે. જે દાન વિધિપૂર્વક બહુ માનથી સત્પાત્રને દેવામાં આવે છે તેનાથી પુન્યાનુબંધી પુન્ય ઉપાર્જન થાય છે. તેવું દાન દઈને પ્રમુદિત થવાને વડલે પાછલથી સ્વેદ કરનારને ફળની હાનિ થવા પામે છે; તથા અજ્ઞાનપણે કુપાત્રનું પોષણ કરવાથી અને કુવ્યસનાદિનું સેવન કરવામાં ઉઢાવી દેવાથી તેનો નાશ પણ થાય છે. અજ્ઞાન ભર્યાં તપજય કાયકષ્ટાદિક કરવાથી પાપાનુબંધી પુન્ય ઉપાર્જન કરનારને જોકે લક્ષ્મી મળે છે, પરંતુ તેનો તે દુરુપયોગ કરીને દુર્ગતિ પામે છે.

જે સદ્ભાગી દ્રવ્ય-લક્ષ્મીનો મોહ તજી તેનો વિવેકથી સદુપયોગજ કરે છે તે આંતર ( ભાવ ) લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરી અંતે પરમપદને પામે છે.

## ४० कृपणता दोष तजवा अने उदार दिल करवा हितोपदेश.

कणकण जीम संचे, कीटिका धान्य केरो,  
मधुकर मधु संचे, भोगवे को अनेरो;  
तिम धन कृपि केरो, नापकारे देवाये,  
इमहि विलय जाये, अन्यथा अन्य खाये. ७

कृपणपणुं धरंता, जे नवे नंदराया,  
कनकगिरि<sup>१</sup> कराया, ते तिहां अर्थ नाया;  
इमं ममतं करंता, दुःख वासो वसीजे,  
कृपणपणुं तज्जिने, मेघज्युं दान दीजे. ८

भावार्थः—जेम कीडी कण कण संचीने अनाजने एकटुं करे  
छे अने मधमाख पुष्पना पराग एकठा करी करीने मध बनावे छे.  
एखी 'कीडीनुं संच्युं तेतर खाय अने पापीनुं धन एळे जाय' ए  
न्याये कृपीनुं धन कोइ सारां काममां वपरातुं के देवातुं नथी.  
'तेना हाथ उपर जमडा बेठेला होय छे.' जेथी 'चमडी तूटे पणं  
दमडी तूटती ( छूटती ) नथी.' आम हीवाथी कृपणनुं धन कांतो  
जमीनमां दाट्युंज रहे छे अथवा कोइ नशीबदार तेनो भोगवटो

करे छे, अथवा तो एना पुन्यनो क्षय थये ते धन पग करी नाशी जाय छे. पछी कहेवाय छे के, आव्यो हतो बांधी मुठे अने जाय छे खाली हाथे. श्रीमान छतां कृपण लोको लक्ष्मीनी चपळतानो कंइक विचार करी तेनो सठेकाणे उपयोग करी लेवा धारे तो तैथी तेओ अपार लाभ भेळवी शके. कोइ सद्गुरु निःस्पृही महात्मानां अनुग्रहथी कदाच एवी सद्बुद्धि जागे पछी केवलुं बहुं स्वपरहित थइ शके? करकसरना नियमोने द्रव्यणे पाळनार उपर कोइ कोइ वखते कृपणतानो आरोप लोको ठोकी बेसाडे छे पण ते व्याजवी नथी. खरी रीते तो आवाज माणसो वधारै डाह्या अने दीर्घदर्शी होवार्थी ते पोताना उपार्जित द्रव्यनो खरी तके सदुपयोग करवा चूकता नथी. कृपण अने करकसरथी काम करनारमां आवो महान् अंतर छे. कृपण द्रव्य उपर खोटी ममता राखी तेनो संयम करवामांज सार समजे छे, ज्यारे करकसरना नियमोने समजनार सुज्ञ जनो संचित धननो सारामां सारो उपयोग करवामां सार समजे छे. ?

कृपणपणाथी नव नंद राजाओए सोनाना हुंगर कराव्या हता, ते कंइ तैमना काममां आव्या न हता. देवताए ते अपहरी लीधा हता; अने उलटा ममतावडे ते घणां दुःख पाम्या हता. एम समजीने कृपणता दोषने तजो उदार दीलथी मेघनी पेरे दान दइ लोकनुं दारीद्र दूर करी प्राप्तलक्ष्मीनो अने स्वजन्मनो लाहो लइ लेवो युक्त छे.

## ૪૧ પારકી આશા—સ્પૃહા યા યાચના નહી કરવા હિતોપદેશ.

નિરમલ ગુણ રાજી,<sup>૧</sup> ત્યાં લગે લોક રાજી,  
તબ લગ કહે જીજી, ત્યાં લગે પ્રીતિ જાણી;  
સુજન જન સનેહી, ત્યાં લગે મિત્ર તેહી,  
મુખથકી ન કહિજે, જ્યાં લગે દેહિ દેહિ. ૯

જડ વડપણ વાંછે, માગજે તો ન કાંઈ,  
લહુપણ<sup>૨</sup> જિણ હોવે, કેમ કીજે તિકાંઈ;  
જિમ લઘુ થઈ શોભે, વીરથી દાન લીધું,  
હરિ બલિનૃપ આગે, વામનારુપ કીધું. ૧૦

ભાવાર્થ:—જ્યાં સુધી જીવ લોભ-લાલચને વશ થઈ નિજ માન ( Self-Respect ) મૂકી મને આપો આપો એવાં દીન વચન મુખથી ઉચ્ચારતો નથી ત્યાં સુધીજ તેનામાં રહેલા કંઈક નિર્મલ ગુણોનો પ્રભાવ સામા ઉપર પડે છે, ત્યાં સુધીજ તેના ઉપર લોકો રાજી રાજી રહે છે—ફીદા થઈ જાય છે, ત્યાં સુધીજ સહુ તેને જી જી એવાં આવકાર ભરેલાં વચનથી બોલાવે છે, ત્યાં સુધીજ લોકો તેના ઉપર વધારે પ્રીતિ રાખે છે, અને ત્યાં સુધીજ સ્વજન સ્નેહી અને મિત્ર માનસન્માન કરવા સન્મુખ થાય છે. ૧.

शास्त्रकार कहे छे के जो तुं वडाइ-म्होटाइ-गुरुता-प्रभुता चाहतो होय तो कदापि कोइनी पासे दीनता दाखवी कंइ द्रव्य याचना करीश नहि. जेनाथी उलटी लघुता-हलकाइ थाय तेवी दीनता-याचना शा माटे करवी जोइए ? याचना करनारने लोक तृणथी पण हलको लेखी काढे छे, तेथी गमे ते रीते निज जीवन निर्वाह करी लेवो, पण नजीवी बाबत पारकी याचना करी हलका पडबुं उचित नथी. २.

आपणा जीवनव्यवहारमां आवा अनेक प्रसंगो आवी पडे छे पण जे आत्मबळ-जात महेनत ( Sel -Help ) उपरज द्रढ आधार राखी, बीजा उपर आधार नहि राखतां स्वजीवन निर्वाह करी ले छे ते पोतानी आबरु ( Self-Respect ) साचवी सारुं नाम काढे छे.

आ वात पर पौद्गलिक वस्तुनी चाहनाना अंगे कहेवामां आवी छे. तेवी तुच्छ आशा तृष्णानो अनादर करी जो आत्माना स्वभाविक गुणनीज चाहना थाय, ज्ञान दर्शन अने चारित्रादिक निज गुण प्राप्तिनी ज प्रवळ इच्छा थाय तो तेवा आत्मगुणो माटे ज संन महाशयोनी पासे दीनता ( नम्रता ) पूर्वक ते ते गुणोनी ओळखाण कराय-समज मेळवाय-तेनीज द्रढ प्रतीति-श्रद्धा कराय अने अन्य मोहजाळ मूकी तेमांज एकनिष्ठ थवाय ए तो अत्यंत हितकारक छे, केमके एथी अनुक्रमे स्वाभाविक पूर्ण प्रभुता पामी सिद्ध बुद्ध अने मुक्त थवाय छे.



४२ सदुपायवमे निर्धनता दूर करी सद्व्यव  
प्राप्त करी लेवा हितोपदेश.

धनविण निज वंधु, तेहने दूर छंडे,  
धनविण गृहभार्या, भर्तृसेवा न मंडे;  
निरजळ सर जेवो, देह निर्जीव जेवो,  
निरधन तृण जेवो, लोकमां ते गणेवो. ११

सरवर जिम सोहे, नीरपूरे भरायो,  
धन करी नर सोहे, तेम नीते<sup>१</sup> उपायो;  
धन करिय सुहंतो, माघ<sup>२</sup> जे जाण हुंतो,  
धन विण पग सूजी, तेह दीठो मरंतो. १२

भावार्थः—द्रव्यप्राप्ति वगर निर्धन माणसने कांइ आवकार आपतुं नथी. वंधु-सहोदर पण तेनो संग-प्रसंग राखता नथी-तेनाथी अलगा थइ रहं छे, अने घरनी भार्या ( गृहिणी ) पण भाव्याथी तेनी सेवा चाकरी करती नथी, तो पछी पुत्र परिवारतुं तो कहेवुं ज थुं? धन-संपत्ति वगरनो, निर्धन माणस जळ वगरना सूका तट-सरोवर जेवो, जीव वगरनी निर्माल्य काया जेवो अने अहीं तहीं अथडाता असार तृणखला जेवो जगतमां हलको देखाय छे-गणाय छे. १.

१ नीतिप उपाजिन करेल. २ माघ पंडित दाता हतो.

जेम निर्मळ जळसमूहथी सरोवर शोभे छे तेम मनुष्य पण न्याय नीति अने प्रमाणिकपणाथी उपाजित करेली. लक्ष्मीवडे शोभा पामे छे. जेम सुंदर शाखा, पत्र, पुष्प अने फळवडे वृक्ष शोभे छे तेम सुंदर नीतिथी उपाजन करेला द्रव्यवडे मनुष्य घणी शोभा पामे छे; पण जेम जळ वगरनुं सरोवर पत्र पुष्पादिक वगरनुं वृक्ष, तीलक वगरनुं कपाल, न्याय वगरनुं राज्य, अने शील वगरनी युवती-स्त्री शोभतां नथी तेम द्रव्य वगर गृहस्थ पण शोभा पामतो नथी. माघ जेवा म्हांटा पंडित कविओ पण द्रव्य वगर छेवटे टळवळता मरे छे; तेथी सद्‌गृहस्थे भविष्यनो विचार करी सारा मार्गे द्रव्य उपाजन करी राखवुं उचित छे. पोतानी आबरु छेवट सुथी साचवी राखी संसारमां सुखी थवानो एज सारो रस्तो छे. २.

सद्‌उपाय सेवन करता छतां पूर्वकृत अंतराय कर्मना उदयथी द्रव्य-प्राप्ति न थाय अथवा अल्प थाय तो ते शोचवा योग्य नथी. भाग्यमां होय तेदळुंज द्रव्य उद्यम करतां सांपडे छे, तो पछी नीतिनो मार्ग तजी शा माटे अनीतिनो मार्ग लेवो जोइए ? अनीतिनुं द्रव्य लांबुं टकतुं पण नथी अने सुखे खवातुं के सन्मार्गे ववरातुं पण नथी, उलटी बुद्धि बगाडी ते उन्मार्गे दोरी दइ जीवने दुःखी करी सूके छे. कोइ प्रकारनां कुव्यसन ( परस्त्री-वेश्यागमनादि ) सेववां ए पण द्रव्यहानिवडे शीघ्र निर्धनता पेदा करवाना जं उपाय छे एम समजी जल्दी एथी अलग्ग थइ जवुं.

## ४३ राजसेवा वर्णन—अधिकार.

सजनशुं हित कीजे, दुर्जना शीख दीजे,  
जग जन वश कीजे, चित्त वांछा वरीजे;  
निज गुण प्रगटीजे, विश्वना कार्य कीजे,  
प्रभु सम विचरीजे, जो प्रभु सेव कीजे. १४

भगति करी वडानी, सेव कीजे जिकाई,  
अधिक फळ न आपे, कर्मथी ते तिकाई;  
जळधि तरीय लंका, सीत संदेश लावे,  
हनुमंत करमे ते, राम कच्छोट पावे. १५

भावार्थः—जो तथा प्रकारनी योग्यता प्राप्त करीने कोइ समर्थ राजा—महाराजा के स्वामीनी सेवा करी तेनी प्रसन्नता मेळवी शक्याय तो पोतानी बुद्धि—शक्तिथी पोते पण पोताना स्वामीनी जेम स्वतंत्रपणे धार्यां काम करी शके. ते धारे तो अनेक सज्जनोनुं हित करी शके छे, दुर्जनोने दंड—शिक्षा आपी शके छे, सहुने निज वश वर्तावी शके छे अने मनोवांछना पूरी शके छे. पोतानी शक्ति खोलवी शके छे तथा कइक परोपकारनां काम करी शके छे. गमे तैटला आदरथी गमे एवा समर्थनी सेवा करवामां आवे तो पण पोताना नशीवमां होय एथी अधिक कशुं ते आपी शके नहि अने

पोते मेळवी शके नहि. जुओ ! हनुमानजी समुद्र तरीने लंकांमां जइ सीता सतीनो संदेशो लइ रामचंद्रजी पासे आव्या त्यारे ते बक्षीस ( इनाम ) तरीके रामचंद्रजी पासेथी स्नान करती वखते पहेरवानो कच्छोट ज पाम्या हता. ते अनुमानथी बधुं जाणवुं.

परमार्थः—माणसो कंइ कंइ प्रकारनी होंशो करे के न करे, पण पुन्य वगर के पुरुषार्थ कर्या वगर ते होंशो पूरी थइ शकती नथी. घणीवार घणा एकना प्रसंगमां तो मननी होंश मनमां ज रही जाय छे. जो होंश पूरी करवी ज होय तो तेवो योग्य प्रयत्न पण करवो ज जोइए. पोतानी शक्ति खीलववा जहरी साधननो उपयोग करवो घटे ते करवो जोइए. जेमणे आगला जन्ममां सुकृत्य कर्या होय छे तेमने तेमना शुभ कृत्यथी के पुन्यना प्रभावथी एवी स्थिति सहेजे प्राप्त थाय छे के ते पोतानी बधी होंशो पूरी करी शके छे. मोटुं अश्वर्य, विशाल बुद्धि, लोकप्रियता, कार्यदक्षता अने परोपकार वृत्ति विगेरेनी प्राप्ति सारां पुन्य वगर थइ शकती नथी. पूर्व जन्ममां शुद्ध भावथी अल्प पण दानादिक शुभ करणी करी होय छे तो तेना प्रभावथी अन्य जन्ममां जीव एवी विशाल सामग्री पामी शके छे के ते शुभ सामग्री साथे सुबुद्धिना योगे धारे तेदलां सारां काम करी शके छे. शालिभद्र जेवां विशाल भोग, अभयकुमार जेवी विशाल बुद्धि अने चक्रवर्ती जेवुं साम्राज्य पामी जो तेनी साथे सद्बुद्धिनो उत्तम योग थयो होय तो बाकी शं रहे ? आ लोकमां प्राप्त-सुख संतोषथी भोगवी, स्वपरहित करवा साथे जे उलटभर्यो प्रयास कर्यो होय छे तेथी भवान्तरमां पण ते अवश्य सुखी थाय छे. दुःख-

आपणे ज करेली भूलनी शिक्षा रूप छे अने ते आपणने जाग्रत् करवा—सचेत बनाववा माटे जरूरनुं पण छे. दुःखमां घणे भागे आपणुं भान ठेकाणे आवे छे; परंतु सुखमां अने दुःखमां जेमने सरस्वी जागृति रही शके छे तेमनी तो वलिहारी ज छे. तेमनो वैराग्य उत्कृष्ट छे. जो सेवाज करो तो एवा शाणा अने उदार स्वामीनी करो के जे तमारी खरी सेवानी यथार्थ कदर करी तमने निवाजी शके. वेकदर स्वामीनी सेवा करवाथी हित थवुं मुश्केल ज छे. जेना प्रसादथी राजा, महाराजादिक उंची पदवी प्राप्त करी शकाय छे ते धर्म—महाराजानी ज सेवा जो शुद्ध निष्ठाथी करी शकाय तो पछी बीजा कोइनी सेवा करवानी क्यारेय जरूर रहे नहि. एक धर्मकळा ज प्राप्त करो शकाय तो बीजी वधी कळा सेहेजे प्राप्त थइ शके.

## ४४ खळता—डर्जनता वर्णन.

रस चिरस भजे ज्युं, अंब निंब प्रसंगे,  
 खळ मिलण हुवे त्युं, अंतरंग प्रभंगे;  
 सुण सुण ससनेही, जाणी ले रीति जेही,  
 खळ जन निसनेही; तेह शुं प्रीति केही. १६

मगर जळ वसंतो, ते कपीराय दीठो,  
 मधुर फळ चखावी, ते कयों मित्र मीठो;

कपि कलिज भखेवा, मत्स्य खेलि खळाइ,  
जळ महीं कपि बुद्धि, छांडी दे ते भलाइ. १७

भावार्थः—जेम कडवा लींबडाना प्रसंगथी आंवो पोतानो स्वाभाविक रस तजी, विरसता—कटुकताने पासे छे तेम सारो माणस खळ—दुर्जनना प्रसंगथी बगडी खळता—दुर्जनताने धारण करी ले छे. अहो अहो प्रेमी सज्जनो ! ए वात दीलमां चोक्स करी राखो के खळ लोको केवल स्वार्थ अंध अने प्रेमशून्य होय छे. तेमनी संगाते श्रुति करंधी नकामी छे; एटलुंज नहि पण वखते ते भारे अनर्थकारक पण थाय छे. ए वातनुं समर्थन करवा अत्र एक कथानक कहें छे. जळमां वसनारा एक मगरमच्छने एक वानरे दीठो अने तेने मीठां स्वादिष्ट फळ चखाडीने पोतानो मनमान्यो मित्र बनाव्यो. परिणाम ए आव्युं के ते वानरनुंज काळजुं खावा मगरे बाजी रची तेने फसाव्यो; परंतु पछीथी खरी हकीकत जगातां वानर तेमांथी बची गयो. पेलो मगर-कोइ वखत थोडां मधुरां फळ-पोतानी स्त्री (मगरी) पासे लइ गयो अने तेने बधी हकीकत कही दीधी; एटले मगरीए कहुं के हमेशां आवां मीठां फळ खानारा वानरनुं काळजुं केवुं मीठुं हशे ? मारे तो ए वानरनुं काळजुं खावा जोइए, गमे तेवी चतुराइ करीने मने तेनुं काळजुं खावा आपो. मगरे तेने बहु बहु समजावी पण ते बीजी कोइ रोते समजी नहि, त्यारे मगरे वानर पासे वखतसर आवी प्रपंच रची तेने आहुं, अवळें समजावी पोतानी स्त्री मगरीनुं मन मनाववा वानरने पोतानी पीठ उपर बेसा-

डीने ते जळमां तरतो चाल्यो. मार्गमां खरी हकीकत मगरे जगावी दीधी, तेथी बुद्धिवळ वापरी वानर वची गयो.

परमार्थः—आंवांना अने लींबडानां मूळ साथे मळयां होय तो ते नींबना प्रसंगी आंवां विणसी जाय छे; एटले लींबडानी जेवां कडवां वने छे. अर्थात् आंवांमां कडवां आवी जाय छे एटले तेना स्वाभाविक मीठी रस नष्ट थइ जाय छे—तेमांथी मीठां जती रहं छे. जड जेव लेखाता आ वृक्षोमां पण नवळी सोवतथी आवुं विपरीत परिणाम प्रगटपणे आवतुं जगाय छे, तो पछी जेनामां अनेक दुर्गुणां प्रगटपणे देखाता होय एवा नवळां ( दुर्जनो ) ने वारंवार मंगप्रसंग करवाथी सारां ( सज्जनो ) ने पण अनिष्ट परिणाम आवे एमां आश्चर्य थुं ? हीणानी सोवतथी हीणुंज परिणाम आवे. जेवी सोवत एवी असर ए कहेवत अत्रे लागु पडे छे. जे भावुक द्रव्य होय तेने गुण दोपनी असर अवश्य थाय छे. आपणे जां दोषथी वचवुं ज होय तो तेवी नवळो सोवतथी सदंतर दूरज रहेवुं. तेमज आपणा गुणनी रक्षा तथा पुष्टि करवा माटे आपणे आपणा निष्कारण बंधु समान उपगारी संत—सुसाधुजनोनी सेवा—उपासना जरूर करवी. दुर्जन—खल लोको कोइना मित्र न होय अने जो होय तो ते स्वार्थ पूरताज होय, तेथी तेमनी मित्रताथी कदापि हित संभवे नहिज. सज्जनोनी मित्रताज खरी के जे केवळ हितरूपज होय छे. ग्रमे तेटली कंसोटी करी जुओ, पण सज्जन पोतानी सज्जनताज दाखवे छे. त्यारे दुर्जन पोतानी दुर्जनताज दाखवे छे. जेम फणी धरना माथा उपर रहेला मणिमां फणीधरनुं विषसंक्रमी शकतुं नथी, ते तो

उलट्टु विषविकारने टाळी शके छे तेम परिपक्व ज्ञान. (अनुभव) :  
दशावाळाने तेवा दुर्जननी पाश न लागे, केमके ते तो उलटा राग-  
द्वेषादिक विकारने दूरज करे छे; परंतु काचापोचाओए तो नबळी-  
सोबतथी सदाय चेतता रहेवानी जरूर छे; केमके तेमने तेनो वेप-  
जलदी लागी शके छे अने परंपराए ते वधतो जाय छे एम समजी-  
आंपणे तो अधिक चेतता रहेवुं.

## ४५ अविश्वास विषे.

इन्द्रवज्रा.

विश्वासी साथे न छळे रमीजे,

न वैरी विश्वास कदापि कीजे;

जो चित्त ए धीरगुणे धरीजे,

तो लच्छी लीला जगमा वरीजे. १८

चाणायके ज्युं निज कार्य सायों,

जे राजभागी नृप तेह सायों;

जो घुअडे काग विश्वास कीधों,

तो वायसे घूकने दाह दीधों. १९

भावार्थ अने परमार्थ:—सहज स्वभावधी के धर्मबुद्धिधी-  
आपणा उपर श्रद्धा-विश्वास राखी रत्तां होय, औरजे तेनुं क-



दापि अहित करीए के तेने अहित मार्गें दोरीए एवुं जे स्वप्नमां पण समजता न होय अर्थात् जेने आपणा संवंधी कशो गेरविश्वास नज होय तेवा भोळा भद्रिक श्रद्धावंत विश्वासुने कदापि छेतरवानो -दगो देवानो स्वप्नमां पण विचार करवो नहि; केमके विश्वास-घात करवा जेवुं एके उग्र पाप नथी. जे बीजा कोइनो विश्वास करता न होय ते पण धर्म के धर्मीजनोनो तो विश्वास करे छेज. तेवा श्रद्धालु जनोने छेतरवा, भ्रष्ट करवा, तेमने उंधे रस्ते दोर-ववा अने तेमनुं अहित करवुं ए धर्मना वहाने चोखी ठगाइ के विश्वासघात ज कहेवाय. तेवुं पापी अने हीचकारं कार्य कदापि करवुं नहीं. तेमज जे सदाय छळ ताकीनेज रहेता होय अने तेवी तक म-ळतांज छेतरपिंडी करवा चूकता न होय एवा वने प्रकारना (वाह्य अने अभ्यंतर) शत्रुओनो शाणा माणसोए कदापि विश्वास करवो नहि. मन, वचन के कायाथी अहितज करनार, करावनार तथा अनुमादनार वाह्य शत्रु लेखाय छे, ज्यारे काम, क्रोध, मोह, मद, लोभ अने हर्षादिक आंतर शत्रु कहेवाय छे. तेमनो विश्वास क-टापि करवो नहि. अर्थात् तेमनाथी सदाय चेतता-जागता-साव-यान ज रहेवुं. तेमां कदापि गफलन करवी नहि वली 'वृहस्पति-रविश्वासः'—वृहस्पति कहे छे के कोइनो विश्वास राखवो नहि, तेनो आशय एवो लागे छे के कोइना विश्वास उपर थोभी न रहेवुं. स्वाश्रयी बनवुं. परनी आशा राखी नैसवुं नहीं. वने तेठळं वधुं काम जाति महेनतथी ज करवुं, दरेक कार्यमां वने नेटली जाति देखरेख राखवी. जेथी काम बगडे नहि पण धार्या प्रमाणे वने अने

बीजा उपर विश्वास राखी रहेवाथी कोइ वखत पस्तावानो वखत आवे छे ते आवे नहि. वळी सतत् अभ्यासथी कार्य दक्षता आवे छे, आत्मश्रद्धा द्रढ थाय छे अने वीर्योल्लास वधतो जाय छे. मोजशो-खमां पडी जो जोखमदार कामबीजाने सुप्रत करी देवामां आवे छेतो वखत जतां बहु नुकशानीमां उतरी जडुं पडे छे अने लांबो वखत सोसवुं पडे छे. 'सगा वापनो पण विश्वास करवो नहि' ए आवा आशयथी कहेवायुं लागे छे, बाकी तो मातपितादिक वडील जनोना, विद्यागुरुनो तथा धर्मगुरु विगेरे उपकारी अने गुणी जनोना यथा-योग्य विश्वास करवो पडे छे, अने करवो जोइए ज. जो स्थिर चित्त थी धीरज राखी ए नैतिक गुणनुं पालन करवामां आवे, नैतिक हिंमत हारवामां न आवे, सर्व वाते सावधानपणुं साचववामां आवे, उक्त नीतिवचनोना प्रमादथी भंग करवामां न आवे तो जगतमां मनमानी लक्ष्मी सुखे पामी शकाय छे. जेम महेल उपर चढनारने कंड पण द्रढ आलंबन ग्रहण करी राखवानी जरूर पडे छे, सावधानपणे ज उंचे चढनार सहीसलामत चढी शके छे, तेमां जो ते गफलत करे छे तो नीचे पटकाइ पडे छे, पछी तेने उंचे चढवुं कठण थइ पडे छे तेम अत्रापि यथायोग्य समजी लेवुं. एटले के पोतानी उन्नति इच्छनारै सर्व वाते सावधान रहेवुं जोइए. सर्वमान्य नीतिना मार्गनुं अतिक्रमण ( उल्लंघन ) न ज करवुं जोइए. तोज तेनी उन्नति सधाइ शके छे. अन्यथा उन्नतिने बदले अवनति ज थवा पामे छे. आ वात धर्म-कर्म बनेमां लागु पडे छे. सरल व्यवहारी बनवुं, सरलनी संगते सरलताथी ज वर्तवुं. तेनी साथे शठता भूलेचूके पण करवी नहि.

હા, 'શઠં પ્રતિ શકયં કુર્યાત્'—શઠ (માયાવી) શત્રુ પ્રત્યે પ્રસંગ પડતાં શઠતા—માંયા કરવી પડે તો જૂદી વાત. તેનો હેતુ પણ એવો હોય કે તે આપણી આંસમાં ધુલ નાંચી ચાલ્યો ન જાય તેટલા પૂરતી સાવધાનતા રાખવી. ગમે તે રીતે સુધારી શકાય એમ હોય તો તેને સુધારવા દયા—અનુકંપા પણ કરવી. તેને કંદાચ શિક્ષા જ કરવી પડે તો પણ તેને સુધારવાનો અવકાશ રહે તેવીજ દયા દીલથી કરવી, કશો ઉપાય ન જ ચાલે ત્યારે જ તેની ઉપેક્ષા કરવી. ગમે તેવા અપરાધીનું પણ અંતરથી અહિત કરવાની બુદ્ધિ તો દયાલુ દીલને નહિ જ જોડે. જે જે દુર્ગુણને લઈને ગમે તે જીવ અપરાધી ઠરે છે તે દુર્ગુણોને જ દૂર કરવા દ્રઢ પ્રયત્ન કરવો એજ ઉત્તમ નીતિવંતનું સ્વાસ કર્તવ્ય છે, અને એવાં સદાચરણથી જ મોક્ષ પર્યંતની અક્ષય લક્ષ્મી લીલા અનાયાસે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. આ વાત જેને વિવેકદ્રષ્ટિ જાગી હોય તેજ સમજીને આદરી શકે છે, બાકી તો લોભાંધણે ચાણાક્યે સ્વરા રાજ્યના હકદાર રાજાં પર્વતને મારી પોતાનો સ્વાર્થ સાધ્યો તેમ બને છે. તુચ્છ સ્વાર્થ સાધવા આવી હત્યા કરવી એ બહાદુરીનું કામ ન કહેવાય. સ્વરૂં છે કે લોભાંધનો વિશ્વાસ કરવો તે હિતકર ન જ થાય. એક ઘુવડે પ્રપંચી કાગડાઓનો મોલપણથી વિશ્વાસ કર્યો હતો, જેથી બધા કપટી કાગડાઓ મળીને યુક્તિથી તેનો અને વીજા ફેફક ઘુવડોનો ઘાળ કાઢ્યો હતો, તેમ ન થાય એવી સાવધાનતા તો અદ્વશ્ય રાખવી જ જોડે. ઉક્ત મોલા ઘુવડની પેરે જે

समयोचित सावधानता राखता नथो, स्वकर्तव्य कर्ममां प्रमाद के शिथिलता करे छे तेमना पण तेवां हाल थाय तो तेमां कंड नवाइ जेवुं नथी. ज्यारे स्वहित साचववामां असावधान या बेफोकरा रहे-वाथी अन्य कोइने हानि थवा पामे छे त्यारे तेनो टीका करतां आवडेछे ने “ परोपदेशे पांडित्यं ”—बीजाने डहापण देवा शूरापूरा थइ जाय छे पण ज्यारे एज डहापण प्रोतानी जातने आपवानी जहर पडे छे त्यारे तें केवल आळमु—प्रमादी बने छे एज खेदनी बात छे. एक समर्थ विद्वान् ग्रंथकार पवित्र बोधवाक्य रूपे जणावे छे के ‘अन्यने शिखामण देवामां ज विचक्षणता—डहापण बतावनारा लोकोने मनुष्यनी पंक्तिमां कोण लेखे छे? जेओ पोतानी जातने ज खरी शिखामण दइ जाणे छे तेमने ज अमे मनुष्यनी गण-त्रीमां गणीए छीए. अर्थात् तेमने ज खरेखरा मनुष्यनी पंक्तिमां लेखवा योग्य छे के जेओ पोतानी जातने ज खरी हितशिक्षाथी जाग्रत राखता रहे छे. दोषग्राही नहि थतां गुणग्राही थवुंज हितकारी छे. तेम छतां अनादि मिथ्यात्व योगे जीव दोष तरफज वधारे ढळी जाय छे अने गुण—गुणीनी बहुधा ते उपेक्षा ज करतो रहे छे, जेथी वापडा जीवनुं हित थइ शकतुं नथी. भाग्ययोगे गुरुकृपाथी शामां स्वहित रहेछुं छे ते यथार्थ समजी के समजवानो स्वप करी, तेमां बराबर श्रद्धा—प्रतीति राखी, ते प्रमाणे आचरण करवा जोव सावधान बने तो उभय लोकनी लक्ष्मीलीला तेने सहेजे आवी मळे अने ते अनेक जीवोनुं हित पण करी शके.

## ४६ मैत्री ( मित्रता ) वर्णन अधिकार.

करी कनक संरीसी, साधु मैत्री सदाइ,  
 घसि कसि तप वेधे, जास वाणी सवाइ;  
 अहव करह मैत्री, चंद्रमा सिंधु जेही,  
 घट घट वध वाधे, सारिखा बें सनेही. २०  
 इह सहज सनेहे, जे वधे मित्रताइ,  
 रविपरि न चले ते, कंज ज्युं बंधुताइ;  
 हरि हळधर मैत्री, कृष्णने जे छ मासे,  
 हळधर निज खंधे, लै फर्यो जीव आशे. २१

भावार्थ—अहो भव्यात्माओ! मित्रताइ करवी तो शुद्ध सुवर्ण जेवा निर्दोष साधु-सज्जन संगते ज करवी, केमके जेम सोनाने कसोटीए चढाववामां आवे छते तेनी खरी किंमत थाय छे अने तेने सख्त अग्निनो ताप आपवाथी मळनी शुद्धि थतां तेनो सवायो वान वधे छे, एटले तेनी किंमत पण वधे छे, तेम खरा मित्रनी परीक्षा कहो के किंमत पण कष्ट के आपदा पडतां ज थइ शके छे. तेवा प्रसंगे खरो मित्र जूदाइ बतावतो नथी, एटलुं नहि पण प्रसन्न चित्तथी—उदार दीलथी बनती वधी सहाय करवा तत्पर रहे छे अने पोतानी फरज बराबर वजावे छे. खरो मित्र सुखमां अने दुःखमां समभागी बने छे. अथवा चंद्रमा अने सागर जेवी गाढ

प्रेमभरी मैत्री करवी. जेम पूर्ण चंद्रकळाना योगे समुद्रनी वेल वधे छे अने तेनी शोभामां पण वधारो थाय छे तेम संत सुसाधुजन संगते मैत्री करवाथी सुयोग्य जीवमां गुणनो पुष्कळ वधारो थवा पामे छे. एटलुं ज नहि पण तेथी तेनी प्रतिष्ठा पण बहु सारी वयवा पामे छे. ?

जे शुद्ध निष्ठाथी ( साफ अंतःकरणथी ) मित्रता बांधे छे ते चळती के विछडती नथी; अर्थात् ते कायम नमे छे. जेवी प्रीति पंकज अने सूर्य वच्चे छे—सूर्यनो उदय थतां पंकज—कमळ—विकसे छे—खीले छे अने सूर्यास्त थतां पाळुं कमळ संकोचाइ जाय छे, तेवी प्रीति सज्जनो वच्चे होय छे. ते एक बीजानो उदय—उन्नति थतां विकसित—प्रमुदित थाय छे अने एक बीजाने आपदा पडतां खिन्न थाय छे—संकोच पामे छे. बळदेव अने वासुदेवनी एवीज गाढ प्रीति होय छे. ज्यारे कृष्णवासुदेव काळवश थया त्यारे बळदेवजी केवळ गाढ स्नेह—मोहवश तेने जीवता जाणी छ मास सुधी तेना देहने पोताना खभा उपर लहीने फर्या हता. केटलीक वखत एकबीजानो वियोग थतां दारुण दुःख थवाथी प्राण त्याग पण थइ जाय छे, जेथी दूध—जळ जेवी मैत्री वखाणी छे. २

परमार्थ—मित्रनी खरी परीक्षा कष्ट आवी पडतां थाय छे. सख्त अग्निनो ताप लागतां सोनुं चोखुं थाय छे त्यारे पितळ श्याम थाय छे—झांखुं पडे छे. खरे सज्जन मित्र जेम सुखमां भाग ले छे तेम दुःखमां पण पूरती मदद करे छे. खरा निःस्वार्थी मित्रनां लक्षण आ प्रमाणे वर्णव्यां छे:—ते आपणने पापथी ( पाप—कर्मथी )

નિવારે છે—વધાવે છે અને સત્કર્મમાં જોડે છે, આપણી એવ ઢાંકે છે અને સદ્ગુણ વચાણે છે—વિસ્તારે છે, તે કષ્ટપ્રાપ્તને તજી દેતો નથી પણ તેને અવસરોચિત મદદ, ટેકો કે આલંબન આપીને તેનો ઉદ્ધાર કરવા મથે છે. અભયકુમાર જેવા બુદ્ધિશાળી અને ધર્મચુસ્ત સજ્જન મિત્રો જગત્માં વિરલાજ હોય છે. પૂર્વોક્ત લક્ષણોથી તેમની સજ્જનતા ક્ષણ થઈ શકે છે. ગૃહસ્થ—મિત્રો કરવા તો એવાનેજ કરવા, કે જેઓ બને તેટલો સ્વાર્થ ત્યાગ કરીને પરહિત કરવામાં જ તત્પર રહે. સોનાને ગમે તેટલું તપાવે તોપણ તેનો વાન વધતોજ જવાનો, શેલડીના શ્વેત સ્વંડ કરે તોપણ તે તો સરસ રસજ આપે; અને ચંદનને ગમે તેટલું ઘસે, છેદે, કાપે, પીલે કે વાળે તો પણ તે સુશબ્દોદાર સુગંધીજ આપે; કેમકે તેજ તેનો મૂળ જાતિસ્વભાવ છે. તેવીજ રીતે ઉત્તમ સજ્જનોને પણ પ્રાણાન્ત કષ્ટ આવી પડે તો પણ તે પોતાની સજ્જનતા તજે નહીંજ. સન્ત મહાત્માઓ એવા જ ઉત્તમ હોય છે. તેઓ ચંદ્રમાની જેવા શીતલ, સાગરની જેવા ગંભીર અને મારંડ પંચી જેવા પ્રમાદરહિત હોય છે. તેઓ હિંસાદિક પાપમાત્રના ત્યાગી અને અહિંસા, સત્યાદિક મહાવ્રતના ધારક હોય છે. રાજા અને રાંક, તૃણ અને મણિ, કનક અને પથ્થર એમને સમાન ભાસે છે. મમતારહિત થવાથી તેમને સહુના ઉપર સમાન ભાવ હોય છે. વહી માન—અપમાન, નિંદા—સ્તુતિ તરફ નિજ લક્ષ દેતા નથી, તેથી તે હર્ષ—શોકને પ્રાપ્ત થતા નથી, દુનિયામાં સઘલી શુભ ઉપમા એમને છાજે છે. એવા નિઃસ્પૃહી, સત્યનિષ્ઠ સાધુ—મહાત્માનું એકનિષ્ઠાથી શરણ લેનાર સુભાગી જનોનું શ્રેય થાયજ.

## ४७ जुगार प्रमुख दुर्व्यसनो टाळी सुमार्गे

### चालवा हितोपदेश.

मलिन मलिन शोभा, सांजथी जेम थाये,  
इह कुविसनथी त्युं, संपदा कीर्त्ति जाये;  
कुविसन तिणि हेते, सर्वथा दूर कीजे,  
जनम सफल कीजे, मुक्तिकांता वरीजे.

२२

### द्रुतविलंबित.

सुगुरु देव जिहां नवी लेखव,  
धन विणा सहुए जिण खेलवे;  
भवभवे भमवुं जिण उवटे,  
कहोने कोण रमे तिण जूवटे.

२३ (द्युत.)

### उपजाति.

जे मांसलुब्धा नर ते न होहे,  
ते राक्षसा मानुष रुप सोहे;  
जे लोकमां नर्क निवास ओरी,  
निवारिये ते परद्रव्य चोरी.

(मांसभक्षण)

२४ (चोरी)



जुओ सिंहगुफावासी मुनि जे महा तपस्वी हता अने जेना प्रभावथी विकराळ सिंह पण तेने कांइ उपद्रव करी शकतो नहोतो—शांत थइ जतो हतो, तेज मुनि स्थूळिभद्रनी इष्यार्थी कोश्यावेश्याने त्यां चा-  
 तुर्मास करवा आव्या. कोश्याना एक कटाक्ष मात्रथीज घायल थइ गया अने कामसेवानी प्रार्थना करी. कोश्याए द्रव्यनी आवश्यकता पहेली बतावी, तेथी लक्षमूल्यनुं रत्नकंबळ लेवा मुनिपणाने बाजुपर मूकीने चोमासामां नेपाळ देशे गया. वेश्यागमन आटळुं वधुं हानि-  
 कारक छे. तेथी ते अवश्य तजत्रा लायक छे. ६ छठुं दुर्व्यसन शि-  
 कार करवो ते छे. शास्त्रकार कहे छे के हे उत्तम प्राणी ! तुं मृगया-  
 शिकार के जे जीवघात रूप छे तेने तजी दे अने सर्व जीवपरनी दयाने सदा—निरंतर भज—अंगीकार कर. जुओ मृगयाथी कृष्ण रा-  
 मचंद्रादि जेवा महान् राजा पण अनेक प्रकारनां दुःख पाम्यां छे. सातमुं दुर्व्यसन परस्त्रीगमन करवुं ते छे. उत्तम पुरुषो निरंतर स्व-  
 दारासंतोषीज होय छे. शास्त्रकार कहे छे के—जो तने स्वर्गनां सुख मेळववानी इच्छा के आशा होय तो तुं परनारीना विलासने—तेना संसर्गने सर्वथा तजी दे. परदारागमनथी आ जन्ममां पण दुःख छे अने परलोकमां पण सर्वथा सुखनी प्राप्ति थती नथी. दुःखज प्राप्त थाय छे.

शार्दूलविक्रीडीत वृत्तम.

जूवा खेलण पांडवा वन भम्या,

मध्ये बळी द्वारिका,

मांसे श्रेणिक नारकी दुःख लह्यां,

बाँध्या न के चौरिका;  
 आखेट दशरत्थ पुत्र विरही,  
 कैवन्नो वेश्या घरे,  
 लंकास्वामी परत्रिया रस रमे,  
 जे ए तजे ते तरे.

२९

जुगार, मांस, दारु, वेश्या, आहेडो ( शिकार ), चोरी अने परस्त्री सेवा ए सांत कुव्यसनो सेव्या छतां जीवने अति घोर नरक गतिमां लइ जाय छे अने अहीं पण प्रगटपणे लक्ष्मीनी अने कीर्तिनी भारे हानि करे छे. एम समजी शाणा जनोए उक्त सात कुव्यसनोने सर्वथा तजवां जोइए. ए कुव्यसनो तजवाथीज पवित्र धर्म करणी करवांनी सुबुद्धि सूझे छे अने स्वजन्म सफल करी परिणामे मोक्षलक्ष्मी सहजे प्राप्त थाय छे. तपास करो ! जुगारथी पांडवोने १४ वर्ष सुधीं आमतेम राजपाट तजी भटकवुं पडचुं, सुरापानथी यादवोनी द्वारिकानो अग्रियोगे विनाश थयो, मांसभक्षणवडे श्रेणिकराजाने नरकनां दुःख भोगववां पडचां, चोरीवडे अनेक चोरो प्रगट वधबंधनादिक पामे छे, आहेडा कर्मवडे रामचंद्रजीने सती सीतानो वियोग थयो, वेश्यांगमन वडे कैवन्नो शेट धन रहित थइ अपमान पाम्यो, अने रावण परस्त्रीना विषयरस वडे लंका नगरीनुं राज्य हारी, मरण शरण थइ नरकगतिमां गयो, जेथी दुनियामां तेनी भारे अपकीर्ति थइ. एम समजी जे सुज्ञ जनो ए कुव्यसनो

## भुजंगप्रयात.

सुरापानथी चित्त संभ्रांत थाये,  
 मळे लाज गंभीरता शीळ जाये;  
 जिहां ज्ञानविज्ञान मुंझे न सुझे,  
 इशुं मद्य जाणी न पीजे न दीजे. २५ (मद्यपान)  
 कहां कोण वेऱ्यातणो अंग सेवे,  
 जिणे अर्थनी लाजनी हाणि होवे;  
 जिणे कोश सिंहयुफाए निवासी,  
 छळ्यो साधु नेपाळ गयो कंबळाशी. २६  
 वेऱ्यागमन.

## रथोद्धता वृत्त.

मृगयाने तज जीवघात जे,  
 सघळा जीवदया सदा भजे;  
 मृगयाथी दुःख जे लह्यां नवां,  
 हरि रामादि नरेंद्र जेहवां. २७ (शिकार.)

## चौपाइ.

स्वर्ग सौख्य भणि जो मन आशा,  
 छांडे तो परनारी विलासा;

जेण एण निज जन्म दुःख ए,

सर्वथा न परलोक सुख ए. २८ (परनारी गमन.)

भावार्थः—जेम जेम सांझ पडती जाय तेम तेम वस्तुनी शोभा मलिन थती जाय—झांखी पडती जाय तेम दुर्व्यसनोथी संपत्ति अने कीर्त्ति बंने नाश पामे. ते माटे कुव्यसनो सर्वथा तजवा अने सदाचरणवडे जन्म सफळ करवो के जेथी परिणामे मुक्तिवधुने वरी शकाय.

आ कुव्यसनो मुख्य सात प्रकारना छे. ते सातेने माटे पृथक् पृथक् हानि बतावे छे. १ प्रथम दुर्व्यसन जुगटुं रमवुं ते छे. जे रमवामां धन विना बीजा कोइनी गणना नथी. देवगुरु पण ज्यां हिसावमां नथी अने जे व्यसनथी भवभ्रमां उचटे—उन्मार्गे दुर्गतिमां भ्रमवुं पडे—छे तेवुं जुगटुं कोण सज्जन रमे ? २ बीजुं दुर्व्यसन मांसभक्षण करवुं ते छे. जे मनुष्य मांसभक्षण करे छे ते मनुष्य नथी पण मनुष्यरूपे राक्षसज छे. ३ त्रीजुं दुर्व्यसन चोरी करवी ते छे. चोरी आ लोकमां ज नर्कनिवास जेवी छे, एवी चोरी उत्तम पुरुष कदी करे नहीं. ४ चौथुं दुर्व्यसन मद्यपान करवुं ते छे. मदिरा पीवाथी चित्त भ्रान्तिवाळुं—भ्रमित थाय छे, लाज नाश पामे छे, गंभिरता अने सदाचार पण नष्ट थाय छे. ज्ञानविज्ञान तो मेळवेळुं होय ते पण मुंझाइ जाय छे—सूझतुं नथी. एम जाणीने पोते मद्य पीवुं नहीं अने बीजाने पीवा देवुं नहीं—पावुं नहीं. ५ पांचमुं दुर्व्यसन वेश्यागमन करवुं ते छे. उत्तम पुरुषो कदी पण वेश्यागमन करता नथी. वेश्यागमनथी लाजनी अने द्रव्यनी बंनेनी हानि थाय छे.

जुओ सिंहगुफावासी मुनि जे महा तपस्वी हता अने जेना प्रभावथी विकराळ सिंह पण तेने कांइ उपद्रव करी-शकतो नहोतो-शांत थइ जतो हतो, तेज मुनि स्थूळिभद्रनी इर्ष्याथी कोश्यावेश्याने त्यां चा-तुर्मास करवा आव्या. कोश्याना एक कटाक्ष मात्रथीज घायल थइ गया अने कामसेवानी प्रार्थना करी. कोश्याए द्रव्यनी आवश्यकता पहेली बतावी, तेथी लक्षमूल्यनुं रत्नकंवळ लेवा मुनिपणाने बाजुपर मूकीने चोमासामां नेपाळ देशे गया. वेश्यागमन आटळुं वधुं हानि-कारक छे. तेथी ते अवश्य तजवा लायक छे. ६ छठुं दुर्व्यसन शि-कार करवो ते छे. शास्त्रकार कहे छे के-हे उत्तम प्राणी ! तुं मृगया-शिकार के जे जीवघात रूप छे तेने तजी दे अने सर्व जीवपरनी दयाने सदा-निरंतर भज-अंगीकार कर. जुओ मृगयाथी कृष्ण रा-मचंद्रादि जेवा महान् राजा पण अनेक प्रकारनां दुःख पास्यां छे. सातमुं दुर्व्यसन परस्त्रीगमन करवुं ते छे. उत्तम पुरुषो निरंतर स्व-दारासंतोषीज होय छे. शास्त्रकार कहे छे के-जो तने स्वर्गनां सुख मेळववानी इच्छा के आशा होय तो तुं परनारीना विलासने-तेना संसर्गने सर्वथा तजी दे. परदारागमनथी आ जन्ममां पण दुःख छे अने परलोकमां पण सर्वथा सुखनी प्राप्ति थती नथी. दुःखज प्राप्त थाय छे.

शार्दूलविक्रीडीत वृत्तम.

जूवा खेलण पांडवा वन भम्या,

मध्ये बळी द्वारिका,

होसे श्रेणिक नारकी दुःख लह्यां,

बांध्यांन के चौरिका;  
 आखेट दशरत्थ पुत्र विरही,  
 केवन्नो वेश्या घरे,  
 लंकास्वामी परत्रिया रस रमे,  
 जे ए तजे ते तरे.

२९

जुगार, मांस, दारु, वेश्या, आहेडो ( शिकार ), चोरी अने परस्त्री सेवा ए सांत कुव्यसनो सेव्या छतां जीवने अति घोर नरक गतिमां लइ जाय छे अने अहीं पण प्रगटपणे लक्ष्मीनी अने कीर्तिनी भारे हानि करे छे. एम समजी शाणा जनोए उक्त सात कुव्यसनोने सर्वथा तजवां जोइए. ए कुव्यसनो तजवाथीज पवित्र धर्म-करणी करवांनी सुबुद्धि सूझे छे अने स्वजन्म सफल करी परिणामे मोक्षलक्ष्मी सहजे प्राप्त थाय छे. तपास करो ! जुगारथी पांडवोने १४ वर्ष सुधी आमतेम राजपाट तजी भटकवुं पडचुं, सुरापानथी यादवोनी द्वारिकानो अग्रियोगे विनाश थयो, मांसभक्षणवडे श्रेणिकराजाने नरकनां दुःख भोगववां पड्यां, चोरीवडे अनेक चोरो प्रगट वय बंधनादिक पामे छे, आहेडा कर्मवडे रामचंद्रजीने सती सीतानो वियोग थयो, वेश्यागमन वडे केवन्नो शेठ धन रहित थइ अपमान पाम्यो, अने रावण परस्त्रीना विषयरस वडे लंका नगरीनुं राज्य हारी, मरण शरण थइ नरकगतिमां गयो, जेथी दुनियामां तेनी भारे अपकीर्ति थइ. एम समजी जे सुज्ञ जनो ए कुव्यसनो

સર્વથા તજે છે તેઓ સર્વ રીતે સુખી થાય છે. આ સાત કુવ્યસનો ઉપરાંત શરીરની પાયમાલી કરનારા અને લક્ષ્મી પ્રમુખની હાનિ કરનારા અફીણ, ગાંજો અને તમાકુ વિગેરે જે જે કુવ્યસનો-અપ-લક્ષણો હોય તેને સ્વપર હિત ઇચ્છનારાઓ જલ્દી તિલાંજલિ દેવી જોડે. સ્વપર હિતમાં હાનિ થાય એવું એક પળ કુવ્યસન રાખવું ન જોડે. સ્વસંતતિ અને દેશની આવાદી ઇચ્છનારે પળ એમ જ કરવું જોડે.

૪૭ નિર્મલ યશ-કીર્તિ પ્રાપ્ત કરવા હિતોપદેશ.

માલિનીવૃત.

દિશિ દિશિ પસરંતી, ચંદ્રમા જ્યોતિ જેસી,  
શ્રવણ સુણત લાગે, જાણ મીઠી સુધાસી;  
નિશિદિન જન ગાયે, રામ રાજિંદ જેવી,  
ઈણ કલિં વહુ પુણ્યે, પામિયે કીર્તિ એવી. ૩૦

ભાવાર્થ:—પૂર્ણિમાના ચંદ્રની શીતલ ચાંદની જેવી નિર્મલ યશ-કીર્તિ દશ દિશામાં પ્રસરેલી શ્રવણે સાંભળતાં અમૃત જેવી મીઠી લાગે છે. જેવી રાજા રામચંદ્રની યશકીર્તિને લોકો રાતદિવસ ગાયા કરે છે તેવી નિર્મલ યશકીર્તિ આ કલિકાલમાં વહુ પુન્યયોગે કોઈક વિરલાજ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. રાજા રામચંદ્રની પેરે કલંક ગહિત ન્યાય, નીતિ અને પ્રમાણિકપણું આદરી સ્વકર્તવ્યનિષ્ઠ રહે-

नारा राजाभो, प्रधानो, श्रेष्ठ साहुकारो, संत साधुजनो तेमज अन्य अधिकारी लोको खरंखर निर्मळ यश-कीर्तिने संपादन करी शकें छे; एटलेंज नहि पण स्वार्थत्यागी परमार्थद्रष्टि जनो आगळ उपर पण स्वर्ग अने मोक्षनां सुख मेळवी शकें छे. एवा अनेक द्रष्टान्तो शास्त्रोमां मौजूद छे.

केवल यशकीर्तिने माटेज लोकरंजन करवानी बुद्धिवडे भलां धर्मनां काम करवामां मजा नथी. एवी बाह्यद्रष्टिवडे कराती धर्मकरणीनुं फळ अल्प मात्र छे. खरी परमार्थ द्रष्टियोगे जे करणी कराय छे तेनुं फळ घणुं महत्वभर्युं होय छे. खेडुलोको धान्य पेदा करवा माटे काळजीथी अवसरे खेड करी खातर नांखी जमीनने सरखी करी तेमां साहं बीज वावे छे, तो तेथी पुष्कळ धान्यनी पेदाश थवा उपरांत पलाल (घास) पण तेनी साथेज पाके छे. परंतु कंड पलालनी खातरज खेड करवानी जरूर होती नथी; तेम जे महाशयो स्वपरनुं कल्याण करवाना पवित्र आशयथी उत्तम करणी स्वकर्तव्य समजीने करे छे तेथी स्वपर आत्मानुं कल्याण थवा उपरांत निर्मळ यशकीर्ति पण सहेजे-अनायासे प्राप्त थई शकें छे. ते माटे जुदो प्रयास करवानी कशी जरूर रहेतीज नथी. कहूं छे के 'जन मन रंजन धर्मनुं, मूल्य न एक बदाम'-जे केवल बाह्यद्रष्टिथी लोकदेखावो करवा माटेज शुभ करणी करे छे तेमां कशुं महत्व नथी. खरं महत्व परमार्थद्रष्टिमांज छे.



## ૪૯ પ્રધાન ( મુખ્ય રાજ્યાધિકારી ) વર્ણન.

સંકલ્પ વ્યસન વારે, સ્વામીશું ભક્તિ ધારે,

સ્વપરહિત વધારે, રાજ્યનાં કાજ સારે;

અનય નય<sup>૧</sup> વિચારે ક્ષુદ્રતા દૂર વારે,

ચણિસુત<sup>૨</sup> જિમ ધારે, રાજ્યલક્ષ્મી વધારે. ૩૧

ભાવાર્થ અને પરમાર્થ—અભયકુમાર જેવો ઉત્તમ અધિકારી (પ્રધાન) હોય તે પોતે વંધા વ્યસનોથી વેગલો રહે, જેથી રાજાપ્રજા ઉપર સારી છાપ પડે અને તેમને પણ વ્યસનથી દૂર રહેવા બુદ્ધિ થવા પામે, અને અનુક્રમે આજ્ઞા રાજ્યમાંથી કુવ્યસન માત્ર દૂર થવા પામે. આથી સમજી શકાય છે કે અધિકારી—પ્રધાન પુરુષે સ્વાસ પોતાનું વર્તન ઉંચા પ્રકારનું રાખવું જોઈએ. વલી તે પોતાના સ્વામી (રાજા—મહારાજાદિક) ઉપર આદર—બહુમાન રાખે, જેથી વીજી વધી પ્રજા પણ તેમના તરફ તેવા આદર—બહુમાનની જ નજરથી જોવે. વલી ઉત્તમ પ્રધાન સ્વપરહિતમાં વધારો થાય એવું લક્ષ રાખ્યા કરે તેમજ રાજ્યના કામમાં પણ સ્વલેલ આવવા દે નહિ—રાજ્યકામ પણ વરાવર વ્યવસ્થાસર કર્યા કરે. ન્યાય—અન્યાયનો વરાવર નિજબુદ્ધિથી તોલ કરી અદલ ઇન્સાફ કરે—ઉતાવળા થઈ કોઈને ગેરઇન્સાફ થાય તેમ ન કરે. વલી ઇન્સાફ આપતાં દયાનું તત્ત્વ જરૂર પૂરતું આમેજ કરે (ઉમેરે,) ક્ષુદ્રતા નિર્દયતા—કઠોરતા—તુંચ્છતા વાપરે નહિ, પણ

गंभीरता अने सहृदयतानो साथे साथे उपयोग करी राज्यलक्ष्मीनो बधारो करे. तथा प्रजानी आवादी सचवाय अने वृद्धि पामे तेवी पण पूरती काळजी अभयकुमार मंत्रीनी पेरे राखे. ते राजा अने प्रजा उभयनुं हित वखतोवखत साचवी छेवटे पोतानुं आत्महित करी लेवा भाग्यशाळी बन्यो तेम अन्य अधिकारी जनोए पण ची-वट राखी स्वपर हित कार्यमां सावधानता राखवी. बुद्धिवळ्ठीज मंत्रीपणुं शोभे छे अने तत्त्वातत्त्वनो विचार करवो तथा सारतत्त्व आदरी स्वमानवभवनी सफळता करवी एज सद्बुद्धि पाम्यानुं शुभ फळ छे.

## ५० कळावर्णनाधिकार.

चतुर करी कळाने, संग्रहो सौख्यकारी,  
इण गुण जिण लाधी, द्रोण संपत्ति सारी;  
त्रिपुर विजय कर्ता, जे कळाने प्रसंगे,  
हिमकर<sup>१</sup> मनरंगे, ले धर्यो उत्तमांगे.<sup>३</sup>

३२

भावार्थ—अहो चतुरजनो ! सुखकारी एवी कळाओनो संग्रह करो—( अभ्यास—परिचय सारी रीते राखो ) केमके ए कळा-संग्रहना प्रभावथी द्रोणाचार्ये सारी रीते संपत्ति प्राप्त करी हती. वळी त्रिपुरविजय—कर्ता जे महादेव तेणे ते कळाना प्रभावथीज हिमकर एदले चंद्र तेने पोताना उत्तमांग—मस्तक उपर आनंदथी धारण करी राख्यो हतो. तेथीज ते चंद्रशेखर अने त्रिलोचन

एवा प्रसिद्ध नामने प्राप्त थयो. (आ वात लौकिक मतानुसारं लौ-  
किकशास्त्रम्! प्रसिद्ध थयेली जाणवी.

परमार्थ—सकळ कळायां निपुणता कोइकज मेळवी शके छे.  
पूर्वे स्त्रीपुरुषो तेनो अभ्यास विशेषे करता. पुरुषनी ७२ कळा अने  
स्त्रीनी ६४ कळाओ शास्त्रप्रसिद्ध छे. चंद्रनी १६ कळा कहेवाय  
छे. पूर्ण कळावाळा स्त्रीपुरुषोने संपूर्ण १६ कळावाळा चंद्रनी उपमा  
आपवी ए हीन उपमा कहेवाय छे. मतलब के चंद्र करतां तेम-  
नायां अधिकता ठरे छे. कळा मात्र उपयोगी छे ते बधी नहि तो  
बने तेटली स्त्रीपुरुष उभयने उपयोगी कळानो अभ्यास-परिचय  
अवश्य कर्तव्य छे. गमतेवो व्यवसाय कळाथी खीली शके छे, क-  
ळाथी बने तेवुं बळथी बनतुं नथी. एक शिक्षणकळाथी  
लाखो बाळको केळवाइ हीरा जेवा किंमती बनी शके  
छे. युद्धकळा, रंघनकळा, नृत्यकळा, संगीतिकळा, धर्मकळा, अर्थ-  
कळा अने कामकळादिक अनेक कळाओ छे परंतु ते सर्वमां शिरो-  
मणि कळा एक फक्त धर्मकळाज छे. एक सत्यधर्मकळा बीजी बधी  
कळाने जीती ले छे. एक धर्मकळावडेज बीजी बधी कळा कामनी  
छे, ते वगर बीनी बधी कळा नकामी जेवी कही छे केमके धर्मक-  
ळाथी ज मोक्ष छे.

५१ मुखता वर्णनाधिकार.

वचनरस न भेदे, मूर्ख वार्त्ता न वेदे,

तिमः कुवचन खेदे, तेहने शिख जे दे;  
 नृपशिर रज नाखी, जेण मूर्खे वहीने,  
 हित कहत हणी ज्युं, वानरे सुग्रहीने. ३३

भावार्थ—शास्त्रवचन के ज्ञानीनां वचनो अमृत जेवां मीठां छतां मूर्खे अज्ञान जीवने भेदतां—असर करतां नथी—तेना हृदयने पीगळावी शकतां नथी; केमके मूर्खे—अज्ञान जीव तेनुं रहस्य समजतो नथी. तेम तेनो गुप्तभेद मेळववा ते प्रयत्न पण करतो नथी. वळी तेवा अज्ञान जीवने जो कोइ शिखामण देवा जाय तो तेना उपर ते खीजवाय छे अने तेने गाळो भांडे छे. मूर्ख माणस वचनना परमार्थने समजतो नथी, तेथी ते ओडनुं चोड वेतरी नांखे छे. कहुं होय छे कांइ अने समजे छे कांइ तेथी कांइने कांइ करी नांखे छे. वखते विवाहनी वरसी पण करी नांखे छे. एवा एक अज्ञान वणिकपुत्रने तेनी अज्ञानताथी (अणसमजथी) बहु बहु कष्ट पड्युं छे. तेने घणुं घणुं वखतोवखत सहन करवुं पड्युं छे. तेने घणा-एक कडवा अनुभव थया छे तोपण ते कंइ समज्यो नहि. प्रसंगो-पात एक राजानी राणीए तेने दयाथी पोतानी पासे नोकर राख्यो. एक वखत राजमहेलमां आग लागी हती ते हकीकत राजाने जल्दी कहेवानी हती ते तेणे धीमे रहीने राजाना कानमां कही. राजाए तेने शिखामण साथे ठपकी आप्यो अने कहुं के एवे वखते धुमाडो देखतांज तेनापर धूळ विगेरे नांखुं. एकदा राणी स्नान करीने माथानी वेणीने धूपती हती, तेनो धुमाडो जोइ ते मूर्खे

घुळनी पोट भरी राणीना मस्तक उपर नाखी. आवी मूर्खाई जोइने राजाए तेने काढी मूक्यो. आवुं अज्ञानपणुं दूर करवा दरेके प्रयत्न करवो, केमके तेथी स्वपरने बहु हानि थाय छे. एकदा एक सुघरीए टाढथी कंपता एक वानरने जोइ तेवी टाढनुं निवारण करवा माटे एक घर बांधी तेमां रहेवा तेने शिखामण दीधी, तेथी रीस करी कुदको मारी तेणे ते बापडी सुघरीनो माळो चुंथी नांख्यो. 'मूर्खने शिखामण देवा जतां उलटुं पोतानुं पण जाय छे.' शुभ समजी समयोचित वर्तवुं.

## ५२ लज्जावर्णन अधिकार.

निज वचन निवाहे, लाज ग्युं राज वाळे,  
व्रत नय कुळ रीते, मातज्युं लाज पाळे;  
सकळ गुण सुहाये, लाजथी भावदेवे,  
व्रत नियम लह्यो जे, भाइ लज्जा प्रभावे. ३४

भावार्थ—लज्जावंत (लाज-शरमवाळो-मर्यादाशीळ) होय ते अज्ञानुं प्रतिज्ञा-वचन संभारी राखीने साचवे छे. जातिवंत घोडानीं जेम सुमार्गे चाले छे—उन्मार्गे चालतो नथी, तेथी प्रथम अंधेळुं-स्रोत्रायेळुं राज्य पण पाळुं वाली शके छे. वळी मानानी जेम कुळमर्यादा हुंज्ज्वर लाज साचवे छे तेम लज्जाल्ल माणस यथायोग्य व्रतनियम लहीने साचवे छे, ते व्रतनियमने खंडित करतो नथी;

पण बराबर लक्ष राखीने तेने साचवे छे—नभावे छे. जेम पोताना भाइ भवदेवनी लाज—शरम के दाक्षिण्यताथी भावदेवे पण गुरुसमीपे दीक्षा ग्रहण करी, (प्रथम द्रव्यथी अने पछी भावथी ) साधु-योग्य व्रतनियम पाळ्या हता शोभाच्या हता तैम उत्तम लज्जा-मर्यादा अने दाक्षिण्यतावाळा सज्जनो निज कर्तव्यपरायण रही अंते सकळ गुणथी अलंकृत वने छे.

परमार्थ—सर्वज्ञ वीतरागोक्त सत्यधर्मनी प्राप्ति माटे जे उत्तम एकवीस गुणनो अभ्यास ( आसेवन ) करवानी जरूर जणावी छे तेमां रुढी लज्जागुणनो पण समावेश थाय छे. आ गुण बीजा अनेक गुणने खेंची लावे छे तेथीज सर्वज्ञ भगवाने तेनी आवश्यकता अने उपयोगिता माटे भार मूकेलो छे. तैम छतां धृष्टाधारी स्वच्छंद-ताथी कोइ तेनो अनादरज करे तो ते हतभागी सत्य धर्मरत्ननी प्राप्तिथी बेनशीव रही जवा पामे छे. कदाच जडवादीओने आ गुण नजीवो लागतो हसे, परंतु ते तेवो नजीवो नथीज, ते अनेक गुणोने प्रगट के परोक्ष रीते मेळवी आपे छे, तेथीज तेनी आवश्यकता अने उपयोगिताने लइने तेनुं महत्व घटे छे. आजकाल पश्चिमनो पवन लागवाथी कइक मुग्ध भाइवहेनो नवी रोशनीमां अंजाइ जइ, लाज शरम के मर्यादा मूकी दइ भक्ष्याभक्ष्य, पेयापेय, गम्यागम्य के हिताहितनो विवेक भूली जइ धर्मभ्रष्ट थइ जाय छे. तैमनो अ-विवेक जोइ लेखकने दया—घृणा आवे छे, ते तेथो विचारी लेशे.

## (शालिनी).

एवा जे जे, रुयडा भाव राजे,

एणे विश्वे, अर्थथी तेह छाजे;—

एवुं जाणी, सार ए सौख्य केरो;

ते धीरो जे, अर्थ अजें भलेरो.

३५

इति अर्थ-वर्ग समाप्तः



अथ सुक्तमुक्तावली ग्रंथे तृतीय कामवर्गः

३ कामवर्गः

उपजातिः

ग्राह्या कियंतः किल कामवर्गे,

कामो नृनार्यो गुणदोषभाजः ।

सल्लक्षणैर्योगत्रियोग युक्तैः

समातृपितृप्रमुखा प्रसंगाः ॥ १ ॥

‘आ कामवर्गमां काम, स्त्री अने पुरुषना, गुण अने दोष, सुलक्षणी स्त्रीओ, संयोग ने वियोग, माता प्रत्येनी, फरज, पिता प्रत्येनी फरज अने प्रमुख शब्दे पुत्र केवा होय—आदला प्रसंगो (विषयो ग्रहण करवा) ?

## १ कामविषे.

कंदर्प पंचानन तेज आगे,  
 कुरंग जेवा जग जीव लागे;  
 स्त्री शस्त्र लेइ जग जे वदीता,  
 ते एण देवा जन वृंद जीता.

२

( मालिनी )

मनमथ जगमाहे, दुर्जयी जे अद्यापि,  
 त्रिभुवन सुरराजी, जास शस्त्रे सतापि;  
 विधि जळज उपासे, वार्धिजा विष्णु सेवे,  
 हर हिमगिरिजाने, जेह अर्धांग देवे.

३

( शादूल विक्रीडित )

भिल्ली भाव छळयो महेश उमया जे काम रागे करी,  
 पुत्री देखी चळयो चतुर्मुख हरि आहेरिका आदरी;  
 इंद्रे गौतमनी प्रिया विलसीने संभोग ते ओळव्या,  
 कामे एम महंत देव जग जे ते भोळव्या सोळव्या. ४



( मालिनी )

नळनृप दवदंती, देखी चारित्र चाळे,

अरहन रहनेमि, ते तपस्या विटाळे;

चरम जिनमुनि ते, चिह्णणा रूप मोहे,

मयण शर व्यथाना, एह उन्माद सोहे. ५

भावार्थः—कामदेवरूपी केशरी सिंहेना तेजथी अंजाइ जइ जगतना जीवो कुरंग-हरणीया जेवा कायर बनी तेने वश थइ जाय छे अथवा तो तेनाथी डरी जाय छे. ए एकला कामदेवे जगतमां प्रसिद्ध एवं पोतानुं स्त्री रूपी शस्त्र हाथमां लइ देवो अने मान-वोना वृंदो ( टोळे टोळा ) ने जीती लीधा छे. हजु सुधी दुनिया-मां ए कामदेव दुर्जयी-भारे कष्टे जीती शकाय एवो बहु पराक्रमी जणायो छे; केमके त्रोभुवन वतीं देवोनी पंकित तेना स्त्रीरूपी शस्त्रथी घवाइ-ख्रस्ट थइ-हारी तेने शरणे थइ गइ जणाय छे. जुओ! विधि-विधाता-ब्रह्मा तेनाथी हारी जइ जळज-कमळनी उपासना करे छे, तेथी ते कमलासन कहेवाय छे. विष्णु-कृष्ण लक्ष्मीदेवीनी उपासना करे छे अने हर-शंकर-महादेवे हिमगिरिजा-पार्वतीने पोतानुं अर्धाग अर्पण कर्तुं छे. आ प्रमाणे लोकमां लेखाता मुख्य देवो हरि हर अने ब्रह्मा पण कामदेवने वश थइ जवाथी तेमनी विडंबना थइ छे. भीलडीनुं रूप लइने उमयाए शंकरने छळया हता. ए भीलडीनुं अद्भूत रूप देखीने वनमां तपस्या करवा गयेला महादेव कामवश चळायमान थइ गया हता. चतुर्मुख-ब्रह्मा पोतानी

पुत्रीनुंज रूप देखी चळित थया हता. हरि-विष्णु गोपीमां लुब्ध थया हता. इन्द्रे गोतमनी स्त्री संगते भोगविलास कर्यो हतो. एवी रीते कामदेवे आ जगतमां मोटा महंत लेखाता एवा देवोने पण भोळवी नांख्या अने तेमने कायरजनोनी जेम रोळवी दीधा, एटले तेमनी आबरुना कांकरा करी नांख्या. आ बधी वात लौकिक शास्त्रोना आधारें सिद्ध थइ शके छे. मतलब एवी छे के ज्यारे दुनी यामां नामीचा लेखाता मोटा महंत देवो पण कामना सपाटामां आवी गया अने जोतजोतामां स्त्रीवश थइ गया, तो पछी बीजा सामान्य जनोनुं तो कहेवुंज थुं? कामदेवनुं एवुं भारे पराक्रम समजवा जेवुं छे. वळी लोकोत्तर शास्त्रना आधारथी पण जणाय छे के नळराजा दीक्षा लीधा पछी दमयंती साध्वीनुं रूप देखी चारि-त्रयां चळायमान थया. श्री नेमिनाथ प्रभुना भाइ रहनेमी गिरनार उपर गुफामां ध्यानस्थ रहा हता छतां वर्षादधी भींजायेला राजीमनी साध्वीजीने एज गुफामां (अणजाण्या) पेसी पोतानां भीनां भीनां वस्त्र सूकवतां नवस्त्रा देखीने ध्यानथी चूक्या हता, तेमज राजा श्रेणिकनी राणी चेल्लणानुं अद्भूत रूप जोइने महावीर प्रभुना मुनिओ व्यामोह पास्या हता. ए बधी कामबाणनी व्यथाथी थतो उन्मादज जाणवो-कामवश थयेली विव्हळतानुं परिणाम समजवुं. भवितव्यता या भावीभावनी वात जुदी छे, परंतु तेवुं मानी लइने शास्त्रोक्त पुरुषार्थ तजी देवानो नथी. एटलुज नहि पण तेने द्रढपणे सेववो-आदरवो जरुरनो छे. कामदेवने जीतवां अथवा तेनाथी पोताना ब्रह्मव्रतनुं रक्षण करवा-पोतानो बचाव करवा माटे ज्ञानी

પણ રાક્ષી ન શક્યા. તેમજ નલ્લ રાજાણ પોતાની પ્રાણપ્રિય રાણી  
દમયંતીને રાત્રે એકલી વનમાં તજી દીધી. આવા મોટા ઉત્તમ પુરુષો  
પણ આવી ગંભીર ભૂલ કરે છે તો વીજા સામાન્ય મનુષ્યની તો શી  
વાત કરવી ?

### સ્ત્રી ગુણ વર્ણનમ્. ૩.

સુશિખ આલે પ્રિયચિત્ત ચાલે,  
જે શિલ્લ પાલે ગૃહચિંત ટાલે;  
દાનાદિ જેણે ગૃહધર્મ હોઈ,  
તે ગેહી નિત્યે ઘરલચ્છી સોઈ. ૧૦

ઉત્તમ સ્ત્રી પોતાના પતિને દરેક ઉપયોગી કાર્ય પ્રસંગે એક સ-  
લાહકારક ઉત્તમ મંત્રીની પેરે સલાહ આપે છે. પોતાના પતિના આ-  
શયને અનુસરોને ચાલે છે. મન વચન કાયાથી સ્વપતિસંતોષરૂપ  
નિર્મલ્લ શીલ્લ પાલે છે. નિર્દોષ વર્તનથી સાવધાનપણે ગૃહદોષ અથવા  
ઘર ચિન્તા દૂર કરે છે અને ઘરે આવેલા અતિથિ ( સાધુ મહાત્મા-  
દિક ) તથા અભ્યાગત-મેમાન પરોળાદિકનો યથાયોગ્ય સત્કાર  
કરી ગૃહસ્થધર્મ દીપાવે છે. તેવી સૌભાગ્યવંતી કુલીન પતિવ્રતા સ્ત્રી  
પોતાના પવિત્ર ગુણોવડે ગૃહલક્ષ્મી લેખાય છે, પતિ અને કુટુંબ પરિ-  
વારમાં તે સારું માન પામે છે અને ગૃહવ્યવસ્થા ઉત્તમ રીતે ચલાવવા  
સાથે પોતાનું તથા પોતાના કુટુંબ પરિવારનું ભલી રીતે હિતરક્ષણ  
કરવાથી તે ગૃહદેવી તરીકે યજ્ઞ-મનાય છે, સતી સ્ત્રીઓ આવીજ  
હોવી ઘટે છે.

स्त्री दोष वर्णनम्. ४.

भर्ता हण्यो जे पतिमारिकाए,  
नांख्यो नदीमां सुकुमालिकाए;  
सुदर्शन श्रेष्ठि सुशीळ राख्यो,  
ते आळ देइ अभयाए दाख्यो. ११

( वसंततिलका. )

मार्यो प्रदेशी सुरिकंत विषावळीए,  
राजा यशोधर हण्यो नयनावळीए;  
दुःखी कर्यो स्वसुर नूपुरपंडिताए,  
दोषी त्रिया इम भणी इण दोषताए. १२

पतिमारिका सुकुमालिकाए पोताना पतिने मारी नदीमां  
नांखी दीधो हतो अने सुदर्शन श्रेष्ठे निर्मळ शील ( स्वस्त्रीसंतोष  
व्रत ) पाळ्युं हतुं, तेना उपर अभया राणीए खोडुं आळ-कलक  
चढाव्युं हतुं, वळी सुरिकांता राणीए पोताना पति प्रदेशी राजाने  
कामांध वनीने भोजन प्रसंगे झोर दीधुं हतुं, तेमज नयनावळीए पो-  
ताना पति यशोधर राजाने गळे फांसो दइने मार्यो हतो अने नुपू-  
रपंडिताए पोतानुं खोडुं चरित्र लुपाववा माटे पोताना पतिने भो-  
ळवी वृद्ध ससराने कपट्रचनाथी हेरान कर्यो हतो, आवां दुष्कृत्यो-  
थीज स्त्रीओने दोषित लेखवी छे. कामांधपणे स्त्रीओ न करवानां

पुरुषोए नव प्रकारनी ब्रह्म गुप्ति (नव वाडो) कही छैतेनुं यत्नथी पालन करवुं.

## ५ पुरुष स्त्री गुण दोषोद्भावन अधिकार.

(रथोद्धतावृत्तः)

उत्तमा पण नरा न संभवे, मध्यमा तिम न योपिता हुवे;  
एह उत्तमिक मध्यमीपणो, बेहुमांही गुण दोषनो गिणो.६

“पुरुष एदले उत्तमज होय एम न समजवुं अने स्त्री होवाथी तेने मध्यम न समजवी. स्त्री पुरुष होवा मात्रथी. उत्तम मध्यमपणुं आवतुं नथी, पण पुरुषमां के स्त्रीमां उत्तम ने मध्यमीपणुं गुण ने दोषथीज आवे छे.” तेथी ते बने जातिना गुण दोष अगट करता सता कर्त्ता कहे छे:—

## पुरुष गुण वर्णन—१.

जे नित्ये गुणवृंद ले परतणा, दोषो न जे दाखवे,  
जे विश्वे उपकारीने उपकरे, वाणी सुधा जे लवे;  
पूरा पुनमचंद्र जेम सुगुणा, जे धीर मेरु समा,  
उंडा जे गंभीर सायरजिज्ञया, ते मानवा उत्तमा.— ७  
रूप सौभाग्य संपन्ना, सत्यादि गुण शोभना;  
ते लोके विरला धीरा, श्री राम सदृशा नरा. ८

भावार्थ—जे सज्जनो सदाय परना गुणगणने ग्रहण करे छे—गुणनी प्रशंसा करे छे, तेमजे बनी शके तेदछुं तेनु अनुकरण पण करे छे; परंतु परना दोषो उघाडा करी विगोवणा (निंदा—लघुता) कदापि करता नथी; वळी जेओ उपकारी जनो छे तेमनो उपकार भूलता नथी; कृतज्ञपणे तेमनो प्रत्युपकार करवा तक मळे तो जे चूकता नथी, मुखथी अमृत जेवां मीठां वचन ज बोले छे, जेओ शरदूकतुना संपूर्ण चंद्र जेवी शीतळता वर्षावनारा मेरुपर्वत जेवी धीरता—निश्चळता जेने सागर जेवी गंभीरता धारनारा छे तेवा मानवोज उत्तम पंक्तिना लेखाय छे. रूप सौभाग्यथी शोभित अने सत्व—पराक्रमादि गुणोवडे अलंकृत श्री रामचंद्रजी जेवा धीर वीर गंभीर विरला मनुष्योज होय छे.

## अथ पुरुष दोष वर्णनम्. २.

लंका स्वामी हरति राम तजी ते सीतातणी ए थकी;  
स्त्री वेची हरिचंद्र पांडव नृपे कृष्णे न राखी शकी;  
रात्रे छांडी निज त्रिया नळ नृपे ए दोष मोटा भणी,  
जोवो उत्तममांहि दोष गणना कां वात बीजातणी. ९

रावण जेवा प्रतिवासुदेवे सीता जेवी सतीनुं हरण कर्युं रामचंद्रजी जेवा नसुनेदार नीतिवत राजाए सीता सतीनी त्याग कर्यो. हरिचंद्र राजाए पोतानी राणीने वेची, पांडवो पोतानी पत्नी द्रौपदीने जूगारमां हारी गया, जेने कृष्ण जेवा समर्थ राजा

पण राखी न शक्या. तेमज नळ राजाए पोतानी प्राणभिय राणी  
दमयंतीने रात्रे एकली वनमां तजी दीधी. आवा मोटा उत्तम पुरुषो.  
पण आवी गंभीर भूल करे छे तो बीजा सामान्य मनुष्यनी तो शी  
वात करवी ?

### स्त्री गुण वर्णनम्. ३.

सुशिख आले प्रियचित्त चाले,  
जे शिळ पाळे गृहचिंत टाळे;  
दानादि जेणे गृहधर्म होइ,  
ते गेही नित्ये घरलच्छी सोइ. १०

उत्तम स्त्री पोताना पतिने दरेक उपयोगी कार्य प्रसंगे एक स-  
लाहकारक उत्तम मंत्रीनी पेरे सलाह आपे छे. पोताना पतिना आ-  
शयने अनुसरोने चाले छे. मन वचन कायाथी स्वपतिसंतोषरूप  
निर्मळ शील पाळे छे. निर्दोष वर्तनथी सावधानपणे गृहदोष अथवा  
घर चिन्ता दूर करे छे अने घरे आवेला अतिथि ( साधु महात्मा-  
दिक ) तथा अभ्यागत-मेमान परोणादिकनो यथायोग्य सत्कार  
करी गृहस्थधर्म दीपावे छे. तेवी सौभाग्यवंती कुलीन पतिव्रता स्त्री  
पोताना पवित्र गुणोवडे गृहलक्ष्मी लेखाय छे, पति अने कुटुंब परि-  
वारमां ते सारुं मान पामे छे अने गृहव्यवस्था उत्तम रीते चलाववा  
साथे पोतानुं तथा पोताना कुटुंब परिवारनुं भली रीते हितरक्षण  
करवाथी ते गृहदेवी तरीके पूजाय-मनाय छे, सती स्त्रीओ आवीज  
होवी घटे छे.

स्त्री दोष वर्णनम्. ४.

भर्ता हण्यो जे पतिमारिकाए,  
नांख्यो नदीमां सुकुमालिकाए;  
सुदर्शन श्रेष्ठि सुशीळ राख्यो,  
ते आळ देइ अभयाए दाख्यो. ११

( वसंततिलका. )

मार्यो प्रदेशी सुरिकंत विषावळीए,  
राजा यशोधर हण्यो नयनावळीए;  
दुःखी कर्यो स्वसुर नूपुरपंडिताए,  
दोषी त्रिया इम भणी इण दोषताए. १२

पतिमारिका सुकुमालिकाए पोताना पतिने मारी नदीमां  
नांखी दीधो हतो अने सुदर्शन शेठे निर्मळ शील ( स्वस्त्रीसंतोष  
व्रत ) पाळ्युं हतुं, तेना उपर अभया राणीए खोडुं आळ-कलंक  
चढाव्युं हतुं, वळी सुरिकांता राणीए पोताना पति प्रदेशी राजाने  
कामांध बनीने भोजन प्रसंगे झेर दीधुं हतुं, तैमज नयनावळीए पो-  
ताना पति यशोधर राजाने गळे फांसो दइने मार्यो हतो अने नुपू-  
रपंडिताए पोतानुं खोडुं चरित्र छुपाववा माटे पोताना पतिने भो-  
ळवी वृद्ध ससराने कपटरचनाथी हेरान कर्यो हतो. आवां दुष्कृत्यो-  
थीज स्त्रीओने दोषित लेखवी छे. कामान्धपणे स्त्रीओ न करवानां



કામ કરે છે, સાહસ રહે છે, કુલ્લજ્ઞા લોકલજ્ઞાદિક તજી અના-  
ચાર સેવે છે; પરંતુ સુકુલીન સતી સ્ત્રીઓ તો પ્રાણાન્ત કષ્ટ સહન  
કરીને પણ પોતાના પવિત્ર શીલનુંજ રક્ષણ કરે છે, તેવી સ્ત્રીઓ સ-  
દ્ગુણી-સુલક્ષણી લેવાય છે.

## ૫ અથ સુલક્ષણી સ્ત્રી વર્ણનમ્.

(શાર્દુલવિક્રીડિત.)

રુડી રુપવતી સુશીલ સુગુણી લાવણ્ય અંગે લસે,  
લજ્ઞાલુ પ્રિયવાદિની પ્રિયતણે ચિત્તે સદા જે વસે;  
લીલા યૌવન ઉલ્હસે ઉરવશી જાણે નૃલોકે વસી,  
एवी પુણ્યતણે પસાય લહીए રામા રમા સારસી. ૧૩

સીતા સુભદ્રા નલરાય રાણી,  
જે દ્રૌપદી શીલવતી વચાણી;  
જે ઇહવી શીલ ગુણે સમાણી,  
સુલક્ષણી તે જગમાંહી જાણી.

૧૪

રુડી રુપાલ્લી, સુશીલવંતી, સદ્ગુણી, લાવણ્યની શોભાવાલ્લી,  
લજ્ઞાવંતી, પ્રિય-મિષ્ટ વચન વોલનારી, પતિના મનમાં વસી રહે-  
નારી, વિનીત અને યૌવન વચની શોભાથી જાણે ઉર્વશી આ મૃત્યુ-  
લોકમાં આવી વસી હોય ઇવી, લક્ષ્મીના અવતાર જેવી સાનુકૂલ  
સ્ત્રીનો સંબંધ પૂર્વના પુન્યયોગે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. આવી સ્ત્રીના યોગે

गृहस्थधर्म सारी रीते पाळी शकाय छे, तेथी तेवी पवित्र गुणवंती स्त्रीने धर्मपत्नी कहेवामां आवे छे.

सीता, सुभद्रा, दमयंती अने द्रौपदी विगेरे अनेक सतीओ पोताना पवित्र शीलगुणवडे जगप्रसिद्ध थयेली छे. एवा पवित्र शीलगुणवडे जे कोइ स्त्री अलंकृत होय ते जगतमां सुलक्षणी गणावा योग्य छे. अत्रे समजवानी जरूर छे के केवल विषयवासनानी क्षणिक तृप्ति करवा माटेज स्त्री संबंध (लग्न) कर्तव्य नथी. लग्नो आशय घणो विशाल-गंभीर छे, ते कामांध जनी समजता नथी. तेवो संबंध तो पशु पक्षीओ पण करे छे, छतां तेमनामां पण प्रेम-मर्यादा जोवामां आवे छे. पशु पंखीओ करतां मनुष्य स्त्री पुरुषोमां बुद्धिबल वधारे होवुं घटे छे. ते वडे धारे तो तेओ लग्नो उंची नेम समजी, विवेक-मर्यादावडे तेने सफल करी शके छे. ते तो ज्यारे कोइ सद्गुरुनी कृपाथी के पूर्वना शुभ संस्कारथी ते उभयमां दैवी प्रेम प्रगटे. एटले तुच्छ विषयभोगनी चांछना तजी अथवा कमी करी अर्थात् तेने पुंड दइ, लोकोत्तर सुखनी प्राप्ति थाय एवं साधन एक रागथी करवा उजमाल बने अने तेवां हितसाधनमां एक बीजा स्वार्थत्याग करी केवल परमार्थ द्रष्टिथी एकबीजाने मदद करता रहे त्त्यारेज बनी शके, अने स्वरी रीते जोतां तेज न्याजवी छे. प्रारब्ध योगे स्त्री पुरुष योग्य जूदा जूदा देह प्राप्त थया छतां सद्गुरुकृपाथी विवेकद्रष्टि खुलतां समजी शकाय छे के आत्मतत्त्व उभयमां समान छे, ने शक्तिरूपे तो परमात्मा समान छे. जे आत्म-तत्त्व पूर्ण परमात्मरूपे प्रगट्युं नथी तेनेज प्रगट करवा बने तैटली

सानुकूलता मेळवी विवेकयी प्रयत्न करवा जोडावुं एज उभयने  
हितकारी कर्तव्य छे.

## ६ संयोग वियोग विषे.

(मालिनीः)

प्रिय सखी प्रिययोगे, उल्लसे नेत्र रंगे,  
हसित मुख शशी ज्युं, सर्व रोमांच अंगे;

कुच इक मुज वैरी, नमृता जे न दाखे,  
प्रिय मिलण समे जे, अंतरो तेह राखे. १५

दिन वरस समाणे, रेणि कल्पांत जाणे,  
हिमरज कदली जे, तेह झाळा प्रमाणे;

शिशिर सिकरसो जे, सुरशो सोड लागे;

प्रिय विरह प्रियाने, दुःख शुं शुं न जागे. १६

भावार्थ—खरी पतिव्रता स्त्रीने पोताना प्राणप्रिय सुगुण प-  
तिनो समागम थतां जे हर्षप्रकर्ष के प्रमोद थाय छे तेनुं वर्णन एक  
स्त्री पोतानी प्रिय सखी समीपे करे छे. जेवी रीते शुद्ध चेतना  
पोताना आत्माराम प्रभुने भेटतां (शुद्ध अनुभवद्वारा तेनी साथे  
भेटो थतां) पोतानी सुमति सखी पासें पोताना हृदय-उद्गार काढे  
छे अने पोतानांमां प्रगटेलो प्रेम के प्रेमनां चिन्ह जणावे छे तेम अत्र  
पण समजी लेवुं. हे प्रिय सखि ! म्हारां प्राणप्रिय पतिना योगे

म्हारां उभय नेत्रे आनंद-हर्षथी उभराइ जाय छे, मुख-मुद्रा चंद्रनी जेम स्मित हास्यथी शोभी-चमकी रहे छे अने आखा शरीरमां हर्ष मातो-समातो नथी, तेना मिषथी बधां रोमांच खंडां खडां थइ जाय छे. प्राणपतिनी साथे भेटौ करतां (एकमेक थइ जतां) फक्त एक स्तनयुगल ज अंतरायरूप थाय छे-नम्रता दाखवता नथी अने उभडक रही जाय छे, एटले वचमां आंतरो राखे छे, जे मने इष्ट नथी. हुं तो म्हारा पतिथी लगारे अंतर रहे तेवुं इच्छती या पसंद करती नथीज. आ लौकिक प्रेमनी बात कही तेनी अवधि (मर्यादा) बतावी. ए करतां शुद्ध चेतनानो पोतानो आत्माराम प्रभु संगते भेटौ थतां जे अपूर्व अलौकिक के लोकोत्तर प्रेम प्रगटे छे तेतो अवधि-मर्यादा वगरनो अनवधि-अमर्याद-अखंड अने अनंत होय छे. हजी सुधी तेवा अनवधि प्रेमनो तो वियोग छे ते दूर करवाना पवित्र लक्षथीज सुगुण दंपतीए एकतार बनी सावधानपणे स्वधर्मसाधना करवी घटे छे. आवुं पवित्र लक्ष शुद्ध सम्यग् द्रष्टिवंत दंपतीमांज संभवे छे, जे अन्य शाणा दंपती वर्गने पण अनुकरण करवा योग्य छे.

प्राणप्रिय पतिनो विरह खरी पतिव्रता नारीने केटलो पीडे छे तेनुं अत्र वर्णन करे छे के-सुगुण पतिना विरहनो एक दिवस वरस जेवडो मोटो थइ पडे छे अने एक रात्रि जाणे कल्पांत जेवी मोटी भयंकर लागे छे. विनोदी दंपतीने ठंडक उपजावनाहं कदली-के-लनुं वन पण तेणीने शान्ति उपजावी शकतुं नथी अने चंद्रनां शीतल किरणोथी तेना आंतर तापनी शान्ति थइ शकती नथी. उलटां ते बधां तेणीने तापकारी थइ पडे छे. आ बात पण फक्त

लौकिक प्रेमपात्र पतिना विरहे पतिव्रता स्त्रीने केवी व्यथा-पीडा थाय छे तेनो ज कइ चितार आपे छे; बाकी शुद्ध चेतनाने पोताना आत्माराम पतिना विरहे केटलुं दुःख थवा पामतुं हसे तेनी कल्पना करवी पण मुश्केल छे; केमके तेणीनो प्रेम लौकिक नहि पण लोकोत्तर (अलौकिक-असाधारण) होय छे. आ बातनी कइक झांखी श्री आनंदघनजी महाराज जेवा अद्भूत योगी-अध्यात्मी पुरुषे हृदयथी गायेलं पदो वांचवांथी के विचारवाथी तेना रसज्ञने थोडा वणा अंशे थइ शके छे. जेमां चेतना पोतानुं विरहदुःख सुमति सखी पासै अथवा अनुभव मित्र पासै निवेदन करी ते दुःख निवारवा आत्माराम प्रभुनो भेटो कराववा कहे छे.

७ स्वमातां प्रत्ये सुपुत्रनुं कर्तव्य.

( इंद्रवज्रा )

जे मातनो बोल कदा न लोपे,

ते विश्वमां सूरज जेम ओपे;

ज्यां धर्मचर्या बहुधा परीखी,

त्यां मात पूजा सहुमां सरीखी.

१७

जे मातमोहे जिन एम कीधो,

गर्भे वसंता व्रत नेम लीधो;

जे मात भद्रा वयणे प्रबुद्धो,

शीला तर्पते अरहन्न सिद्धो.

१८

भावार्थ—वाळक उपर मातानो उपकार अमाप छे. तेने माटे ते केटलां केटलां कष्ट उठावे छे ? तेनो ख्याल बारीकीथी अवलोकन करनारने ज फक्त आवे छे. पोतानां वाळक बधी रीते सुखी थाय एवी काळजी करूणाल्लु माता अने पिता जेटली राखे छे तेटली बीजा कोण राखी शकवाना छे ? ए वात पशु जेवा विवेक वगरना कंडक बाळको अने जुवानो पण विसरी जाय छे अने पोतानां उपगारी मातपितानी खरी तके सेवा चाकरी करवाने बदले उलटा तेओने संतापे छे, गाळो भांडे छे, वगोवे छे अने तेमनो आ लोक तेमज परलोक उभय बगडे तेवां काम करे छे. आवां नबलां बोल बोलनारां तथा हलकां—हीचकारां काम करनारां कपुतोनीज पंक्ति मां लेखाय छे; परंतु जेओ पोतानां मातपितानो पोताना उपरनो अमाप उपगार संभारी संभारी तेमने हरेक रीते संतोषवा—प्रसन्न राखवा पोतानी पवित्र फरज समजता होय अने एक पळ पण ते विसरता न होय तेज खरा सपुत होइ प्रशंसापात्र लेखाय छे. जे सपुतो पोताना परोपकारी मातपिताना हितकारी बोल कदापि उत्थापता नथी. तेमनी प्रत्येक हितकर आज्ञाने शेषानी जेम पोताना माथे चढावे छे अने तेनुं खंतथी परिपालन करे छे तेओ आ जगतमां सूर्यनी जेवा प्रतापने पामी शोभी नीकळे छे, सर्वत्र तेमनो यश गवाय छे अने ठेकाणे ठेकाणे मान प्रतिष्ठा पामे छे. गमे ते धर्म—पथमां मातपितानी सेवा भक्ति करवा अने तेमनी हितकारी आज्ञानुं परिपालन करवा एक सरखी रीते फरमावेळुं जणाय छे. तेम छतां तुच्छ विषयादिक सुखने वश बनी पशु जेवा विवेक वगरना कंडक

ग्रामर जनो पोतानां मावापनी प्रगट अवगणना करता देखाय छे, ए खेदनी वात छे. तेमने कपुत कहीने बोलावनार उपर ते डोळा काढी लडवा धाय छे, तेने बदले जो तेओ पोतानां आचरण सुधारी खरी नीतिना मार्गेज चाले तो तेओ बदनाम नहि थनां जलदी स-  
 पुतोनी पंक्तिमां दाखल थइ सर्वत्र प्रशंसा पामी शके. भारतवासी आर्यजनोनुं ए प्रथम ज कर्तव्य छे. प्रथमना वखतनां आर्यसंतानोनी आदर्श भक्तिनुं यथार्थ भान करी चेतवुं जोइए. आपणे नगुणा थवुं न जोइए. माताना गर्भमां वसतां भगवान वर्धमान स्वामीए तथा प्रकारनो संयोग जोइ 'माता पिता जीवता रहे त्यां सुधी म्हारे व्रत-दीक्षा न लेवी' एवो अभिग्रह (निश्चय) कर्यो ते शुं आदर्श भक्तिनो नमुनो नथी ? वली भद्रामातानो पुत्र अरहन्न (अरणिक-मुनि) कर्मवश व्रतथी चलित थयो हतो, ते वात तेनी माता (साध्वी) ने जणातां ते पुत्र-साधुने जे बौधवचन कहां हतां तेनो यथार्थ आदर करवा पोताथो वीजी रीते वनी शके एवुं नहि हो-  
 वाथी तेणे तापथी धगधगती शिला उपर अनशन करी लीधुं अने ए रीते स्वात्मार्पण करवाथी ते पार पामी गया ए शुं ओळुं अर्थ-सूचक छे ?

८ पितृवात्सल्य वर्णन.

जे वाळभावे सुतने रमाडे,  
 विद्या भणावे सरसुं जमाडे;

ते तातनो प्रत्युपकार एही,  
जे तेहनी भक्ति हिये वहेही. . १९  
( मालिनी ).

निषध सगर राया, जे हरिभद्र चंद्रा,  
तिम दशरथ राया, जे प्रसन्ना मुनींद्रा;  
मनकजनक जे ते, पुत्रने मोह भार्या,  
स्वसुत हित करीने, तेहना काज सार्या. २०

भावार्थ—जे पोतानां बाळ-संतानने पोतेज 'भाइ बापु' कहीने रमाडे छे, उमर थतां तेमने योग्य विद्या भणावे छे अने तेमने सारुं सारुं मनगमतुं भोजन जमाडे छे एवा उपकारी पितानो कंड पण प्रत्युपकार करी शकाय तो ते एज के पोताना उपकारी पितानी सेवा भक्ति चीवट राखीने करवी अने तेमनी आज्ञानुं यथार्थ पालन करी तेमनुं दील प्रसन्न राखवुं. वळी परलोकनुं साधन करवामां जे प्रकारनी सहायनी जरूर होय ते कृतज्ञताथी विलंब कर्या वगर आपी तेमनुं हित करवा कदापि चूकवुं नहि. वळी आपणे पोते एवुं पवित्र आचरण सेववुं के जे देखी मातपिताना दीलमां प्रमोद थाय. टुंकाणमां पितानुं कुळ दीपी नीकळे एवुं रुंडुं प्रवर्तन आळस-प्रमाद तजीने सावधानपणे करवुं. वळी आगळ उपर थयेला निषध, सगर, हरिभद्र, चंद्र, दशरथ अने प्रसन्नचंद्र मुनि तथा मनक मुनिना पिता श्रीशर्यंभवसूरि जेवाओने जो के पुत्रमोह



ओछो नहोतो; परंतु जेमनी द्रष्टि सम्यग् होय छे ते पिताओ जेथी स्वपरहितनी सिद्धि थवा पामे एवुं आचरण करवा चूकता नथी. खरा पुत्रवत्सल मातपिता एवुंज पवित्र लक्ष राखीने पोतानी संततिने केळवे छे के ते संतति आगळ जतां तेमनुं पोतानुं, मातपितादिक कुटुंबी जनोनुं अने अनुक्रमे ज्ञातिनुं तथा समाजनुं पण पारमार्थिक हित सधाय तेवी बुद्धि शक्तिवाळी थाय.

## ९ सुपुत्र वर्णन.

( स्वागता ) मात तात पदपंकज सेवा,  
जे करे तस सुपुत्र कहेवा;  
जेह कीर्त्ति कुळलाज वधारे,  
सूर्य जेम जग तेज सधारे. २१

( शालिनी ) गंगापुत्रे विश्वमां कीर्त्ति रोपी,  
आज्ञा जेणे तात केरी न लोपी;  
ते धन्या जे अंजनापुत्र जेवा,  
जेणे कीधी जानकीनाथ सेवा. २२

भावार्थ—जे सदा मातपिताना चरणनी सेवा करे अने कुळनी लाज प्रतिष्ठा तथा यज्ञ वधारे तेने सुपुत्र लेखवा. जे सुपुत्रो मातापितानी सेवाभक्तिपूर्वक तेमनी उचित आज्ञानुं सदा परिपालन करता रहे छे तथा न्याय-नीतिथी प्रधाणिकपणे चाले छे तेमनो

यज्ञ-प्रताप सूर्यनी पेरे दिन-दिन तपतोज-रहे छे. जेणे कदापि मा-  
तापितानी आज्ञा लोपी नथी एवा विनीत गंगापुत्र ( गांगेय-भी-  
ष्मपिता ) नी कीर्त्ति अद्यापि सर्वत्र गवाय छे. तेमज जेणे जानकी-  
नाथ श्री रामचंद्रजीनी साचा दीलथी सेवा करी ते श्री अंजनापुत्र-  
हनुमानजी जेवा नररत्नोने पण धन्य छे. मातपितादिक उपगारी  
बडीलजनो प्रत्ये जे जेटलुं निरभिमानपणे स्वात्मार्पण करे छे ते ते-  
मने पोताने तेमज अन्यने पण परंपराए अतुल लाभदायक थाय-छे,  
ए हस्ताकमल जेवुं सुस्पष्ट छे. आगळना वखतमां भारतसंतानो बहु  
पवित्र-आदर्शजीवन गुजारता. तथा राजाप्रजा, पितापुत्र सा-  
सुबहु अने स्वामीसेवक सहु प्रायः पवित्र भावनाथी पोतपोतानो  
कर्तव्य-धर्म यथार्थ समजी उंडी श्रद्धा राखी तेनुं बराबर पालन क-  
रता हता, तेथी तेमनी कोर्त्ति सर्वत्र गवाती हती. ते वखते भारतनो  
उदय सर्वोत्कृष्ट लेखातो हतो. जेम जेम लोकोनी भावना-निष्ठ  
नबळी-निकृष्ट थती गइ अने तेमनां आचरण हलकां थतां गयां. तेम  
तेम तेमनी साथे भारतनी पण अवनति थती चाली, जे कोइ महा-  
शय भारतनो तेमज भारतवासी जनोनो अंतःकरणथी उदयज इ-  
च्छता होय ते सहुए प्रथम पोतानुंज वर्तन पवित्र भावनामय करी  
अन्यने दृष्टान्तरूप थवुं जोइये.

( त्रोटक. )

इम काम विलास उलासत ए,

रसरीति रुचे अनुभावत ए;

जिम चंदन अंग विलेपत ए,  
हिय होय सदा सुख संपत्ति ए.

२३

इति काम वर्ग समाप्त.



अथ सूक्त मुक्तावली ग्रंथे चतुर्थ मोक्ष वर्ग.



४ मोक्ष वर्ग.

उपजाति.

ग्राह्याः कियंतोप्यथ मोक्षवर्गे, कर्म क्षमा संयम भावनाद्याः।  
विवेक निर्वेद निज प्रबोध-इत्येवमेते प्रवर प्रसंगाः ॥१॥

१ मोक्षार्थविषे.

( मालिनी )

इह भव सुख हेते, के प्रवर्ते भलेरो,  
परभव सुख हेते, जे प्रवर्ते अनेरो;  
अवर अरथ छंडी, मुक्तिपंथा आराधे,  
परम पुरुष सोइ, जेह मोक्षार्थ साधे.

२

तजिय भरत केरी, जेण छ खंड भूमि,  
 शिवपथ जिण साध्यो, सोळमा शांतिस्वामी;  
 गजमुनि' सुप्रसिद्धा, जेम प्रत्येकबुद्धा,  
 अवर अरथ छंडी, धन्य ते मोक्ष लुद्धा. ३

**परमपद-मोक्ष माटे पुरुषार्थ फोरववा हितोपदेश.**

जगतना भिन्न भिन्न रुचिवाळा जीवो पैकी कोइ आ लोकना सुख माटे के कोइ परलोकना सुख माटे प्रवृत्ति-प्रयत्न करतां देखाय छे; पण ए बधी आशातृष्णा तजी जे केवळ कर्ममुक्त थइ मोक्षपद प्राप्त करवा प्रयत्न करे छे, तेज खरेखर परमपुरुषनी पंक्तिमां लेखावा योग्य छे. आत्मज्ञाननो उंडो प्रकाश जेने थयो छे ते भरतादिक चक्रवर्तीओ, तीर्थकरो, नमि प्रमुख प्रत्येकबुद्धो अने गजसुकुमालादिक मुनिवरो बीजो वधोय अर्थ तजी दृढ श्रद्धा अने शुद्ध चारित्रने सेवी मोक्षनाज अधिकारी थया तेमने धन्य छे.

उत्तम क्षमादिक धर्मनुं सेवन करवाथी दुरित-पाप दूर थाय छे; करेलुं तप वधुं लेखे थाय छे; कर्मनो अंत थाय छे, पुन्य लक्ष्मीनी वृद्धि थाय छे अने श्रुत ज्ञाननुं आराधन थाय छे. उत्तम क्षमा-समता योगे ज खंधक सूरिनः शिष्यो, दृढ प्रहारी, क्रूरगडु, गजसुकुमाल अने मेतार्य प्रमुख महा मुनीश्वरो सकल कर्मनो क्षय करी मुक्तिपदने प्राप्त थया छे. आत्मसंयम (Self Pestrainment) वडे आ-

તમામાં નવા કર્મ આવી દાખલ થઈ શકતાં નથી અને સમતા સહિત ત્રિવ્ર તપ કરવાથી પૂર્વલાં કર્મ બઢી જઢી નષ્ટ થાય છે. ઈથી સ્વ-આત્મસુવર્ણ શીઘ્ર શુદ્ધ થવા પામે છે, ઇટલે અત્યાર સુધી કર્મબલ-વડે ઢંકાઈ રહેલા સકલ સ્વગુણો પ્રકાશમાન થાય છે ઇજ સ્વરેસરી સ્વદયા છે અને ઇત્રીજ રીતે અન્ય ભવ્યાત્માઓને નિજ નિજ આ-ત્મગુણો પ્રકાશમાન કરવા સમ્યગ્ જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અને ચારિત્રનો સત્ય માર્ગ બતાવવો તેજ સ્વરી પરદયા છે. આ ભાવદયાને અડચણ ન આવે પળ પુષ્ટિ મલે ઇવા પવિત્ર લક્ષ્યથીજ દ્રવ્યદયા (સ્વપર પ્રાણ રક્ષા) કરવા, વીતરાગ પરમાત્મા શાસ્ત્રદ્વારા આપણને ફરમાવે છે. અહિંસા, સંયમ અને તપ લક્ષણ ધર્મને પરમ મંગલ રૂપ શાસ્ત્રમાં વ-સ્થાપ્યો છે. અનિત્યાદિ દ્વાદશ ભાવના અને મૈત્રી, મુદિતા, કરુણા અને મધ્યસ્થતા રૂપ ભાવનારૂપી રસાયણનું સેવન કરનાર ભાવિત આત્મા સકલ અશુભ કર્મરોગને ઢાઢી ક્ષમાદિક ઉત્તમ ગુણોનું સેવન કરી સ્વાત્મગુણની પુષ્ટિ કરવા સમર્થ થાય છે. સ્વાત્મ ગુણોનો સંપૂર્ણ વિકાસ થાય ઇજ સ્વરો મોક્ષ છે.

## ૨ કર્મ વિષે.

કરમ નૃપતિ કોપે, દુઃસ્વ આપે ઘણેરા,  
 નરય તિરિય કેરા, જન્મ જન્મે અનેરા;  
 શુભ પરિણતિ હોવે, જીવને કર્મ તેવે,  
 સુર નરપતિ કેરી, સંપદા સોઈ દેવ.

करम शशि कलंकी, कर्म भिक्षु पिनाकी,  
करम बलि नरेंद्रे, प्रार्थना विष्णुरांकी;  
करम वश विधाता, इंद्र सूर्यादि होइ,  
सबळ करम सोइ, कर्म जेवो न कोइ.

५.

## कर्म विपाक वर्णनाधिकार.

कर्म राजानो कायदो एवो सख्त छे के जे कोइ खोटा विचार,  
खोटा वचन, खोटा उच्चार के खोटा आचार आचरे छे—एवा स्व-  
च्छंदपणे चालेछे तेनी ते पूरी खबर ले छे. तेने अनेक तरेहनां दुःख  
भवोभव नरक अने तिर्यंच गतिमां आपीने रझळावे छे. आ रीते  
दुष्ट कर्म दुष्कृत्यो करनारा नीच जीवोने शिक्षा आपे छे, तेम जे  
रूढा परिणामथी सारा विचार, सारी वाणी अने सारा आचरण  
सेवे छे तेमने इंद्र तथा चक्रवर्ती जेवी मोटी संपदा आपीने निवाजे  
छे. सुकृत्यो करनारा अने सद्गुणी जीवो उपर पूरतो अनुग्रह क-  
रवा पण ते कर्म राजा चूकतो नथी. एक प्रतापी महाराजानी पेरे  
ते दुष्ट जीवोनी निग्रह अने शिष्ट—उत्तम जीवोनी अनुग्रह तेमना  
विचार वाणी अने आचारना प्रमाणमां करवा ते सदाय सावधान  
रहे छे. विशेषमां ए शिक्षा के अनुग्रहनुं फळ संपूर्ण तेते जीवो मेळवी  
रहे त्यांसुधी तेनी पूरी तपास राख्या करे छे अने तेवे प्रत्येक प्रसंगे  
तेमनी वृत्तिनुं सुक्ष्म रीते निरीक्षण करतो रहे छे, अने तेमना शुभा  
शुभ, वर्तन ( हर्ष, खेद, उन्माद के समभाव ) प्रमाणे तेमनुं हिता-  
हित निष्पक्षपणे करवा ते प्रवर्ते छे. कर्म महाराजानी जेमना उपर

મ્યંતર તપને સાર્થક કરે છે અને પુન્ય લક્ષ્મી કહો કે શુભ કર્મને ઘોષે છે. ક્ષમા-સમતા યોગે સકલ શ્રુત-શાસ્ત્રનું સેવન-આરાધન થઈ શકે છે અને સકલ કર્મવંધનથી મુક્ત થઈ શકાય છે. જે સમતાથી સદાય સ્વગુણની વૃદ્ધિ-પુષ્ટિ થવા પામે છે તેનાથી કઈ વસ્તુ સાધી ન શકાય ? અપિતુ સકલ ઇચ્છિત વસ્તુ સમતાવડે સહેજે મળી આવે છે; પરંતુ એવી અર્પૂર્વ સમતા-ક્ષમાજ આવવી મુશ્કેલ છે. જે મહાનુ-ભાવ આત્મજ્ઞાન, આત્મશ્રદ્ધા અને આત્મસ્થિરતા અભ્યાસ વલ્લે ય-થાર્થ પ્રાપ્ત કરી શકે છે તેજ પુરુષાર્થવંત આત્મા તેવી સમતાને પામે છે. વીજા પળ ધારે તો વધારે નહિ તો તેવા સમર્થ સમતાવંત નિ-કટખવી જનોની પ્રશંસા કરી અને તે તે કારણ કાર્યગુણમાં વને તે-ટલો અભ્યાસ કરી પોતાના આત્મામાં તથા પ્રકારની યોગ્યતા પેદા કરી શકે. એ પળ ઠીકજ છે. ઉપકાર-અપકાર-વિપાક-વચન અને અસંગ-એમ ક્ષમાના પાંચ પ્રકાર છે. પ્રથમની ત્રણ પ્રકારની લૌકિક ક્ષમા છે, જ્યારે વીજી બે પ્રકારની લોકોત્તર ક્ષમા છે. જિનેશ્વર દે-વનાં કે જિન આગમ-શાસ્ત્રનાં વચન-અનુસારે સ્વચ્છંદનો ત્યાગ કરી ક્ષમા આદરવી તે વચન ક્ષમા. તેની સતત્ સેવા ( અભ્યાસ ) વડે મોક્ષદાયક અસંગ સમાન લાભ મળે છે. એ અલૌકિક ક્ષમાયોગે પૂર્વે સ્વંધકસૂરિના પાંચસો શિષ્યો, દ્રઢપ્રહારી, કૂરગડુ, ગજમુકુમાલ અને મૈતાર્ય મુનિ પ્રમુખ મુનીશ્વરો અનેક અઘોર પરિસહ ઉપસર્ગો સમંભાવે સહન કરી પરમાનંદ પદને પામ્યા તેમ આપણે પ્રયત્ન ક-રવો ઘટે છે.

## ४ संयम विषे.

( स्वागता. )

पूर्व कर्म सवि संयम वारे,  
जन्म वारिनिधि पार उतारे;  
तेह संयम न केम धरीजे,  
जेण मुक्ति रमणी वश कीजे. ८  
तुंग शैल बळभद्र सुहायो,  
जेण सिंह मृग बोध बतायो;  
तेण संयम लहीय अराध्यो,  
जेण पंचम सुरालय पायो. ९

## संयम प्रज्ञाव वर्णनाधिकार.

सम्यग्-यथार्थ रीते यम-नियमनुं पालन करवुं, पांचे इन्द्रियोनुं विवेकथी सारी रीते दमन करवुं, क्रोधादिक चारे कषायोनो क्षमादिक गुणना अभ्यासवडे सारी रीते निग्रह करवो, तेमज मन वचन कायाने कबजे राखी तेनो सदुपयोगज करवो तेने ज्ञानी पुरुषो संयम कहे छे. तेवो अद्भुत संयम कहो के आत्मनिग्रह करवो ते इन्द्रादिक देवोने पण दुर्लभ छे. कायर अने सुखशील जनो तेथी कूपे छे. तलवारनी धार उपर नाचवा करता पण संयम सेवन अति कठीन छे, तलवारनी धार उपर तो नट-बाजीगरा नाची शके छे



કૃપા નજર થાય છે તે ઁંચી પાયરી ઁપર ચઢી શકે છે અને તેની અવકૃપા થાય છે તેનો વિનિપાત (વિનાશ) થતાં વાર લાગતી નથી. જેવું જેમનું વર્તન તેવું તેમને ફલ મળી રહે છે. લૌકિક શાસ્ત્ર મુજબ ચંદ્ર કલંકિત થયો, શંકરમહાદેવે ખીચ માંગી, વલીરાજા પાસે વિષ્ણુ દીનપણે પ્રાર્થના કરી ઁ કર્મ વશવર્તીપણાથી. વલી બ્રહ્મા, ઁન્દ્ર અને સૂર્યાદિક દેવો પળ કર્મયોગે ઁંચી પદવી પામ્યા અને કર્મવશ પોતાનું ખાન ખૂલી પાછા સ્ત્રી-મોહનીમાં મુંઝાઈ ફસી પડ્યા. કર્મ રાજા જેવું કોઈ વલ્લિયું જળાતું નથી. આ કર્મનું વર્ણન થોડું ઘણું લૌકિક શાસ્ત્રોમાં કરેલું દેખાય છે; પરંતુ તેનું આલેહુવ યથાર્થ વર્ણન તો સર્વજ્ઞદેશિત જિન આગમ-ગ્રંથોમાંજ કરેલું છે, તેમાં વસ્તુતઃ કર્મનો કર્તા, ખોક્તા, સંસારમાં સંસર્તા અને સંસારનો અંત કરનાર જીવ પોતેજ કહ્યો છે. જેવાં શુખાશુખ કર્મ જીવ કરે છે તેવાં તેનાં ફલ તે સંસારમાં ખોગલે છે, મિથ્યાત્વ-બુદ્ધિ વિપર્યાસ, અવિરતિ-સ્વચ્છંદ વર્તન-હિંસા અસત્યાદિક પાપનું સેવન, ક્રોધ માન માયા લોખ રૂપ કષાય અને મન વચન કાયના યોગવ્યાપાર વડે જે કંઈ કરવામાં આલે છે તેજ કર્મ. શુખાશુખ પરિણામવડે શુખા શુખ કર્મ કરાય છે અને તેનું તેવું શુખાશુખ ફલ જીવને ખોગલવું પડે છે. શુખ કર્મનું ફલ મીઠું અને અશુખ કર્મનું ફલ કડવું હોય છે. તીવ્ર રાગ દ્વેષ કે કષાય વડે અશુખ કર્મ-ફલ અને મંદ રાગ દ્વેષ કે કષાયવડે શુખ કર્મ-ફલ થવા પામે છે. ત્યાં સુધી જીવને સંસાર પરિભ્રમણ કરવું પડે છે. વસ્તુતઃ જીવ-આત્મા સ્ફાટિક જેવો નિર્મલ છે, પરંતુ કર્મરૂપી ઁપાધિને યોગે તે મેલો જળાય છે. જો તથા

प्रकारनी अनुकूलता पामी, यथार्थ ज्ञान, श्रद्धा अने पुरुषार्थ जे निज आत्मांज टंकाइ रहा छे तेमने जाग्रत करी ए अनादि कर्म उपाधिने टाळी देवाय तो संसार परिभ्रमणनो अंत आवी जाय अने अनंत-अक्षय शाश्वत सुखरूप मोक्ष पामी शकाय.

### ३ क्षमा विषे.

दुरित भर निवारे, जे क्षमा कर्म वारे,  
सकळ तप सधारे, पुण्य लक्ष्मी वधारे;  
श्रुत सकळ आराधे, जे क्षमा मोक्ष साधे,  
जिण निज गुण वाधे, ते क्षमा कां न साधे. ६  
सुगति लही क्षमाए, खंध सुरीश शिष्या.<sup>१</sup>  
मुगति दृढप्रहारी, कूरगडु मुनीशा;  
गजमुनिय क्षमाए, मुक्ति पंथा अराधे,  
तिम सगति क्षमाए, साधु मेतार्य साधे. ७

### क्षमागुण वर्णनाधिकार.

क्रोधादिक कषायनी के राग द्वेषनी शान्ति, समता, धीरज ए बधा क्षमाना रूपांतर-पर्याय छे. तेनो प्रभाव खरेखर अलौकिक छे, ते अशुभ-पाप कर्मने दूर करे छे. करवामां आवता बधा बाह्य-अ-

भ्यंतर तपने सार्थक करे छे अने पुन्य लक्ष्मी कहो के शुभ कर्मने पोषे छे. क्षमा-समता योगे सकळ श्रुत-शास्त्रनुं सेवन-आराधन थइ शके छे अने सकळ कर्मबंधनथी मुक्त थइ शकाय छे. जे समताथी सदाय स्वगुणनी वृद्धि-पुष्टि थवा पामे छे तेनाथी कइ वस्तु साथी न शकाय ? अपितु सकळ इच्छित वस्तु समतावडे सहेजे मली आवे छे; परंतु एवी अपूर्व समता-क्षमाज आववी मुश्किल छे. जे महानु-भाव आत्मज्ञान, आत्मश्रद्धा अने आत्मस्थिरता अभ्यास वळे य-थार्थ प्राप्त करी शके छे तेज पुरुषार्थवंत आत्मा तेवी समताने पामे छे. बीजा पण धारे तो वधारे नहि तो तेवा समर्थ समतवंत नि-कटभवी जनोनी प्रशंसा करी अने ते ते कारण कार्यगुणमां बने ते-टलो अभ्यास करी पोताना आत्मां तथा प्रकारनी योग्यता पेदा करी शके. ए पण ठीकज छे. उपकार-अपकार-विपाक-वचन अने असंग-एम क्षमाना पांच प्रकार छे. प्रथमनी त्रण प्रकारनी लौकिक क्षमा छे, ज्यारे बीजी बे प्रकारनी लोकोत्तर क्षमा छे. जिनेश्वर दे-वनां के जिन आगम-शास्त्रनां वचन-अनुसारं स्वच्छंदनी त्याग करी क्षमा आदरवी ते वचन क्षमा. तेनी सतत् सेवा ( अभ्यास ) वडे मोक्षदायक असंग समान लाभ मळें छे. ए अलौकिक क्षमायोगे पूर्व खंधकसूरिना पांचसो शिष्यो, द्रुमप्रहारी, कूरगड्ड, गजसुकुमाल अने भैतार्य मुनि प्रमुख मुनीश्वरो अनेक अधोर परिसह उपसर्गो समभावे सहन करी परमानंद पदने पाम्या तेम आपणे प्रयत्न क-रवो घटे छे.

## ४ संयम विषे.

( स्वागता. )

पूर्व कर्म सवि संयम वारे,  
जन्म वारिनिधि पार उतारे;

तेह संयम न केम धरीजे,  
जेण मुक्ति रमणी वश कीजे.

तुंग शैल बळभद्र सुहायो,  
जेण सिंह मृग बोध बतायो;

तेण संयम लहीय अराध्यो,  
जेण पंचम सुरालय पायो.

८

९

## संयम प्रज्ञाव वर्णनाधिकार.

सम्यग्—यथार्थ रीते यम—नियमनुं पालन करवुं, पांचे इन्द्रियोनुं विवेकथी सारी रीते दमन करवुं, क्रोधादिक चारे कषायोनो क्षमादिक गुणना अभ्यासवडे सारी रीते निग्रह करवो, तेमज मन वचन कायाने कबजे राखी तेनो सदुपयोगज करवो तेने ज्ञानी पुरुषो संयम कहे छे. तेवो अद्भुत संयम कही के आत्मनिग्रह करवो ते इन्द्रादिक देवोने पण दुर्लभ छे. कायर अने सुखशील जनो तेथी कपे छे. तलवारनी धार उपर नाचवा करता पण संयम सेवन अति कठीन छे, तलवारनी धार उपर तो नट—बाजीगरो नाची शके छे

पण संयमनो महिमा अद्भुत छे. एक रांक जेवो पण पूर्वोक्त संयमना प्रभावे देवेन्द्र अने चक्रवर्ती जेवाने पण पूजा-सत्कार योग्य बने छे. पूर्वलां अने नवां आवतां कर्मनुं निवारण करी जे आभयंकर भवसागरथी पार उतरे छे अने अनंता शाश्वत सुख साथे कायम माटे जोडी आपे छे, तेवा शुद्ध संयमनुं सेवन-आराधन करवा शा माटे आपणे आळस-प्रमाद सेवी बेनशीव रहेवुं जोइए ? स्वच्छंद आचरणवडे जीव स्वहितथी चूकी अहितनेज आदरी अंते दुःखी थाय छे. माठां आचरण करवाथी ज्यारे जीव पराधीन थइ दुःखी थाय छे त्यारे तेने कोइ रक्षी शकतुं नथी. कृष्णवासुदेवनुं अवसान थया पछी तेना अति प्रियबंधु बळभद्रजीए वैराग्य जाग्रत थवाथी संयम लईने तेनुं यथार्थ सेवन-आराधन कर्युं. पोताना अद्भूत रूपथी कोइ मोहान्ध बनी अनर्थभागी न थाय एवी पवित्र बुद्धिथी एकान्त तुंगगिरी उपर निवास करी तप जप ज्ञान ध्यान-नो बळदेव मुनिए एवो अभ्यास कर्यो के तेना प्रभावथी हिंसक जानवरो पण शान्त बनी गया, अने पोते पांचमा ब्रह्मदेवलोकमां सिधाव्या.

## ५ द्वादश ज्ञावना विषे.

प्रथम अनित्य भावना.

( मालिनी. )

धणकण तनुजीवी, वीज झात्कार जेवी,  
सुजन तरुण मैत्री, स्वप्न जेवी गणेवी;

अहं मम ममताएँ, मूढता काँइ माचे,  
आथिर अरथ जाणी, एणशुं कोण राचे. १०

धरणि तरु गिरींदा, देखीए भाव जेइ,  
सुरधनुष परे ते, भंगुरा भाव तेइ;  
इम हृदय विमासी, कारमी देह छाया,  
तजीय भरतराया, चित्त योगे लगाया. ११

लक्ष्मी अने जीवित वीजळीना झंबकारा जेवां क्षणभंगुर-जोत जोतामां अदृश्य थइ जनार छे, वळी स्वजन कुडुंबी साथेनो मेळो तथा जुवानीनो संग स्वप्न जेवो क्षणिक छे, तो पछी खोटी माया ममता करी तेमां शा माटे मुंझाइ रहो छो ? वस्तुनी असारता अने क्षणिकता विचारी शाणा जनोए ते ते वस्तुमां राचवुं जोइए नहि. पृथ्वी, तरु-वृक्षो अने पर्वतादिक पदार्थो इन्द्रधनुष्यनी जेवा सुंदर जणाना छतां ते बधा विनाशशील छे. तेमनी शोभा कारमी ( कायम टंको नहि रहेनारी ) छे. वळी जळने ठेकाणे स्थळ अने स्थळने ठेकाणे जळ थइ जाय छे. सुंदर घटादार वृक्षो पण एक वखते शोभा वगरनां बनी रहे छे, अने डुंगर पण छेडेथी रळीयामणा दीसे छे. एवीज रीते आ शरीरादिकनी उपरनी शोभा पण कारमी ( जोत-जोतामां जती रहेनारी ) छे, एम समजी भरतचक्रवर्तीए वैराग्यने जाग्रत करी मोक्षमार्गनो स्वीकार कर्यो, तेम सुख जनोए पण कायानी माया तजी, हितकार्यमां मनने जोडवुं जोइए. जेनी साथे

आपणो घणो निकट संबंध छे, जेने माटे जीव कंड कंड-पापारंभ करी दिन रात चिन्ता कर्या करे छे अने जोतजोतामां काल जेनो कोळीयो करी जाय छे ते कायाजं गमे तेढली ममता राख्या छतां आपणी थती नथी तो पछी एथी जुदां ( दूर-अळगां ) रहेता स्व-जन लक्ष्मी प्रमुख पदार्थो तो पोताना शी रीते थइ शकवाना हता ? तेम छतां भ्रान्तिवश मूढ जीव ते ते पदार्थोमां ममता राखी मरे छे. अनित्य, अशुचि अने जड एवां आ देहादिक उपरनी ममता तजी वैराग्य जगावी, धन्य-कृतपुन्य जनोज ते द्वारा नित्य ( शाश्वत ), पवित्र अने स्वाभाविक धर्म-प्राप्त करी ले छे.

## ५ बीजी अशरण भावनां.

परम पुरुष जेवा, संहर्या जे कुतांते,  
 अवर शरण केनुं, लीजीए तेह अंते;  
 प्रिय सुहृद कुटुंबा, पास बेठा जिकोइ,  
 मरण समय राखे, जीवने ते न कोइ. १२  
 सुरंगण नर कोडीं, जे करे भक्त सेवा,  
 मरण भय न छुट्या, ते सुरेंद्रादि देवा;  
 जगत जन हरंतो, एम जाणी अनाथी,  
 व्रतं ग्रहिय विछुट्यो, जेह संसारमांथी. १३

वहाला मित्रो अने स्वजनो पासे बेठा होय तेम छतां काल जी-

वने झडपी जाय छे; ते वरवते तेने कौइ रोकी शकतुं नथी. परम पुरुषोने पण काल संहरी जाय छे. तो पछी बीजा साधारण जीवोनुं तो कहेवुंज शुं ? काल तो अविश्रान्तपणे पोतानुं काम करतो ज रहे छे. आ बाळगोपाळ कोइने काल छोडतो नथी—छोडवानो पण नथी. जेनी सेवामां करोडों देवो अने मानवो हाजर रह्या करे छे एवा इन्द्रो अने चक्रवर्ती जेवा षण कालना झपाटामांथी बची शक्या नथी. ( मोतना भयथी मुक्त थइ शकता नथी. ) जेम नाहर बंकरीने पकडी जाय छे, तेम काल पण जीवने उपाडी जाय छे. ते कोइने छोडतो नथी ए रीते आखी दुनियाने कालवश जाणी, मनमां वैराग्य जगाडी, अहिंसादिक उत्तम व्रत आदरी, आ दुःखदायक संसारनी उपाधिमांथी अनाथी मुनि छुटी गया. श्रेणिक राजा अने अनाथी मुनित्रो संवाद प्रसिद्ध छे. जन्म जरा अने मरणनां दुःखथी लोको त्रासे छे—बीहे छे खरा, पण तेदला मात्रथी तथा प्रकारनो पुरुषार्थ फोरव्या वगर तेवां अनंत दुःखमांथी कोइ छुटी शकता नथी. जो ए दुःखथी छुटवुंज होय तो जेओ परम पुरुषार्थ फोरवी ए बधां दुःखमांथी छुटी गया छे एवा अरिहंत, सिद्ध अने साधु जनोनुं तेमज तेओना कहेला पवित्र धर्मनुं शुद्ध मनथी शरण करो. तेमनामांज अनन्य ( एकतार ) श्रद्धा राखो, तेमना पवित्र गुणोनुं सदाय चिन्तवन करो अने तेवा पवित्र गुणो प्राप्त करवा तमे लायक बनो—तेवुं शुभ आचरण सेवता रहो, सारुं काम करी लेंवां विलंब-वायदो न करो. काल करवुं होय ते आज करो,



एक घडीनो पण विश्वास राखी न रहो. रखे मननी वधी मनमांज  
रही जाय, माटे चेतो-समजो.

### ३ त्रीजी संसार जावना.

( शार्दूल विक्रीडित. )

तिर्यंचादि निगोद नारकीतणी

जे नीची योनि रह्यां,

जीवे दुःख-अनेक दुर्गतितणां,

कर्मप्रभावे लह्यां;

आ संयोग वियोग रोग बहुधा,

आ जन्म जन्मे दुःखी;

ते संसार असार जाणी;

इहवो जे ए तजे ते सुखी.

१४

( इन्द्रवज्रा. )

जे हीन ते उत्तम जाति जाये,

जे उंच ते मध्यम जाति थाये;

ज्युं मोक्ष-मेतार्य मुनींद्र जाये,

त्युं मंगुसूरि पुरयक्ष थाये.

१५

कर्मवश जीव तिर्यँचादि नीची गतिनां तेमज नरक अने नि-  
गोद संबंधी कमकमाटी उपजावे एवां अत्रोर दुःख वारंवार सहन  
करतो संसारनी चारे गति संबंधी ८४ लक्ष जीवायोनिमां वारंवार  
भमतो ( परिभ्रमण करतो ) रहे छे. एटले तेमां वखतो वखत सं-  
योग, वियोग, आधि, व्याधि, उपाधि तथा जन्म, जरा अने मरण  
संबंधी अनंत दुःखदावानळमां ते वापडो जीव सदाय पचाया करे  
छे. एवा दुःखदायी संसारनी असारता कोइक विरल जीवोनेज  
भाग्ययोगे तथा प्रकारना ज्ञानीगुरुनी कृपाथी समजाय छे; अने जे-  
मने संसार-मोह ओछो थयो होय ते महानुभावोज वैराग्यथी तेनो  
त्याग करे छे-करी शके छे. बाकीना अज्ञान अने मोहवश पडेला जीवो  
तो वापडा चारे गतिमां अरहां परहां अथडायोज करे छे, तेमनो  
केमे पार आवी शकतो नथी. जीव जेवी सारी के नबळी करणी  
करे छे तेवी ते उत्तम, मध्यम के अधम गतिमां जन्म लेतो फरे छे.  
सर्वज्ञ वीतरागनां वचनानुमारे उत्तम प्रकारनी क्षमा-समनातुं ज्यारे  
सेवन करवामां आवे छे त्यारे हीन जातिमां जन्मेल जीव पण मे-  
तार्थ अने हरिकेशी मुनिनी पेरे परम पदने पामी शके छे; परंतु  
उंची गतिमां ( देव मानव भवमां ) जन्म्या छां जे विषयादिकमां  
लुब्ध बनी, क्रोधादिक कषायने वश थइ, मन वचन कायाने मोक-  
ळी मूकी दइ, स्वछंदी बनी जइ, मोहांअपगे हिंसादिक पापतुं सं-  
वन करता रहे छे ते मंगुआचार्यनी पेरे दुर्योनिमां उपजे छे. जो  
के पाछळथी ते पोतानी भूल समजानां पंस्ताय छे खरो, परंतु मू-  
खपणे करेली भूलनो वगर तेनो छुटको

## ૪ ચોથી એકત્વ જાવના.

પુણ્યે એકેલો જીવ સ્વર્ગ જાયે,  
પાપે એકેલો જીવ નર્ક થાયે;  
એ જીવ જા આવ કરે એકેલો,  
એ જાણીને તે સમતા મહેલો. ૧૬

એ એકેલો જીવ કુટુંબ યોગે,  
સુખી દુઃખી તે તસ વિપ્રયોગે;  
સ્ત્રી હાથ દેખી વલયો એકેલો,  
નભિ પ્રબુધ્યો તિળથી વહેલો. ૧૭

જીવ જેવી સારી નરસી (મલી શુંડી) કરણી કરે છે તેનું તેવું સારું નરસું ફળ પણ પોતાને ભોગવવું પડે છે. જોતે શુભ ધર્મકરણી કરે છે તો તે પુન્ય-ફળને ભોગવવા સ્વર્ગનાં સુખ પામે છે અને જો તે દુષ્કૃત્ય કરે છે તો તે પાપ-ફળને ભોગવવા નરકાદિકનાં દુઃખ પામે છે. જેવી શુભાશુભ કરણી કરે છે તેવું સુખ દુઃખ તેજેજ ભોગવવાનો પ્રસંગ આવે છે. એ વાત સહેજે સમજાય એવી છે. અહીં પણ જે સારાં સારાં પરોપકારનાં કામ કરે છે તેની તથા જેના વિચાર, વાણી અને આચાર પવિત્ર હોય છે તેની લોકમાં પુષ્કળ પ્રશંસા થાય છે અને જેનાં આચરણ અવલાં હોય છે તેની પુષ્કળ નિંદા થાય છે. આને જો પ્રગટ રોકડું ફળ માનવામાં આવતું હોય તો તે ભવિષ્યમાં

थनार मुख्य मोटा फळनी अपेक्षाए केवल गौण वा अल्प समज-  
वानुं छे. जेवा फळनी तमारे चाहना होय तेवुं शुभ के अशुभ आ-  
चरण करतां तमारे एकलाएज संभाळ राखवानी छे, केमके तेनुं तेवुं  
फळ तमारे ज भोगववुं पडे एम छे, खोटी ममता राखवाथी कशुं  
वळे एम नथी. कोइनी सीफारस एमां काम आवे एम नथी. धन  
कुटुंबादिकना संयोगे के वियोगे ममताथीज जीव पोताने सुखी के  
दुःखी मानी ( कल्पी ) ले छे; परंतु जो आत्मज्ञान के तत्त्वज्ञानना  
योगे खरा वैराग्यथी ते खोटी ममता—मारापणुं मूकी दे छे तो पछी  
तेने संयोग वियोगमां तेवा सुख दुःखनी कल्पना थती नथी. नमि  
राजाने सख्त मांदगी थइ त्यारे कंइ खडखडाट तेनाथी सहन थइ  
शकतो नहोतो, ते जाणी राणीओए वधाराना कंकणादिक काढी  
नाख्या अने फक्त एकेक वलयज राख्युं, जेथी अवाज थतो बंध  
पडयो तेनुं कारण विचारतां एकाकीपणामांज हित समजी तरत  
सर्व प्रसंग तजी दइने ते सुखी थया.

## ५ पांचमी अन्त्यत्व जावना.

जो आपणो देहज ए न होइ,

तो अन्य को आपण मित्र कोइ;

जे सर्व ते अन्य इहां भणीजे,

केहो तिहां हर्ष विषाद कीजे,

देहादि जे जीवथकी अनेरां,  
 श्यां दुःख कीजे तस नाश केरां;  
 ते जाणीने वाघणीने प्रबोधी,  
 सुकोशळे स्वांग न सार कीधी.

१९

नित्यमित्र समान आ देहनी सेवा चाकरी हमेशां कंडक पापा-  
 रंभ साथे करीए छीए तोपण अंते ते छेह दइ जाय छे तो पछी  
 एथी अळगा रहेनारा पर्व मित्र समान स्वजन कुटुंबी विगेरे आप-  
 णने अवसान वखते क्यांथी सहाय आपी आपणुं रक्षण करी शके ?  
 नज करी शके. ए उपरथी एवो निश्चय करवानो छे के आपणा  
 आत्माथी जूदा जे कोइ देह, लक्ष्मी, स्वजन मित्रादिकनो संयोग  
 वियोग बने ते बधा आत्माथो न्यारा होवाथो ते ते प्रसंगे ते संबंधी  
 हर्ष खेद करवो उचित नथी. तेम छतां बनी शके तो ते ते प्रसंग-  
 मांथी कंड पण बोधदायक गुण मेळवी, वैराग्य जगावी, आपणा  
 आत्मानुं अधिक हित थाय तेम करी लेवुं ते उचित छे. जेवो संयोग  
 संबंध शरीर अने वखने छे तेवोज संयोग-संबंध आत्मा अने शरीरने  
 जाणवो. जेम वख जीर्ण थतां के फाटी जतां के तेनो नाश थतां  
 शरीर जेवुं ने तेवुं बनो रहे छे तेम शरीर जीर्ण थतां, रोगाविष्ट थतां  
 के नाश पामवा छतां आत्मा तो जेवो ने तेवो गमे तेवी गति-स्थि-  
 तिमां कायम रहे छे. आ रीते ज्यारे देहथी आत्मा जूदोज सिद्ध  
 थाय छे त्यारे तेनो वियोग थतां खेद के शोक करवो सुज्ञनोने

उचित नशोज. मोह मायाथी के ममताथी तेवो खेद के शोक कर-  
नार जीव फोगट चीकणां कर्म बांधी दुःखी थाय छे. आत्मानुं अ-  
धिक हित थाय तेम करवा देहादिक क्षणिक वस्तु उपरथी ममता  
तजी (ओछी करी) यथाशक्ति तप जप संयमनुं सेवन करवुंज उचित  
छे, एम समजी सुकोशळ मुनिए शरीरममता तजी, विकराळ  
बाघणीने अंते जातिस्मरण पूर्वक बोध थाय तेवुं हित-प्रवर्तन कर्युं.

## ६ छट्टी अशुचि भावना.

काया महा एह अशुचिताइ,

जिहां नव द्वार वहे सदाइ;

कस्तुरी कर्पूर सुद्रव्य सोइ,

ते कायसंयोग मलीन होइ.

२०

अशुचि देहि नरनार केरी,

म राचजे ए मळमूत्र शेरी;

ए कारमी देह असार देखी,

चतुर्थ चक्री पण ते उवेखी.

२१

आ काया महा मलीन अशुचिथी भरेलीज छे. तेमां पुरुषने  
नव द्वारे अने स्त्रीने द्वादश द्वारे सदा अशुचि बहेती रहे छे. कस्तु-  
री, कर्पूर, चंदनादिक सुगंधी वस्तुओ पण एना संयोगे दुर्गंधी  
बनी जाय छे. गन्धे तेवुं स्वादिष्ट सुंदर भोजन कर्युं होय पण ते ब-

ધાનું પરિણમન વિષ્ટાદિકમાં થાય છે. ગમે તેવાં સુંદર કિંમતી વસ્ત્ર પહેર્યાં ઓઢ્યાં હોય તે વધાં કાયાના સંગથી મલીન અને નમૂલા-નમાલાં થઈ જાય છે. મઠ, મૂત્રાદિક અશુચિથીજ ભરેલી આ સ્ત્રી પુરુષોની કાયા અશુચિથીજ પેદા થયેલી છે. તેને જઙ્ગાદિક શૌચથી શુદ્ધ કરવાનો પ્રયાસ કેવલ ભ્રમરૂપ છે. આ અશુચિમય કાયાની અસારતા યથાર્થ સમજી જે સમતાના કુંડમાં યથેચ્છ સ્નાન કરી પાપમેલને વરાવર પચાલી સાફ કરી નાંચી ફરી મલીનતાને પામના નથી (પાપાચરણમાં પ્રવૃત્ત થતા નથી) તે અંતરઆત્માજ પરમ પવિત્ર સમજવા. સ્વરા જ્ઞાની વિવેકી સાધુ-મહાત્માઓ તો ઉપરોક્ત ભાવસ્નાન કરીને જ સદાય પોતાના આત્માને પવિત્ર કરે છે. અહિંસા, સત્ય, અર્ચૌર્થ બ્રહ્મચર્ય અને અસંગતાદિક સદાચરણવડે જ ભાવસ્નાન કર્યું લેવાય છે. તે સિવાય તો મચ્છની પેરે દિનરાત જઙ્ગામાં નિમજ્જન કરવા માત્રથી કશું વલ્લું નથી. શરીરમમતા અને હિંસાદિક પાપાચરણવડે તો આત્મા અધિકાધિક મલીનતા જ પામીને અધોગતિ (અવનતિ) ને પ્રાપ્ત થાય છે એમ યથાર્થ સમજી સનતકુમાર શ્વક્રવર્તીએ જેમ કાયાનો માયા તજી, વૈરાગ્ય પામીને આત્મહિત સાધ્યું તેમ ભવ્યાત્માઓએ કરવું ઘટે છે.

૭ સાતમી આશ્રવભાવના.

(માલિની)

इह अविरति मिथ्या-योग पापादि साधे,

इण उणभत्र जीवा, आश्रवे कर्म बांधे;

करमजनक जे ते, आश्रवा जे न रुंधे,  
समर समय आत्मा, संवरी सो प्रबुद्धे.

२२

( इंद्रवज्रा. )

जे कुंडरीके व्रत छांडी दीधुं,  
भाइतणुं ते वळी राज्य लीधुं.  
ते दुःख पामे नरके घगेरा,  
ते हेतु ए आश्रव दोष केरा.

२३

अविरति (स्वच्छंदाचरण), मिथ्यात्व (विपरीत श्रद्धा), मन  
वचन कायानी मोकळी वृत्ति अने क्रोधादिक कषाय के जेनावडे  
जीवमां वारंवार कर्म आवतां रहे छे ते आश्रव कहेवाय छे. आ  
रीते थतां कर्मसंचयथी जीवने भ्रमण थयां करे छे. सम्यग् दर्शन  
ज्ञान अने चारित्ररूप रत्नत्रयीनुं सेवन करवाथी उपरोक्त कर्म आ-  
वतां अटके छे; तेथी सुज्ञ जनोए मिथ्यात्व, अविरति प्रमुख दोषनुं  
सत्वर निवारण करी आत्माने कर्मना भारथी हळवो करवो जोइए  
आत्मनिग्रह करवा रूप संयमवडे सहेजे कर्मनिरोध थइ शके छे.  
मन अने इन्द्रियरूप उद्धत घोडाने ज्ञानरूप लगामवडे बराबर कबजे  
राखवा. क्षमा-समतादिकना अभ्यासवडे क्रोधादिक कषायने दूर  
करवा, सम्यक्त्ववडे मिथ्यात्वने वमी देवुं, सम्यग् ज्ञानवडे अज्ञान  
तिमिरने नष्ट करवुं, अने उत्तम व्रत नियमोवडे हिंसादिक आश्रवनां  
द्वार बंध करवां. पवित्र विचार, वाणी अने आचारवडे मन वचन



अने कायानी मलीनता दूर करी देवी. जो जीवने जन्म जरा अने मरणनां अनंता दुःखथी बचवानी खरेखरी इच्छाज होय तो खरी तक पामीने पोतानीज मेळे स्वतंत्रपणे गमे तेटलां कष्ट समभावे सहन करी पवित्र रत्नत्रयीनुं आराधन करी लेवुं. पुंडरीक राजाना बंधु कुंडरीके प्रथम पोते वैराग्यथी आदरेलां व्रत नियमो सुखशीलता ( शिथिलता )थी तजी दइ बंधु पासेथी राज्य लही भोगविलास करवो पसंद कर्यो, तो तेथी चीकणां कर्म बांधी थोडा दिवसमांज मरीने ते सातमी नरके गयो, ज्यारे पुंडरीक राजा दीक्षा लइ, आराधी अनुत्तर सुख पाय्या.

## ८ आठमी संवर जावना

( इंद्रवज्रा. )

जे सर्वथा आश्रवने निरुंधे,

ते संवरी संवर भाव साधे;

ते भाव वंदो गुरु वज्रस्वामी,

जेणे त्रिया कंचन कोडी वामी.

२४

आश्रवनो निरोध करवो तेनुं नाम संवर छे. तेना ५७ भेद कइया छे. पांच समिति अने त्रण गुप्तिरूप अष्ट प्रवचन मातातुं पालन करवुं, क्षुधा तृषादि २२ परिषहोने सम्यक् प्रकारे (दीनता रहित—अदीनताथी—समभावे) सहन करवा, क्षमा मृदुता सरलतादिक दश विध यतिधर्मनुं यथाविधि पालन करवुं, अनित्यादिक द्वादश भा-

वना (उपलक्षणथी मैत्री प्रमुख चार भावना तथा पांचे महाव्रतनीः पचवीश भावना) दिनप्रत्ये भावनी, तथा सामायिक, छेदोपस्थाप-  
नियादिक चारित्रनी यथायोग्य आराधना करवी. जे उक्त ५७  
प्रकारना संवरवडे सर्वथा आश्रवनो निरोध करे छे ते महात्मा अनु-  
क्रमे सर्वोत्कृष्ट संवरने पामो शके छे. मूळ तो आत्मा स्फटिक रत्न  
जेवो निर्मल निष्कषायी छे, परंतु ते विविध आश्रवोद्वारा कर्मसं-  
चयवडे मलीन थयेलो दिसे छे. संवरवडे ए मलीनता अटकावी  
शक्य छे, अने तीव्र तपना प्रभावे स्फटिक रत्न जेवुं निर्मल-उज्वल  
स्वरूप प्रगट करी शक्य छे. पछी ते संशुद्ध थयेलुं आत्मस्वरूप  
कदापि मलीनताने पामी शकतुं नथीज. जेम सुवर्णमां रहेली मली-  
नता तीव्र तापना योगे दूर करी देवाथी ते संपूर्ण शुद्ध बनी जाय  
छे, पछी पाहुं ते मेहुं थवा पामतुं नथी, तेवीज रीते आत्मा उपर  
लागेलौ कर्ममल तथा प्रकारना तीव्र तप तेमज संयमना प्रभावे दूर  
थइ गया बाद फरी आत्मा कर्मथी लेपातो नथी. आवा पवित्र  
आश्रयथीज कोटिगमे सुवर्ण युक्त रुकमिणी कन्यानो जेमणे त्याग  
कर्यो एवा वज्रस्वामी तेमज जंबुस्वामी, स्थूलिभद्रजी प्रमुख महा-  
मुनिओने सदाय नमस्कार हो.

ए नवमी निर्जरा ज्ञावना.

(मालिनी.)

दोय दश तप भेदे, कर्म ए निर्जराये,  
उत्पति थिति नासे, लोक भावा भराये;

દુરલભ જગ બોધિ, દુર્લભા ધર્મબુદ્ધિ,  
ભવહરણી વિભાવો, ભાવના એહ શુદ્ધિ.

૨૫

( ઉપજાતિ. )

બે નિર્જરા કામ સકામ તેહી,  
અકામ જે તે મરુદેવી જેહી;  
તે જ્ઞાનથી કર્મહ નિર્જરીજે,  
દૃઢપ્રહારી પરે તો તરીજે.

૨૬

આત્મપ્રદેશ સાથે ક્ષીર નીરની પેરે જે કર્મદલ્લ લાગ્યાં છે તેને આત્માથી જુદા પાડવા-ક્ષય પમાડવા તેનું નામ નિર્જરા. તેવી નિર્જરા અથવા કર્મનો ક્ષય વાહ્ય અને અભ્યંતર એવા વાર પ્રકારના તપવડે થઈ શકે છે. તપ સંવંધી તીવ્ર તાપવડે કરી આત્મપ્રદેશથી કર્મનાં દલીયાં જુદાં પઢી ક્ષય પામી જાય છે. એમ કરતાં જ્યારે સર્વ કર્મ-દલ્લનો ક્ષય થઈ જાય છે ત્યારે જન્મ મરણનો ભય સર્વથા ટલ્લી જાય છે. પછી આત્મા અજરામરુ થઈ રહે છે. સત્ય સર્વજ્ઞોકત ધર્મની પ્રાપ્તિ સ્વરેસર દુર્લભજ છે. તેવો દુર્લભ ધર્મ પ્રાપ્ત કરવાની બુદ્ધિ પેદા થવી પણ દુર્લભ છે. તેવી ધર્મબુદ્ધિ અને ધર્મપ્રાપ્તિ આ નવમી નિર્જરા ભાવનાવડે સુલભ થવા પામે છે. આ ભાવનાના વલ્લી ભવ-સંસારનો જલ્દી અંત આવે છે.

બે પ્રકારની નિર્જરા કહી છે. એક સકામ અને બીજી અકામ મરુદેવી માતાપૂર્વના (કેલનાં) ભવમાં (કૈયેરીના શાક્યકી) જે

अज्ञान कष्ट-दुःख सहन कर्युं हतुं तेनी परे पराधीनपणे अनिच्छाए अथवा ज्ञान-विवेक वगर कष्ट-क्रिया करवाथी जे कर्म निर्जरा (कर्मनी ओछाश) थवा पामे छे तेनुं नाम अकाम निर्जरा अने समज साथे विवेक पूर्वक सत्याग्रहथी जे तप जप संयम ध्यानादिक सत्करणी करवामां आवे तेथी जे कर्म निर्जरा थाय छे ते सकाम अकाम निर्जरा अज्ञान कष्ट क्रियाथी थाय छे. ज्यारे सकाम निर्जरा यथार्थ ज्ञान सहित आत्म लक्ष-उपयोग पूर्वक तप जप संयम ध्यानवडे थवा पामे छे. जेवी रीते द्रढप्रहारी साधुए संयम ग्रहण करीने आत्मद्रढताथी तीव्र तपस्या साथे परिषहो अने उपसर्गो अदीनपणे सहन कर्यो हतां, तेवी जागृतिथी आत्म साधन करनार शिष्ट स्वहित साथी, आत्मवृद्धि प्राप्त करी अनेकने हितरूप थाय छे.

## १० दशमी लोकस्वरूप भावना.

( मालिनी )

जिम पुरुष विलोवे, ए अधोलोक तेवो,

तिरिय पण विराजे, थाळशो वृत्त जेवो;

उदर मुरज जेवो, लोकनाळे प्रकाशो,

तिमज भुवनभानु, केवळी ज्ञान भाषो. २७

जेमां जीवाजीवादिक पदार्थो अवलोकवान्ता प्राप्त थतां होय ते लोक अने जेमां तेवा पदार्थो अवलोकवान्ता प्राप्त थतां न होय.

તે અલોક કહેવાય છે. અસંખ્યાત યોજન પ્રમાણ ચૌદરાજલોક લેવાય છે, જ્યારે વાકીનો વધો (અનંતો) અલોક લેવાય છે. ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશ, પુદ્ગલ, જીવ અને કાલ એ છ દ્રવ્યો છે. તેમાં વસ્તુનાં નવા પુરાણા પર્યાયના હેતુરૂપ કાલ એ એક ઉપચરિત દ્રવ્ય છે. વાકીનાં પાંચ દ્રવ્યો અસ્તિકાય (પ્રદેશોના સમુદાય) રૂપ છે. જીવ અને પુદ્ગલને ચલન ક્રિયામાં હેતુરૂપ ધર્માસ્તિકાય, અને સ્થિર રહેવામાં હેતુરૂપ અધર્માસ્તિકાય, એ સર્વને અવકાશ આપનાર આકાશાસ્તિકાય, ચેતના લક્ષણ જીવ, અને શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ તથા સ્પર્શાદિક સર્વ પુદ્ગલ છે. આ પાંચે અસ્તિકાયો જેમાં વિદ્યમાન છે તેનું નામ લોક. તે ઉર્ધ્વ અધો અને તીરછો અસંખ્યાત યોજન પ્રમાણ મોટો છે. વલોણું વલોત્રવાની પેરે વંને પગ પહોલા કરેલા અને વંને હાથ કેડઉપર સ્થાપેલા પુરુષની જેવો લોકાકાર છે. સહુથી નીચે તે અત્યંત પહોળો છે. તીરછો લોક સ્થાન જેવા આકારે ગોળ છે અને ઉર્ધ્વલોક મુરજ (વાર્જીત્ર) જેવા આકારે છે. દેરાસરાદિકમાં કોઈ કોઈ સ્થળે આ લોકાકાર ચિત્રેલો હોય છે તે ઉપરથી તેનું કંઈક વિશેષ બાન થઈ શકે છે. આમાં મૃત્યુલોક મધ્યમાં ઘટલે નામિના સ્થળે જાણવો. આ વસ્તુ-સ્થિતિ અનાદિ છે તે કોઈપણ નવી રચી નથી. આ ચૌદ રાજલોકમાં કર્મવશ જીવમાત્ર પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે. અનુક્રમે રત્નત્રયીનો દુર્લભ યોગ થતાં તેનું યથાવિધિ આરાધન કરી સકલ કર્મનો અંત આણી મુક્ત થઈ લોકાંતમાં સ્થિતિ કરે છે.

## ११ अग्यारमी बोधिदुर्लभ भावना.

(स्वागता)

बोधिबीज लही जेह अराधे,

ते इलासुत परे शिव साधे;

सर्वज्ञ वीतराग परमात्माए स्वानुभवथी जगतना कल्याणार्थे कही के हरकोइ भव्यात्माना उद्धार-माटे जे पवित्र धर्ममार्ग बताव्यो छे ते सम्यग दर्शन (सम्यक्त्व), ज्ञान अने चारित्ररूप रत्नत्रयीनी प्राप्ति खरेखर दुर्लभ छे; केमके प्रथम तो तथाप्रकारना प्रबळ पुन्यना योग वगर मनुष्यपणुं, कर्मभूमि, आर्य देश, उत्तम कुळ-जाति, निरोगता, दीर्घ आयुष्यनी प्राप्ति थवा साथे रुडी श्रद्धा, हितोपदेशक गुरु अने शास्त्र श्रवणनो लाभ मळतो नथी. ते बधुं सद्भाग्ये मळ्या छतां यथार्थ तत्त्व श्रद्धा-प्रतीति बेसवी बहु दुर्लभ छे, सेंकडो भव भमतां मळवुं दुर्लभ एवं समकित रत्न पाम्या छतां मोहादिकनी प्रबळताथी चारित्र रत्न पामवुं दुर्लभ छे, ते पण भाग्ययोगे पाम्या छतां इन्द्रिय, कषाय, गौरव अने परिषहादिक शत्रु वर्ग वच्चे द्रढ वैराग्य वळ धारण करी तेनुं मकमपणे पालन (आराधन) करवुं अत्यंत कठण छे. एम छतां कोइ धीर वीर (विरल) उत्तम प्रकारनी क्षमा-समता, मृदुता-नम्रता, ऋजुता-सरलता अने संतोषनी सहायवडे उक्त चारित्रनुं यथार्थ आराधन करी शके छे, जो के आवी उंची स्थितिए क्रमसर अभ्यासवडे चढी क्वचित्शकाय छे, तोपण भरत के इलाचीसुत्रनी जेम एकाएक गृह-

स्थपणामांज कैवल्य पर्यन्तनी अति उंची हृद प्राप्त थइ जाय तो तेमां तेमणे पूर्व भवमां करेलो तथाप्रकारनो पुरुषार्थ भरेलो अभ्यासज कारणभूत समजवो. एवा एवा दाखला सांभळी घर्म साधनमां प्रमाद करवानो नथी. उलटो अधिक उमंग लावी सावधानपणे आत्महित साधन करवुं घटे छे, केमके जोइए एवी सधळी शुभ साधनी तथाप्रकारना प्रबळ पुन्य वगर वारंवार मळवी मुश्केल छे, तेथी जे काले करवानुं होय ते आजेज करी लेवुं.

## १५ बारमी धर्म ज्ञानना.

धर्म भावना लही भवि भावो,

रायसंप्रति परे सुख पावो.

२८

उक्त रत्नत्रयीरूप धर्म अथवा क्षमादिक दशविध ( यति ) धर्म अथवा दान शील तप भावनारूप धर्म जेमणे राम द्वेष अने मोहादिक दोषमात्रने जीती लीधा छे एवा जिनेश्वरोए जगतना हितश्रेय अर्थेज सारी रीते स्पष्टतापूर्वक सहु पर्षदा समक्ष स्वानुभवथी कही बताव्यो छे. ते सर्वोत्कृष्ट अहिंसा, संयम अने तप लक्षण मंगळकारी धर्मसाधनमां जे भव्यात्माओ सावधानताथी लागी रहेछे ते सुखे समाधे आ भवसागरनो पार पावे छे. सर्वोत्कृष्ट अहिंसादिक महाव्रतो पाळवा रूप साधुधर्म पामवा जेटली योग्यता अने सामर्थ्य जेनामां न होय तेवा मंद अधिकारी जीवो माटे पांच अनुव्रत, त्रण गुणव्रत अने चार शिक्षाव्रत रूप, ग्रहस्थधर्म पण बताव्यो छे. शुद्ध तत्त्वश्रद्धारूप सम्यक्तत्व पूर्वकसेवन करातो साधुधर्म के ग्रहस्थधर्म

आत्मकल्याणने माटे थाय छे. मिथ्यात्वनो त्याग करवाथी अने मार्गानुसारी थवाथी प्रायः सद्गुरुनी कृपावडे सम्यक्त्वनो उदय थवा पाये छे. समकितसहित करवामां आवतो हीत करणी यथार्थ फळदायक बनी शके छे; तेथी गमे तेदलो स्वार्थत्याग करीने पण समकित रत्न प्राप्त करो लेवा ज्ञानी पुरुषो भार दइने कहे छे ते यथार्थज छे. तत्त्व अश्रद्धा अथवा अतत्त्व श्रद्धा रूप मिथ्यात्व ज्यांसुधी कुसंग न तजाय त्यांसुधी दळे नहि; तेथी प्रथम स्वहितार्थी ए कुगुरु—कुसंगनो त्याग करी सद्गुरुनोज संग सजवो जोइए. जेनी रहेणी करणी निर्दोष—उत्तम होय एने कशी लालच वसरना सद्गुरुनुंज शरण हितकारी छे. सर्वज्ञ वीतराग सर्वोत्कृष्ट योग्यता-बाला होवाथी ते जगद्गुरु छे. तेमनुं शरण सदा कर्तव्य छे.

## मोक्ष वर्ग.

६ राग—द्वेष विषे.

( इंद्रवज्रा )

रागे न राचे भव बंध जाणी,  
जे जाण ते राग वशे अनाणी;  
गौरी तणे राग महेश रागी,  
अर्धांग देवा निज बुद्धि जागी.  
रे जीव ! तुं द्वेष मने म आणे,  
विद्वेष संसार निदान जाणे;



सासु नणंदे मळी कूड कीधुं,  
 जूठुं सुमद्रा शिर आळ दीधुं, ३०  
 ६ राग-वेष दूर करवा हितोपदेश.

आत्मानेरंगी दे, रूपांतर करी दे, विकारी वनावी दे अने तेने विभाववाही करीने संकलेश उपजावे तेनुं नाम राग. एवा दुष्ट रागने भवभ्रमणकारी कर्मबंधननुं मुख्य कारण जाणीने अहो भव्या-त्माओ ! तमे तेमां राचो नहीं. तेने निवारवा वनतो प्रयत्न करो. तेनो जय करवा माटे जेमणे तेनो सर्वथा जय कर्यो छे एवा परम कृपालु अने समर्थ श्री जिनेश्वर देवोनुं शरण ग्रहो ! वीतरागना द्रढ आलंबनथी तमे पण दुष्ट रागनो जय करवा समर्थ वनी शकशो. शुद्ध देव गुरु अने धर्म प्रत्येना शुद्ध पवित्र निःस्वार्थ रागवडे अशु-द्धने मलीन एवा स्वार्थी रागनो तमे पराजय करी शकशो. दुष्ट रागने जीतवानो ए सरल उपाय छे. तम छतां जे कोइ मोहातुर वनी दुष्ट स्वार्थी रागने वश थइ रहें छे ते अज्ञानी छे अने ते हाथे करीने जन्म मरणना दुःखने बहोरी ले छे. जो महादेव गौरी-प्रार्वतीना रागथी रंगाया अने तेने वश थया तो तेने अर्धांगना (स्त्री) वनावी लेवानी कुबुद्धि थइ. कामवश विकल वनी जनारने महादे-वनी संज्ञा घटती नथी-तेमां ते सार्थक (चरितार्थ) थती नथी. ज्यां दुष्ट कामरागादिक केशरीसिंहनी जेम जोरथी ताडुका करता रहे छे त्यां स्वाभाविक शान्ति-समाधि टकी शकती नथी. अने

तेना कार्यमां सहज अंतराय पडतां द्वेषाग्नि जागे छे अने प्रजळे छे. ते वळी अवशेष सुखशान्तिनो लोप करी नाखे छे. एटले राग-द्वेषने वश थयेला पामर जीवोने संसार चक्रमां भ्रमवृंज पडे छे अने जन्म मरण करवांज पडेछे जो जन्म मरणना दुःखथी डरताज हो तो द्वेष इर्षा वश थइ जेम सुभद्रा उपर तेनी सामु अने नगंदे कुडुं आळ मूक्युं तेवां कुकृत्यो खोटा आवेशमां आवी कदापि करशो नहिं.

## ७ संतोष विषे.

( वसंत तिलका. )

संतोष तृप्त जनने सुख होय जेवुं,  
ते द्रव्य लुब्ध जनने सुख नांहि तेवुं;  
संतोषवंत जनने सहु लोक सेवे,  
राजेंद्र रंक सरिखा करी जेह जोवे.

३१

श्री सिद्धसेन गुरु राय गंभीर वाणी;  
संतोषता जिहतणी जगमांही जाणी;  
भावे करी जिह भणी सुणी वाणी रंगे,  
जे साय विक्रम धरी जिन आण अंगे.

३२

७ संतोष गुण सेवन करवा हितोपदेश.

जेना वडे सारी रीते संतोष-तृप्ति जनित सुख बनी रहे एतुं

જામ સંતોષ એવા સંતોષી જનો પાસે પુણીયા શ્રાવકની પેરે અલ્પ દ્રવ્ય હોય તો પણ તે જેવું સુખ પામે છે તેવું તો શું પણ તેના ક્રોડમા ભાગનું સુખ પણ મમ્મણ શેઠ જેવા દ્રવ્યલુબ્ધ જનને પ્રાપ્ત થઈ શકતું નથી. એટલાજ માટે રાજા અને રંકને જે સમભાવથી જુએ છે—તેમના તરફ શાગ-દ્વેષ રહિત મધ્યસ્થ ભાવે નિસ્પૃહતાથી જે વર્તે છે એવા ત્યાગી સંતોષી નિસ્પૃહી જનોને તેમના નિર્મલ આદર્શ જીવનને લ-હીનેજ સહુ કોઈ વહુમાનની નજરથી જુએ છે, તેમના તરફ અત્યંત પ્રેમ રાખે છે અને પૂજ્યભાવ દાખવે છે. એટલુંજ નહિ પણ તેમનું નિર્દોષ ઉજ્વલ જીવન જોઈ વને તેટલું તેનું અનુકરણ પણ કરે છે અને સાદા નિર્દોષ જીવનવડે પોતે પણ સુખી થાય છે. સંતોષ-નિ-સ્પૃહતાદિક ગુણવડે જગતમાં સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ પામેલા-ગુરુ મહારાજ શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકરની અતિ અર્થ ગંભીર (ઉદાર) ઉપદેશવાળી અતિ આદરપૂર્વક શ્રવણે સુણીને શ્રીવિક્રમાદિત્યે પોતાના હૃદયમાં પરિણમાવી તો તેથી તે જિનઆજ્ઞા રસિક થયો. તેને સત્ય પારમાર્થિક વીતરાગોક્ત ધર્મવચન રુચ્યાં અને તે વળી પચ્યાં. તાત્પર્ય કે ત્યાગી નિઃસ્પૃહી મહાત્મા પુરુષોના નિર્દોષ જીવન-વર્તન અને વચ-નની છાપ સહૃદય દ્રષ્ટા અને શ્રોતા ઉપર અજબ પડે છે. તેવા ઉત્તમ જનોની પ્રકૃતિ અને પ્રવૃત્તિ સ્વાર્થ-દોષ વગરની હોવાથીજ તે અ-ન્યને ખારે અસર કરી શકે છે. આવા ઉત્તમ જનો સ્વપર હિત-સુ-ખમાં અધિકાધિક વૃદ્ધિજ કરતા રહે છે. સ્વરા સુખના અર્થી જનોએ એવા ત્યાગી નિઃસ્પૃહી મહાત્માઓનુંજ શરણ લેવું ઉચિત છે.

## ८ विवेक विषे.

( उपजाति. )

जो जेह चित्ते सुविवेक भासे,  
तो मोहं अंधार विकार नासे;  
विवेक विज्ञान तणे प्रमाणे,  
जीवादि जे वस्तुस्वभाव जाणे.

३३

( इंद्रवज्रा. )

बाळापणे संयम योगधारी,  
वर्षाऋते काचली जेण तारी;  
श्री वीरकेरो अयमत्त तेइ,  
सुज्ञान पाळ्यो सुविवेक लेइ.

३४

## ८ विवेक विषे हितोपदेश.

जेम हंस दूध-पाणीने जुदा करी दूध मात्रने ग्रहण करी ले छे तेम जेनावडे गुण-दोष, हित-अहित, कृत्य-अकृत्य, भक्ष्य-अ-भक्ष्य, पेय-अपेय, तथा गम्य-अगम्यने सारी रीते ओळखी, पृथक् करी, तेमांथी साररूप गुणादिनेज ग्रहण करी दोषादिकने तजी शके छे तेनुं नामज यथार्थ विवेक छे. अंतरमां ज्यारे सत्य ज्ञाननो प्रकाश थाय छे अने खरी तत्त्वश्रद्धा जागे छे त्यारेज यथार्थ वि-

वैक प्रगटे छे—उदय पाभे छे. एनुं महात्म्य अपूर्व अने अचिन्त्य छे, ते अंतरमां प्रकाश करतो बीजो ( अपूर्व ) सूर्य अने त्रीजुं ( अपूर्व ) लोचन छे. उत्तम शास्त्रकारो कहे छे के बीजी बधी धांधल करवी सूकी दइ एक विवेकनोज खरी खांतथी अभ्यास ( सेवन ) करो जेथी मोह अंधकार—राग—द्वेषादिक विकार नष्ट थाय. जेम जेम विवेक अने विज्ञान कळा बधती ( खीलती ) जशे तेम तेम स्व—पर ( जीव—अजीवादि ) जड—चेतन्यनुं यथार्थ स्वरूप ओळखाशे, तेमां यथार्थ प्रतीत ( श्रद्धा—आस्था ) बेसशे अने प्रथम जे मोहादिक योगे मुंझवण थती हशे ते विलय जशे अथवा ओछी थइ जशे. राग द्वेषादिक कर्मबंधनो तूटी जशे अथवा ढीला—प्रातळा पडंशे अने आत्मानी उपर आवेलां कर्मना आवरणो दूर थतां—नष्ट थइ जतो आत्मा स्फाटिक रत्न जेवो उजळो ( कर्म—कलंक वगरणो—निर्मळ ) थयेलो के थतो साक्षात् अनुभवमां आवशे. आ कंइ जेवो तेवो लाभ नथी. अपूर्व अने अचिन्त्य महा लाभ छे. बाळपणामांज संयम योगे, वर्ष—काल आवतां रमतमां काचली पाणी उपर तरती सूकनार बाळ अइमत्ता मुनि, इयावही पडिकमतां ( पापनी आलोचना करतां ) केवळज्ञान पाम्या. कर्मबंधनथी मुक्त थया ते सद्दिवेकनाज प्रभावे जाणो सहुए सद्विवेक अवश्य आदरवो.

ए वैराग्य ( निर्वेद ) विषे.

( शार्दूलविक्रीडित. )

जे बंधुजन कर्मबंधन जिशा भोगा भुजंगा गिणे,

जाणंतो विष सारिखी विषयता संसारता ते हणे;  
जे संसार असार हेतु जनने संसार भावे हुवे,  
भावो तेह विरागवंत जनने वैराग्यता दाखवे. ३५

( वसंततिलका. )

निर्वेद ते प्रबळ दुर्भर बंदिखाणो,  
जे छोटवा मन धरे बुध तेह जाणो;  
निर्वेदथी तजिय राज विवेक लीधो,  
योगींद्र भर्तृहरी संयम योग सीधो. ३६

## ९ वैराग्य वर्णनाधिकार.

संसारमां जकडी राखनारा स्वार्थी स्वजन कुटुंबीओने जे कर्म-  
बंधनना हेतुरूप समजे छे, विषयभोगीने जे भुजंग जेवा भयंकर  
( रोग-विकारजनक ) गणे छे, अने विषय सुखने विष जेवा दुःख-  
दायक लेखे छे तेवा खरा वैराग्यवंत जनोज आ सांसारिक दुःखनी  
अंत करी शके छे. आ संसारना जे जे असार क्षणिक एवा जड  
पदार्थो मोहविकळ ( मूढ ) जनोने संसार परिभ्रमण ( जन्ममरण )  
ना हेतुरूप थाय छे तेज असार पदार्थो वैराग्यवंत जनोने वैराग्य  
भावनुं पोषण करनारा थाय छे. ते ते क्षणिक ( जोत जोतामां नाश  
पामी जनारा ), अशुचि ( अनंत जीवोए प्रथम भोगवी भोगवीने  
छंडेला होवाथी उच्छिष्ट रूप ) अने जड ( लगाने चैतन्य वगरना )

देहादिक पदार्थोंनी उत्पत्ति, स्थिति अने लयना कारण कार्यनो वारीकीथी विचार करतां वैराग्यवंत जनोनो वैराग्य बन्यो बन्यो रहे छे, एटलुंज नहि पण तेमां उत्तरोत्तर पुष्टि मळवाथी ते वैराग्य परिपक्व थवा पामे छे. जेथी पछी “अनासंग मति विषयमें, राग द्वेषको छेद; सहज भावमें लीनता, उदासीनता भेद.” वैराग्यना फळ रूप औदासिन्य-उदासीनता-उन्मनी भावना प्रगट थाय छे. जेवडे सुज्ञजनो आ अति आकरा दुःखदायक संसार काराग्रहमांथी छुटो जवा धारे छे तेज वैराग्य समजो. राजा भर्तृ-हरिए एकदा भेट दाखल आवेल एक उत्तम आम्र फळ पोतानी राणीने पोते मोह वश खावा आप्युं, ते तेणीए पोताना यार (जार) महावतने आप्युं; तेणे ते पोतानी व्हाली वेश्याने आप्युं, ते वेश्याए पाछुं तेज फळ सारा विचारथी राजाने भेट कर्युं, राजाए ते बरा-बर ओळखी लीधुं अने राणीने ते बाबत खरी हकीकत पूछी खात्री करी लीधी, तेमांथी वैराग्य जाग्यो अने पीते राजपाटनो विवेकथी त्याग करी संयम योग लइ योगी बन्या. आ वधो प्रभाव वैरा-ग्यनो समजवो.

## १० आत्मबोध विषे.

( वसंततिलका. )

ए मोह निंद तजी केवळ बोध हेते,  
ते ध्यान शुद्ध हृदि भावन एक चित्ते;

ज्युं निःप्रपंच निज ज्योति स्वरुप पावे,  
निर्बोध जे अक्षय मोक्ष सुखार्थ आवे.

३७

( मालिनी. )

भव विषय तणा जे, चंचळा सौख्य जाणी,  
प्रियतम प्रिय योगा, भंगुरा चित्त आणी;  
करम दळ खपेइ, केवळ ज्ञान लेइ,  
धन धन नर तेइ, मोक्ष साधे जिकेइ.

३८

इति मोक्ष वर्गः

( इति सूक्त मुक्तावली समाप्त. )

\*

## १० आत्मबोध संबंधी हितोपदेश.

जे महात्मा मोह निद्रा-मोह विकळता-मोहान्धतानो त्याग करे छे तेज आत्मबोध पामी शके छे, एटले तेनेज आत्मज्ञान प्रगट थइ शके छे. तेथी हृदयमां शुद्ध सात्त्विक विचारो (शुभ चिन्तवन-रुडुं ध्यान)नो उदय थवा पामे छे अने हृदयनी भावना पण पवित्र बने छे. पूर्वोक्त द्वादश भावना, अथवा मैत्री, मुदिता, करुणा अने माध्यस्थ्य भावनानी प्रबळताथी आत्मानी शुद्ध निरुपाधि ज्योति जागे छे अने तैमां अन्य सर्व भाव भूलीने लीन-एक रस थइ जवाथी अंते अक्षय मोक्षपदनी प्राप्ति थइ शके छे. मोहनिद्रा तज-



વાથી (મોહ મદિરાનો છાક ઉતરવાથી) અંતરમાં જ્ઞાન પ્રકાશ થતાં શુદ્ધ ધ્યાન અને ભાવનાનું વલ વધતાં નિર્મલ આત્મજ્યોતિ (સ્વરૂપ સ્થિરતા) પ્રગટે છે અને તેમાં સમરસ થઈ ( નિર્વિકલ્પ થઈ ) સમાઈ જતાં સકલ કર્મના ક્ષયરૂપ—પરમાનંદ—મોક્ષપદ પ્રાપ્ત થાય છે. તેથી સકલ સુખના હેતુરૂપ આત્મવૌધ મેલવવા જરૂર પ્રયત્ન કરવો અને તે મોહાધીનતા તજવાથી જ વની શકે એમ હોવાથી પછી અહંતા, મમતા તથા વિષયવાસના ઢાલવા જરૂર લક્ષ રાખવું. ‘સંસાર સંબંધી ગમે તેવા અનુકૂલ શબ્દ રૂપ રસ ગંધ સ્પર્શરૂપ પંચ વિષય સુખ ક્ષણિક—અસ્થિર છે. તેમજ સ્ત્રી પુત્ર લક્ષ્મી અને યૌવનાદિકં ઇષ્ટ વસ્તુઓનો સંયોગ ક્ષણભંગુર છે; એમ ચિત્તમાં ચોક્કસ ઠસાવીને નિર્મલ આત્મવૌધ આત્મશ્રદ્ધા અને આત્મ રમણતા રૂપ પવિત્ર રત્નત્રયીની યથાવિધિ આરાધના કરી જે ધન્ય નરો પરમ પુરુષાર્થ વડે ક્ષપક-શ્રેણિ ઉપર આરૂઢ થઈ સકલ કર્મ સ્વપાવી કેવલજ્ઞાન પામીને પરમાનંદ—મોક્ષ પદ પ્રાપ્ત કરે છે તેઓ જ સ્વરેસર પ્રશંસવા અને અનુકરણ કરવા યોગ્ય છે.

इति मोक्ष वर्ग.

उपसंहार.

ધર્માદિક ચારે વર્ગનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ વર્ણન.

તત્ર પ્રથમ ઘર્મ વર્ગ.

અજ્ઞાન, મોહ અને પ્રમાદવશ (સ્વચ્છંદ આચરણથી) દુર્ગતિમાં પડતા પ્રાણીઓને હસ્તાવલંબન આપી ધારણ કરી રાખે અને તેમને

सद्गति साथे जोडी आपे ते रुडो धर्म संयमादिक दश प्रकारनो शास्त्रकारे कह्यो छे. अहो भव्य जनो ! तेनुं स्वरूप सुगुरु मुखयी सांभळो ! दश विध धर्म आ प्रमाणे—

- १ क्षमा—समता—सहनशीलता राखवी.
- २ मृदुता—कोमळता—सभ्यता—नम्रता—धारण करवी.
- ३ ऋजुता—सरलता—प्रमाणिकतानुं सेवन करवुं.
- ४ निर्लोभता—संतोष वृत्ति सदाय आदरवी.
- ५ बाह्य अने अभ्यंतर बने प्रकारनो तप सेववो. ज्ञान, ध्यान, विनय, वैयावच्चमां खलेल न आवे—तेमां वधारो थवा पामे तेवो उत्तरोत्तर तप करवा लक्ष राखवुं.

६ पांच इन्द्रियोनो निगृह करवो. ( इन्द्रियोने कबजामां राखवी ) शब्दादि पंच विषयसुखमां गृह्य—आसक्त बनवुं नहि. क्रोधादिक कषायोने वश थवुं नहि. हिंसादि दोषोथी दूरज रहेवुं. सहु जीवने आत्म समान लेखवा तथा मन वचन कायाने सारी रीते केळवी कबजे राखवा—मोकळा मूकवा नहिं. चपळता निवारी स्थिरता आदरवी. ए रीते आत्मानुं संयमन करवुं.

७ हित मित अने प्रिय एवुं तथ्य—सत्य वचन वदवुं.

८ राग द्वेष—कषाय मळने टाळी आंतर शुद्धि करवी. एटला माटे सावधानपणे देवगुरूनी आज्ञा मुजब चालवुं अने चारे प्रकारनुं अदत्त यत्नथी परिहरवुं.

९ परिग्रह—ममता—मूर्छा टाळी निःस्पृह—त्रिःसंग रहेवुं.

૧૦ સર્વે અવહ્ય—મૈથુનનો ત્યાગ કરી મન વચ્ચે કાયાથી પવિત્ર શીલ—બ્રહ્મચર્ય પાલવા પૂરી કાઢજી રાખવી.

### દ્વિતીય અર્થ વર્ગ.

જો પ્રથમ સુકૃત્ય કર્યાં હોય, દાનાદિક ધર્મ કરણી ઉછાસથી કરી હોય, દુઃખી ઉપર અનુકંપા આણી અર્થ—દ્રવ્યનો મોહ તજી તેનું દુઃખ નિવારણ કર્યું હોય, અતિથિ (સાધુ—સાધ્વી પ્રમુખ ધર્માત્માઓ)ની યથોચિત સેવા—ધક્તિ કરી હોય, પૂર્ણ પ્રેમથી સ્વધર્મી વાત્સલ્ય કર્યું હોય, પવિત્ર તીર્થોની યાત્રા પૂજા કરી હોય, દેવ ગુરુનાં વહુમાન કર્યાં હોય, ગુણીજનોનો યોગ્ય સત્કાર કર્યો હોય, શાસ્ત્ર—આગમની સેવા કરી હોય, વાઢ તપસ્વી, વૃદ્ધાદિકની વૈયાવચ્ચ ( તજવીજ ) કરી હોય, ઢુંકાળમાં વની શકે ઇટલો પૈસાનો લાહો પૈસો પામીને લીધો હોય તો તે રીતે પૈસાનો સદુપયોગ કરનારને સહેજે (અનાયાસે) પાર વગરના અર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે. વઢી પુન્યાનુવંધી પુન્યવઢે લક્ષ્મી સાથે સરસ્વતીની પળ કૃપા થાય છે. ઇટલે ઇથી જ્ઞાનસંપદા—સદ્બુદ્ધિ—ન્યાયબુદ્ધિ—ધર્મબુદ્ધિ—આત્મકલ્યાણબુદ્ધિ સ્વાભાવિક થાય છે અને ધારેલા અર્થ સિદ્ધ થાય છે. મનોરથ ફલે છે. ધર્મ અને કર્મ (વ્યવહાર)નું પાલન રુઢી રીતે થાય છે. પરોપકારનાં રુઢાં કામ થઈ શકે છે. સુયશ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. ઇ રીતે ન્યાય—નીતિ અને પ્રમાણિકતાથી ઉપાર્જન કરેલાં દ્રવ્યનો સદુપયોગ કરવાથી ધર્મ અર્થ અને કામ (મનની અભિલાષા)ની સહેજે સિદ્ધિ થાય છે. વઢી લક્ષ્મીની અસ્થિરતા—ચપઢતા સમજી તેના ઉપરનો મોહ

जंबुकुमारनी पेरे तजी उत्तम क्षेत्रमां तेनो सद्व्यय करी, संयम ग्रही सावधानपणे तेनुं सेवन करे छे ते मोक्षलक्ष्मीने पण वरी शके छे. एम समजी अर्थ उपरनो मोह उतारी तेनो सद्व्यय करवो.

### तृतीय काम वर्ग.

अत्र काम शब्दनो मनोरथ-चित्त अभिलाष जेवो पारमार्थिक अर्थ करवानो छे, तुच्छ विषय भोग एवो अर्थ करवानो नथी. एवो काम, धर्म अने अर्थथी वेगळो नथी. धर्मनी कामना-अभिलाषा करनार अथवा धर्मना काम करनार जीवो जगतमां भला ( भव्य ) लेखाय छे. एवी धर्म कामना अथवा धर्मनां काम करवावडे जीवो सुखीया थाय छे. परमार्थ साधवामां एवी कामना खास जरुरनी छे.

### चतुर्थ मोक्ष वर्ग.

जो जन्म मरणनां दुःखथी सर्वथा मुक्त थवा तीव्र इच्छा थइज होय तो प्रथमना त्रणे वर्ग करता चढीयातो ( श्रेष्ठ ) एवो मोक्षार्थ साधवा हे भव्यात्मा ! तुं तत्पर था. केमके तेनुं सर्वोत्कृष्ट अक्षय अनंत सुखरूप छे अने पवित्र रत्न त्रयीनुं यथाविधि आराधन करवाथी ते मळे छे. ए रीते धर्म अर्थ काम अने मोक्ष संबंधी जे कंड लेशमात्र उपदेश अपायो ते सन्मार्गगामी जनोए लक्षपूर्वक धारी-अवगाही तेनुं तत्त्वस्वरूप विचारवुं अने तेमांथी यथायोग्य-आप-आपणी योग्यता अनुसारे आदर करता रहेवुं. प्रसिद्ध धर्म अर्थ काम अने मोक्ष ए चार वर्गथी विभूषित करेली आं सूक्तमाला

साचा मोतीनी पेंरं कंठे करी थकी भव्य जनो प्रत्ये अधिक शोभा-  
आनंद-सुखने विस्तारो. श्रीतपागच्छ नायक श्रीविजयप्रभसूरिनी  
पाटे श्रीविजयरत्नसूरि थया. तेमना राज्यमां श्रीशान्तिविमल नामे  
पंडित थया. तेमना गुरु भाइ श्रीकनकविमल नामना थया. तेमना  
वे शिष्यो थया. एक पंडित कल्याणविमल अने वीजा केसरविमल  
ते पंडित केसरविमले विक्रम संवत् १७५४ मां वाळ जीवोना मनो-  
विनोदार्थे भाषानिवद्ध आ मनोहर-सूक्तमाळानी रचना करी छे.

इति सूक्तमुक्तावली समाप्त.



सिंदुर प्रकर अपर नाम.

मंगळाचरणरूप पार्श्वप्रभुनी स्तुति.

**सूक्तमुक्तावली सुगम भाषा अनुवाद.**

१ तपरूप हस्तीना कुंभस्थळ उपर सिंदूरना समूह समान  
( शोभाकारी ), क्रोधादीक कषायरूप अटवीने निर्दग्ध करवा दा-  
वानळ जेवा ( देदीप्यमान ) तत्त्वबोध रूप दिवसनो प्रारंभ करवा  
सूर्योदय समान ( तेजस्वी ), मुक्तिरूपी स्त्रीना उच्च-उन्नत स्तन  
उपर केशरना विलेपननी जेवां ( अलंकारभूत ) अने कल्याणरूप  
वृक्षनां कुंपळ समान ( शोभारूप ) श्री पार्श्वप्रभुनां चरणनी नख-  
प्रभा तमारुं रक्षण करो.

प्रस्तुत ग्रंथनो प्रचार करवा सज्जनो प्रत्ये विज्ञप्ति.

२ वाणीनो विवेक करवामां चतुर ( परिक्षावंत ) सज्जनो

म्हारा उपर प्रसन्न थाव ( जेथी आ ग्रंथनो प्रचार विशेष प्रकारे थवा पामे ); केमके जळकमळोने पेदा करे छे, परंतु तेनी खुशवोने पवन विस्तारे छे. अथवा आवी दीनता करवा वडे शुं ? जो आवाणीनो गुण तेमने समजाशे, तो तेओ स्वयं तेनुं मथन करशे अने जो वाणीमां तथा प्रकारनो गुण नहिं जणाय तो अपयशकारी एवा प्रचार वडे शुं ?

ग्रंथकार त्रण वर्गमां धर्मनुं प्रधानपणुं जणावे छे.

३ “ धर्म, अर्थ अने काम ए त्रण वर्गने पूर्वापर विरोध रहित साध्या वगर मनुष्यनुं आयुष्य पशुनी जेवुं निष्फल समजवुं ते त्रणो वर्गमां धर्मने श्रेष्ठ प्रधान कह्यो छे. केमके ते धर्मने सेव्या वगर बीजा वे—अर्थ अने कामनी सिद्धि प्राप्ति थइ शकती नथी.

शास्त्रकार मनुष्य भवनीं दुर्लभता बतावे छे.

४ दश दृष्टान्ते दुर्लभ मानव भव पामीने जे मुग्धजनो चिद्वद राखीने धर्म—साधन करतां नथी मंद बुद्धिजनो भारे कष्ट सहीने प्राप्त करेल चिन्तामणि रत्नने प्रमादथी दरियामां पाडी दे छे.

५ जे दुर्लभ मनुष्यभवने प्रमादवश थइ व्यर्थ गुमावी दे छे; ते सोनाना थाळमां धुळ भरै छे, अमृत वडे पग प्रक्षालन करै छे; श्रेष्ठ हाथी पासे इंधन ( लाकडां ) वहेवरावे छे, अने कागडाने उडाडवा माटे चिन्तामणी रत्न फेंकी दे छे.

६ जे पामर जनो असार भोगनी आशा वडे धर्मनो अनादर करी स्वच्छा मुजब फरै छे ते जड लोको घरना आंगणे उगेल

કલ્પવૃક્ષને ઉલ્ખેડી નાંખી ધંતૂરો વાવે છે. ચિન્તામણી રત્નને ફેંકી દઈ કાચનો કઢકો સ્વિકારે છે, અને પર્વત જેવા મહાન્ હસ્તિરાજને વેંચી દઈ ગર્દભને સ્વરીદે છે.

૭ આ અપાર સંસારમાં મહા મુશીવતે મનુષ્ય જન્મ પામીને જે કોઈ વિષયસુખની તૃષ્ણામાં તળાયો છતો ધર્મ સાધન કરતો નથી, તે મૂર્ખમાં શિરોમણી (મૂર્ખરાજ) સમુદ્રમાં ડુવતો છતો શ્રેષ્ઠ વહાણને મુકી દઈ પથ્થરને જ્વાલવાને પ્રયત્ન કરે છે.

“ પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં કહેવા ધારેલાં દ્વારોનાં નામ. ”

૮ હે ભવ્ય આત્મન્ ! જો તું મોક્ષપદ મેલવવાને ઇચ્છતોજ હોય તો શ્રી તીર્થંકર દેવની ગુરુમહારાજની, જિનપ્રવચનની, અને શ્રી સંઘની સદ્ભાવથી સેવા-ભક્તિ કર. વ્હી હિંસા, અસત્ય, અદત્ત, (ચોરી), અબ્રહ્મ (કુશીલ) અને મમતા મૂર્છાદિકનો ત્યાગ કર. ક્રોધાદિક અંતરંગ શત્રુઓનો જય કર, સજ્જનતાનો આદર કર. સદ્ગુણની સંગતિ કર. ઇન્દ્રિઓનું દમન કર. તેમજ દાન, તપ, ધ્યાન અને વૈરાગ્ય વૃત્તિનું સેવન કર. મોક્ષપદ દાયક જાણી ઉક્ત પદોનો યથાવિધિ આદર કર. હે ભાગ્યજાલિન્ ઈથી તું માંગલિક ચાલાને પામીશ.

‘ શ્રી તીર્થંકર મહારાજની ભક્તિનો અલૌકિક પ્રભાવ. ’

અરિહંત ભગવાનની યથાયોગ્ય પૂજા અર્ચા કરી છતી પાપને છોપે છે; દુર્ગતિને દલ્લી નાંખે છે, આપદાનો નાશ કરે છે, પુન્યનો જમાવ કરે છે, લક્ષ્મીને વધારે છે, નીરોગતાની પ્રુષ્ટિ કરે છે,

સૌભાગ્ય (લોકપ્રિયતા) નિપજાવે છે, પ્રીતિને વધારે છે, યજ્ઞને વિસ્તારે છે તેમજ સ્વર્ગ અને મોક્ષ પણ મેળવી આપે છે એમ સમજી શ્રી જિનેશ્વર દેવની ભાવ ભક્તિ કરવી.

૧૦ જે પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાક્ષી શ્રી જિનેશ્વર પ્રમુની પૂજા કરે છે તેને સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ ઘરનાં આંગણાં જેવી હુંકડી છે, વિશાળ રાજ્ય લક્ષ્મી તેની સાથે રહેનારી છે, સૌભાગ્યાદિક ગુણો સ્વતઃ તેનામાં આવી વિલાસ કરે છે, સંસારસાગર તરવો તેને સુગમ થાય છે અને મોક્ષ જલ્દી તેની હથેલીમાં આવી હુંડન કરે છે. પ્રમુ પૂજાનો મહિમા અગમ અપાર છે.

૧૧ જિનપૂજા કરનારને રોગ કોપીને નાશી ગયો હોય તેમ કદાપિ સામું જોતો નથી; દારિદ્ર્યભયભ્રાન્ત થયું હોય તેમ સદાય દૂરને દૂરજ નાસતું ફરે છે, રીસાયેલી સ્ત્રીની જેમ દુર્ગતિ તેનો સંગ તજી દેય છે, અને સન્મિત્રની જેમ પ્રતાપ ઐશ્વર્યાદિક અભ્યુદય તેની સાથેજ સદા રહે છે.

૧૨ જે ઉત્તમ પુષ્પો વડે પ્રમુને પૂજે છે, તે દેવાંગનાનાં વિકસ્વર નેત્રો વડે પૂજાય છે (દેવ પલ્લ ઉત્પન્ન થઈ ત્યાં દેવાંગનાઓ વડે સાદર અવલોકાય છે.) જે એકવાર (આગમ રીતે) પ્રમુને વંદે છે તે ત્રણ જગત્ વડે સદાય વંદાય છે. જે પ્રમુને સ્તુતિ સ્તવનાદિક વડે સ્તવે છે તે પરલોકમાં ઇન્દ્રોના સમુદાયવડે સ્તવાય છે, અને જે પ્રમુનું ધ્યાન ધરે છે તે સમસ્ત કર્મનો ક્ષય કરીને યોગીજનો વડે ધ્યાન કરવા યોગ્ય બને છે.



‘સદ્ગુરુની સેવા, ભક્તિ અને આજ્ઞાનો અદ્ભૂત મહિમા.’

૧૩ જે દોષરહિત નિર્દોષ મોક્ષ માર્ગમાં પોતે પ્રવર્તે છે અને કશી સ્પૃહા વગર અન્યજનોને પણ પ્રવર્તાવે છે તથા સ્વયં ભવ-જે સમુદ્રને તરતા સતા અન્ય ભવ્ય જનોને તારવા સમર્થ છે, તેવા સદ્-ગુરુજ સ્વહિત ઇચ્છનારાઓ સેવા યોગ્ય છે.

૧૪ જે મિથ્યાત્વને ફેડી નાંચે છે, આગમ અર્થનો બોધ કરે છે, વળી સદ્ગતિ અને દુર્ગતિના માર્ગ રૂપ પુન્ય અને પાપનો ફોડ કરી બતાવે છે, તેમજ કૃત્યાકૃત્ય સંબંધી વિવેક સમજાવે છે, તેવા સદ્ગુરુ વિના વીજા કોઈ ભવસમુદ્રનો પાર પમાડી શકતા નથી.

૧૫ નરકના ઘાટામાં પડતા પ્રાણીને વચાવવાને પુન્ય-પાપનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ રીતે સમજાવી બતાવનારા ગુરુ વિના વીજો કોઈ-પિતા, માતા, બંધુ, પ્રિય સ્ત્રી, પુત્ર સમુદાય, મિત્ર, સ્વામી, મદોન્મત્ત દ્વાથી, ઘોડા, રથ અને પાલાનો પરિવાર સમર્થ થઈ શકતા નથી.

૧૬ હૈ ભવ્યાત્મન્ ! શ્રી ગુરુ મહારાજની આજ્ઞા વગર ધ્યાન, સમસ્ત વિષયનો ત્યાગ, તપ, ભાવના, ઇન્દ્રિય દમન, અને આત્મ આગમોનો અભ્યાસ કરવા વહે શું ? આજ્ઞા વગરનાં તે વધાંચ નકામાં સમજવાં; એમ નિર્ધારી સૂઝ પ્રેમ-પ્રીતિથી સંસારતારક ગુરુ મહારાજની આજ્ઞાનું પાલન કરવું. કેમકે તે વગર વીજા સઘડા ગુણો નાયક વગરના સૈન્યની જેમ સ્વદૃષ્ટ સિદ્ધિ કરવા સમર્થ થઈ શકતા નથી. એમ સમજી વિવેક આણી શ્રી ગુરુમહારાજની સેવા કરવી.

૧૭ જિન વચન રૂપ નેત્ર વગરના લોકો સુદેવ-કુદેવને, સુગુરુ-કુગુરુને, સુધર્મ-કુધર્મને, ગુણવંત-ગુણહીનને, સુકૃત્યને તેમજ

સ્વહિત અહિતને સારી રીતે ચતુરાઈથી જાણી જોઈ શકતા નથી.

‘ શ્રી પ્રવચન સિદ્ધાન્તનો અતુલ પ્રભાવ. ’

૧૮ વીતરાગ દેવે ભાગ્યેલો દયામય સિદ્ધાન્ત જેમણે સાંભળ્યો નથી તેમનું મનુષ્યપણું નિષ્ફળ છે. હૃદય શૂન્ય છે; શ્રવણ (કાનની) રચના નકામી છે, ગુણ દોષ સંબંધી વિવેક તેમને અસંભવિત છે. નરક રૂપ અંધ કૂવામાં પતન દુર્નિવાર છે અને ભવ ભ્રમણથી છુટવું તે તેમને માટે દુર્ઘટ-દુર્લભ છે. જિન વચનનીજ બલિહારી છે.

૧૯ જે મુઘ્ધ જનો કરુણાનિધાન શ્રી જૈન શાસનને અન્ય દર્શન સમાન લેખે છે, તેઓ અમૃતને વિષ તુલ્ય, જલને અગ્નિ તુલ્ય, પ્રકાશને અંધકારના સમૂહ તુલ્ય, મિત્રને શત્રુ તુલ્ય, પુષ્પમાલ્યને સર્પ તુલ્ય, ચિન્તામણિ રત્નને પથ્થર તુલ્ય, ચંદ્રની ચાંદણીને ઉના-ઝાના તાપ તુલ્ય લેખે છે. વિવેકવાન સુજ્ઞજનો તો ઈવી મૂલ કરે નહીં.

૨૦ પંડિત પુરુષો જે જિન પ્રવચનને પૂજે છે, ફેલાવે છે, ચિન્તવે છે, અને ભણે છે તે ધર્મને દીપાવે છે, પાપને દૂર કરે છે, ઉન્માર્ગને નિવારે છે, ગુણી પ્રત્યેના દ્વેષભાવને ભેદી નાંખે છે, અન્યાયનો ઉચ્છેદ કરે છે, ક્રુદ્ધિને ટાળે છે, વૈરાગ્યને વિસ્તારે છે, દયાને પોષે છે, અને લોભને નિવારે છે એમ સમજી સુજ્ઞજનોએ શ્રી વીતરાગ સર્વજ્ઞોક્ત પ્રવચનનું સમ્યગ્ આરાધન કરવું યુક્ત છે.

“ શ્રી સંઘની ભક્તિ અને તેનો પ્રભાવ. ”

૨૧ જેમ રોહણાચલ પર્વત રત્નોનું સ્થાન છે, આકાશ તારાઓનું સ્થાન છે, સ્વર્ગ કલ્પવૃક્ષોનું સ્થાન છે, સરોવર કમલોનું સ્થાન

છે, સમુદ્ર જલનું સ્થાન છે અને ચંદ્રમા તેજનું સ્થાન છે, તેમ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકારુપ ચતુર્વિધ સંઘ ગુણોનું સ્થાન છે, એમ સમગ્રી પૂજ્ય સંઘની પૂજા-ભક્તિ કરવી.

૨૨ જે શ્રી સંઘ ભવ ભ્રમણ નિવારવાની બુદ્ધિથી મુક્તિ મેલવા સાવધાન રહે છે, પવિત્રપણા વડે જેને જંગમ તીર્થ કહેવામાં આવે છે, જેની હોડ વોજો કોઈ કરી શકતો નથી, જેને તીર્થકર મહારાજ પળ પ્રણામ કરે છે, જેનાથી સજ્જનોનું શ્રેય થાય છે, જેનો મહિમા અપરંપાર છે, અને જેનામાં ગાંભીર્ય, ધૈર્ય, ઓદાર્યાદિક અનેક ગુણો નિવસે છે તે પૂજ્ય સંઘની હે ભવ્યાત્માઓ ! તમે ભક્તિ કરો.

૨૩ જે ધર્મ-કલ્યાણની રુચિવાળા સજ્જનો અનેક ગુણોના સ્થાનરુપ શ્રી સંઘની સદ્ભાવથી સેવા-ભક્તિ કરે છે તેમને લક્ષ્મી શીઘ્ર આવી મળે છે; યશકીર્તિ ચોતરફ વાધે છે, પ્રેમ મળે છે, સુમતિ ઉત્સુકતાથી આવી મળવા પ્રયત્ન કરે છે, સ્વર્ગની લક્ષ્મી વારંવાર મેટવા ઇચ્છે છે અને શિવસુંદરી તેમના મુખ સામું જોયાજ કરે છે.

૨૪ જેમ સ્નેહ કરવાનું મુખ્ય ફલ ધાન્ય પ્રાપ્તિ છે, તેમ જે પૂજ્ય સંઘની ભક્તિનું મુખ્ય ફલ તીર્થકરાદિક પદવીની પ્રાપ્તિ થવી છે, અને ચક્રવર્તીપણું તથા ઇન્દ્રાદિકપણું પ્રાપ્ત થવું તેનો ઘાસ-પલાલની પેરે સાથે લાગેલું-ગૌણફલ કહેવાય છે. વળી જે સંઘનો મહિમા ગાવા વૃહસ્પતિની વચનકલા પળ સમર્થ નથી તે પાપનાશક શ્રી સંઘ પોતાનાં પવિત્ર પગલાં કરવાવડે સજ્જનોનાં ઘરને પવિત્ર કરો!

‘ हिंसानो त्याग अने अहिंसानो आदर करो. ’

२५ हे भव्यात्माओ ? बीजां बधां कायाने कष्ट करनारां अनुष्ठानो भले म करो पण पुन्यना क्रिडा स्थानरूप, पापरजने संहरवा वंदोलीया समान, भवसायर तरवा नाव समान, कष्ट तापने शान्त करवा मेघघटा समान, मुक्तिनी प्रिय बहेनपणी समान अने दुर्गतिना द्वारने बंध करवा अर्गला समान एक अनुकंपा तो सर्व जीवो उपर तमे अवश्य करो. दया वगरनुं बंधुं फोगट छे.

२६ जो कदाच पथयर पाणीमां तरे, सूर्य पश्चिम दिशामां उगे, अग्नि शीतलपणुं भजे, अने कोइ रीते पृथ्वीमंडळ आखा विश्वनी उपर थइ जाय तो पण प्राणी वधथी क्यांय कदापि सुकृत न थाय.

२७ जे मुग्धजन प्राणीवधथी धर्म इच्छे ते अग्नि थकी कमळनुं वन, सूर्यास्त थकी दिवस, सर्पना मुख थकी अमृत, कलह थकी कीर्ति, अजीर्ण थकी रोगनो नाश, अने काळकूट झेर थकी जीवितने वांछनारनी जेवो घेलो छे एम चौकस समजवुं.

२८ जेनुं चित्त-अंतर कृपा रसवडे सारी रीते भीजेछुं छे, तेने घणुं लांबु आयुष्य, अति प्रधान शरीर, अति उत्तम कुळ ( उच्च गोत्र) अतिघणुं धन, विशाल बळ, सर्वोत्कृष्ट प्रभुत्व-अैश्वर्य, अखंड आरोग्य, सर्वत्र घणी श्लाघा-प्रशंसा अने संसारसमुद्र तरवो साव सुलभ थवा पामे छे, एम समजी दयार्द्र बनो.

‘ असत्यने तजी प्रिय अने पथ्य अने तथ्य वचन वदो. ’

२९ हे भव्यो ! विश्वासनुं स्थान, कष्टने कापनार, देवो वडे

સૈવાયેલ મુક્તિનું ભાતું, જલ તથા અગ્નિ ઉપદ્રવને શમાવનાર, સિંહ અને સર્પોને થંભી દેનાર, કલ્યાણનું ( મોક્ષનું ) વશીકરણ, સમૃદ્ધિને ઉત્પન્ન કરનાર, સુજનતાને ઉપજાવનાર, કીર્તિનું ક્રીડાવન અને મહિમાનું ઘર એવું પવિત્ર સત્ય વચન જ તેમને વદો.

૩૦ બુદ્ધિશાલી પુરુષે ગમે તેવાં કષ્ટ પ્રસંગે પણ એવું અસત્ય વચન ન બોલવું કે જેથી દાવાનલથી વનની જેમ યજ્ઞ-કીર્તિનો વિનાશ થાય, જલ જેમ વૃક્ષોને ઉત્પન્ન કરે છે તેમ જેથી અનેક દુઃખો ઉત્પન્ન થાય અને જેમ તલકામાં છાયા હોવી નથી તેમ જે વચનમાં તપ અને ચારિત્રની વાત પણ ન હોય આવું વચન ત્યાજ્યજ છે.

૩૧ અવિશ્વાસ કરવાનું મૂલકારણ, કુવાસના-કહો કે મલીન વિચારનું ઘર, લક્ષ્મીવિનાશક, કષ્ટોનું કારણ, પરવંચન કરવામાં સમર્થ અને અપરાધકારી એવું અસત્ય વચન પંડિતોએ વર્જ્યું છે.

૩૨ જે મહાશય હિત મિત સત્ય વચન વદે છે, તેને અગ્નિ જલરૂપ થાય છે. સમુદ્ર સ્થલરૂપ, શત્રુ મિત્રરૂપ, દેવ-દાનવો કિંકર-ચાકરરૂપ, અટવી-અરણ્ય નગરરૂપ, પર્વત ઘરરૂપ, સર્પ ફૂલની માલારૂપ, સિંહ મૃગરૂપ, પાતાલ દરરૂપ, તીક્ષ્ણશસ્ત્ર કમલના પત્રરૂપ, મદોન્મત્ત હાથી શીયાલરૂપ, વિષ અમૃતરૂપ અને વિષમ-દુર્ગમ્ય માર્ગ સમ-સુગમ થઈ રહે છે. અર્થાત્ સત્યવાદીને સંકટસ્થાન પણ સંપદરૂપ થાય છે. વસુરાજા, પર્વત અને નારદનું તેમજ દત્ત અને કાલિ કાચાર્યનું દૃષ્ટાન્ત વિચારી સદાય સત્ય જ વદવું.

“ અદત્તને તજી ન્યાય-નીતિ પ્રમાણિકતાજ આદરો.”

૩૩ જે ભવ્ય આત્મા અળદીધું કંઈ પણ પરાયું લેતો નથી તેને

મૈત્રવા મુક્તિ વાંછે છે, લક્ષ્મી વરમાળા નાંચે છે, સદ્ગતિ તેની ચાહના કરે છે, યશ-કીર્તિ વલગતી આવે છે, સંસારની પીડા દૂર ટલે છે અને દૂર્ગતિ તેના સામું પળ જોતી નથી-દૂર જાય છે.

૩૪ જે પુન્યાભિલાષી કંઈ પળ પરાઈ चीज ग्रहण કરતો નથી તે મહાનુભાવમાં કલ્યાણ પરંપરા, કમલને વિષે રાજહંસીની પેરે, નિવાસ કરે છે. વહી જેમ સૂર્ય થકી રાત્રીની પેરે તેનાથી વિપદા દૂર જાય છે, અને વિનયવંતને વિદ્યાની પેરે સ્વર્ગ અને અપવર્ગ-મોક્ષ સંબંધી લક્ષ્મી તેને સ્વાભાવિક રીતે ભજે છે.

૩૫ જે અદત્તદ્રવ્ય ગ્રહણ કરવાથી કીર્તિ અને ધનનો નાશ થાય છે, સર્વ દોષ-ગુન્હા પેદા થાય છે, વધ વંધનો પ્રગટે છે, યલીન અધ્યવસાય ઉત્પન્ન થાય છે. વહી જે દારિદ્રને અવશ્ય ઉપજાવે છે, અને સદ્ગતિની પ્રાપ્તિને અટકાવે છે. તથા મરણાન્ત કષ્ટ નીપજાવે છે, તેહું અદત્તધન બુદ્ધિશાલી હોય તે ન જ ગ્રહણ કરે.

૩૬ અન્યજનોના મનની પીડાને પુષ્ટિ આપનાર, ગૌદ્રધ્યાનનું ઘર, જગતમાં પ્રસરી રહેલી વિવિધ આપદાઓ સુધી વેલ્હીઓને મેઘમાલાની જેમ વૃદ્ધિ પમાડનાર, કુગતિ-નરગ, તિર્યંચગતિમાં દેરી જનાર અને સ્વર્ગ-અપવર્ગ (મોક્ષ) નગર તરફ જતાં અટકાવ કરનાર એવું અદત્ત સ્વહિતાભિલાષી જનોએ અવશ્ય તજવા યોગ્ય છે. એમ સર્મજી સુજ્જનોએ ન્યાય-નીતિનો જ આદર કરવો.

‘ વિષય લુબ્ધતા તજી સુશીલતા સેવો. ’

૩૭ કામાંધ વની જે સ્વહીનો અનાદર કરી, પરહીમાં લુબ્ધ બને છે, ( અથવા જેને ત્રૈલોક્ય ચિન્તામણિ એવું શીલરન્ન મમસ્ત-

પણે વિણસાડયું છે. ) તેનાં અપ યજ્ઞનો ઢીલ જગત્માં વાગે છે, પોતાના ઉત્તમ વંશમાં મશીનો કૂચો દેવાય છે, દેશવિરતિ કે સર્વવિરતિ ચારિત્રને જલાંજલિ દેવાય છે. સદ્ગુણોરૂપી વગીચામાં આગ લગાડાય છે, સઘડી આપદાઓને આવવા નિમંત્રણ અપાય છે, અને મોક્ષનગરના વારણે મજબૂત કમાડ વાસવામાં આવે છે.

૩૮ જે મહાનુભાવો શીલ-બ્રહ્મચર્યને ધારે છે, તેમને સિંહ, હાથી જલ અને અગ્નિ પ્રમુખ ઉપદ્રવો ક્ષય પામે છે, કલ્યાણ પરંપરા વૃદ્ધિ પામે છે, દેવતાઓ સહાય કરે છે, કીર્તિ વિસ્તરે છે, ધર્મમાર્ગમાં પુષ્ટ થાય છે, પાપ ઝળપટ થાય છે, અને સ્વર્ગનાં તથા મોક્ષનાં સુખો નજદીક આવતાં જાય છે.

૩૯ નિર્મલ શીલ કુલના કલંકને હરે છે, પાપ પંકનો ઉચ્છેદ કરે છે, પુન્યની વૃદ્ધિ કરે છે, પ્રતિષ્ઠાનો વધારો કરે છે, દેવતાઓને નમાવે છે, ભારે ઉપસર્ગોને સંહરે છે, અને હેલા માત્રમાં સ્વર્ગ અને મોક્ષના સુખ મેલવી આપે છે.

૪૦ નિર્મલ શીલના પ્રભાવથી મનુષ્યોને નિશ્ચે કરી અગ્નિ પળ જલરૂપ થાય છે, સર્પ પળ ફૂલની માલરૂપ થાય છે, સિંહ પળ હરિણ સમાન થઈ જાય છે, પર્વત પળ પથ્થરની શિલા જેવો થઈ જાય છે, ક્ષેર પળ અમૃત જેવું, વિદ્ય-આપદા પળ સંપદારૂપ, શત્રુ પળ મિત્રરૂપ, સમુદ્ર પળ નાનકડા તળાવ તુલ્ય અને અટવી પળ ઘર-મહેલરૂપ થઈ જાય છે. નિર્મલ શીલનો આવો પ્રભાવ સમજી સુજ્ઞ માઈ બ્હેનોઈ ઉક્ત શીલવ્રત-બ્રહ્મચર્ય પાલવામાં દ્રઢ પ્રયત્ન કરવો ઘટે છે.

‘માયા-મમતા તજી સંતોષ વૃત્તિને ધારણ કરો.’

૪૧ પરિગ્રહરૂપ નદીનું પુર વૃદ્ધિ પામ્યું છતુ જહ-જલની ક-લુષતાને પેદા કરતું, ધર્મ-વૃક્ષનું ઉન્મૂલન કરતું, નીતિ કૃપા અને ક્ષમાદિક કમલિનીઓને પીડા કરતું. લોભ-સમુદ્રને વૃદ્ધિ પમાડતું, મર્યાદારૂપ કાંઠાને ભાંગતું, અને શુભ મનરૂપ હંસને ઉડાડી મૂકતું શીશી વિટંબના પેદા કરતું નથી? અપિતુ પરિગ્રહવૃદ્ધિ ક્લેશકારીજ છે.

૪૨ પરિગ્રહ ઉપર અત્યંત રાગ-મૂર્છા, કલહરૂપ હાથીઓને કૂ-દવા-રમવા વિન્ધ્યાટવી સમાન છે, ક્રોધ-ક્રુષાયરૂપ ગીધડાંને રમવા શ્મશાન તુલ્ય છે, કષ્ટોરૂપ સર્પોને રહેવાને બિલ સમાન છે, દ્વેષરૂપ ચોરને ફરવા માટે સંધ્યાસમય સમાન છે, પુન્યરૂપ વનને વાઝી નાં-ખવા દાવાનલ સમાન છે, મૃદુતા-નમ્રતારૂપ વાદલાંને વેરી નાખવા વાયરા સમાન છે, અને ન્યાય-નિતિરૂપ કમલનો નાશ કરવા હિમ સમાન છે.

૪૩ વઝી વૈરાગ્ય-ઉપશમનો શત્રુરૂપ, અસંતોષનો મિત્રરૂપ મો-હનો સલાઈ, પાપની સ્થાન, આપદાનું સ્થાન, કુધ્યાનનું ક્રિડાવન, વ્યાકુલતા-સંકલ્પનો વિકલ્પનો ખંડાર, અહંકારનો વજીર, શોકનો હેતુ, અને કલેશ-કંકાસનું ક્રિડાગૃહ એવો પરિગ્રહ વિવેકી જનોઈ પરિહરવા યોગ્યજ છે.

૪૪ જેમ ઇન્ધનાં વહે અગ્નિ તૃપ્ત થતો નથી અને જલ સમૂહ વહે સમુદ્ર તૃપ્ત થતો નથી, તેમ અત્યંત મોહમાં મુંઝાયેલ પ્રાણી ઘળાં ધન વહે પણ તૃપ્તિ પામતો નથી. વઝી મુગ્ધ એમ પણ જાણતો



—વિચારતો નથી કે સમસ્ત દ્રવ્ય—સંપદાને અહીંજ અનામત સૂકીને આત્મા તો ( પોતે કરેલી કરણીને અનુસારે ) પરભવમાં જાય છે તો પછી હું ફોગટ શા માટે ઘણાં પાપનો સંચય કરું છું. આવાં વિચાર કરાય તો તેથી પણ જીવ પાપથી પાછો ઓસરી શકે, અને કંડૂક સંતોષ વૃત્તિને ધારી પરભવ પણ સુધારી શકે.

“ ક્રોધનો ત્યાગ કરી ક્ષમાગુણને સેવો. ”

૪૫ જે ક્રોધ, પ્રકૃતિ બગાડવા મદિરાનો મિત્ર છે, ધમ્મ બતાવી સામાના કાઠજાં ફફડાવવા—અત્યંત ત્રાસ ઉપજાવવા કાઠા નાગ જેવો છે, શરીરને બાઠવા અગ્નિ સમાન છે, અને જ્ઞાનાદિક ગુણનો નાશ કરવા અત્યંત વિષ વૃક્ષ સમાન છે, તેવા દુષ્ટ ક્રોધને આત્મ-કલ્યાણની સ્વરી ઇચ્છાવાળા સજ્જનોએ મૂલમાંથીજ ઉલ્લેખી નાંચવો જોઈએ—તેની ઉપેક્ષા નજ કરવી.

૪૬ તપ અને ચારિત્રરૂપ વૃક્ષને જો શાન્ત-વૈરાગ્ય-સમતારૂપ જ્વલ વડે સિંચ્યું હોય તો તે કલ્યાણની પરંપરારૂપ અનેક પુષ્પોથી વ્યાપ્ત બની મોક્ષ ફળ આપે છે, પરંતુ જો એ ઉત્તમવૃક્ષને—ક્રોધ-અગ્નિની આંચ લાગે છે, તો તે ફળોદય રહિત બની ભસ્મીભૂત થઈ જાય છે.

૪૭ જે ક્રોધ સંતાપને વધારે છે, વિનયને લોપે છે, મિત્રતાને નષ્ટ કરે છે, ઉદ્વેગ ઉપજાવે છે, અસત્ય વચન બોલાવે છે, કલેશ-ફલહ કરાવે છે, યજ્ઞનો ઉચ્છેદ કરે છે, મતિ બગાડે છે, પુન્યોદયનો નાશ કરે છે, અને નરકાદિ નીચ ગતિ આપે છે, તે દુષ્ટ રોષ સજ્જનોએ તજવો યોગ્ય છે.

૪૮ વહી જે અગ્નિની જેમ ધર્મ-વૃક્ષને વાહી નાંચે છે, હાથીની જેમ નીતિ-લતાને ઝલેડી નાંચે છે, રાહુની જેમ મનુષ્યોની કીર્તિ-કલ્લાને કલંકિત કરે છે, વાયરાની જેમ સ્વાર્થરૂપી વાદલાંને વેરી નાંચે છે, અને જ્વરની જેમ તાપરૂપી આપદાને વિસ્તારે છે, એવો નિર્દય ક્રોધ કરવો યોગ્ય હોય ?

“ અહંકાર તજી વિનય-નમ્રતા આદરો. ”

૪૯ વિનયાદિ ડચિત આચરણનાં સેવન વહે હે ભવ્યાત્મન્ ! તું અતિ ઢુર્ગમ એવા માન પર્વત ડપર ચઢવાનું હવે મૂકી ઢે. કેમકે તેમાંથી અતિ ભારે આપદારૂપી નઢીઓની શ્રેણિ નીકલે છે, વહી જેમાં ડત્તમ જનોને માન્ય એવા જ્ઞાન, ઔઢાર્ય, વૈર્યાઢિક ગુણોનું નામ પળ નથી-લવલેશ માત્ર પળ ગુણ નથી, પરંતુ હિંસા બુઢ્ધિરૂપી ઢુમાઢાના ગોઢા વહે વ્યાપ્ત અને યોગ્ય વૃત્તિને અગમ્ય એવા ક્રોઢ ઢાવાનલ્લને જે ઢારણ કરે છે.

૫૦ અહંકારથી અંઢ ઢણલો પ્રાણી મઢોન્મત્ત હાથીની પેરે તપ-નિયમરૂપ બંઢન સ્તંભને ભાંગતો, નિર્મલ બુઢ્ધિરૂપ સાંકલ્લને તોઢતો, ઢુર્વચનરૂપ ઢુલ્લાના સમૂહને ડઢાઢતો, આગમ-વચનરૂપ અંકૂશને અવગળતો પૃથ્વી ડપર યથેચ્છ ફરતો, અને નમ્રતાવાલા ન્યાય માર્ગને લોપતો કયા કયા અનર્થ નથી કરતો ? અપિતુ અહંકારી માણસ સઘલા અનર્થ પેઢા કરે છે.

૫૧ જેમ નીચ માણસ અન્યકૃત ડપગારોની અવગળના કરે છે તેમ અભિમાની અહંકારી પુરુષો ત્રણે વર્ગનો લોપ કરે છે, જેમ

વાયુ વાદલાંને વેરી નાંચે છે તેમ મદ યોગ્ય આચારનો લોપ કરે છે; જેમ વિષધર પ્રાણીઓના જીવિતનો નાશ કરે છે તેમ માન વિનયનો નાશ કરે છે; અને જેમ હાથી કમલિનીને ડચ્ચેડી નાંચે છે, તેમ મદ-અધિમાન યશ-કીર્તિનો નાશ કરે છે.

૫૨ પ્રાણીઓના સકલ વાંછિતાર્થને પૂરનાર વિનયજીવિતને જે હરી લે છે, તે જાત્યાદિમાન-વિષથી ઉત્પન્ન થયેલા વિષયવિકારને તું વિનયરૂપ અમૃતરસવડે શાન્ત કર.

‘માયા કપટને સૂકી તમે સરલતા આદરો.’

૫૩ કલ્યાણ કરવામાં વાંઝણી, સત્ય-સૂર્યનો અસ્ત કરવા સંધ્યા સમાન, દુર્ગતિરૂપ સ્ત્રીની વરમાલા, મોહરૂપ હાથીને રહેવાની શાલા, ઉપગમરૂપ કમલને વાલવા હિમ સમાન, અપયશની રાજધાની અને સંકલો ગમે કષ્ટો જેની પુંઠે રહેલાં છે, તેવી દુષ્ટ માયાને તું તજી દે.

૫૪ અનેક પ્રકારના ઉપાયોવડે જે કપટ કરી અન્યને છેતરે છે, તે મહા અજ્ઞાનયુક્તજનો પોતાનેજ સ્વર્ગ અને મોક્ષના સ્વરા સુખથી વેનશીવ રાચે છે-પોતે પોતાનેજ છેતરે છે.

૫૫ જે દુર્બુદ્ધિ ધનના લોભથી અવિશ્વાસના વિલાસસ્થાનરૂપ કપટને કેલ્લવે છે, તે દૂધને પીતો વિલાડો જેમ ડાંગને દેખતો નથી તેમ આવી પડતી અનર્થ પરંપરાને દેખી શકતો નથી.

૫૬ જેમ અપથ્ય ભોજન પરિણામે રોગ પ્રેદા કર્યા વગર ઝરતું નથી, તેમ કપટ, કેલ્લવવામાં તત્પર ચિત્તવાલા મુગ્ધજનને છેતરવા જે

કલા-કૌશલ્ય. ( ચતુરાઈ ) કેલ્લે છે તે આ લોકમાં પણ કંઈપણ નુકશાન કર્યા વગર રહેજ નહિ, કંઈને કંઈજ નુકશાન કરે છેજ, અને પરભવમાં નરકાદિ નોચ ગતિ યા સ્ત્રી અવતાર પ્રાપ્ત થાય છે, માયા-કપટ ઉપર શ્રી મલ્લીનાથના જીવ મહાબલનું દૃષ્ટાંત વિચારી ધર્મકાર્યમાં પણ કપટ કેલ્લવવાની કુટેવ સર્વથા તજી દેવી.

‘ લોભ-તૃષ્ણા તજી સંતોષનું સેવન કરો. ’

૫૭ જે વહે જીવો લોભાંધ બની ભયંકર અટવીમાં ધમે છે, વિકટ દેશાન્તરમાં ફરે છે, અથાગ સમુદ્રને ઉલ્લંઘે છે, બહુ કષ્ટ સાધ્ય સેવતી કરે છે, કૃપણ સ્વામીથી સેવા કરે છે, અને હાથીઓના સમૂહના સંઘટ્ટવહે જેમાં ચાલવું દુઃશક્ય છે, એવા યુદ્ધસ્થાનમાં પણ જાય છે. એ સર્વ લોભનોજ પ્રભાવ સમજી તેનો જય કરવા પ્રયત્ન કરવો.

૫૮ મોહરૂપ વિષવૃક્ષના મૂલરૂપ, પુન્યરૂપ સમુદ્રનું શોષણ કરનાર, ક્રોધ અગ્નિને પેદા કરનાર, પ્રતાપરૂપ સૂર્યને આચ્છાદન કરવા મેઘ જેવા, કલહનું ક્રીડાસ્થાન, વિવેકરૂપ ચંદ્રને રાહુતુલ્ય, આપદારૂપી નદીને મઠવા સમુદ્ર તુલ્ય અને કીર્તિરૂપ લતાઓને નાશ કરવા હરતી તુલ્ય એવા લોભનોજ પરાભવ કરો.

૫૯ સમસ્ત ધર્મરૂપ બનને બાઠી નાંચવાથી વૃદ્ધિ પામતો દુઃખરૂપ ભસ્મવાળા, વિસ્તરતા અપયશરૂપ ધૂમાડાવાળા, અને ધનરૂપ ઇન્ધનનો સમાગમ થતાં અત્યંત વધતા એવા લોભાગ્નિમાં સર્વે ગુણો પતંગની પેરે ભસ્મીભૂત થઈ જાય છે, એમ સમજી સુજ્ઞનોએ દુઃખદાયી

લોભ તૃષ્ણાનો ત્યાગ અને સંતોષનો આદર કરવો યુક્ત છે. તે સંતોષનો પ્રભાવ શાસ્ત્રકાર પોતેજ વતાવે છે.

૬૦ મમસ્ત દોષ રુપ અગ્નિને ઉપશમાવવા મેઘવૃષ્ટિ સમાન સં-  
તોષને મહાનુભાવો ધારે છે, તેમની આગલ કલ્પવૃક્ષ ડગ્યો-પ્રત્યક્ષ  
થયો જાણવો. કામધેનુ તેમના ઘરે આવી, ચિન્તામણિ રત્ન હથે-  
લીમાં આવ્યું, દ્રવ્ય નિધાન નજદીક આવ્યો, વલી આવું જગત  
નિશ્ચે વગ્ન યથું અને સ્વર્ગ તથા મોક્ષની લક્ષ્મી પણ મુલમ થઈ જા-  
ણવી. આવા હેતુથી સંતોષજ સેવવો ઉચિત છે.

“ સુખદાયી સજ્જનતા આદરો.”

૬૧ કોપાયમાન થયેલા કાલા નાગના મુખમાં હાથ ઘાલવો  
સારો, જાજ્વલ્યમાન અગ્નિ કુંડમાં ઢંપાપાત રાવો સારો, અને ભા-  
લાની અળી જલ્દી પેટમાં સ્વોસી દેવી સારી, પરંતુ મુજ્જ જનોષ્ટ  
સકલ આપદાના સ્થાનરુપ દુર્જનપણું આદરવું સારું નહિ.

૬૨ સજ્જનતાજ જશનો જમાવ કરે છે, તેમજ સ્વશ્રેય, લક્ષ્મી  
અને મોક્ષ પણ મેલવી આપે છે. તેમ છતાં હે પામર જીવ ! તું જે દુ-  
ર્જનતા આદરે છે તે તો ઉલટું લેવાનું દેવું કરે છે. ઇટલે જલ સિંચવા  
વહે મેલવી શકાય એવા ધાન્યના ક્ષેત્રમાં અગ્નિ મૂકે છે. સજ્જનતા  
વહે મેલવી શકાય એવા યશ લક્ષ્મી અને મોક્ષાદિકની પ્રાપ્તિ દુ-  
ર્જનતા આદરવા વહે કદાપિ પ્રાપ્ત થઈ શકેજ કેમ ?

૬૩ સજ્જનતાવંત જનોને કદાચ નિર્ધનપણું હોય તો પણ  
સારું પરંતુ દુર્જનતાવાલા નિંદ્ય આચરણવહે વિશાલ લક્ષ્મી પેદા

कसी होय ते सारी नथीजं कैमके परिणामे सुंदर-सुखदायी एवं स्वोभाविक दुर्वलपणुं पण शोभे छे परंतु परिणामे दुःखदायी एवी सोजा प्रमुख विकारजनित शरीरनी स्थूलता शोभती नथी. सोजा प्रमुख विकारजनित स्थूलता जेवी निच आचरणवडे प्राप्त करेली अने स्थूल द्रष्टिवंडे देखवामां-मानवामां आवती विशाळ लक्ष्मी परिणामे अति दुःखदायी नीवडे छे.

६४ सज्जनतानुं लक्षणं शुं. ? एम पूछवामां आवे तेनुं समाधान के जे पारकां दूषण खीले (कथे) नहि, अल्प मात्र पण अन्यना गुण उच्चरे-अनुमोदे, पारकी समृद्धि जोई संतोष धरे ( राजी थायें ); अने परपीडाने देखी शोच धरे ( दीलगीर थाय ); आप प्रशंसा न करे, न्याय-नीति न तजे, उच्चितानुं उल्लंघन न करे, वळी कडुक-कठोर वचन कोइए कहां छवां तेना उपर रीस न करे-क्षमा राखे एवं उदार चरित्र सज्जनोनुं होय छे. उक्त लक्षण जेमनामां लाभे तेमने सज्जन समज्जवा. सज्जनतावडेज जीव धर्मने योग्य बने छे; ज्यां-सुधी संज्जनताज आवी नथी त्यांसुधी धर्मकरणी लेखे लागवी मुश्किल छे एम समजी संतरे सुखना मूलरूप शुद्ध धर्मनी योग्यता प्राप्त करवी माटे पण सज्जनता प्राप्त करवी उचित छे.

‘ जेवा तेवानो संग तजी गुणनिजनीनो संगं करो. ’

६५ गुणीजनोनो संग तजी; जे मतिहीन कल्याणनी इच्छा करे ते दयाहीनने जेम धर्मनी इच्छा, नीति रहितने यशनी इच्छा, प्रमादीने पैसानी इच्छा, प्रज्ञा-बुद्धि रहितने काव्य करवानी इच्छा, स-

યતા અને દયા રહિતને તપનો લાભ લેવાની ઇચ્છા, બુદ્ધિ રહિતને શાસ્ત્રપઠનની ઇચ્છા, ચક્ષુ રહિતને વસ્તુ દેખવાની ઇચ્છા અને અસ્થિર ચિત્તવાળાને ધ્યાનની ઇચ્છા થાય તેના જેવી ( સત્સંગ રહિતને કલ્યાણની ઇચ્છા ) વ્યર્થ સમજવી.

૬૬ ઉત્તમ ગુણીજનોનો સમાગમ મનુષ્યોને શું શું ઇચ્છિત લાભ નથી પેદા કરી આપતો ? સત્સંગ કુમતિને હરે છે, મોહને ભેદે છે, વિવેકને જગાડે છે, સંતોષ આપે છે, નીતિને પેદા કરે છે, ગુણોને વિસ્તારે છે, ( વિનીતતા-નમ્રતા લાવે છે ), યશ કીર્તિનો ફેલાવો કરે છે, ધર્મને ધારે છે અને દુર્ગતિને ફેડે છે. આ વધો પ્રભાવ સત્સંગનો જાણવો.

૬૭ હૈ શાણા ચિત્ત ! જો તું બહુ બુદ્ધિ મેળવવા, આપદાને દુર કરવા, ન્યાયમાર્ગમાં પ્રવર્તવા, જશ પામવા, પાપફળને રોકવા અને સ્વર્ગ તથા મોક્ષની સંપદા અનુભવવા ઇચ્છતું હોય તો ગુણીજનોનો સંગ આદર.

૬૮ જે નિર્ગુણી-ગુણહીનનો સંગ મહત્વનો લોપ કરે છે, ઉદયનો અસ્ત કરે છે, દયારૂપ ઉદ્યાનને ફેંદી નાખે છે, કલ્યાણને ભેદી નાખે છે, દુર્બુદ્ધિને વધારે છે અને અન્યાયને ઉત્તેજન આપે છે, તેનો આશ્રય કલ્યાણના અર્થીજનોને કરવા યોગ્ય કેમ હોય ? નજ હોય. નીચ-નાદાનની સંગતિથી અનેક પ્રકારે હાનિજ થાય છે. ઇમ સંબન્ધી નીચ સંગતિ તજી સત્સંગતિજ સેવવા લક્ષ રાખવું.

૬૯ 'ઇન્દ્રિયોને મોકલી નહિ મૂકતાં કાબૂમાં રાખતા રહો.'

૬૯ જે ઇન્દ્રિયો આત્માને ઉન્માર્ગે છૂડે જવા ઉદ્ધત ઘોઠાઓ

जेवी छे, कृत्याकृत्य संबंधी विवेकरूप जीवितने हरवा काला नाग जेवी छे, अने पुन्यरूप वृक्षने खंडोरखंड करवा तीक्ष्ण कुहाडा जेवी छे ते व्रतनी मर्यादा तोडी नांखनारी इन्द्रियोने जीती तुं कल्याणभागी था.

७० जे इन्द्रियो प्रतिष्ठानो लोप करे छे, नीतिनुं धोरण बगाडी नांखे छे, अकृत्य करवा बुद्धिने भेरे छे, स्वेच्छा मुजब वर्तवामां राग बधारे छे, विवेकनी उन्नतिनो विनाश करे छे, अने आपदा उपजावे छे, ए रीते अनेक दोषना स्थानरूप ते इन्द्रियोने तुं वश कर.

७१ च्हाय तो मौन भजो, गृहवास तजो, सर्व आचार चातुर्य सेवो, गच्छवासमां रहो अथवा वन मध्ये वसो, सिद्धान्त पढन करो, अथवा तप तपो, परंतु ज्यां सुधी कल्याणरूप वनवृक्षोने भांगवा महावायु समान इन्द्रियोना समूहने जीतवा लक्ष आव्युं नथी त्यां सुधो पूर्वोक्त मौन व्रतादिक सघळं राखमां होमेलं जेवुं जाणवुं.

७२ धर्मनो ध्वंस करवामां मुख्य, सत्य ज्ञानने आच्छादन करनार, आपदाने विस्तारवा समर्थ, दुःख उत्पन्न करवानी कळामां पारगामी, बळी निश्चे सर्व अन्नभक्षक, आत्माने अहितकारो, अन्याय मार्गे अत्यंत गमन करनार, यथेच्छ वर्तनार. अने अवले मार्गे चालनार एवी इन्द्रिय समूहने जीत्या बगर जीवनुं कल्याण थवानुं नथी.

६ लक्ष्मीनो अपळ स्वभाव समजी तेनो सद्बुध्य करो. १

७३ लक्ष्मी, नदोनी पेरे नीचो वाटे वहे छे, निद्रानी पंठे ज्ञान-



ચૈતન્યને મૂલ્છિત કરે છે, મંદિરાની પેરે મદ-અહંકારને વધારે છે, ધૂ-  
માડાના ગોટાની પેરે અંધ કરી મૂકે છે, વીજળીની પેરે ચપલતાને  
મજે છે, અગ્નિ જંવાળાની પેરે તૃપ્ણા વધારે છે, અને કુલટા નારીની  
પેરે સ્વેચ્છા મુજવ ફર્યા કરે છે.

૭૪ ગૌત્રીયા જૈની સ્પૃહા કરે છે, ચોર લોકો ચોરી કરે છે,  
રાજાઓ છઠ્ઠ જોડે સુંબવી લે છે, અગ્નિ ક્ષણમાત્રમાં વાળી નાંચે છે,  
પાણી હુંબાવી દે છે, ધરતીમાં દાટયું યક્ષો હઠથી હરી લે છે, અને  
દુરાચારી દીકરા વળખી નાંચે છે તેવા પરતંત્ર ધનને ધિક્કાર પડો.

૭૫ દ્રવ્યના અર્થી એવા પંડિતજનો પણ શું શું કષ્ટ સહન કર-  
તા નથી ? તેઓ નીચની પણ સુશામત કરે છે, તથા તેમને નીચા-  
વળીને નમન કરે છે. નિર્ગુણી શત્રુના પણ મુક્તકંઠે ગુણ વર્ણવે છે,  
અને કદર વગરના સ્વામીની પણ સેવા કરવામાં સ્વેદ લાવતા નથી.

૭૬ જાણે સમુદ્રનાં જલોના સંસર્ગથીજ હોય તેમ લક્ષ્મી નીચા  
પ્રત્યે જાય છે, કમલિનીના સંસર્ગથીજ પગમાં કાંટો વાગ્યો હોય તેમ  
કોઈ સ્થલે પગ મૂકતી નથી ( ટકતી નથી ), અને વિંષ સાથે વસ-  
વાથીજ હોય તેમ મનુષ્યોના જ્ઞાન ચૈતન્યનો એકાંક નાશ કરે છે,  
શ્વમ સમજી ગુણી જનોણ લક્ષ્મીને ધર્મસ્થાનમાં જોડીને ( પુન્ય માર્ગે  
સ્વર્ગ ) તેનું ફલ લેવું.

‘ પાત્ર-સુપાત્ર દાનનો પ્રભાવ. ’

૭૭ સુપાત્રમાં દીધેલું ઉત્તમ ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્ય સંયમની વૃદ્ધિ  
કરે છે; વિનય ગુણને સ્વીલવે છે, જ્ઞાનને અજંવાળે છે, સમતા રસને

પોષે છે, તપને પ્રવલ કરે છે, શાસ્ત્ર પઠનને જોર આપે છે, પુસ્તકને ઉત્પન્ન કરે છે, સ્વર્ગનાં સુખ આપે છે અને અનુક્રમે મોક્ષ લક્ષ્મી પણ મેલત્રી આપે છે.

૭૮ ઉપદ્રવને દૂર કરનારું અને સંપદાને આપનારું સુયાત્રદાન જે મહાનુભાવ આપે છે તેને દારિદ્ર્ય આવતુંજ નથી. દુર્ભાગ્ય તેનાથી દૂરજ રહે છે, અપંચશ થવા પામતોજ નથી અને પરાભવ કરવા કોઈ ઈચ્છતું નથી; વ્યાધિનું જોર પાવતું નથી, દીનતા આવતી નથી, ભય પીડતો નથી અને કષ્ટો નડતાં નથી.

૭૯ જે પુરુષો પોતાનું દ્રવ્ય કલ્યાણાર્થે આપે છે, તેને લક્ષ્મી મળવા ઈચ્છે છે. મતિ, કીર્તિ અને પ્રીતિ તેને શોધતી આવે છે, સૌ-ભાગ્ય અને નીરોગતા તેને મેટે છે, કલ્યાણ પરંપરા સન્મુખ આવે છે; સ્વર્ગની સુખ સાહેબી સહેજે મળે છે અને મુક્તિ તેની રાહ જોયા કરે છે.

૮૦ જે પુરુષ પોતાનું પુષ્કલ ધન પ્રસિદ્ધિ ઇવાં સાત ક્ષેત્રમાં વાપરે છે તેને સુખસંપત્તિ સાવ સુલભ થાય છે, યશ સ્વાધીન થાય છે, લક્ષ્મી મળવા ઉત્કંઠિત રહે છે, મતિ નિર્મલ થાય છે, ચક્રવર્તી પ્રણાની સમૃદ્ધિ નિકટ આવી રહે છે, સ્વર્ગસંપદા હસ્તગત થાય છે અને મોક્ષસંપદા મેલવવાને તે ભાગ્યશાળી થાય છે.

‘ સુખશિલતા તજી કલ્યાણકારી તપનું સેવન કરો. ’

૮૧ જે (તપ) પૂર્વકૃત કર્મ-પર્વતને ચૂરવા વજ્રરૂપ છે, વિપય અધિભાવરૂપ દાવાનલની જ્વાલાને શમાવવા જલ વર્ષણરૂપ છે, મયં-કર ઇન્દ્રિયરૂપી સર્પોને દમવા જાંગુલી મંત્ર સમાન છે, વિદ્યારૂપ

અંધકારના સમૂહને ફેડવા સૂર્યોદય સમાન છે, તેમજ અનેક પ્રકારની લબ્ધિ-શક્તિરૂપ સંપદાને પેદા કરે છે તે વાહ્ય અને અભ્યંતર ઇમ બંને પ્રકારનાં તપ કોઈ પળ જાતની વાંછા-આશા તૃષ્ણા રાખ્યા વગર શાસ્ત્રોક્ત રીતે કરવાં જોઈએ.

૮૨ જે તપના પ્રભાવથી વિદ્ય માત્ર વિસરાઈ થઈ જાય છે, દેવતાઓ સેવા કરે છે, વિષય-અગ્નિ શાન્ત થાય છે, ઇન્દ્રિયો દમાય છે, કલ્યાણ અચૂક થાય છે, તીર્થંકરાદિક સંવંધી મહા ઋદ્ધિઓ સાંપડે છે, કર્મોના ક્ષય થાય છે, અને સ્વર્ગ અપવર્ગનાં સુખ સ્વાધીન થઈ શકે છે તે તપ પ્રશંસવા યોગ્ય કેમ ન હોય? અપિતુ હોય જ.

૮૩ જેમ દાવાનલ વગર વનને બાલવાને કોઈ સમર્થ નથી. વર્ષાદ વગર દાવાનલને ઠારવા કોઈ સમર્થ નથી અને પવન વગર વર્ષાદને ઝાલવા કોઈ સમર્થ નથી તેમ તપસ્યા વગર, કર્મસમૂહને હળવા કોઈ સમર્થ નથી.

૮૪ સંતોષરૂપ પુષ્ટ મૂલ્લાલો, ક્ષમારૂપ પરિવારવાલો, આચારાંગાદિ શ્રુતસ્કંધની રચનારૂપ વિસ્તારવાલો, પંચઇન્દ્રિય નિગ્રહરૂપ શાસ્ત્રાવાલો, દેદીપ્યમાન અંભયદાનરૂપ દલ્લાલો (અથવા વિનયરૂપ પ્રગટ પત્રવાલો), બ્રહ્મ વ્રતરૂપ નવપલ્લવ (કુંપલીયાં) વાલો, શ્રદ્ધા જલ સમૂહના સિંચનથી વિશાલ કુલ, વલ, ઐશ્વર્ય અને સૌન્દર્યરૂપ ભોગ વિસ્તારવાલો, તથા ચાર દેવલોક નવ ત્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનની પ્રાપ્તિરૂપ (સુગંધિ) પુષ્પવાલો ઉક્ત તપરૂપ કલ્પવૃક્ષ મોક્ષ સુખરૂપ ફલને આપવાવાલો થાય છે.

‘ शुभ भाव-रसायणनुं सदा सेवन करो, ’

८५ नीरोगी पुरुष उपर जेम स्त्रीनां कटाक्ष बाण नकामां छे, कृपण स्वामी पासे करेलुं सेवा कष्ट जेम नकाहुं छे, पथरमां कमळ उगाडववानो श्रम जेम नकामो छे, उखरभूमिमां थयेलो बर्षाद जेम नकामो छे, तेम शुभ भावना वगर दान, प्रभु पूजा, तप, स्वाध्याय-शास्त्र पठनादिक अनुष्ठान पण सघळां नकामां अफळ छे.

८६ जो कोइ मनुष्य सर्व वस्तुने जाणवा इच्छतो होय, पुन्य प्राप्त करवा चाहतो होय, तथा दया धारण करवा, पापने भेदवा (डुंका करवा), क्रोधने खंडवा, दान, शील अने तपने सफल करवा, पुन्यनी वृद्धि करवा, भवसायरनो पार पामवा, अने सिद्धि रमणीने आर्लिगवा इच्छतो ज होय तो तेणे शुभ भाव ( शुभ वीर्योलास ) आदरवोज जोइए.

८७ विवेकरूपी वनने विकसित करवा (अम्रतनी) नीक तुल्य, उपशम सुखने भाटे संजीवनी तुल्य, भवसमुद्र तरवा महानौकातुल्य, काम अग्निने शमाववा मेघमाळा तुल्य, चपळ इन्द्रियोने रोकवा पाश बंधन तुल्य, भारे कषायरूप पर्वतने भेदवा वज्रतुल्य, अने मोक्षमार्गनो भार वहेवा खच्चरी जेवी समर्थ भावनाने तमे सेवो. बीजुं वधुं करवाथी सर्युं; बीजुं वधुं करेलुं भावना वडेज लेखे छे. भावना वगरनुं वधुंय फोगट जेवुं छे.

८८ पुष्कळ दान दीधुं होय, समस्त जिन आगमोनो अभ्यास कर्यो होय, बहु आकरी क्रिया-करणी करी होय, अनेकवार भूमि-

શયન કર્યું હોય, વધુ આકારાં તપ તપ્યાં હોય, અને ઘણો લાંબો વ-  
સ્ત્રત ચારિત્ર પાઠ્યું હોય પરંતુ જો ચિત્તમાં રુડો ભાવ (શુભ ભા-  
વના) પેદા થયેલ નથી તો એ સઘળું ફોતરાં વાવવાની જેવું ફો-  
ગટજ છે. શુભ ભાવનાયુક્ત પૂર્વોક્ત સઘળું લેખે થાય છે.

‘વિષય લોલુપતા તત્ત્વી વૈરાગ્ય વૃત્તિ ભજો.’

૮૯ પાપરૂપ રજને ક્ષમાવવા જલ્દ સમાન, મદાન્મત્તે ઈન્દ્રિયરૂપ  
હાથીને દમવા અંકુશ સમાન, કલ્યાણરૂપ પુષ્પના વગીચા સમાન,  
છકેલા મનરૂપ વાંદરાને વાંધવા સાંકલ્લ સમાન, ચારિત્રરૂપ રમણીને  
રમવા ક્રિડાગૃહસમાન, કામરૂપ તાપને ઢાલવા ઔષધ સમાન, અને  
મોક્ષમાર્ગમાં રથ સમાન એવા વૈરાગ્યને વિચારી તેનું સેવન કરી  
તું નિર્ભય થા.

૯૦ જેમ પ્રચંડ પવન વાધેલી મેઘ ઘટાને વીસંરી નાંચે છે, અગ્નિ  
જેમ વૃક્ષોને વાલી નાંચે છે, સૂર્ય જેમ અંધકારના સમુદ્ધને ફેડી નાંચે  
છે અને વજ્ર જેમ પર્વતના સમૂહને ભેદી નાંચે છે તેમ એકલો વૈરાગ્યજ  
સઘળાં કર્મોનો સંહાર કરી શકે છે. વૈરાગ્યની તીક્ષ્ણ ધારાવહે જલ્દી  
કર્મ ક્ષય થાય છે.

૯૧ કઠોર પાપને કાપવા કુઠાંલ એવો વૈરાગ્ય જો હૃદયમાં પ્ર-  
ગટે તો દેવવંદન, ઉત્તમ ગુરુની ચરણ સેવા, અંતિઆકરી તપસ્યા,  
ગુણવંતની ઉપાસના, જંગલમાં નિવાસ, અને ઈન્દ્રિયોને દમવાની વિદ્યા  
મોક્ષદાયી થાય છે. ઉત્તમ વૈરાગ્ય વગરની એ વર્ધી કરણી હુલ્લી  
(મીઠાશ વગરની) લાગે છે.

९२ विषय भोगनै काळा नागना शरीर जेवा विषम समजी, राज्यने रज ( धूल ) जेवुं असार समजी, स्वजनोनें कर्म बंधनां का-  
रण रूप समजी, विविध विषयने विष मिश्रित अन्न समान समजी, ऋद्धिने राख समान समजी अने स्त्रीओने तृण समान तुच्छ समजी  
ते वधांयमां आसक्तता तजी, शुद्ध-हृदयवाळो वैरागी गुरुषु सिद्धि  
पदने पामे छे.

‘ भव्यात्माओने सामान्य हितोपदेश, ’

९३ जिनेश्वरं देवनी पूजा, गुरुमहाराजनी सेवा, सहु जीवो  
उपर अनुकंपा—दया, शुभपात्रमां दान, गुण—गुणी उपर अनुराग  
( गुणग्रहण बुद्धि ) अने शास्त्रश्रवण ए छ मनुष्य भवरूप वृक्षनां  
शुभ फल छे.

९४ त्रिकाल प्रभु पूजा—भक्ति करी, निर्मल यश—कीर्ति वधारो,  
सठेकाणै धन वाचो, मनने नीतिना मार्गे दोरो, काम क्रोधादिक  
शत्रुओने संहारो, सहु प्राणी उपर दया करी, अने जिनांगमने सां-  
भलो, अने अंमे करी शीघ्र मोक्षलक्ष्मीनै वरो !

९५ वीतराग देवनी पूजा करी, निग्रंथ—मुनिजनोने नमस्कार  
करी, सिद्धान्त सांभलो अधर्मी जनोनी संगति तजी, पात्रमां द्रव्य  
आपी, उत्तम ( शिष्टजनो ) ना मार्गे चाली, अंतरंग शत्रुआने जीती,  
अने नमस्कार मंत्रने संभारी ( नमस्कार महामंत्रनुं ध्यान करी ) हे  
भव्यो ! इच्छित सुखने स्वाधीन करो.

९६ जे रीते चंद्रसमान उज्वल यश दशे दिशांमां प्रसरे, उद-

કારી ગુણશ્રેણિ વિસ્તાર પામે, અને કુકર્મનો ક્ષય કરવા સમર્થ ધર્મ વૃદ્ધિ પામે એ રીતે ચતુર પુરુષોને સુલભ એવા ન્યાયમાર્ગમાં સુઝ જનોએ પ્રવર્તન કરવું. ભાગ્યશાળી જનો ધારે તો એવું પ્રવર્તન સુખે કરી શકે.

૧૭ હાથે પ્રશંસવા યોગ્યદાન, મસ્તકે ગુરુચરણને પ્રણામ, મુખે સત્ય ( પ્રિય પથ્થને તથ્ય ) વાણી, કાને શાસ્ત્ર શ્રવણ, હૃદયે સ્વચ્છ-નિર્મલ વૃત્તિ, મુજામાં વિજયવંતુ શૌર્ય, અહો ! આટલાં વાનાં ઐશ્વર્ય વગર પણ સ્વભાવવડે ઉત્તમ પુરુષોને અલંકાર-આભૂષણરૂપ છે; કેમકે સુપાત્ર દાનવડે હાથ જેવા શોભે છે તેવાં કંકણાદિક વડે શોભતા નથી; મસ્તક ગુરુચરણે લગાડવાથી જેવું શોભે છે તેવું મુગટાદિકથી શોભતું નથી इत्याદિક આશય સ્પષ્ટ છે.

૧૮ જો આ ભવ અટવી વટાવો, મોક્ષ નગરે જવા ઇચ્છાજ હોય તો વિષયરૂપ વિષ વૃક્ષોનો આશ્રય કરવો નહિ, કેમકે એમની છાયા ષ્ણ શીઘ્ર મહા મૂર્છા ઉપજાવે એવી છે, જેથી આ જીવ એક પગલું પણ આગલ ચાલવા સમર્થ થઈ શકતો નથી; તો પછી તે વિષય વિષ વૃક્ષોનાં પત્ર, પુષ્પ, ફલ અને રસનું તો કહેવું જ શું તે વધાર્ય મહા હાનિજ કરે છે.

‘ ઉપસંહાર. ’

૧૯ ચંદ્રપ્રભા અને સૂર્ય પ્રભા મનુષ્યોના જે અંધકારરૂપ કાદ-વને દૂર કરી શકતી નથી તે ( અજ્ઞાન-પાપ ) આ અત્ય ઉપદેશ સદાય શ્રવણ કરતાં સદંતર દૂર કરી દે છે. અત્યંત આદરપૂર્વક શ્ર-

वण, मनन अने—निदिध्यासन करवानुं बहु उत्तम परिणाम आवे छे. मूळ काव्यमां ग्रंथकारे ' सोम प्रभाचार्य ' एवुं स्वनाम पण गर्भित-पणे जणावेळुं छे.

ग्रंथ प्रशस्ति.

१०० अजितदेव आचार्यना पदरूप उदयाचळ उपर प्रगटेला सूर्य समान विजयसिंह आचार्यना चरण कमळमां भ्रमरनी पेरे रयता सोमप्रभा आचार्ये आ सूक्त मुक्तावळी रची. ( भव्यात्मा-ओ तेने कंठाग्रे करी निज हृदयने शोभावो पावन करो. इतिश्रु.

श्रावक धर्मोचित आचारोपदेश भाषान्तर.

( प्रथमो वर्गः )

मंगलाचरण.

१-२ केवळ ज्ञान अने आनंद स्वरूप, रूप रहित, जगत्त्राना, अने परम ज्योतिर्वंत श्री परमात्माने नमस्कार ! योगी पुरुषो मननी शुद्धिने धारण करना ध्यान चक्षुवडे जेनुं स्वरूप जोवे छे, ते प्रभुने हुं स्तुं छुं.

ग्रंथ ग्रंथन हेतु.

३-५ सहु कोइ जीव सुखने इच्छे छे, शुद्ध-निर्दोष सुख मोक्षमां रहुं छे. मोक्ष सुख ध्यानथी मळे छे, ध्यान मननी शुद्धिथी



યાય છે, અને મનની શુદ્ધિ કષાયને જીતવાથી થાય છે. ક્રપાયનો જય ઇન્દ્રિયોને દમવાથી થાય છે. અને ઇન્દ્રિયોનું દમન સદાચારથી થાય છે, અને એવો ગુણકારી સદાચાર રુઢા ઉપદેશ થકી પ્રાણી-યોને પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

રુઢા ઉપદેશથી સુશુદ્ધિ થાય છે. અને સુશુદ્ધિથી સદ્ગુણોનો ઉદય થાય છે. એના શુભાશયથી આ આચારોપદેશ નામના ગ્રંથનો હું પ્રારંભ કરું છું.

### ગ્રંથ શ્રવણ ફલ-ધર્મ પ્રાપ્તિ.

૬-૯ સદાચાર સંબંધી વિચારવડે મનોહર અને ચતુરને યોગ્ય એવો આ દેવતાને પણ આનંદકારી ગ્રંથ શુભાશયવાળા સંજ્ઞનો શ્રવણ કરવો યુક્ત છે. અનંતકાળે પણ પામવો દુર્લભ એવો આ મનુષ્ય જન્મ પામીને વિવેકવંત જનોએ ધર્મને વિષે પરમ આદર કરવો જાણવો. ધર્મ શ્રવણ કર્યો છતો, દેખ્યો છતો, કરાવ્યો છતો અને અનુમોદ્યો છતો પણ પ્રાણીઓને સાતમા કુલ પર્યંત પદ્ધિત કરે છે.

ધર્મ, અર્થ અને કામરૂપ ત્રણ વર્ગને સમ્યક્ પ્રકારે સેવ્યા વગર મનુષ્યનું આશુષ્ પશુની જેવું નકામું સમજવું. તે ત્રણ વર્ગમાં પણ ધર્મ ઉત્તમ છે. કેમકે તે ધર્મ સેવન કર્યા ત્રગર વીજા જે અર્થ અને કામ સધાતાં નથી.

સત્સામગ્રી અને તેની સફળતા કરવા શાસ્ત્ર પ્રેરણા.

૧૦-૧૩ મનુષ્યપણું, આર્યદેશ, ઉત્તમ જાતિ-કુલ, અર્ધાંડ ઇન્દ્રિય કુશલતા, શરીર આરોગ્ય, અને દીર્ઘ આયુષ કથંચિત્ કર્મની

लघुताथी मळे छे. ए सघळें पुन्य योगे प्राप्ति थये छते श्रद्धा आववी दुर्लभ छे; तेथी पण दुर्लभ सद्गुरुनो संयोग म्होडा भाग्ययोगे मळे छे. आ सघळी सामग्री स्वाधीन ज होय पण ते जेम न्यायबडे राजा; सुगंध बडे फूल अने वी बडे भोजन शोभे छे; तेम सदाचार बडे शोभा पावै छे—सफल थइ शकै छे. सदाचार सेवामां तत्पर मनुष्ये शास्त्रोक्त विधि बडे धर्म, अर्थ अने काम रूप त्रण वर्गने परस्पर विरोध रहित ( अविरोध पणै ) सदाय साधवा जोइए.

श्रावक योग्य शास्त्रोक्त अविरोध आचार विचार.

नमस्कार मंत्रनी स्तुति.

१४-२१ रात्रिना चौथा पहोरमां ब्राह्म मुहूर्त वखते काळजी राखी, सुझ पुरुष पंच परमेष्टि मंत्रनी स्तुति करतो छतो निद्रानो त्याग करे. सदाय शय्यामांथी उठया ( जाग्या ) बाद डावी के जमणी जे नाडी वहेती होय तेज डावो के जमणो पग भूमि उपर ( धीमेथी ) राखवी. शयन संबधी वस्त्रो मुकी बीजां ( स्वच्छ ) वस्त्रो धारण करी रुडा स्थानके रहीने बुद्धिवाने धीरजथी पंचपरमेष्टी नमस्कार मंत्रनु ध्यान करवुं. पवित्र थइ पूर्व दिशा के उत्तर दिशा सन्मुख पवित्र स्थाने रहीं स्थिर मनथी नमस्कार मंत्रनो जाप करवो. स्नान करुं होय के न करुं होय. सुखी होय के दुःखी होय ते नमस्कार मंत्रनु एकाग्रमने ध्यान करतो छतो सर्व पाषथी मुक्त थाय छे. अर्थात् धर्मना अर्थी जनोए सर्व देश काळमां श्री पंच परमेष्टी नमस्कार मंत्रनु चितवन करवुं जोइए. आंगळीने अंगे जे जाप क-

राय, मेरुनुं ऊर्लघन करीने जे जाप कराय अने उपयीग रहित संख्याहीन जे जाप कराय, ते प्रायः अल्प फळ आपनार थाय छे. उत्कृष्ट, मध्यम अने जघन्य एम त्रण प्रकारे जाप थाय छे. तेमां जे हृदयकमळमां विधिवत् नवपदजीनो जाप कराय ते उत्कृष्ट अने जप-माळावडे कराय ते मध्यम जाप समजवो. मौन राख्या वगर, संख्यानुं लक्ष राख्या वगर अने चित्तनी एकाग्रता वगर तेमज पद्मासनादिक आसन लगाव्या वगर अने ध्येय-परमात्मादिकमां वृत्तिने जोडया वगरनो जाप जघन्य छे.

### आवश्यक-करणी.

२२ त्यारपल्ली ( प्रभात सारी रीते थये छते ) उपाश्रये के पोतानी पोषधशाळांमां पापनी विशुद्धि करवा माटे बुद्धिवंते आवश्यक करणी करवी.

२३ रात्री संबंधी, दिवस संबंधी, पाखी, चउमासी अने आखा वर्ष संबंधी पाप दोषने दूर करवा अने आत्माने निर्मळ करवा जिनोए पांच प्रकारनां आवश्यक कहां छे, ते प्रत्येकमां सामायक प्रमुख छ आवश्यकनो समावेश थाय छे. करेलां पापने फरी नहि करवानी बुद्धिथी पश्चात्ताप सहित श्री सद्गुरु समीपे आलोचाय-निंदाय ते प्रतिक्रमण आवश्यक आत्माने उपकारक थइ शके छे. जाणतां के अजाणतां लागेलां पापनी शुद्धि सरलपणे शीघ्र करवी जोइए.

२४ आवश्यक करणी करीने पूर्व कुल मर्यादा संभारी अत्यंत

आनंदित चित्तथी मंगळ स्तुति कहेवी (आवश्यक करणी पहेलां अने पछी ए रीति छे.)

### मंगळ स्तुति अष्टक.

२५ महावीर भगवान्, गौतम गणधर, स्थूलभद्रादि मुनिवरो अने जिनेश्वरोए कहेलो धर्म ए सघळां मुझने मंगळरूप थाओ !

२६ ऋषभादिक जिनेश्वरो, भरतादिक चक्रवर्तीओ, बळदेवो वासुदेवो अने प्रतिवासुदेवो ए सघळा म्हाहं श्रेय-कल्याण करो !

२७ नाभि अने सिद्धार्थभूप प्रमुख सघळा जिनेश्वरोना पिताओ, जेमणे अखंड साम्राज्य भोगवेल छे, तेओ मुझने जय आपो.

२८ जगत्रयने आनंद करनारी मरुदेवी अने त्रिशला प्रमुख जिनेश्वरोनी प्रसिद्ध माताओ मुझने मंगळ करो.

२९ श्री पुंडरीक अने इन्द्रभूति प्रमुख सघळा गणधरो अने बीजा श्रुत केवळीओ (चौद पूर्वधरो) पण मुझने-मंगळमाळा आपो.

३० अखंड शीलनी शोभाथी भरेली ब्राह्मी अने चंदनबाळा प्रमुख महा सती-साध्वीओ मुझने मंगळ आपो.

३१ समकित्तीनां विघ्न हरनारी चकेश्वरी अने सिद्धायिका प्रमुख ऋषभादि तीर्थकरोना शासननी अधिष्ठात्री देवीओ मुझने जयलक्ष्मी आपो.

३२ जैनोना विघ्नोने हरनारा कपर्दी अने मातंग प्रमुख प्रसिद्ध पराक्रमवाळा अधिष्ठायक यक्षो मुझने सदा मंगळ आपो.

३३ सुकृतवडे भावितं चित्तवृत्तिवाळो, अनै सौभाग्य भांग्यवडे भरेलो एवो जे शुभ मतिवंत पुरुष आ मंगलाष्टकने प्रभात समये भणें छे, ते सर्व विघ्नोने हणीने जगतमां मनमान्या मंगळने मेळवे छे.

३४ न्यारपछी निस्सिही कहीने जिन मंदिरे जावुं अने सघळी आशातना तजीने जिनेश्वर भंगवानने त्रपांवार प्रदक्षिणा देवी.

३५ भोगविलास, हास्यचेष्टा, नासिकादिकनीं मळ काढवो, निद्रा, कलेश अने दुष्ट एवी विकथा करवी तथा चार प्रकारनी अश्नादिक आहार करवो एटलां वर्थाय वानां आशातनारुप समजी जिन भुवनमां अवश्य तजवां. आ उपरांत बीजी पण नानी म्होटी अनेक आशातनाओ देववंदन भाष्यादिकेमां जणावेली सुज्ञोण तजवी.

३६ हे जगन्नाथ ! आपने नमस्कार ( नमो जिणाणं ) इत्यादि स्तुति पदेने कहेतां, फळ अक्षत, प्रमुख प्रभुनी आंगळ ठोकवुं—मूकवुं.

३७ खाली हाथे राजां, देव अने गुरु तथा विशेषे निमित्तियांनी पासै दर्शनार्थे जवुं नहि, कंडूक पण सरस फळ प्रमुख राखीने ज जावुं केमके फळ वडे ज फळनी प्राप्ति करी शकाय.

३८ प्रभुनी जमणी अने डावी वाजुंए अनुक्रमे रही पुरुष अने स्त्रीओए-उत्कृष्ट ६० हाथनी अने जयन्त्य ९ हाथनी अवग्रह ( अंतर राखवुं ) शक्य होय तो राखीने श्री जिनेश्वर प्रभुने वंदन करवुं. घरदेरासरमां पण वनी शके एटलो अवग्रह जरूर सांचववो, ( गुरु महाराजनो पण योग्य अवग्रह सांचवत्रो खसि फरमान छे. )

३९ पछी उत्तरासंग करी, रुडी, योगमुद्राए स्थित थइ मधुरी वाणीवडे भाविक आत्मा प्रभु सन्दीपे पोतानी दृष्टि स्थापीने चैत्यवंदन\* करे.

४० पेट उपर हाथनी बे कोणीओ राखी, कमळना कोशनी जेवी बे हाथनी आकृति करी, अन्योन्य ( मांहे मांहे ) आंगळीओ आंतरवाथी योगमुद्रा थाय छे,

४१ त्यार पछी स्वस्थानके जइ प्रभात संबन्धी क्रिया करे, अने भोजन आच्छादन प्रमुख वरचिता करे.

४२ स्वबंधुओने अने नोकर चाकरोने स्वस्वकार्य करवा जणात्रीने पछी पोते बुद्धिना आठगुणोवडे युक्त छतो श्री गुरु पासे उपाश्रये आवे.

४३ शास्त्र श्रवण करवानी इच्छा, २ शास्त्र श्रवण, ३ ग्रहण, ४ धारणा, ५ उह, ६ अपोह, ७ अर्थविज्ञान अने ८ तत्त्वज्ञान ए बुद्धिना आठ गुणो छे.

४४ शास्त्र श्रवण करे ते धर्मना मर्मने जाणे, दुर्मतिने तजे, ज्ञानने पामे ( अज्ञानने वामे ) अने विषय कषायादि प्रमाद तजीने वैराग्य पामे.

४५ पंचांग प्रणामवडे गुरुमहाराजने तथा बीजा साधुजनोंने वांदी-प्रणमी गुरुमहाराजनी आशातनाने तजनां छतां विधि मर्यादा साचवी गुरु सन्मुख बेसवुं.

\* विशेष अधिकार देववंदन सःप्यथी जाणवा योग्य छे.

४६ मस्तक, बेहाथ, अने बे ढींचणवडे भूमितळने विधि सहित ठीक पूजा प्रमार्जीने स्पर्शवाथी पंचांग प्रणाम कर्यो कहेवाय छे.

४७ पंलांठी न वाळवी, पग न प्रसारवा, पग उपर पग न चढाववो अने काख न वताववी.

४८ गुरुमहाराजनी पुंठे के तदन नजदीक के बने पडखे बेसवुं के उभा रहेवुं के चालवुं नहि. तेमज पोताथी पहेलां आवेलाना साथे वातचीत करवी नहि. हुंकाणमां गुरुनो अविनय थाय तेवुं कशुं करवुं नहि.

४९ उत्सर्ग, अपवाद, निश्चय व्यवहारादिक शास्त्रना भाव अने भेद (अपेक्षित वचनो)ने समजी शके एवा विचक्षण पुरुषे गुरुना मुख सामे दृष्टि : एकाग्र चित्तथी धर्मशास्त्रो श्रवण करवां.

५० व्याख्यान वखत थये छते रुडी बुद्धिवाळाए स्वसंदेहो टाळवा अने देवगुरुना गुणगान करनार भोजक विगेरेने यथा-शक्ति दान देवुं.

५१ जेणे प्रतिक्रमण कर्युं न होय ते (पण) व्रत-नियम करवा रुचिर्वत छतो गुरुमहाराजने वंदन करे (वांदणां आपे) अने यथा-शक्ति व्रत नियम आदरवा संवंधी गुरुमहाराज समक्ष प्रतिज्ञा करी पछी तेनुं पालन करे.

५२ उदार दीलथी दान आपनार-दाता छतां पण व्रत नियम वगरना मनुष्या तिर्थचनी योनिओमां उत्पन्न याय छे अने

हाथी घोडादिकना भवमां बंधनादिक सहित भोग भोग-  
वता रहे छे.

५३ दाता—दानेश्वरी नरक गतिमां जतो नथी, व्रत नियम  
पाळनार—विरतिवंत तिर्यंचपणुं पामतो नथी. दयाळु अल्प आ-  
युषी थतो नथी अने सत्यवक्ता—सदाय साचुं हितप्रिय बोलनार—  
दुःस्वर थतो नथी, पण सुस्वर थाय छे.

### तप—प्रभाव.

५४ तप, सर्व इन्द्रियोरूपी हरणयांने वश करवा मजबूत जाळ  
तुल्य छे. कषायरूप तापने शांत करवा द्राक्ष तुल्य छे अने कर्मरूप  
अजीर्णने टाळवा हरीतकी—हरडे तुल्य छे. आत्मानुं श्रेय करनार तपछे,

५५ जे कई दूर अने साधी न शकाय अने देवताने पण दु-  
र्लभ होय ते सघळं तपवडे साधी शकाय छे. तपनो प्रभाव अ-  
चिंत्य छे. सख्त तापवडे जेम सुवर्णनी शुद्धि थाय छे, तेम बाह्य  
अभ्यंतर बने प्रकारना तीव्र तपवडे कर्ममळनो क्षय थनां आत्मा  
शुद्ध—निर्मळ थाय छे. एम समजोने ज तीर्थकर जेवा ज्ञानी पुरुषो  
पण उक्त उभय तपनुं आसेवन करे छे. मोक्षार्थी मुमुक्षु जनोए तो  
शीघ्र मोक्षपदनी प्राप्ति माटे उक्त तपनुं सेवन अवश्य करवुं घटे छे  
एवी श्रद्धा राखी यथाशक्ति तप, जप, व्रत, नियम सदाय आदरवा.

५६ उपर मुजब धर्मविधि आदरीने पछी सुबुद्धि पुरुष चौ-  
टामां जाय अने द्रव्य उपाजैन थाय, एवो यथोचित व्यवसाय  
करे. शास्त्र श्रवण करनार सुबुद्धिवंत न्यायोपार्जित द्रव्यने ज पसंद  
पण परिणामे दुःखदायी एवा अन्याय द्रव्यनी इच्छा न ज करे.



५७ सज्जन-मित्रोना उपकार माटे अने स्वजन बंधुभोना उदय माटे उत्तम पुरुषां अर्थ उपार्जन करे छे. अन्यथा स्वउदर पोषण तो कोण करतुं नथी? जे परोपकारना मार्ग खर्चाय तेज खरुंछे.

५८ व्यापार योगे चलावातो आजोविका उत्तम, खेड करी आजोविका चलावाय ते मध्यम, पारकी सेवा चाकरीवडे आजोविका चलाववी ते जघन्य अने भिक्षा (भित्त) मांगी आजोविका करवी ते अधमाधम जाणवी.

५९ आवा हेतुथी कदापि नीच व्यापार करवो नहि, तेमज कराववो नहि. केमके पुन्यथी प्राप्त थनारी लक्ष्मी पापथो कांइ दिवस बधती नथी. पण उलटुं पाप करनारने पाछळथी बहु कष्ट सहन करवुं पडे छे.

६० पापभीरु अने विचक्षण होय ते बहु आरंभ-समारंभवाळां, भारे पापवाळां, लोकोपवादवाळां अने उभय लोक विरुद्ध होय एवां काम ( अंगार कर्मादिक ?५ ) आचरे नहि.

६१ गमे तेटला पुष्कळ द्रव्यनी प्राप्ति थती होय, तोपण लोहार, चमार, मोची, कलार अने घांचो तथा वाघरो विगेरे साथे व्यवसाय करवो नहि. नीच द्रव्यथी जयवारो न ज थाय.

६२ एवी रीते प्रथम पहोर संबंधी समग्र विधिने सेवतो विशुद्ध हृदयवालो, न्याय-नीतिथी शोभतो, अने विज्ञान ( Discriminative Power ) मानप्रतिष्ठा ( Self-respect; Prestige ) तथा जनप्रियता ( Popularity ) मेळववा सदा सावधान एवो श्रावक पोतानां उभय जन्मने सफल करे. ॥ इति प्रथमोवर्गः

## अथ द्वितीयोवर्गः श्री श्रावकधर्मोचित- आचारोपदेश.

“दिवसना बीजा पहोरे करवा योग्य श्रावकनी करणी.”

१ हवे बीजे पहोरे सुधुंद्धिवंत स्वरथाने जाय अने जीवजंतु वगरनी भूमि उपर पूर्व दिशा सन्मुख बेसीने स्नान आचरै—शरीर शुद्धि करै.

२ स्नान करवा माटे जळ नीकळवाना नाळवावाळो एक म-जांनो वाजोठ करावे के जेथो एमांथी नीकळता जळमां जीव विरा-धना थवा न पामे.

३ रजस्वला स्त्री संबंधी मळोन स्पर्श थये छते, सूतक लाग्ये छते अने स्वजननुं मृतकार्य कर्ये छते सर्वांग स्नान आचरै—आखे अंगे न्हाय.

४ अन्यथा सुज्ञ जन देवपूजा निमित्ते कंडक उष्ण ( स्हेवाय तेवा ) अने थोडा जळवडे उत्तमांग—मस्तकनो भाग वर्जीने बीजे बधे शरीरे स्नान करै.

५ चंद्र अने सूर्यनां कीरणोना स्पर्शथी जगत् वधुं पवित्र थाय छे तो तेना आधारे रहेलुं मस्तक सदाय पवित्र छे एम योगी जनो माने छे—कहे छे.

६ धर्म निमित्ते जे सघळा सदाचार सेववामां आवे छे ते दया प्रधान होय छे. सदाय मस्तक धोवाथी तो तद्गत जीवोनो उपद्रव थाय छे.

७ नित्य निर्मल ज्योतिने धारण करता एवा आत्मानि स्थिति होवाथी कायम वस्त्रवडे वेष्टित एवं पण मस्तक पवित्र ज छे.

८ जे बाह्य दृष्टिवाळा लोको स्नान करतां अति घणा जळने ढोळवाथी जंतुओनो नाश करे छे ते शरीरने शुद्ध करता जीवने मलीन करे छे.

९ न्हातां पहेरेलुं पोतोयुं मूकी, बोजुं वस्त्र पहेरी, ज्यां सुधी पण भीना होय त्यां सुधी जिनेश्वरनुं स्मरण करता त्यांज उभा रहेवुं.

१० नहितो वळी पगने मळ संस्पर्श थवाथी मलीनता थाय अथता तेनी साथे लागेला जीवनो घात थवावडे म्होहुं पातक लागे.

११ पछी ग्रह चैत्य ( घर देरासर ) पासे जइ, भूमि शुद्धि कर्या वाद पूजा सेवा करवा निमित्ते वस्त्रो पहेरीने मुखकोश आठ-बडो वांधे.

१२ देवपूजाना प्रसंगे मन, वचन, काया, वस्त्र, भूमि, पूजो-पगरण अने विधि शुद्धता संबधी सात प्रकारनी शुद्धि साचववो जोइए.

१३ पूजाविधि साचवतां पुरुषे कदापि पण स्त्रीनुं वस्त्र पहेरवुं नहि तेमज स्त्रीए पुरुषनुं वस्त्र पण पहेरवुं नहि. केमके ते काम रागने वधारनार छे. ( एम दरेक वावतमां पण समजी लेवुं. )

१४ विशाल अने सुंदर चोखवा कळसामां आणेला जळवडे जिनेश्वरना अंगने अभिषेक करी, उत्तम वस्त्रवडे तेने लूँछी पछी अष्ट प्रकारे प्रभुनी पूजा करवी.

“ अष्ट प्रकारी पूजा प्रसंगे बोलवानुं पूजा अष्टक. ”

१५ घनसार भेळवेला अने ( केशर ) कस्तूरीना रसयुक्त मनोहर उंचा चंदनवडे, देवेन्द्रोष् पूजाएला अने रागादि दोष रहित त्रिभुवनपति जिनेश्वर देवने हुं अर्चुं लुं—पूजुं लुं—१ चंदन पूजा.

१६ जाइ, जुइ, बकुल, चंपक अने पाटलादि पुष्पो वडे तेमज कल्पवृक्ष, कुंद अने शतपत्र कमळादि अन्य अनेकपुष्पो वडे, संसार कलेशोनो नाश करनारा अने करुणा प्रधान एवा जिनेश्वर देवने यजुं—पूजुं लुं. २ पुष्प पूजा.

१७ कृष्णागरु, शर्करा अने पुष्कळ कर्पूर सहित सारी रीते काळजीथी बनावेलो धुप श्री जिनेश्वर देवनी पासे पोतानां पापनो नाश करवा माटे खूब आनंदथी हुं भक्तिवडे उखेचुं लुं ३ धुप पूजा.

१८ ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनुं चिन्तवन करी उजवळ अने अक्षत—तंदुलवडे भक्तिथी प्रभु पासे त्रण ढग करीने तेमज बीजां साधन वडे पण श्री जिनेश्वर देवने हुं अर्चुं—पूजुं लुं—४ अक्षत पूजा.

१९ उत्तम नाळीएर, पनस, रामळां, बीजोरां, जंबीर, सोपारी, अने आम्र ( आंबा ) दिक फळो वडे असाधारण शान्तिवाळा अने स्वर्गादिक भारे फळने आपनारा श्री देवाधिदेवने हुं अत्यंत हर्षथी पूजुं लुं—५ फळ पूजा.

२० उत्तम मोदक, वडां, मांडा ( मालपूडा ) अने भात दाळ प्रमुख अनेक रसवाळां अन्नभोजन वडे, क्षुधा तृषानी व्यथाथी मुक्त थयेला तीर्थपतिने स्वहित करवा माटे हुं सदाय आदर भावथी यजुं—पूजुं लुं.—६ नैवेद्य पूजा.

२१. जेणे पाप पडल भेदी नांख्या छे. अने आखा बह्मांडने अवलोकन करवानी ज्ञानकळा ( केवळ ज्ञान ) युक्त, सदोदित अने समताना सागर एवा जिनेश्वर पांसे म्हारा अज्ञान अंधकारने टाळवा हुं भक्ति बडे दीपक प्रगटुं छुं. ७ दीपक पूजा.

२२ गंगादिक शाश्वती नदी, नंद, सरोवर अने सागरना निर्मळ तीर्थ जळ बडे, निर्मळ स्वभाववाळा अने दुर्घर काम मद अने मोहरूपी अजरने दमवा गरुड जेवा श्री जिनेश्वर देवने संसारनी ताप समाववा माटे हुं यजुं छुं. ८ जळ पूजा.

२३ आ असाधारण पूजाष्टक स्तुतिनो पाठ भणी जे शुभाशय सज्जन आ मनोहर विधि प्रमाणे श्री जीनेश्वर देवनी पूजा करे छे ते धन्य-कृतपुन्य महाशय देव अने मनुष्य संबंधी अखंडित सुखोने अनुभवी, नजदीकना बखतमां अक्षय अने अव्याबाध एवां मोक्षनां सुख पण मेळवे छे.

‘ गृहचैत्य ( घरदेरासर ) अथवा भक्ति चैत्यनुं स्थान  
अने तेमां पूजा विधि.’

२४ स्वभुवन ( महेल ) मां जतां डाबे हाथे ( डाबी बाजुए ) पवित्र अने शल्य वगरनी दोढ हाथ उंची भूमि उपर सुज्ञ नर देवालय करे.

२५ पूर्व दिशा के उत्तर दिशा सन्मुख रही पूजा करनारे विदिशाओ साथे अग्रिकोण अवश्य बर्जवी ते तरफ पूजा करनारे न उभा रहेवुं.

२६ पूर्व दिशा सन्मुख पूजा करतां लक्ष्मीनो लाभ थाय,

अग्निकोण सन्मुख रहेतां संताप थायं, दक्षिण दिशा सन्मुख रहेतां मृत्यु थाय अने नैरुत्यकोण सन्मुख पूजां करतां उपद्रव थायं.

२७ पश्चिम दिशामां पुत्र दुःख वांध्यकोणमां प्रजा हानि, उत्तर दिशामां महा लाभ अने इशानकोणमां धर्मवासना थाय.

२८ विवेकी जनोए जिनेश्वर देवनी पूजा प्रथम वने चरण, जानुं (ढींचण) हस्त-भूजा, खभा अने मस्तक उपर अनुक्रमे करबी.

२९ पछी ललाठ, कंठ, हृदय अने जठर उपर तिलक अनुक्रमे करवां. केशर सहित उत्तम चंदन वगर प्रभु पूजा थइ न शके.

३० प्रभातमां शुद्ध सुगंधी चूर्ण (वासक्षेप) वडे, मध्यान्ह वखते पुष्पोवडे, अने संध्या वखते धूप दीपकवडे सुज्ञोए प्रभु पूजां करबी.

३१ फूलना बे डुकडा न करवा तेमज काची कळी पण छेदवी-तोडवी नहि पत्रने के पुष्पने छेदवा-भेदवाथी हत्या जेवुं पातक लागे.

३२ हाथकी पडी गयेलुं, पगे के भोंयपर लागेलुं तेमज मस्तक उपर रहेलुं फूल कदापि प्रभु पूजांमां लेवा योग्य न गणाय.

३३ नीच जनोए नहि स्पशेलुं, कीडाए नहि खाथेलुं, (करडेलुं) खराब वस्त्र-पात्रवडे नहि धरेलुं, साव सुगंध वगरनुं तेमज उग्र गंधवालुं जे जे पुष्प होय, ते ते प्रभु पूजांमां उपयोगी न समजवुं.

३४ प्रभुनी दावी वाजुए धूप उखेववो अने बीजोरुं के जळ कुंभ तो सन्मुख होय. नागरवेली पान अने फळ प्रभुना हाथमां राखवां

३५ (एकवीश प्रकारनी पूजा) स्नात्र-अभिषेक, चंदन, दीप, धूप, फल नैवेद्य, जळ, ध्वजा-पताका, वासक्षेप, अक्षत-

ચોલા, સોપારી નાગરવેલી પન, રોકડનાણું, ફલ, વાજિંત્ર, ધ્વની, ગીત, નૃત્ય, સ્તુતિ ઉત્તમ છત્ર, ચામર અને આભૂષણોવડે અરિહંત દેવની પૂજા એકવીશ પ્રકારે થઈ શકે છે.

૩૬ સુપર્વ દિવસે તથા તીર્થયોગ સમયે ભવ્ય જનો ઉપરોક્ત એકવીશ પ્રકારની પૂજા રચે અને પૂર્વોક્ત રુઢી રીતે અષ્ટપ્રકારી પૂજા તો સદાય કરે. ભાવ સહિત જે જે રુઢું બને તે બનાવવું, સ્વહિત કાર્યમાં પ્રમાદવશ શિથિલતા કરવી નહિ.

૩૭ પછી સવિશેષધર્મનો લાભ મેલવવાની ઇચ્છાએ (ભવ્યાત્મા) સ્વચ્છ વસ્ત્રવડે શોભિત છતો અશુચિ માર્ગને તજતો ગામ ચૈત્યે-નગર ચૈત્યે જાય.

૩૮ હું જિન મંદિરે જઈશ એ રીતે હૃદયમાં ધ્યાતાં ચતુર્થ (ઉપવાસ)નું ફલ પામે. જવા ઉઠયે એટલે છઠ્ઠ (બે ઉપવાસ) અને જિન મંદિરે જવા નિમિત્તે માર્ગે ચાલતાં અઠ્ઠમ (ત્રણ ઉપવાસ) નું ફલ પામે.

૩૯ જિન મંદિર દેખ્યે ચાર ઉપવાસ અને દ્વારે આવતાં પાંચ ઉપવાસનું ફલ પામે. મધ્યે આવતાં ૧૫ ઉપવાસ અને પ્રભુ પૂજન કરતાં એક માસ ઉપવાસનું ફલ પામે (દૃઢ નિશ્ચયથી પ્રભુ સન્મુખ જઈ વિધિ સહિત પ્રભુ દર્શન, વંદન. પૂજન અને સ્તુતિ સ્તવનાદિવડે પ્રભુ સાથે તન્મયતા કરનાર મહાશય મહા મ્હોટો લાભ સહેજે મેલવી શકે છે.

૪૦ ત્રણ નિસ્સિહી કહી સુજ્ઞ જન ચૈત્યની અંદર દેસે, અને ચૈત્ય સંવંધી સંભાલ કરી પછી હર્ષ પૂર્વક શ્રી જિનેશ્વરની પૂજા કરે.

४१ मूळनायक प्रभुनी अष्ट प्रकारी पूजा करी अंदर अने ब-  
हार रहेली बीजी बधी प्रतिमाजीओने मार्जन करी पुष्पोना समू-  
होवडे पूजे-पुष्पोना पगर भरे.

४२ अवग्रहथी बहार जइने अरिहंत प्रभुने आदर सहित वंदन  
करे अने विधियुक्त प्रभु सन्मुख रहीने (उल्लसित भावथी) चैत्य-  
वंदन करे.

### चैत्यवंदन विधि.

४३ एक शक्रस्तव (नमोऽथ्युणं) वडे, जघन्य बे वडे मध्यम  
अने पांच शक्रस्तव वडे उत्कृष्ट उत्तम चैत्यवंदन जाणवुं, ए रीते  
जघन्य, मध्यम अने उत्कृष्ट एम त्रण प्रकारनुं चैत्यवंदन थाय छे.  
अथवा एक नमस्कार वडे जघन्य, बे आदि वडे मध्यम अने १०८  
नमस्कार वडे उत्कृष्ट चैत्यवंदन थाय छे. स्तुति श्लोकादिक रूप  
नमस्कार समजवो.

४४ शक्रस्तवादिक स्तुति करतां योगमुद्रा, वंदन करतां  
जिनमुद्रा अने 'जय वीयराय,' 'जावंति चेइयाई' अने 'जावंत  
केविसाहू' ए त्रण प्रणिधान कहेती वखते मुक्ताशुक्तिमुद्रा  
करवी जोइए.

४५ पेट उपर हाथनी कोणीओ स्थापी, कमलना डोड.नी जेम  
हाथ करो, अन्योअन्य आंगळीओ आंतरवाथी ए योगमुद्रा थाय छे.

४६ चार आंगळ आगळ अने कंडक न्यून पाछळ ए रीते बे  
पग वच्चे अंतर राखी रहेवुं (उभा रहेवुं) तेने जिनमुद्रा कही छे.

४७ बन्ने हस्त सरखा अने पोला राखी ललाटने लगता र-



खाय ते मुक्ताशुक्तिमुद्रा पूर्वोक्त त्रण प्रणिधान कहेतां करवाना छे,  
भोजन विधि.

४८ पछी जिनेश्वर प्रभुने नमी, आवस्सही, कहेतो घरे जाय  
अने भक्ष्याभक्ष्यमां विचक्षण छतो स्वजन-बंधुंओ मंगाथे  
भोजन करे.

४९ पग धोया वगर, क्रोधांध छतो दुर्वचनो बोलतो दक्षिण  
दिशा सन्मुख बेशी भोजन करे तो ते राक्षसभोजन जाणहुं.

५० शरीर शुद्धि साचवी, शुभ स्थळे निश्चळ आसने बेसी दे-  
वगुरुनुं स्मरण करी जमे तो ते मानवभोजन लेखाय.

५१ स्नान करी, देव पूजा सारी रीते करी अने पूज्य गुरु-  
जनोने हर्षयुक्त नमी-बंदन करी, सुपात्रोने दान दइ पछी जमे ते  
उत्तमभोजन कहेवाय.

५२ भोजन, विषयभोग, स्नान, वमन तथा दातण करतां,  
दिशा जंगल जातां (बडी नीति करतां) अने श्वासादि निरोध  
प्रसंगे सुज्ञजन मौन धारण करे.

५३ भोजन करतां अग्नि अने नैऋत्य कोण तथा दक्षिण दिशा  
वर्जवी, तेमज संध्या समय (सांज, सवार, अने मध्यान्ह) चंद्र सुर्य  
संबंधी ग्रहण समय अने स्वजनादिकनुं शव (मडहुं) पड्युं होय  
त्यांसुधी भोजन वर्जहुं.

५४ छते पैसे जे भोजनादिकमां कृपणता करे छे, तेने हुं मंद-  
मति (मतिहीन) मानुं छुं. ते अहीं कोइ बीजाना नशीव माटे धन  
पेदा करे छे.

भक्ष्याभक्ष्य विचार.

५५ अजाण्या पात्रमां अने ज्ञाति भ्रष्ट होय तेने त्यां भोजन करवुं नहि. तेमज अजाण्यां अने निषेधेलां अन्य फळ खावां नहि.

५६ बाळ, स्त्री, गर्भ अने गौहत्या करनारा, आचार लोपनारा अने स्वगोत्रमां क्लेश करावनारनी पंक्तिमां जाणी जोइने सुज्ञजने वेसवुं नहि.

५७-५८ मदिरा, मांस माखण, मद्य, वड आदिना टेटा (फळ) अनंतकाय (कंदमूळ विगेरे) अजाण्यां फळ तथा रात्री समये भोजन, काचा गोरस (दूध दहीं के छाश) साथे कठोळ जमवानुं, वासी चोखा विगेरे धान्य, बे दिवस उपरांत राखेलुं दहीं, अने जेना वर्ण गंध रस स्पर्श बदलाइ गयो होय, एवां बगडेलां अन्न वर्जवां.

५९ जिन धर्म पाळवामां तत्पर होय, ते श्रावक-श्राविकाओ जीवातवाळां फळ फुल पत्र के बीजुं जे कांइ होय ते तथा वोळ आथणुं पण खाय नहि जीभना रसमां गृद्ध बनीने क्षण मात्र देखतां नजीवां सुखनी खातर आत्माने मलीन करे नहि.

६० आहार अने निहार करतां घणी वार लगाडवी नहि तेमज जळपान तथा स्नान बहु उतावळां कस्वां नहि-स्थिरताथी करवां.

६१ भोजन पहेलां जळपान करवुं ते विष जेवुं, भोजन कर्या पछो उपर जळपान करवुं ते प्रथम जेवुं अने भोजन करतां वच्चमां जळपान करवुं, ते अमृत समान परिणाम आपे छे.

૬૨ અર્જીર્ણ જણાતું હોય તો ભોજન ન કરવું, અર્જીર્ણ મટયા બાદ પ્રકૃતિને માફક આવે એવું ( સાદું-હલ્લું ) ભોજન કરવું અને ભોજન કરી રહ્યા પછો પાન સોપારીવડે મુખશુદ્ધિ કરવી. તેનો ( પાન સોપારીનો ) ત્યાગ હોય તેને વીજી નિર્દોષ રીતે મુખ-શુદ્ધિ કરવી.

૬૩ વિવેકવંત હોય તે માર્ગમાં હાલતાં ચાલતાં તાંબૂલ ન ખાય તેમજ પુન્ય માર્ગનો જાણ હોય તે સોપારી પ્રમુખ આશું ફલ દાંતવડે દઢી નાંચે નહિ, પણ જોડ તપાસીને જ ખાય.

૬૪ ભોજન કર્યા બાદ ગ્રીષ્મઋતુ ન હોય તો વિચારવાનું ( બુદ્ધિશાલી-પરિણામદર્શી ) દિવસે ઁંધે નહિ કેમકે દિવસે ઁંધના-રના શરીરમાં વ્યાધિ થવાનો સંભવ રહે છે.

इति द्वितीय वर्ग.

“ અથ આચારોપદેશ તૃતીયો વર્ગ ”:

૧ પછી ગૃહ શોભાને જોતો છતો, વિદ્વાનોની ગોષ્ઠો કરવા તત્પર રહી પુત્રાદિક પરિવારને હિત શિખામણ દેતા સુખે વે ઘડી સુંધી ( ઘરેજ ) સ્થિરતા કરે-વિશ્રાન્તિ લેય.

૨ અનેક સદ્ગુણો સંપ્રાપ્ત થયે છતે અને ધનાદિક સંપદાને પુન્યાધીન લેખ્યે છતે, સમસ્ત તત્ત્વ ( હિતાહિત )ને સારી રીતે સમ-જનાર વિવેકી નરો સદ્ગુણથી ચ્યવતા-પઢી જતા નથી.

૩ વંશ ( જાતિ-કુલ ) હીન મનુષ્ય પણ સદ્ગુણો વડે ઉત્ત-મતા-શ્રેષ્ઠતા-પૂજ્યતાને પામે છે. જુઓ પંક-કાદવમાંથી પેદા થ-

यैलुंपंकज—कमळमाथा उपर चढावाय छै, अने कादव पगे कचराय छै.

४ उत्तम स्त्री पुरुषोनी खाण कंइ होती नथी, तेमज एवुं कुळ पण जगतमां भाग्येज होय छै. स्वभाविक रीते मनुष्योज स्वगुणो वडे जगतमां सर्व ठेकाणे प्रशंसापात्र थयेला छै.

५ जेम सत्वादिक गुणो वडे संपूर्ण होय एवो मनुष्य राज्य पालन करवा योग्य कहेवाय छै, तेम आगळ कहेवाता एकवीश गुणो वडे युक्त मानव सर्वज्ञोक्त ( सत्य पवित्र ) धर्मने लायक गणाय छै.

“ पवित्र धर्म प्राप्तिनी योग्यता माटे प्रथम आदरवा लायक २ गुणोनुं वर्णन.

६-८

(१) क्षुद्रता वगरनुं—अक्षुद्र—गंभीर हृदय, जेथी परायां छिद्र नहि जोतां गुण ज ग्रहण करवानुं बने.

(२) शीतळ प्रकृति—आचार, विचार अने वाणीनी मीठाश, जेथी सहने शान्ति—समाधि उपजे.

(३) भव्य आकृति—इन्द्रिय पडुता, शरीर आरोग्य अने सुंदर बंधारण, जेथी धर्म संबंधी धार्युं काम थइ शके.

(४) लोक प्रियता—स्वार्थ तजी लोकोपकारी कार्य करवानो उंडी लागणीथी सहु संगते मेळवेली मीठाश—व्हालय.

५) मननी अकठोरता—मृदुता—कोमळता, जेथी कोइ पण पाप कार्य तीव्र परिणामे करी नशके; मन कुणु राखे.

(६) पापनो या परभवनो इर अथवा गुरुजनोनी या बडी-लोनी ब्हीक, जेथी कोइ पण अकार्य करतां पाछो हटे.

(७) निष्कपट-निःखालस वृत्ति, जेथी करवुं कंड्र अने कहेवुं कांड एवी कपट क्रियाथी वेगळुं रहेवाय.

(८) सुदाक्षिण्य-प्रीतानी इच्छा नहि छातां, जेथी सामानुं संपादन थइ शके एवी भली निर्दोष दाक्षिण्यता.

(९) लज्जलुता-अदव अथवा मर्यादा, जेथी अकार्य तजी सत्कार्यमां सहेजे जोडाइ शके.

(१०) दयालुता-दयार्द्रता, जेथी गमे तेनुं दुःख देखी पोतानुं दील द्रवे अने तेना उपर अनुकंपा करे.

(११) मध्यस्थता-निष्पक्षपात बुद्धि, जे वडे गमे तेना गुण दोपने स्वबुद्धि तुला वडे तोळी-मापी शके.

(१२) सौम्यद्रष्टि-सहु उपर समभाव, अमो भरी नजर, जेथी सहुने प्रिय लागे, कोइने अप्रीति न उपजे, क्वचित् आ उपर जणावेला वे गुणने एक साथे गणी आगळ विशेषज्ञता गुण उमेर-वामां आवेलां.

(१३) गुणानुराग-सद्गुण के सद्गुणी उपर निःस्वार्थ प्रेम, जेथी एवा उत्तम गुण आपणांमां संक्रान्त थाय.

(१४) सत्कथारुचि-विकथा या नकामी कुथली नहि करता सत्पुरुषोनां हितवचनो के चरित्रो बखाणवानी प्रीति.

(१५) सुपक्ष-धर्मिष्ठ कुटुंब जाहुं बळीयुं होवाथी धर्ममार्गमां कोइ पराभव करी शके नहि-कस्तां इरे.

(१६) दीर्घद्रष्टि—शक्यांशक्यं, हिताहितं अने लाभ. हानिनो विचार करी शक्यं कार्येनो आरंभ करे, सहसा न करे.

(१७) वृद्धसेवा—आचारं विचारमां कुशल एवा शिष्ट पुरुषोने अनुसरी चालवानो निरभिमान वृत्ति.

(१८) विनय—गुणाधिकनुं उचित गौरव—सन्मान साचवडुं, जेथी विद्या, विवेकादिक गुणोनी सहजे प्राप्ति थाय.

(१९) कृतज्ञता—अन्य उपकारी जंनोए आपणा उपर करेला उपकारनुं विस्मरण नहि करतां तेनुं सदोदित स्मरण राखी तेनो बदली वालवा तक मळे तो ते जवा नहि देवानी चीवट.

(२०) परोपकार शीलता—निःस्वार्थपणे स्वैकर्तव्य समजीने अन्य जीवोने उदारवानी उत्कट इच्छा अने तत्परता.

(२१) लब्धलक्ष—कोइपण कार्येने सुखे साथी शके एवी कार्यदक्षता, चंचलता अने सावधानता.

उक्त एकवीश गुणोनी द्रढ अभ्यास करवा वडे आपणी हृदय-भूमि शुद्ध निर्दोष वनी सत्धर्म योग्य थवा पामे छे.

९ घणुं करीने राजकथा, देशकथा, स्त्रीकथा अने भोजनकथा, जेथी अर्थलाभ कशो न होय अने उलटो अन्वर्थ थवा संभव होय ते बुद्धिशाली तजे. नकामी कुंथलीओ करी कालक्षेप कदापि न करे.

२० सुमित्र वंधुओ संगीते मांहीमांहे धर्मकथा करे अने शास्त्र-अर्थना जाण एवा विद्वानो संगीते शास्त्रार्थ संबधी रहस्यो—खरी खूबीओ विचारें, एवी रीते प्रीतानो बखत सार्थक करे.

૧૧ જેની સોવતથી પાપ બુદ્ધિ થાય ( બુદ્ધિ મલીન થાય ) તેવાની સંગતિ વર્જે અને તન, મન, વચનથી કોઈ રીતે પણ ન્યાય-નીતિ પ્રમાણિકતાનું ધોરણ કદાપિ ન તજે.

૧૨ તે સજ્જન કોઈના પણ અવર્ણવાદ ન બોલે માત, પિતા, શુરુ, સ્વામી અને રાજાદિકના તો નજ બોલે.

૧૩ મૂર્ખ, દુષ્ટ-હીણાચારી, મલીન, ધર્મનિંદક, દુઃશીલ, લોભી અને ચોરો સાથે સોવત સર્વથા વર્જે.

૧૪ મૂર્ખના ચિન્હો-અજાણ્યાની પ્રશંસા કરવી, તેને રહેવા માટે તથા પ્રકારનું સ્થાન આપવું, અજાણ્યા કુલનો સંવંધ કરવો, અને અજાણ્યો નોકર રાખવો, મ્હોટા વઢિલ ઉપર કોપ કરવો વ્હાલા સાથે વિરોધ કરવો, ગુણી જનો સાથે વિવાદ કરવો અને પોતાથી ઁંચા દરજ્જાના નોકર રાખવા, પારકું દેવું કરીને ધર્મકૃત્ય કરવાં (છતું લેવું ન માગવું), છતે પૈસે કૃપણતા કરવી, સ્વજનો સાથે વિરોધ કરવો અને પરાયાં સાથે મિત્રતા રાખવી. મોક્ષ (હુટી જવા) માટે ઁંચા ચઠી ભૈરવજપ કરવો, નોકરને દંડી ષોગ વિલાસ કરવો, દુઃખી હાલતમાં કર્મ ઉપર આશા રાખી બેસી રહેવું અથવા બંધુનો આશ્રય માગવો, અને પોતે પોતાના ગુણનું ઘર્ષન કરવું, બોલીને પોતેજ હસવું, જેનું તેનું જે તે રાવું, આ ઉપર વર્ણવેલાં વિરુદ્ધ કામ કરવાં ણ સઘલાં મૂર્ખનાં ચિન્હો સમજી સુઘ-જનોષ અવશ્ય તજવાં-પરિહરવાં.

૧૫ ન્યાય ઉપાર્જિત દ્રવ્યનો સ્વેપ કરે, દેશ વિરુદ્ધ અને કાલ

विरुद्ध चर्चा—गमनागमनने तजे, राजाना दुश्मनो साथे संगति न करे अने (गमे तेवां नबळां पण) घणा लोको साथे विरोध न करे.

२०—२४ सरखा कुळ अने आचारवाळा अन्यगोत्रीया साथे विवाह करे अने भला पडोशमां घर बांधी स्वजन कुटुंबी जनो साथे रहे. उपद्रववाळुं स्थान तजे, आवकना प्रमाणमांज खर्च करे, स्वसंपत्ति अनुसारे पहेरवेश राखे अने लोक विरुद्ध काम न करे. देशाचारनुं सेवन करे, स्वकर्तव्य धर्मने न तजे, आश्रये आवेलानुं हित करे, स्वशक्तिनो ख्याल राखी उचित कार्य करे, अने हित-हितनो विशेष ख्याल राखे, इन्द्रियोने सारी रीते नियमोमां राखे, देव गुरु प्रत्ये खूब भक्तिभाव राखे तेमज स्वजन, अनाथ अने अतिथि—साधुसंतनी सेवाचाकरी करे. एवी रीते चतुर जनोनी संगते विचारचातुर्य रचतो, शास्त्रोने सांभळतो के भणतो केटलोक ब्रह्म व्यतीत करे. नकामो काळक्षेप नज करे.

२५ पछी द्रव्य उपार्जन करवा उपाय करे पण नसीव उपरज आधार राखीने बेसी न रहे, केमके रीतिसर उद्यम—व्यवसाय कुर्या वगर कदापी मनुष्योनुं भाग्य फळतुं नथी.

२६ शुद्धि व्यवहार वडे सदाय व्यवसाय करतो कूड तोळ, मान के लेख दस्तावेज करवा वर्जे.

२७—२८ अंगारकर्म, वनकर्म, शटक (रथ—गाडांवि.) कर्म, भाटक (भाडा) अने स्फोटक (धरती फोडवानुं) कर्म वडे आजीविका तजे, तथा दांत, लारव, रस, केश अने विष संबंधो कुवा-



णिज्यनो त्याग करे, तेमज यंत्रपीलन, निलीछिन (खांसी करवानुं) असती पोषण (दुष्ट पीलन), दवदान (वाळी मूकवु) अने तळाव विगेरे सूकाववा ए उपर जणावेला सघळां १५ कर्मादान धर्मार्थी जनोए अवश्य वर्जवा.

२९ लोखंड, महुडानां फूल, मदिरा, अने मध तेमज कंदमूळ तथा पत्र शाखादिक बुद्धिशाळी होय ते व्यापार अर्थ आदरे नहि. उपर जणावेला सघळा पाप व्यापार सुज्ञजनो करे नहि.

३० फागुण चोमासी उपरांत तेल अने अलशी राखे नहि तेमज जंतुनाशक गोळ तथा टोपरां प्रमुख चोमासुं (अषाढी) आवे छते राखे नहि. जे जे वस्तुनो संग्रह करवाथी त्रसादि जीवोनो संहार थाय ते वस्तुनो संचय सुबुद्धिवंत होय ते लोभवश बनी करे नहि.

३१ चोमासामां गाडां अथवा वळडोने हंकावे नहिजे, तेमज अनेक त्रसादिक जीवोनी हिंसाकारक कृषिकर्म (खेड) पण प्रायः करावे नहि.

“व्यापार—व्यवसाय करवानी कुनेह” अने स्वधर्म रक्षा.”

३२ व्याजवी मूल्य मळतु होय तो वस्तु वेची देवी पण अधिक अधिक मूल्य इच्छवुं नहि, केमके अति मूल्य करनार लोभी माणसनां नाणां समूळगां नाश पण पांमी जाय छे.

३३ भारे म्होटो लाभ मळतो होय तो पण उद्धारे आपवुं नहि तेमज लोभवश थई सासुं घरेणुं राख्या वगर व्याजवुं धन आपवुं

नहि. जेथी चिन्ता व्हेरी लेवी न पडे तेम करवुं.

३४ धर्मने मर्म समज्जनार जाणी जोडने चोरीनो माल ग्रहण करेज नहि, अने त्रिवेकव्रंत होय ते व्यापारमां सरस नरस वस्तुनी सेळभेळ करी दगलवाजी भयों धंधो करे नहि.

३५ चोर, चंडाळ, धूर्त-ठग, मलीन अने पतित-पापीजनो साथे, आ लोक परलोक संबंधी सुखनी यांछा राखनार कशो व्यवहार (व्यापार-व्यवसाय) करवो नहि,

३६ विचक्षण होय-परभवथी या पापथी डरतो होय, ते वेचाण करतो वस्तुनुं जू ठे मूल्य करे नहि; व्याजव्री मूल्यज करे, अने अत्यनी वस्तुने लेतां जे करार कर्यो होय ते लोपे नहि. कोइ वस्तु देतां के लेतां लोभवश नहि थतां प्रमाणिकपणुं बराबर साचवी राखे.

३७ सुबुद्धिवंत होय ते अणदीठेली वस्तुनुं साडुं न ज करे. अने सुवर्ण रत्नादिक किमती चीजो प्रायः परिक्षा कर्या वगर ग्रहण न करे.

३८ राजाना प्रताप वगर अनर्थ अने आवी पडेल आपदानुं निवारण थवा न पामे तेथी स्वतंत्रपणुं साचवी राखी राजाओने यथायोग्य अनुसरें.

३९ तपस्वी, कवि, वैद्य, मर्मना जाण, रसोइ करनार, मंत्रवादी अने पोताना पूज्य-बडिलोने कदापि कोपाववा नहि. तेमने कोपाववाथी द्रव्यभावथी आपणुं अनिष्ट थइ जवा पामे छे.

૪૦ અર્થ ઉપાર્જન કરવા તત્પર થણાણ અતિ ક્લેશ, ધર્મનું ઉલ્લંઘન, નીચજનોની સેવા અને વિશ્વાસઘાત ઇટલા વાનાં કરવાં નહિ.

૪૧ લેતાં અને દેતાં પોતાનું બોલ્યું લોપવું નહિ, પોતાનું વચન યથાર્થ રીતે પાલનાર મ્હોટી પ્રતિષ્ઠા પામે છે. માણસનું મૂલ્ય તેના પોતાના વચનથી જ થવા પામે છે.

૪૨ પીતાની વસ્તુનો સર્વથા નાશ થતાં હોય તો પળ ધીર પુરુષો પોતાનું બોલ્યું જ પાલે, પરંતુ જે નજીવા લાભની સ્વાતર પોતાનું વચન લોપે તે વસુરાજાની પેરે દ્રવ્યભાવથી દુઃસ્વી થવા પામે.

૪૩-૪૪ એવી રીતે વ્યવસાય કરનો ચોથો પહોર વ્યતીત કરે અને વાલુ કરવા માટે પોતાના મંદિરે જાય પળ જેણે એકાશના-દિક પચ્ચચાણ કર્યું હોય તે તો આવશ્યક-પ્રતિક્રમણ કરવા નિમિત્તે સાયંકાલ થતાં મુનિરાજ વિરાજતા હોય તે સ્થલે જાય.

૪૫ દિવસના આઠમે ભાગે-ચાર ઘડી દિવસ રહ્યો હોય ત્યારે બુદ્ધિશાક્તિ હોય તે વાલુ કરી લેય. વિચક્ષણ હોય તે સંધ્યા સમયે તેમજ રાત્રી સમયે ભોજન નજ કરે.

૪૬ સંધ્યા સમયે આહાર, મૈથુન ( વિષય વિલાસ ) નિદ્રા અને સ્વાસ કરીને વિદ્યા અભ્યાસ એ ચાર વાનાં ચીવટ રાખીને વર્જ. અન્યથા ઈથી અનર્થ થવા પામે છે.

૪૭ સંધ્યા સમયે સ્નાનપાન કરવાથી વ્યાધિ ઉત્પન્ન થાય છે, મૈથુન થકી ગર્ભસ્થ વાલુક દુષ્ટ થવા પામે છે, નિદ્રા કરવાથી મૂત-પીડા અને વિદ્યાઅભ્યાસથી બુદ્ધિહીનતા થવા પામે છે.

४८ वालु कर्या पछी दिवस चरिम दुविहार, तिविहार के चो-  
विहारनुं पच्चखाण करी लेहुं.

४९ रात्रीभोजन संबधी दोषना जाण होइ जे कोइ दिवसनी  
आदिनी अने अंतनी बे बे घडी सुधी रात्रीभोजन तजे तेने  
गुन्यशाळी जाणवा.

५० जे कोइ भाग्यशाळी रात्रीभोजननो सर्वथा त्याग करे छे,  
तेपोतानी जीदगीना अर्धाभागना उपवासनो लाभ अवश्य मेळवे छे.  
टेकीला व्रतधारी जनो आवो उत्तम लाभ हांसल करी(शके) शके छे.

५१ दिवसे अने रात्रे जे खांतो पतिोज रहे छे ते शिंगडा अने  
पुंछडा वगरनो पशु ज छे, एम स्पष्ट रीते तेपोतानी मोकळी वृत्तियी  
भूरवार करी आपे छे.

५२ रात्री भोजनना दोष पातिकथी प्राणीयो घूड, काग,  
मार्जार, गीध, शांबर, सूअर (भूंड), साप, वींछु, अने गीरोली जेवा  
नीच अवतार प्राप्त करे छे, ( अने धर्मभ्रष्ट थाय छे. )

रात्री समये होम-आहूति, स्नान, देवपूजा, दान अने खास  
करीने भोजन करवानुं वर्जेलुं छे. आटला वानां रात्रे करवानी  
शास्त्रकारनी मना छे.

५४ एवी रीते न्याय-नीतिवडे शोभतो जे पुरुष दिवसना चारे  
पहोरने निर्गमे छे. ते न्याय युक्त अने विनय विचक्षण होइ अंते  
अक्षय सुखनो भागी थाय छे. इति त्रितीयो वर्गः

## श्रावकधर्म—आचारोपदेश अथ चतुर्थो वर्गः

१ थोडा पाणी वडे पोताना पग, हाथ अने मुखनुं प्रक्षालन करी, पोताना आत्माने धन्य कृत्य पुन्य मानतो छतो श्रावक सांज समये वळी हर्षथी श्री जिनेश्वर देवनी पूजा करे (धुप दीपादिक वडे द्रव्यपूजा अने चैत्यवंदन वडे प्रभुनी भावपूजा समयोचित्त करे.)

२ सम्यक् क्रिया सहित ज्ञान वडे मोक्ष सुख प्राप्त थाय छे एम जाणतो श्रावक सांजरे षड् आवश्यक करणी. ( प्रभातनी पेरे) पुनः करे.

३ लोकमां क्रियाज फळदायक मनाय छे, पण ज्ञान फळदायी मनातुं नथी. केमके स्त्री अने भक्ष्य-भोजन संबंधी भेदनो जाण छतां तेवा ज्ञान मात्रथी सुखी थतो नथी. ज्यारे तेनो भोगवटो करे छे त्यारेज तेनुं अनुभवात्मक सुख मळी शके छे.

४ गुरुना विरहे स्थापनाचार्य के नवकारवाळीनी स्थापना करी बुद्धिशाळी पोताना घरमां ( अनुकुळ स्थान होय तो ) आवश्यक करणी—प्रतिक्रमणादि क्रिया करे.

५ धर्मना प्रभावथी सर्व कार्य सिद्ध थाय छे एम हृदयमां जाणतो सदा सर्वदा धर्ममांज चित्त राखनार पुरुष धर्म साधन करवानो समय व्यर्थ वितावी दे नहि, मतलब के अवसर उचित धर्मकरणी अवसरेज करवा वरावर लक्ष राखे—भूले नहि.

६ वखत विल्या पळी के समय थयां पहेलां जे जप प्रमुख धर्मकरणी करवामां आवे छे, ते उखर क्षेत्रमां वावेलां धान्यनी पेरे

निष्फल थवा पामे. अवसरनी करणी अवसरेज करत्री शोभे अने फळदायक थाय एम समजी धर्म समयनुं उल्लंघन करवुं नहि.

७ धर्मक्रिया करता बुद्धिशाळीए विधि बराबर साचववो. तेमां हिताधिकता करतां मंत्र साधनारनी पेरे दूषित थाय छे. ( आ संबंधी अन्यत्र खुलासो कराएलो छे.)

८ जेम औषध प्रयोग करवामां दुरुपयोग थयो होय तो तेथी भयंकर चांदा प्रमुख पेदा थाय छे, तेम धर्मक्रियामां आहुं अवळं विपरीत वेतरवाथी उलटो अनर्थ थवा पामे छे. एम समजी सुज्ञनो सावधानपणे विधिवत् धर्मकरणी करवा लक्ष राखे छे. शरुआतमां करणी संपूर्ण शुद्ध न होइ शके पण शुद्धिनो स्वप तो जरूर राखवोज.

९ दैयावच्च योगे पोतानुं अक्षयश्रेय. समजीने विचक्षण श्रावक आवश्यक करणी करी रखा बाद श्रीगुरु महाराजनी सेवा-भक्ति करे.

१० मुखकोश बांधी ( मुखे वस्त्र ढांकी राखी ) मौन धारी, पोताना पगनो स्पर्श गुरुश्रीने तेमज तेमना वस्त्रादिकने न थाय. तेम तेमनो सघळो शरीर संबंधी श्रम दूर करतां श्रावक गुरुमहाराजनी विश्रामणा करे.

११ त्यांथी गाम-नगरमां आवेला चैत्यमां जिनेश्वरने नमी-स्तवी पळी निजघर प्रत्ये जाय अने त्यां पग पखाळीने पंचपरमेष्ठी मंत्रनुं स्मरण करे (अने चिंतवे के )

१२ मुजने सदाय अरिहंतोनुं शरण होजो, सिद्ध-परमात्मा-ओनुं शरण होजो. जिन धर्मनुं शरण होजो अने आत्मसाधन करवा शूरा साधुजनोनुं शरण होजो.

१३ मंगलकारी, दुःखदारक (सुखदायक) अने शीलसन्नाह (वखतर)ने धारनारा श्री स्थूलभद्र मुनिवरने म्हारो नमस्कारं हो!

१४ गृहस्थ छतां जेनी शीललोला बहु भारे हती अने जेना दर्शन समकित्बडे शोभा वाधेली छे एवा श्री सुदर्शन श्रेष्ठीने नमस्कार हो !

१५ जेमणे कामदेवने जीती लीधो छे अने जीवितपर्यंत जेओ निर्दोष ब्रह्मचर्यने पाळे छे, एवा मुनिजनो खरेंखर धन्यकृत पुन्य छे (तेवा शम दमवंत संत साधुजनोने पुनः पुनः नमस्कार हो !)

१६ सत्वहीन, भारेकर्मी, अने इन्द्रियोने मोकळी मूकी सदा चालनारो होय ते एक दिवस पण उत्तम शीलव्रतने धारवा समर्थ यतो नथी.

१७ रे संसार सागर ! जो वच्चमां स्त्रीओरूपी खरावा न होत त्हारो पार पामवो दुर्लभ न थात पण सुलभ थवा पामत.

१८ असत्य बोलवुं, साहस करवुं, माया केळववी, मुग्धता, अति लोभ-असंतोष, अपवित्रता अने निर्दयता ए दाषो स्त्रीओमां स्वाभाविक होय छे, स्त्री जातिमां उक्त दोष वगरनी कोइ विरला स्त्री होय छे.

१९ जे रागी उपर विरक्त रहे छे ते स्त्रीओनी कामना-इच्छा कोण करे ? मुझ होय ते तो मुक्ति कन्याने ज इच्छे के जे विरक्त उपर राग धरे छे.

२० ए रीते चित्तमां चिन्तवतो मुझ पुरुष आनंदमां शुलतो

योडो वखत निद्रा भजे (लहे) पण धर्म पर्वमां कदापि मैथुन सेवे नहि.

२१ सुज्ञ होय ते घणो वखत निद्रा सेववामां कदापि काढे नहि. केमके अति घणी निद्रा धर्म, अर्थ अने सुखनो नाश कर-  
नारी थाय छे.

२२ अल्पअहार, अल्पनिद्रा, अल्पआरंभ, अल्पपरिग्रह अने अल्पकषायवंत होय तेने अल्पभव भ्रमण अवशेष जाणवुं.

२३ निद्रा, आहार, भय, स्नेह, लज्जा, काम, क्लेश, अने क्रोध एमने जेटलां वधारीए तेटलां वधे छे अने घटाडीए तेटलां घटे छे.

२४ शयन करती वखते विघ्न मात्रने चूरवा समर्थ श्री नेमी-  
श्वर प्रभुनुं स्मरण करनारने खोटां स्वप्नो आववा पामतां नथी.

२५ अश्वसेन राजाना अने वामाराणीना पुत्र श्री पार्श्वप्रभुनुं सदाय स्मरण करनारने खोटां स्वप्ना आवतांज नथी.

२६ श्री लक्ष्मणा माताना अने महसेनराजाना पुत्र श्री चंद्रप्रभ स्वामीनुं स्मरण चित्तमां कर्या करे छे तेने सुखे निद्रा आंवी जाय छे.

२७ सर्व विघ्नने चूरनार अने सर्व सिद्धिने आपनार श्री शांतिनाथप्रभुनुं ध्यान करनारने चोर, रोग अने अग्नि प्रमुखथी भय थती नथी.

२८ श्रावक समुदायने सुख संतोषकारी एवी सघळी दिन-  
कृत्य करणी सारी रीते समजी आ लोक अने परलोकमां संचरतो पुरुष दोषरहित वनी निर्मल यश पामे छे. इति चतुर्थो वर्गः



- ૧૬ વલી અરિહંતાદિક વિશસ્થાનક પદોને ભવ્યાત્માઓ આરાધે અને ઈકાશનાદિક તપવડે ભાગ્યવંત જનો તેનો વિધિ સાચવે.
- ૧૭ વિધિ અને ધ્યાનયુક્ત જે ઉક્ત વીશસ્થાનકોનું આરાધન કરે, તે મહાનુભાવ આત્મા દુઃખ ત્રિદારક એવું શ્રેષ્ઠ તીર્થકર નામ કર્મ ઉપાર્જે છે.
- ૧૮ સાઢા પાંચ વર્ષપર્યંત જે ઉજવલ્લ પંચમીનું આરાધન કરે છે, તે પાંચમીગતી જે મોક્ષ તેને પ્રાપ્ત કરે છે.
- ૧૯ વ્રત પૂર્ણ થયે છતે ઉજમણું કરે, તેવી શક્તિ ન હોય તો વમણું બેવડું વ્રત કરે અને તપના દિવસ જેટલાં માણસ જમાડે.
- ૨૦ પંચમીના ઉજમણામાં પાંચ પાંચ ઉત્તમ જ્ઞાનનાં ઉપકરણો તેમજ ચૈત્યનાં પણ પાંચ પાંચ સુંદર ઉપકરણો કરાવે,
- ૨૧ વ્લી પાક્ષિક ( પાક્ષી ) પ્રતિક્રમણ અને ચતુર્દશીનો ઉપવાસ કરે છે તે શ્રાવક પોતાનાં ઉભય પક્ષ (પિતાના તથા માતાના) વિશુદ્ધ કરે છે.
- ૨૨ બુદ્ધિશાલી શ્રાવક ત્રણે ચોમોસીમાં છટ્ટતપ કરે અને સર્વોપરી સંવત્સરી પર્વ દિવસે અદ્વમતપ કરે સાથે પ્રતિક્રમણાદિક આવશ્યક પણ સાચવે.
- ૨૩ સઘલી ( છા ) અઠાઈઓમાં અને વિશેષે પર્વ દિવસે પોતાના ઘરે ઝાંડવાનું દલ્લવાનું વિગેરે આરંભનું કામ કરવાનું પરિહરે.
- ૨૪ પર્યુષણ પર્વમાં સ્વચ્છ મનથી કલ્પસૂત્ર સાંભળે અને શાસનની ઉન્નતિ કરતો પોતાના શહેરમાં અમારી (જીવ દયા) પલાવે.

- ૨૫ શ્રાવક રૂઢાં ધર્મનાં કામ કરતો સંતોષ ન પામે, તેતો પ્રતિ-  
દિન અધિકાઅધિક પ્રીતિ-ભક્તિથી ધર્મકાર્યો કરતોજ રહે.
- ૨૬ પર્યુષણપર્વમાં સાવધાનપણે જે કલ્પસૂત્ર શ્રવણ કરે તે આઠભવ-  
ની અંદર મહા મંગલકારી મોક્ષપદને પામે.
- ૨૭ સદાય સમ્યક્ત્વરત્નનું સેવન કરવાથી અને બ્રહ્મવ્રત (શીલવ્રત)  
ને પાઠવાથી લોકમાં જે પુન્ય પ્રાપ્ત થાય છે, તે શ્રી કલ્પસૂત્ર  
સાંભલવાથી પ્રાપ્ત થાય છે.
- ૨૮ વિવિધ દાન દેવા વડે અને તપ તપવા વડે તથા સારાં તીર્થોની  
સેવના કરવા વડે જે પાપક્ષય થાય, તે કલ્પસૂત્ર સાંભલવા વડે  
જીવના પાપનો ક્ષય થાય.
- ૨૯ સુક્તિ ઇટલે મોક્ષ ઉપરાંત કોઈ ઉંચું પદ-સ્થાન નથી. શ્રી  
શત્રુજય તીર્થ ઉપરાંત કોઈ ઉંચું તીર્થ-સ્થાન નથી અને સમ્યગ  
દર્શન-સમ્યક્ત્વ ઉપરાંત ઉંચુ તત્ત્વ નથી તેમ શ્રી કલ્પસૂત્ર ઉ-  
પરાંત કોઈ અધિક સૂત્ર નથી.
- ૩૦ દીવાલીની અમાવાસ્યામાં શ્રી વીર પ્રભુનું નિર્વાણ થયેલ છે  
અને દીવાલીના પડવાને દિવસે શ્રી ગૌતમ ગણધરને કેવલ-  
જ્ઞાન ઉપન્યું છે તેમનું તેવે વચ્ચે અવશ્ય સ્મરણ કરવું.
- ૩૧ દીવાલીના દીવસે બે ઉપવાસ કરીને જે ગૌતમસ્વામીનું સ્મરણ  
ધ્યાન કરે છે, તે નિશ્ચે આ લોકમાં તેમજ પરલોકમાં ભારે  
સુખસંપદા (મહોદય) ને પામે છે.
- ૩૨ ઘરદેરાસરમાં અને ગામના દેરાસરમાં વિધિ સહિત શ્રી જિને-

## શ્રાવક ધર્મોચિત આચારોપદેશ અથ પંચમો વર્ગ.

- ૧ સકલ જન્મોમાં સારભૂત એવો માનવ ભવ પામીને સદાય સુ-કૃત્ય કરणी વડે સુજ્ઞ જનોએ તેને સંપૂર્ણ રીતે સફલ કરી લેવો જોઈએ.
- ૨ નિરંતર ધર્મકરणी કર્યાથી સદાય આત્મસંતોષ થાય છે, એમ સમજી સુજ્ઞ જનોએ દાન, ધ્યાન, તપ અને શાસ્ત્ર અભ્યાસવડે સફલ દિવસ કરવો.
- ૩ પોતાના આયુષ્યનો ત્રીજો ભાગ વાકી રહ્યો છે તે અથવા છેવટે છેલ્લે સમયે જીવ પરજન્મ સંબંધી શુભાશુભ આયુષ્ય પ્રાપ્ત કરીને વાંધે છે.
- ૪ આવશ્વાનો ત્રીજો ભાગ વાકી રહેતાં પાંચ પર્વ શ્રેણી પ્રસંગે શુભ કરणी કરતો છે તે જીવ પોતાનું પરભવ સંબંધી આવશ્વ નક્કી વાંધે છે.
- ૫ વીજ તિથિનું આરાધન કરતાં બે પ્રકારનો ( સાધુ અને ગૃ-હસ્થ સંબંધી ) ધર્મ આરાધી શકાય છે, તેમજ સુકૃત્યો કરતાં રાગ અને દ્વેષને જીતી શકાય છે.
- ૬ પંચમીનું પાલન કરતાં પાંચ જ્ઞાન, પાંચ ચારિત્ર અને પાંચ વ્રતની પ્રાપ્તિ થાય છે અને પાંચ પ્રમાદનો પરાભવ નિશ્ચય થાય છે.
- ૭ અષ્ટમીનું આરાધન કર્યાથી આઠ કર્મનો ક્ષય થાય છે; આઠ પ્રવચન માતા ( સમિતિ, ગુપ્તિ ) ની શુદ્ધિ થાય છે અને આઠ મદનો પરાજય થાય છે.

- ८ एकादशीनुं सेवन कर्याथी अगीयार अंगीनुं निश्चे आराधन थाय छे तेमज श्रावकनी अगीयार पडिमानुं पण आराधन कराय छे.
- ९ अही ? चतुर्दशीनुं आराधन करनार चौद राजलोकनी उपर मोक्षमां जइ वसे छे, वळी ते चौद पूर्वोनुं पण आराधन करी शके छे.
- १० आ उपर जणावेलां पांच पर्वा अधिकाधिक फळदायक छे. तेथी एमां करेली सुकृत करणी अधिक फळदायक बने छे.
- ११ एम समजी सुज्ञ जनो पर्व दिवसे विशेष करी धर्मकरणी करे अने पोषध प्रतिक्रमणादिकने आराधतां स्नान मैथुनने परिहरे.
- १२ सुक्तिने वश करवाने परम औषध समान पोषधव्रत पर्व दिवसे सुज्ञजन आदरे, तेम करी न शकाय तो सामायक व्रत विशेष आदरे.
- १३ वळी च्यवन, जन्म, दीक्षा, केवळज्ञान अने निर्वाण ए पांचे अरिहत देवोनां कल्याणको छे, तेनुं आराधन सुज्ञजनाए करवुं
- १४ १५ एक कल्याणक होय त्यारे एकाशन, बे होय त्यारेनीवी, त्रण होय त्यारे पुरिमडू सहित आयंबिल अने चार कल्याणको होय त्यारे उपवास करे. पांच कल्याणको होय त्यारे पूर्वाध (पुरिमडू) सहित उपवास करे. आ कल्याणक तप पांच वर्षे सुज्ञजना पूर्ण करे. (उपर जणावेला पूर्वार्धनो अर्थ अन्यत्र एकासरूप करेला देखाय छे.)

- ૧૬ વલી અરિહંતાદિક વિશસ્થાનક પદોને મહ્યાત્માઓ આરાધે અને આકાશનાદિક તપવડે ભાગ્યવંત જનો તેનો વિધિ-સાચવે.
- ૧૭ વિધિ અને ધ્યાનયુક્ત જે ઉક્ત વીશસ્થાનકોનું આરાધન કરે, તે મહાનુભાવ આત્મા દુઃખ વિદારક એવું શ્રેષ્ઠ તીર્થકર નામ કર્મ ઉપાર્જે છે.
- ૧૮ સાડા પાંચ વર્ષપર્યંત જે ઉજવલ પંચમીનું આરાધન કરે છે, તે પાંચમીગતી જે મોક્ષ તેને પ્રાપ્ત કરે છે.
- ૧૯ વ્રત પૂર્ણ થયે છતે ઉજમણું કરે, તેવી શક્તિ ન હોય તો વમણું વેવડું વ્રત કરે અને તપના દિવસ જેટલાં માણસ જમાડે.
- ૨૦ પંચમીના ઉજમણામાં પાંચ પાંચ ઉત્તમ જ્ઞાનનાં ઉપકરણો તેમજ ચૈત્યનાં પણ પાંચ પાંચ સુંદર ઉપકરણો કરાવે,
- ૨૧ વલી પાક્ષિક ( પાર્વી ) પ્રતિક્રમણ અને ચતુર્દશીનો ઉપવાસ કરે છે તે શ્રાવક પોતાનાં ઉમય પક્ષ (પિતાના તથા માતાના) વિશુદ્ધ કરે છે.
- ૨૨ બુદ્ધિશાલી શ્રાવક ત્રણે ચોમોસીમાં છટપ કરે અને સર્વોપરી સંવત્સરી પર્વ દિવસે અઢમતપ કરે સાથે પ્રતિક્રમણાદિક આવશ્યક પણ સાચવે.
- ૨૩ સઘલી ( છા ) અઢાઈઓમાં અને વિશેષે પર્વ દિવસે પોતાના ઘરે સ્વાંડવાનું દલ્લવાનું વિગેરે આરંભનું કામ કરવાનું પરિહરે.
- ૨૪ પર્યુષણ પર્વમાં સ્વચ્છ મનથી કલ્પસૂત્ર સાંભળે અને શાસનની ઉન્નતિ કરતો પોતાના ગ્રહેરમાં અમારી (જીવ દયા) પલાવે,

- २५ श्रावक रुडां धर्मनां काम करतो संतोष न पामे, तेतो प्रति-  
दिन अधिकाअधिक प्रीति-भक्तिथी धर्मकार्यी करंतोज रहे.
- २६ पर्युषणपर्वमां सावधानपणे जे कल्पसूत्र श्रवण करे ते आठभव-  
नी अंदर महा मंगळकारी मोक्षपदने पामे.
- २७ सदाय सम्यक्त्वरत्ननुं सेवन करवाथी अने ब्रह्मव्रत (शीलव्रत)  
ने पाळवाथी लोकमां जे पुन्य प्राप्त थाय छे, ते श्री कल्पसूत्र  
सांभळवाथी प्राप्त थाय छे.
- २८ विविध दान देवा वडे अने तप तपवा वडे तथा सारां तीर्थीनी  
सेवना करवा वडे जे पापक्षय थाय, ते कल्पसूत्र सांभळवा वडे  
जीवना पापनो क्षय थाय.
- २९ मुक्ति एटले मोक्ष उपरांत कोइ उंचुं पद-स्थान नथी. श्री  
शत्रुंजय तीर्थ उपरांत कोइ उंचुं तीर्थ-स्थान नथी अने सम्यग  
दर्शन-सम्यक्त्व उपरांत उंचु तत्त्व नथी तेम श्री कल्पसूत्र उ-  
परांत कोइ अधिक सूत्र नथी.
- ३० दीवाळीनी अमावास्यामां श्री वीर प्रभुनुं निर्वाण थयेल छे  
अने दीवाळीना पडवाने दिवसे श्री गौतम गणधरने केवल-  
ज्ञान उपन्युं छे तेमनुं तेवे वखते अवश्य स्मरण करवुं.
- ३१ दीवाळीना दीवसे बे उपवास करीने जे गौतमस्वामीनुं स्मरण  
ध्यान करे छे, ते निश्चे आ लोकमां तेमज परलोकमां भारे  
सुखसंपदा (महोदय) ने पामे छे.
- ३२ घरदेरासरमां अने गामना देरासरमां विधि सहित श्री जिने-

શ્રેષ્ઠ પ્રભુની પૂજા ભક્તિ કરોને પછી મંગલદીવો ઉતારીને સુન્દર શ્રાવક પોતાના માંડ માંડુઓની સંગાતે ભોજન કરે.

- ૩૩ જિનેશ્વરોના પાંચ કલ્યાણક દિવસોને મોટકાં લેખીને તેવે પ્રસંગે સારા અર્થી જનોને સ્વશક્તિ અનુસારે યથોચિત્ દાન આપે.
- ૩૪ આ રીતે રૂઢાં પર્વ દિવસે કરેલાં ઉત્તમ કૃત્ય અને રૂઢાં આચારના પ્રચાર વડે કર્મનાં દ્વાર જેણે વંધ કર્યાં છે, એવા શ્રાવક ઉત્તમ વિધિ વડે શુદ્ધ બુદ્ધિને પુષ્ટ કરી સ્વર્ગ સંબંધી સુખને ભોગવી મુક્તિના સુખને પામે છે.

શ્રાવક ધર્મોચિત આચારોપદેશ અથ ષષ્ઠો વર્ગ:

૧ શ્રાવક રૂઢાં ધર્મનાં કામ કરોને સંતોષ માની લેતો નથી. તે તો પ્રતિદિન અધિકાધિક રુચિસહિત ધર્મનાં કામો કર્યાં કરે છે.

૨ ધર્મનાં પ્રભાવથીજ ઐશ્વર્ય-સુખ સંપદાને પામી જે ધર્મનોજ લોપ કરે છે તે સ્વસ્વામી દ્રોહી પાતંકીનું ભવિષ્ય કેમજ સુધરે ?

૩ દાન, શીલ, તપ અને ભાવ ભેદે કરીને ધર્મ ચાર પ્રકારનો છે સદાય શુક્તિ ( સ્વર્ગાદિક ભોગ-સુખ ) અને શુક્તિ સુખદાયક એવા ઉક્ત ધર્મનું સેવન સુબુદ્ધિજનોએ આદરથી કરવું.

૪ થોડામાંથી પૂણ થોડું દેવું ( દાન ) મ્હોટા ઉદ્યની અપેક્ષા ન રાખવી. ( ઘણી સંપદા ધારી ત્યારે વહોલું દાન આપીશ એમ સમજી રાખી, થોડામાંથી થોડું આપવાનો પ્રસંગ જતો ન કરવો. ) મનમાનતી લક્ષ્મી-સંપદા કોને ક્યારે થવા પામે છે ?

“ दान फळ ”

५ ज्ञाननुं दान देवा वडे ज्ञानी थवाय छे, अभयदान वडे निर्भय-भय रहित थवाय छे, अन्नदान वडे सुखी थवाय छे अने औषध भेषज आपवा वडे संदाय ब्याधि रहित थवाय छे.

६ कीर्ति पुन्य थकी थवा पामे छे, पण दान थकी नहि. एम छतां जे कोइ कीर्तिने माटेज दान आपे छे, तेने सुज्ञजनोंए व्यसन समजवुं.

७ व्याजे देतां (बहुतो) द्रव्य वमणुं थाय, व्यवसाय (व्यापार) करतां चोगणुं थाय, क्षेत्रमां वावतां सोगणुं थाय, परंतु सारां पात्र (सुपात्र) मां आपवाथी तो अनंतगणुं थवा पामे छे.

८ (जीर्ण) देरासर, प्रतिमा (पूजा-भक्ति,) पुस्तक प्रकाशनादि, अने साधु, साध्वी, श्रावक अने श्राविका रुप चतुर्विध श्री संघनी यथायोग्य सेवा भक्ति (संभाल) ए सात क्षेत्रीमां अमाप फळनी प्राप्ति माटे यथाशक्ति द्रव्य व्यय करवो घटे छे.

९ जिनेश्वर प्रभुनी भक्तिथी भावित जे भाग्यशाळी श्रावक खास जरूरी स्थले चैत्य करावे छे ते ए चैत्यनां परमाणुं जेटला कल्पसुधी देवलोकनां सुख पामे छे. (जीर्णोद्धार करवामां आठगणो फायदो शास्त्रमां कह्यो छे.)

१० करावेल देरासर जेटला दिवस टके तेना जेटला समयो थाय, तेदला वर्षोपर्यंत ते देवगतिनां सुख भोगवे छे.

११ सोनानी, रुपानी, रत्ननी, पाषाणनी के भाटीनी जिनपट्टिमा जे विधिवत् करावे छे, ते वीर्षिकर पद पामे छे.



(આ વાતમાં આજકાલ ઘણોજ અવિધિ દોષ ચાલતો દેખાય છે અને વગર સમજે આશાતનામાં વધારો થાય છે, તે વાત ખાસ લક્ષમાં રાખી જ્યાં દેશકાલમાં આ કાર્ય કરાવવું વધારે લાભદાયક હોય ત્યાંને માટે ઉક્ત ઉપદેશની સાર્થકતા સમજવી.)

૧૨ એક અંગુઠા જેવડી પળ પ્રભુની પ્રતિમા જે મહાનુભાવ વિવેકથી કરાવે છે, તે ઈંદ્રની પદવી પામીને અંતે પરમપદ મોક્ષને પામે છે.

૧૩ ધર્મરૂપી વૃક્ષનાં મૂલરૂપ ઉત્તમ શાસ્ત્ર મોક્ષફલને આપનાર છે એમ સમજી સુજ્જનો ભાવશુદ્ધિને કરનારાં શાસ્ત્ર પોતે લખે, લખાવે, વાંચે-વંચાવે અને સાંભળે-સંભળાવે.

૧૪ જે શ્રાવકો ધર્મશાસ્ત્રો લખી-લખાવી સદ્ગુણી (પાત્રજનો) ને આપે છે તે શાસ્ત્રના અક્ષર જેટલાં વર્ષો સુધી સ્વર્ગનાં સુખને પામે છે.

૧૫ જ્ઞાન-ધિક્જ્ઞાનવડે શોભિત જે સુજ્જનો જ્ઞાનભક્તિ કરે છે તે અંતે જેનો કદાપિ ક્ષય ન થાય, એવું સર્વજ્ઞપદ પામે છે.

૧૬ સર્વ સુખનું કારણ અન્નદાન છે, એમ જાણતો શ્રાવક સાધર્મીવાત્સલ્ય શક્તિ અનુસારે પ્રતિવર્ષ કરે.

૧૭ પોતાના માઈમાંડુ વીગેરે કુટુંબીઓને ઘણા હેતથી (સ્વાર્થશુદ્ધિવડે) જમાડવા એ સંસાર વૃદ્ધિનું કારણ છે ત્યારે (નિઃસ્વાર્થપણે) સાધર્મી બંધુઓને પ્રેમપૂર્વક જમાડવા તે સંસારસમુદ્ર તરવાને સાધનરૂપ છે. (વસ્તુ એકજ છતાં આશયભેદથી ફલમાં મ્હોટો તફાવત પ્રગટ સમજાય એવો છે.)

१८ एम समजी सुज्ञ श्रावको प्रतिवर्ष शक्ति अनुसारे श्री संघने पोताना घरे पधरावी तेनी यथोचित्त सेवाभक्ति करे अने श्री गुरु महाराज प्रत्ये शुद्ध-निर्दोष वस्त्रो भक्तिपूर्वक आपे.

१९ वसती ( रहेवानुं स्थान ) आहार, पाणी, पात्र, वस्त्र, औषध भेषज प्रमुख साधु जनोने खपे तेवी निर्दोष वस्तुओ पोते संपूर्ण सुखी न होयं तोपण ते यथाशक्ति आपे.

२० सुपात्रमां जे निर्दोष दान अपाय छे, तेथी कशी हानि थती नथी पण कुवा, आराम ( बगीचा ) अने गाय प्रभुखनी पेरे संपदानी वृद्धि थवा पामे छे.

( कुवो पाणी आपे छे, बगीचो फळ आपे छे, अने गाय वीगेरे दूध प्रमुख आपे छे, तेने कशी हानी थती देखाती नथी, पण तेथी घणानो उपगार सधाय छे एं लाभ मळे छे अने खरी शोभा पण एमांज छे. )

२१ दान अने भोगमां मोटुं अंतर छे. खाधेली वस्तु विष्टारूप ( मळरूप ) थइ जाय छे पण दीधेली ( सत्पात्रमां अपायेली ) वस्तु अक्षय थवा पामे छे.

२२ हजारो परिश्रम वेठीने मेळवेल अने प्राण करतां पण अधिक व्हालां द्रव्यनुं खरुं फळ दानज छे.

२३ पूर्वोक्त सात क्षेत्रोमां पोतानुं न्याय द्रव्य जे विवेकथी वावे छे ते श्रावक पोताना धन अने जन्म वन्नेनी सफळता करे छे.

इति षष्ठो वर्गः

अथ श्रीमान् चारित्रं सुंदरगणिविरचित आचारोपदेश  
ग्रन्थनुं भाषांतर समाप्त.

अथ

## ॥ श्रीसिंदूरप्रकरः प्रारभ्यते ॥

प्रथम ग्रंथना प्रारंभमां ग्रंथकर्त्ता पोताना जे इष्टदेव तेना चरणस्मरणरूप मंगलाचरण पूर्वक आ ग्रंथ सांभलनाराओने आशीर्वाद कहे छे.

सिंदूरप्रकरस्तपःकरिशिरःक्रोडे कपायाटवी,  
दावाच्चिनिचयःप्रबोधदिवसप्रारंभसूर्योदयः ॥

मुक्तिस्त्रीकुचकुंभ ( वदनैक ) कुंकुमरसः श्रेयस्तरोः प्रल्लव,-  
प्रोल्लासः क्रमयोर्नखद्युतिभरः पार्श्वप्रभोः पातु वः ॥ १ ॥

हवे कवि सज्जन पुरुष प्रत्ये पोतानी विज्ञप्ति करे छे.  
संतः संतु मम प्रसन्नमनसो वाचां विचारोद्यताः।

मृतेऽम्भः कमलानि तत्परिमलं वाता वितन्वन्ति यत् ॥

किं वाऽभ्यर्थनयाऽनया यदि गुणो ऽस्त्यासां ततस्ते स्वयं ।

कर्त्तारः प्रथमं न चेदथ यशः प्रत्यर्थिना तेन किम् ॥ २ ॥

हवे करी छे सकल सुरासुरे सेवा जेमनी एवा जे श्रीवीतराग  
तेमना आगमना अनुसारें भव्य जनना हितने माटे  
धर्मोपदेश कहे छे.

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

त्रिवर्गसंसाधनमंतरेण, पशोरिवायुर्विफलं नरस्य ॥

तत्रापि धर्मं प्रवरं वदन्ति, न तं विना यद्भवतोऽर्थकामौ ॥ ३ ॥

हवे आ नरभवनं दुर्लभपणुं छे, ते कहे छे.

॥ इंद्रवज्रावृत्तम् ॥

यः प्राप्य दुःप्राप्यमिदं नरत्वं, धर्मं न यत्नेन करोति मूढः ॥  
क्लेशप्रबंधेन सलब्धमब्धौ, चिंतामणिं पातयति प्रमादात् ॥४॥

हवे मनुष्यभवनो सर्वोत्कृष्ट जय कहे छे.

॥ मंदाक्रांतावृत्तम् ॥

स्वर्णस्थाले क्षिपति सरजः पादशौचं विधत्ते ।

पीयूषेण प्रवरकरिणं वाहयत्यैधभारम् ॥

चितारत्नं विकिरति कराद्वायसोड्ढायनार्थम् ।

यो दुःप्रापं गमयति मुधा मर्त्यजन्म प्रमत्तः ॥ ५ ॥

हवे जे संसारना विषय माटे धर्मनो त्याग करे छे, ते मूढ

पुरुष जाणवा ते कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

ते धत्तूरतरुं वपंति भवने प्रोन्मूल्य कल्पद्रुमम् ।

चितारत्नमपास्य काचशकलं स्वीकुर्वते ते जडाः ॥

विक्रीय द्विरदं गिरींद्रसदृशं क्रोणंति ते रासभं ।

ये लब्धं परिहृत्य धर्ममथमा धावन्ति भोगाशया ॥ ६ ॥

हवे मनुष्यजन्मनुं तथा धर्मसामग्रीनुं दुर्लभपणुं कहे छे.

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

अपारे संसारे कथमपि समासाद्य नृभवम् ।

न धर्मं यः कुर्याद्विषयसुखतृष्णातरलितः ॥

ब्रुडन् पारावारे प्रवरमपहाय प्रवहणम् ।

स मुख्यो मूर्खाणामुपलमुपलब्धुं प्रयतते ॥ ७ ॥

हवे आ ग्रंथमां जेटलां उपदेशनां द्वारो कहेवानां छे ते उपदेश-  
द्वारें करी सर्व द्वारो कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तत्रयम् ॥

भक्तिं तीर्थकरे गुरौ जिनमते संघे च हिंसानृतं ।

स्तेया ब्रह्मपरिग्रहाद्युपरमं क्रोधाद्यरीणां जयम् ॥

सौजन्यं गुणिसंगमिन्द्रियदमं दानं तपोभावनां ।

वैराग्यं च कुरुष्व निर्वृतिपदे यद्यस्ति गंतुं मनः ॥ ८ ॥

हवे जेवो उद्देश तेवो निर्देश एवुं वचन छे माटे प्रथमना श्लोकमां  
कहेलां जे द्वारो तेने यथाक्रमे विवरे छे, तेमां प्रथम चार  
श्लोकें करी श्रीतीर्थकरनी भक्तिनुं द्वार कहे छे.

पापं लुपति दुर्गतिं दलयति व्यापादयत्यापदम् ।

पुण्यं संचिनुते श्रियं वितनुते पुष्पाति नीरोगताम् ॥

सौभाग्यं विदधाति पल्लवयति प्रीतिं प्रमूते यशः,

स्वर्गं यच्छति निर्वृतिं च रचयत्यर्चाऽर्हतां निर्मिता ॥ ९ ॥

वली पण श्रीजिनवरनी भावपूजाना फलने कहे छे.

स्वर्गस्तस्य गृहांगणं सहचरी साम्राज्यलक्ष्मीः शुभा ।

सौभाग्यादिगुणावलिर्विलसति स्वैरं वपुर्वेभमनि ॥

संसारः सुतरः शिवं करतलक्रोडे लुठत्यंजसा ।

यः श्रद्धाभरभाजनं जिनपतेः पूजां विधत्ते जनः ॥ १० ॥

वली पण भावपूजानुं फल कहे छे:

॥ शिखरिणी वृत्तम् ॥

कदाचिन्नातंकः कुपित इव पश्यत्यभिमुखम् ।

विदूरे दारिद्र्यं चकितमिव नश्यत्यनुदिनम् ॥

विरक्ता कांतेव त्यजति कुगतिः संगमुदयो, ।

न मुंचत्यभ्यर्णं सुहृदिषु जिनाच्चौ रचयतः ॥ ११ ॥

वली पण श्रीजिनपरमेश्वरनीं भावपूजानुं महात्म्य कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

यः पुष्पैर्जिनमर्चति स्मितसुरस्त्रोलोचनैः सोऽर्च्यते, ।

यस्तं वंदन एकशस्त्रिजगता सोऽहर्निशं वंदते ॥

यस्तं स्तौति परत्र वृत्रदमनस्तोमेन स स्तूयते ।

यस्तं ध्यायति क्लृप्तकर्मनिधनः स ध्यायते योगिभिः ॥ १२ ॥

हवे चार श्लोकें करी गुरुभक्तिनुं द्वार कहे छे.

गुरु सेवा-भक्तिः-॥ वंशस्थवृत्तम् ॥

अवद्यमुक्ते पथि यः प्रवर्त्तते प्रवर्त्तयत्यन्यजनं च निःस्पृहः ॥

स एव सेव्यः (सेवितव्य) स्वहितैषिणा गुरुः,

स्वयं तरस्तारयितुं क्षमः परम् ॥ १३ ॥

वली फरीने पण गुरुसेवानुं फल कहे छे.

॥ मालिनीवृत्तम् ॥

विदलयति कुबोधं बोधयत्यागमार्थम् ।

सुगतिकुगतिमार्गौ पुण्यपापे व्यनक्ति ॥  
 अवगमयति कृत्याकृत्यभेदं गुरुर्यो,  
 भवजलनिधिपोतस्तं विना नास्ति कश्चित् ॥ १४ ॥

वली पण गुरुसेवानुं फल कहे छे.

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

पिता माता भ्राता प्रियसहचरी सूनुनिवहः ।  
 सुहृत्स्वामी माद्यत्करिभटरथाश्वः परिकरः ॥  
 निमज्जंतं जंतुं नरककुहरे रक्षितुमलम् ।  
 गुरोर्धर्माऽधर्मप्रकटनपरात्कोऽपि न परः ॥ १५ ॥

हवे गुरुनी आज्ञानुं महात्म्य कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

किं ध्यानेन भवत्वशेषविषयत्यागैस्तपोभिः कृतम् ।  
 पूर्णं भावनयाऽलमिन्द्रियदमैः पर्याप्तमाप्तागमैः ॥  
 किं त्वेकं भवनाशनं कुरु गुरुप्रीत्या गुरोः शासनम् ।  
 सर्वे येनविना-विनाथबलवत् स्वार्थाय नाऽलं गुणाः ॥ १६ ॥

इति द्वितीयगुरुसेवनप्रक्रमः ॥ २ ॥

हवे चार-श्लोकोयें करीने जिनमत जे जिनोक्त सिद्धांत  
 तेनुं माहात्म्य कहे छे.

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

न देवं नादेवं न शुभगुरुमेवं न कुगुरुम् ।

न धर्मं नाधर्मं न गुणपरिणद्धं न विगुणम् ॥  
 न कृत्यं नाऽकृत्यं न हितमहितं नाऽपि निगुणम् ।  
 विलोकंते लोका जिनवचनचक्षुर्विरहिताः ॥ १७ ॥

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्ताष्टकम् ॥

मानुष्यं विफलं वर्दति हृदयं व्यर्थं वृथा श्रोत्रयो-  
 निर्माणं गुणदोषभेदकलनां तेषामसंभाविनीम् ॥  
 दुर्वारं नरकांधकूपपतनं मुक्तिं बुधा दुर्लभाम् ।  
 सार्वज्ञः समयोदयारसमयो येषां न कर्णातिथिः ॥ १८ ॥  
 पीयूषं विषवज्जलं ज्वलनवत्तेजस्तमः स्तोमव-  
 न्मित्रं शात्रववत् स्रजं भुजगवत् चिंतामणिं लोष्ठवत् ॥  
 ज्योत्स्नां ग्रीष्मजघर्मेवत् स मनुते कारुण्यपण्यापणम् ।  
 जैनेंद्रं मतमन्यदर्शनसमं यो दुर्मतिर्मन्यते ॥ १९ ॥  
 धर्मं जागरयत्यघं विघटयत्युत्थापयत्युत्पथम् ।  
 भिन्ते मत्सरमुच्छिनत्ति कुनयं मथ्नाति मिथ्यामतिम् ॥  
 वैराग्यं वितनोति पुष्यति कृपां मुष्णाति तृष्णां च य-  
 त्तज्जैनं मतमर्चति प्रथयति ध्यायत्यधीते कृती ॥ २० ॥

ह्ये चार श्लोकेभ्यं करीने संघना महिमाने कहे छे.

रत्नानामिव रोहणक्षितिधरः खं तारकाणामिव ।  
 स्वर्गः कल्पमहीरुहामिव सरः पंके रुहाणामिव ॥  
 पाथोधिः पयसामिवेंदुमहसां (शशीव महसां) स्थानं गुणानामसा-  
 वित्यालोच्य विरच्यतां भगवतः संघस्य पूजाविधिः ॥ २१ ॥



यः संसारनिरासलालसमतिर्मुक्त्यर्थमुत्तिष्ठते ।  
 यं तीर्थं कथयति पावनतया येनाऽस्ति नाऽन्यःसमः ॥  
 यस्मै तीर्थपतिर्नमस्यति सतां यस्माच्छुभं जायते, ।  
 स्फूर्तिर्यस्य परावसंति च गुणा यस्मिन्स संघोऽर्च्यतां ॥२२॥  
 लक्ष्मीस्तं स्वयमभ्युपैति रभसा कीर्त्तिस्तमालिंगति ।  
 प्रीतिस्तंभजते मतिः प्रयतते तं लब्धुमुत्कण्ठया ॥  
 स्वश्रीस्तं परिरब्धुमिच्छति मुहुर्मुक्तिस्तमालोक्ते ।  
 यः संघं गुणराशिकेलिसदनं श्रेयोरुचिः सेवते ॥ २३ ॥  
 यद्भक्तेः फलमर्हदादिपदवीमुख्यं कृषेः शस्यवत् ।  
 चक्रित्वं त्रिदशेंद्रतादि तृणवत् प्रासंगिकं गीयते ॥  
 शक्तिं यन्महिमस्तुतो न दधते वाचोऽपि वाचस्पतेः ।  
 संघः सोऽघहरः पुनातु चरणन्यासैः सतां मंदिरम् ॥ २४ ॥  
 इति संग्रहप्रक्रमः ॥ ४ ॥

हवे हिंसाना निषेधं करीने सर्व प्राणियोने विषे  
 स्वसमानतानुं ध्यान करो, ते कहे छे.

क्रोडाभूः सुकृतस्य दुःकृतरजःसंहारवात्या भवो-  
 दन्वन्नौर्व्यसनाग्निमेघपटली संकेतदूती श्रियाम् ॥  
 निःश्रेणिस्रिवीकसः प्रियसखी मुक्तेः कुगत्यर्गला ।  
 सत्त्वेषु क्रियतां कृपैव भवतु क्लेशैरशेषैः परैः ॥ २५ ॥

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

यदि ग्रावा तोये तरति तरणिर्यद्बुदयति ।  
 प्रतीच्यां सप्ताश्विर्द्यदि भजति शैत्यं कथमपि ॥

यदि क्षमापीठं स्यादुपरि सकलस्याऽपि जगतः ।  
प्रसूते सत्त्वानां तदपि न वधःक्वाऽपि सुकृतम् ॥ २६ ॥

॥ मालिनीवृतम् ॥

स कमलवनमग्रेर्वासरं भास्वदस्ता-  
दमृतमुरगवक्त्रात्साधुवादं विवादात् ॥  
रुगपगममजीर्णाज्जीवितं कालकूटा- ।  
दभिलषति वधाद्यः प्राणिनां धर्ममिच्छेत् ॥ २७ ॥

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तद्वयम् ॥

आयुर्दीर्घतरं वपुर्वरतरं गोत्रं गरीयस्तरम् ।  
वित्तं भूरितरं बलं बहुतरं स्वामित्वमुच्चैस्तरम् ॥  
आरोग्यं विगतांतरं त्रिजगतः श्लाध्यत्वमल्पेतरम् ।  
संसारांबुनिधिं करोति सुतरं चेतः कृपाद्रान्तरम् ॥ २८ ॥

इत्यर्हिसापक्रमः ॥ ५ ॥

हवे चार श्लोकं करीने सत्यबोलवाना प्रभावने कहे छे.  
त्रिश्वासायतनं विपत्तिदलनं देवैः कृताराधनम् ।  
मुक्तेः पथ्यदनं जलाग्निशमनं व्याघोरगस्तंभनम् ॥  
श्रेयःसंवननं समृद्धिजननं सौजन्यसंजीवनम् ।  
कीर्तः केलिवनं प्रभावमवनं सत्यं वचः पावनम् ॥ २९ ॥

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

यशो यस्माद्भस्मीभवति वनवन्हेरिव वनम् ।

निदानं दुःखानां यदवनिरुहाणां जलमिव ॥  
 न यत्र स्याच्छायातप इव तपःसंयमकथा ।  
 कथंचित्तन्मिथ्यावचनमभिधत्ते न मतिमान् ॥ ३० ॥

वंशस्थवृत्तम् ॥

असत्यमप्रत्ययमूलकारणम्, कुवासनासन्नसमृद्धिवारणम् ॥  
 विपन्निदानं परवंचनोर्जितम्, कृतापराधं कृतिभिर्विर्वर्जितम् ॥३१॥

वली पण सत्यवचननो प्रभाव कहे छे.

शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

नस्याऽग्निर्जलमर्णवः स्थलमरिर्मित्रं सुराः किंकराः ।  
 कांतारं नगरं गिरिगृहमहिर्माल्यं मृगारिर्मृगः ॥  
 पातालं विलमस्त्रमुत्पलदलं व्यालः शृगालो विषम् ।  
 पीयूषं विषमं समं च वचनं सत्यांचितं वक्ति यः ॥ ३२ ॥

इति अनृतप्रक्रमः ॥ ६ ॥

हवे अदत्तादान व्रत कहे छे.

मालिनीवृत्तम् ॥

तमभिलषति सिद्धिस्तं वृणीते समृद्धि-  
 स्तमभिसरति कीर्तिर्मुच्यते तं भवार्तिः ॥  
 स्पृहयति सुगतिस्तं नेक्षते दुर्गतिस्तम् ।  
 परिहरति विपत्तं योनगृह्णात्यदत्तम् ॥ ३३ ॥

वली पण अदत्तादानना परम गुणो कहे छे.

शिखरिणीवृत्तम् ॥

अदत्तं नादत्ते कृतसुकृतकामः किमपि यः ।

शुभश्रेणिस्तस्मिन् वसति कलहंसीव कमले ॥

विपत्तस्मादूरं व्रजति रजनीवांबरमणे—

विनीतं विद्येव त्रिदिवशिवलक्ष्मीर्भजति तम् ॥ ३४ ॥

हवे जे बुद्धिमान् पुरुष अदत्तनो त्याग करे छे, तेयण कहे छे.

शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

यन्निर्वृत्तितकीर्तिधर्मनिधनं सर्वांगसां साधनम् ।

प्रोन्मीलद्वधबंधनं विरचितक्लिष्टाशंयोद्धोधनम् ॥

दौर्गत्यैकनिबंधनं कृतसुगत्याश्लेषसरोधनम् ।

प्रोत्सर्पत्प्रधनं जिघृक्षति न तद्धीमानदत्तं धनम् ॥ ३५ ॥

वली पण अदत्तना दोषो कहे छे.

॥ हरिणीवृत्तम् ॥

परजनमनः पौडाक्रीडावनं वधभावना ।

भवनमवनिव्यापिव्यापल्लताधनमंडलम् ॥

कुगतिगमने मार्गः स्वर्गापवर्गपुरार्गलम् ।

नियतमनुपादेयं स्तैयं नृणां हितकांक्षिणाम् ॥ ३६ ॥

॥ इतिस्तेयप्रक्रमः ॥ ७ ॥

द्वे मैथुनव्रत आश्रय करीने उपदेश कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तद्वयम् ॥

कामार्त्तस्त्यजति प्रबोधयति वा स्वस्त्रीं परस्त्रीं न यो ।

दत्तस्तेन जगत्यकीर्त्तिपटहो गोत्रे मषीकूर्चकः ॥

चारित्रस्य जलांजलिर्गुणगणारामस्य दावानलः ।

संकेतः सकलापदां शिवपुरद्वारे कपाटो दृढः ॥

पाठांतरं ॥ शीलं येन निजं विलुप्तमखिलं त्रैलोक्यचिंतामणिः ॥ ३७ ॥

वली पण शीलना गुणो कहे छे.

व्याघ्रव्यालजलानलादिविपदस्तेषां व्रजंति क्षयम् ।

कल्याणानि समुल्लसंति विबुधाः सान्निध्यमध्यामते ॥

कीर्त्तिः स्फूर्त्तिमियर्त्ति यात्युपचयं धर्मः प्रणश्यत्यघम् ।

स्वर्निर्वाणसुखानि संनिदधते ये शीलमाविभ्रते ॥ ३८ ॥

॥ मालिनीवृत्तम् ॥

हरति कुलकलंकं लुपते पापपंकम् ।

सुकृतमुपचिनोति श्लाघ्यतामातनोति ॥

नमयति सुरवर्गं हंति दुर्गोपसर्गम् ।

रचयति शुचिशीलं स्वर्गमोक्षौ सलीलम् ॥ ३९ ॥

॥ शार्दूलविक्रीतवृत्तद्वयम् ॥

तोयत्यग्निरपि स्रजंत्यहिरपि व्याघ्रोऽपि सारंगति ।

व्यालोऽप्यश्वनि पर्वतोऽप्युपलति श्वेडोऽपि पीयूषति ॥

विघ्नोऽप्युत्सवति प्रियत्यरिरपि क्रीडातडागत्यपां ।

नाथोऽपि स्वगृहृत्यटव्यपि नृणां शीलप्रभावाद् ध्रुवम् ॥ ४० ॥

हवे परिग्रहना दोषो कहे छे.

कालुष्यं जनयन् जडस्य रचयन् धर्मद्रुमोन्मूलनम् ।  
 क्लिश्यन्नीतिकृपाक्षमाकमलिनीर्लोभांबुधिं वर्द्धयन् ॥  
 मर्यादातटमुद्रुजन् शुभमनोहंसप्रवासं दिशन् ।  
 किं न क्लेशकरः परिग्रहनदीपूरः प्रवृद्धिं गतः ॥ ४१ ॥

वली पण परिग्रहना दोषो कहे छे.

॥ मालिनीवृत्तम् ॥

कलहकलभविध्यः क्रोधगृध्रश्मशानम् ।  
 व्यसनभुजगरन्ध्रं द्वेषदस्युप्रदोषः ॥  
 सुकृतवनदवाग्निर्माद्देवांभोदवायु-  
 नैयनलिनतुषारोऽत्यर्थमर्थानुरागः ॥ ४२ ॥

वली पण परिग्रहना दोषो कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तत्रयम् ॥

प्रत्यर्थी प्रशमस्य मित्रमधृतेर्मोहस्य विश्रामभूः ।  
 यापानां खनिरापदां पदमसद्ध्यानस्य लीलावनम् ॥  
 व्याक्षेपस्य निधिर्मदस्य सचिवः शोकस्य हेतुः कलेः ।  
 क्रेलीवेश्म परिग्रहः परिहृतेर्योग्योविविक्तात्मनाम् ॥ ४

वली पण परिग्रहना त्याग्ने कहे छे.

वन्हिस्तृप्यति नैधनैरिह यथा नांभोभिरंभोनिधि-  
 स्तदन्मोहघनो घनैरपि धनैर्जतर्न संतप्यति ॥

न त्वेवं मनुते विमुच्य विभवं निःशेषमन्यं भवम् ।  
यात्यात्मा तदहं मुधैव विदधाम्येनांसि भूयांसि किम् ॥ ४४ ॥

हवे क्रोधजयने माटे उपदेश कहे छे.

यो मित्रं मधुनो विकारकरणे संत्राससंपादने,  
सर्पस्य प्रतिविंमंगदहने सप्तार्चिषः सोदरः ॥  
चैतन्यस्य निषूदने विषतरोः सब्रह्मचारी चिरं,  
सक्रोधः कुशलाभिलापकुशलैः प्रोन्मूलमुन्मूल्यताम् ॥ ४५ ॥

वली पण क्रोधजयने माटे कहे छे.

॥ हरिणीवृत्तम् ॥

फलति कलितश्रेयः श्रेणिप्रसूनपरंपरः ।  
प्रशमपयसा सिक्तो मुक्तिं तपश्चरणद्रुमः ॥  
यदि पुनरसौ प्रत्यासत्तिं प्रकोपहविर्भुजो ।  
भजति लभते भरमीभावं तदा विफलोदयः ॥ ४६ ॥

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तद्वयम् ॥

संतापं तनुते भिनत्ति विनयं सौहार्दमुत्सादय-  
त्युद्वेगं जनयत्यवघवचनं सूते विधत्ते कलिम् ॥  
कीर्तिं कृतति दुर्मतिं वितरति व्याहंति पुण्योदयम् ।  
दत्ते यः कुगतिं स हातुमुचितो रोषः सदोषः सताम् ॥ ४७ ॥

वली पण क्रोधना दोषो कहे छे.

यो धम्मं दहति द्रुमं द्रवइ बोन्मथ्नाति नीतिं लताम् ।  
दंतीवेदुकलां विधुतुद इव क्लिभाति कीर्तिं नृणाम् ॥

स्वार्थं वायुरिवांबुदं विघटयत्युल्लासयत्यापदम् ।  
तृष्णां घर्म इवोचितः कृतकपालोपः स कोपः कथम् ॥४८॥

इवे अहंकारना दोषो कहे छे.

॥ मंदाक्रांतावृत्तम् ॥

यस्मादाविर्भवति विततिर्दुस्तरापन्नदीनाम् ।  
यस्मिन् शिष्टाभिरुचितगुणग्रामनामापि नास्ति ॥  
यश्च व्याप्तं वहति वधशीधूम्यया क्रोधदावम् ।  
तं मानाद्रिं परिहर दुरारोहमौचित्यवृत्तेः ॥ ४९ ॥

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

शमालानं भंजन् विमलमतिनाडीं विघटयन् ।  
किरन् दुर्वाक्पांशूत्करमगणयन्नागमशृणिम् ॥  
भ्रमन्नूर्व्यां स्वैरं विनयनयवीथीं विदलयन् ।  
जनः कं नानर्थं जनयति मदांधो द्विप इव ॥ ५० ॥

बली पण मानना दोषो कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

औचित्याचरणं विलुंपति पयोवाहं नभस्वानिव ।  
प्रध्वंसं विनयं नयत्यहिरिव प्राणस्पृशां जीवितम् ॥  
कीर्तिं कैरविणीं मतंगज इव प्रोन्मूलयत्यंजसा ।  
मानो नीच इवोपकारनिकरं हति त्रिवर्गं नृणाम् ॥ ५१ ॥



वली षण मानना दोषो कहे छे.

॥ वसंततिलकावृत्तम् ॥

मुष्णाति यः कृतसमस्तसमीहितार्थं ।

संजीवनं विनयजीवितमंगभाजाम् ॥

जात्यादिमानविषजं विषमं विकारम् ।

न माह्वामृतरसेन नयस्व शांतिम् ॥ ५२ ॥

इति मानप्रक्रमः ॥ ११ ॥

हवे मायात्यागनो प्रक्रम कहे छे.

॥ मालिनीवृत्तम् ॥

कुशलजननबंध्यां सत्यसूर्यास्तसंध्याम् ।

कुगतियुवतिमालां, मोहमातंगशालाम् ॥

शमकमलहिमानीं दुर्यशोराजधानीम् ।

व्यसनशतसहायां, दूरतो मुंच मायाम् ॥ ५३ ॥

वली षण मायाना दोषो कहे छे.

॥ उपेंद्रवज्रावृत्तम् ॥

त्रिधाय मायां विविधैरुपायैः, परस्य ये वंचनमाचरंति ॥

ते वंचयंति त्रिदिवापवर्ग-मुखान्महामोहसखाः स्वमेव ॥५४॥

वली षण मायाना दोषो कहे छे.

॥ इंद्रवंशावृत्तम् ॥

आयामविश्वासविलासमंदिरं दुराशयो यः कुरुते धनाशया ॥

सोऽनर्थसार्थं न पतंतमीक्षते, यथा विडालो लगुडं पयः पिबन् ॥५५॥

वली मायाना दोषो कहे छे.

॥ वसंततिलकावृत्तम् ॥

मुग्धप्रतारणपरायणमुज्जीहीते, यत्पाटवं कपटलंपटचित्तवृत्तेः ॥  
जीर्यत्युपप्लवमवश्यमिहाप्यकृत्वा ।

नापथ्यभोजनमिवामयमायतौ तत् ॥६६॥

इति मायाप्रक्रमः ॥ १२ ॥

हवे लोभत्यागनो उपदेश करे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तद्वयम् ॥

यदुर्गामटवीमटंति विकटं क्रामंति देशांतरम्  
गाहंते गहनं समुद्रमतनुक्लेशां कृषिं कुर्वते ॥  
सेवंते कृपणं पतिं गजघटासंघट्टदुःसंचरम् ।  
सर्पति प्रथनं धनांधितधियस्तल्लोभविस्फूर्जितम् ॥ ६७ ॥

वली पण लोभना दोषो कहे छे.

मूलं मोहविषदुमस्य सुकृतांभोराशिकुंभोद्भवः ।  
क्रोधाग्नेररणिः प्रतापतरणिप्रच्छादने तोयदः ॥  
क्रीडासन्न कलेर्विवेकशशिनः स्वभानुरापन्नदी ।  
सिंधुः कीर्त्तिलताकलापकलभो लोभः पराभूयताम् ॥ ६८ ॥

फरीने पण लोभना दोषो कहे छे.

॥ वसंततिलकावृत्तम् ॥

निःशेषधर्मवनदाहविजृंभमाणे ।

दुःखौघभस्मनि ।

बाढं धनेधनसमागमदीप्यमाने ।

लोभानले श्लभतां लभते गुणौघः ॥ ५९ ॥

संतोषे करी लोभ निवारण करवा योग्य छे.

माटे संतोषना गुणो कहं छे.

॥ शार्दूलविक्रिडितवृत्तम् ॥

जातःकल्पतरुःपुरः मृरगवी तेषां प्रविष्टा गृहम् ।

चितारत्नमुपस्थितं करतले प्राप्तो निधिः मंनिधिम् ॥

विश्वं वड्यमवड्यमेव मुलभाः म्रर्गापवर्गश्रियो ।

ये संतोषमशेषदोषदहनध्वंसांबुद्धं विश्रते ॥ ६० ॥

इति लोभप्रक्रमः ॥ १३ ॥

हवे साजन्यता राखवा विषे उपदेश करे छे.

॥ शिग्वरिणीवृत्तम् ॥

वरं क्षिप्तः प्राणिः कुपितफणिनो वक्रकुहरं ।

वरं अंपापातोज्वलदनलकुंडे विरचितः ॥

वरं प्रासप्रांतः मपदि जटरांतर्विनिहितो ।

न जन्यं दौर्जन्यं तदपि विपदां सन्न विदुषा ॥ ६१ ॥

वली पण साजन्यने माटे उपदेश करे छे.

॥ वसंतिलकावृत्तम् ॥

सौजन्यमेव विदधाति यशश्चयं च ।

स्वश्रेयसं च विभवं च भवक्षयं च ॥

दौर्जन्यमावहसि यत् कुमते तदर्थम् ।

धान्येऽनलं दिशसि तज्जलसेकसाध्ये ॥ ६२ ॥

दारिद्र्यां पण सुजनताज श्रेष्ठ छे, ते कहे छे.

॥ पृथ्वीवृत्तम् ॥

वरं विभवबंध्यता सुजन (स्वजन) भावभाजां नृणा-

मसाधुचरितार्जिता न पुनरुर्जिताः संपदः ॥

कृशत्वमपि शोभते सहजमायतौ सुंदरम् ।

विपाकविरसा न तु श्वयथुसंभवा स्थूलता ॥ ६३ ॥

हवे सुजनता युक्तजनोना गुणो कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रिडितवृत्तद्वयम् ॥

न ब्रूने परदूषणं परगुणं वक्तव्यल्पमप्यन्वहम् ।

संतोषं ब्रूते परद्विषु परावाधासु वक्ते शुचम् ॥

स्वश्लाघां न करोति नोज्झति नयं नौचित्यमुलंघय-

त्युक्तोऽप्यप्रियमक्षमां न रचयत्येतच्चरित्रं सताम् ॥ ६४ ॥

इति सुजनप्रक्रमः ॥ १४ ॥

हवे गुणिजनना संगनुं वर्णन करे छे,

धर्मं ध्वस्तदयो यशश्च्युतनयो वित्तं प्रमत्तः पुमान् ।

काव्यं निःप्रतिभस्तपः शप्तदयाशून्योऽल्पमेवाः श्रुतम् ॥

वस्त्रालोकमलोचनश्चलमना ध्यानं च वाञ्छत्यसौ ।

यः संगं गुणिनां विमुच्य विमतिः कल्याणमाकांक्षति ॥ ६५ ॥

वली पण गुणीना संगनुं वर्णन करे छे.

॥ हरिणीवृत्तम् ॥

हरति कुमतिं भित्ते मोहं करोति विवेकिताम् ।  
वितरति रतिं सूते नीतिं तनोति गुणावलिम् (विनीततां) ॥  
प्रथयति यज्ञो धत्ते धर्मं व्यपोहति दुर्गतिम् ।  
जनयति नृणां किं नाभीष्टं गुणोत्तमसंगमः ॥६६॥

वली पण गुणीना संगनो उद्देश कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

लब्धुं बुद्धिकलापमापदमपाकर्तुं विहर्तुं पथि ।  
प्राप्तुं कीर्त्तिमसाधुतां विधुवितुं धर्मं समासेवितुम् ॥  
रोहं पापविपाकमाकलयितुं स्वर्गापवर्गश्रियम् ।  
चेत्त्वं चित्तसमीहसे गुणवतां संगं तदंगीकुरु ॥ ६७ ॥

हवे निर्गुणना संगना दोषो कहे छे.

॥ हरिणीवृत्तम् ॥

हिमति महिमांभोजे चंडालनिलत्युदयांबुदे ।  
द्विरदति दयारामे (दमारामे) क्षेमक्षमाभृति वज्रति ॥  
समिधति कुमत्यग्नौ कंदत्यनीतिलतासु यः ।  
किमभिलषता श्रेयः श्रेयः स निर्गुणसंगमः ॥ ६८ ॥

॥ इति गुणिसंगप्रक्रमः ॥ १५ ॥

हवे इंद्रियजय करवा आश्रयी उपदेश कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्

आत्मानं कुपथेन निर्गमयितुं यः शूकलाश्वायते ।

कृत्याकृत्यविवेकजीवितहृतौ यः कृष्णसर्पायते ॥

यः पुण्यद्रुमखंडखंडनविधौ स्फूर्जतकुठारायते ।

तं लुप्तव्रतमुद्रमिंद्रियगणं जित्वा शुभंयुर्भव ॥ ६९ ॥

बली पण इंद्रियजयनो उपदेश करे छे.

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

प्रतिष्ठां यन्निष्ठां नयति नयनिष्ठां विघट्य ।

त्यकृत्येष्वाधत्ते मतिमतपसि प्रेम तनुते ॥

विवेकस्योत्सेकं विदलयति दत्ते च विपदम् ।

पदं तद्दोषाणां करणनिकुलं कुरु वशे ॥ ७० ॥

बली पण इंद्रियसमूहना जयनो उपदेश करे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तत्रयम् ॥

धत्ता मौनमगारमुज्झतु विधिप्रागल्भ्यमभ्यस्यता-

मस्त्वंतर्गण (स्त्वंतर्वण) मागमश्रममुपादत्तां तपस्तप्यताम् ॥

श्रेयः पुंजनिकुंजभंजनमहावातं न चे दिंद्रिय-

व्रातं जेतुमवैति भस्मनि हुतं जानीत सर्व्वं ततः ॥ ७१ ॥

बली कांड विशेष कहे छे.

धर्मध्वंसधुरीणमभ्रमरसावारीणमापत्यथा-

लंकीर्माणमशर्मनिर्मितिकलापारीणमेकांततः ॥  
 श्रुवाञ्छीनमनात्मनी नमनयात्यंतीनमिष्टे यथा ।  
 कामीनं कुमताध्वनीनमज यन्नक्षौघमक्षेमभाक् ॥ ७२ ॥  
 इतीन्द्रियदमप्रक्रमः ॥ १६ ॥

हवे लक्ष्मीनो स्वभाव कहे छे.

निम्नं गच्छति निम्नगेव नितरां निद्रेव विष्कंभते ।  
 चैतन्यं मदिरेव पुष्यति मद् धूम्येव दत्तंऽधताम् ॥  
 चापल्यं चपलेव चुंबति दवज्वालेव तृष्णां नय-  
 त्पुल्लासं कुलटांगनेव कमला सरैरं परिभ्राम्यति ॥ ७३ ॥

बली धनना दोषो कहे छे.

दायादाः स्पृहयन्ति तस्करगणा मुष्गन्ति भूमीभुजो ।  
 गृह्णन्ति च्छलमाकलय्य हुतभुग्भस्मीकरोति क्षणात् ॥  
 अंभःप्लावयति क्षिणौ विनिहितं यज्ञा हरंते हठात् ।  
 दुर्वृतास्तनया नयन्ति निधनं दिग्बह्वीनं धनम् ॥ ७४ ॥

जे धन छे तेज मोहनुं उत्पादक छे, ते कहे छे.

नीचस्याऽपि चिरं चट्टनि रचयंत्यायांति नीचैर्नतिम् ।  
 शत्रोरप्यगुणात्मनोऽपि विदवत्युच्चैर्गुणोत्कीर्तनम् ॥  
 निर्वंदं न विदंति किंचिदकृतज्ञस्यापि सेवाक्रमे ।  
 कर्षं किं न मनस्विनोऽपि मनुजाः कुर्वन्ति वित्तार्थिनः ॥ ७५ ॥  
 लक्ष्मीः सर्षति नीचमर्गवयः संगदिशांभोजिनी ।  
 संसर्गादिव कंटकाकुलपदा न कापि धत्ते पदम् ॥

चैतन्यं विषसन्निधेरिव नृणामुज्जासयत्यंजसा ।

धर्मस्थाननियोजनेन गुणिभिर्ग्राह्यं तदस्याः फलम् ॥ ७६ ॥

॥ इति लक्ष्मीस्वभावप्रक्रमः ॥ १७ ॥

हवे दाननो उपदेश कहे छे.

चारित्र्यं चिनुते धिनोति विनयं ज्ञानं नयत्युन्नतिम् ।

पुष्णाति प्रशमं तपः प्रबलयत्युल्लासयत्यागमम् ॥

पुण्यं कंदलयत्यऽघं दलयति स्वर्गं ददाति क्रमात् ।

निर्वाणश्रियमातनोति निहितं पात्रे पवित्रं धनम् ॥ ७७ ॥

दारिद्र्यं न तमीक्षते न भजते दौर्भाग्यमालंबते ।

नाऽकीर्तिर्न पराभवोऽभिलषते न व्याधिरास्कंदति ॥

दैर्न्यं नाद्रियते दुनोति न दरः क्लिश्नंति नैवापदः ।

पात्रे यो वितरत्यनर्थदलनं दानं निदानं श्रियाम् ॥ ७८ ॥

वली पण दानना गुणो कहे छे.

लक्ष्मीः कामयते मतिर्मृगयते कीर्तिस्तमालोकने ।

प्रीतिश्चुंबति सेवते शुभगता नीरोगनाऽऽलिंगति ॥

श्रेयःसंहतिरभ्युपैति वृणुते स्वर्गोपभोगस्थिति-

मुक्तिर्वाञ्छति यः प्रयच्छति पुमान् पुण्यार्थमर्थं निजम् ॥ ७९ ॥

वली पण दाननाज गुण कहे छे.

॥ मंदाक्रान्तावृत्तम् ॥

तस्यासन्ना रतिरनुचरी कीर्तिस्तर्कण्डिता श्रीः ।

स्निग्धा बुद्धिः परिचयपरा बुद्धिः ॥



पाणौ प्राप्ता त्रिदिवकमला कामुकी मुक्तिसंपत् ।  
सप्तक्षेत्र्यां वपति त्रिपुलं वित्तवीजं निजं यः ॥ ८० ॥

॥ इति दानप्रक्रमः ॥ १८ ॥

हवे तपनो उपदेश करे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तत्रयम् ॥

यत्पूर्वार्जितकर्मशैलकुलिशं यत्कामदावानल-  
ज्वालाजालजलं यदुग्रकरणग्रामाहिमंत्राक्षरम् ॥  
यत्प्रत्यूहतमः समूहदिवसं यल्लब्धिलक्ष्मीलता ।  
मूलं तद्द्विविधं यथाविधि तपः कुर्वीत वीतस्पृहः ॥ ८१ ॥

वली पण तपनो महिमा कहे छे.

यस्माद्विघ्नपरंपरा विघटते दास्यं सुराः कुर्वते ।  
कामः शाम्यति दाम्यनीन्द्रियगणः कल्याणमुत्सर्पति ॥  
उन्मीलति महर्द्धयः कलयति ध्वंसं च यः कर्मणाम् ।  
आधीनं त्रिदिवं शिवं च भजति श्लाघ्यं तपस्तन्न किम् ॥ ८२ ॥

कांतारं न यथेतरो ज्वलयितुं दक्षो दवाग्निं विना ।  
दावाग्निं न यथेतरः शमयितुं शक्तो विनाभोधरम् ॥  
निष्णातः पवनं विना निरसितुं नान्यो यथाभोधरम् ।  
कर्मोद्यं तपसा विना किमपरं हर्तुं समर्थस्तथा ॥ ८३ ॥

वली पण तपनो महिमा कहे छे.

॥ स्रग्धरावृत्तम् ॥

मनोषस्थूलमूलः प्रशमपरिकरः स्कंधबंध प्रपंचः ।

पंचाक्षीरोधशाखः स्फुरदभयदलः (स्फुटविनयदलः)

शीलसंपत्प्रवालः ॥

श्रद्धांभः पूरसेकाद्विपुलकुलबलैश्वर्यसौंदर्यभोगः ।

स्वर्गादिप्राप्तिपुष्पः शिवसुखफलदः स्यात्तपः पादपोऽयम् ॥८४॥

॥ इति तपः-प्रक्रमः ॥ १९ ॥

हवे शुभभावनो उपदेश करे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तद्वयम् ॥

नीरागे तरुणी कटाक्षितमिव त्यागव्यपेतप्रभौ ।

सेवाकष्टमित्रोपरोपणमिवांभोजन्मनामश्मनि ॥

विष्वग्वर्षमित्रोषरक्षितितले दानार्हदर्चातपः ।

स्वाध्यायाध्ययनादि निःफलमनुष्ठानं विना भावनाम् ॥८५॥

बली पण शुभभावोपदेश करे छे.

सर्वं ज्ञीप्सति पुण्यमीप्सति-दया दित्सत्यघं मित्सति,

क्रोधं दित्सति दानशीलतपसां साफल्यमादित्सति ॥

कल्याणोपचयं चिकीर्षति भवांभोधेस्तटं लिप्सते ।

मुक्तिर्हीं परिरिप्सते यदि जनस्तद्भावयेद्भावनाम् ॥ ८६ ॥

बली फरीने पण कांडक विशेष कहे छे.

॥ पृथ्वीवृत्तम् ॥

विवेकवनसारिणीं प्रशमशर्मसंजीविनीम् ।

भवार्षवमहातरीं मदनदावमेधावलीम् ॥

चलाक्षमृगवाशुरां गुरुकषायशैलाशनिम् ।

विमुक्तिपथवेसरीं भजत भावनां किं परैः ॥ ८७ ॥

वली पण कहे छे.

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

धनं दत्तं वित्तं जिनवचनमभ्यस्तमखिलम् ।

क्रियाकाण्डं चण्डं रचितमवनौ सुप्तमसकृत् ॥

तपस्तीव्रं तप्तं चरणमपि चीर्णं चिरतरम् ।

नचेचित्ते भावस्तुषवपनवत्सर्वमफलम् ॥ ८८ ॥

॥ इति भावनाप्रक्रमः ॥ २० ॥

हवे वैराग्यने कहे छे.

॥ हरिणीवृत्तम् ॥

यदशुभरजःपाथो दृष्टेन्द्रियद्विरदांकुशम् ।

कुशलकुमुमोद्यानं माद्यन्मनः कपिशृङ्खला ॥

विरतिरमणीलीलावेश्म स्मरज्वरभेषजम् ।

शिवपथरथस्तद्वैराग्यं विमृश्य भवाऽभयः (भवाऽभवः) ॥ ८९ ॥

वली पण वैराग्यज कहे छे.

॥ वसंततिलकावृत्तम् ॥

चंडानिलस्फुरितमब्दचयं दवाचिं-

वृक्षव्रजं तिमिरमंडलमर्कविवम् ॥

वज्रं महीध्रनिवहं नयते यथांतम् ।

वैराग्यमेकमपि कर्म तथा समग्रम् ॥ ९० ॥

वली पण कहे छे.

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

नमस्या देवानां चरणवरिवस्या शुभगुरो-

स्तपस्या निःसीमक्रमपदमुपास्या गुणवताम् ॥

निषद्याऽरण्ये स्यात् करणदमविद्या च शिवदा ।

विरागः क्रूरागः क्षपणनिपुणोऽतः स्फुरति चैत् ॥ ११ ॥

वली विरक्तगुणो कहे छे.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

भोगान् कृष्णभुजंगभोगविषमान् राज्ञ्यं रजःसन्निभम् ।

बंधुन् बंधनिबंधनानि विषयग्रामं विषान्नोपमम् ॥

भूतिं भूतिसहोदरां तृणमिव स्त्रैणं विदित्वा त्यज ।

न्स्तोष्वासक्तिमनाविलो विलभन्ते मुक्तिं विरक्तः पुमान् ॥१२॥

॥ इति वैराग्यप्रक्रमः ॥ २१ ॥

हवे छ काव्ये करी सामान्य उपदेश कहे छे.

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

जिनेन्द्रपूजाशुरुपर्धुपास्तिः, सत्त्वानुकंपाशुभपात्रदानम् ॥

गुणानुरागः श्रुतिरागमस्य, नृजन्मवृक्षस्यफलान्यमूनि ॥१३॥

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

त्रिसंध्यं देवाञ्चीं विरचय चयं प्रापय यशः ।

श्रियः पात्रे वापं जनय नयमार्गं नय मनः ॥

स्मरक्रोधाधारीन् दलय कलय प्राणिषु दयाम् ।

जिनोक्तं सिद्धांतं शृणु वृणु जवान्मुक्तिकमलाम् ॥ ९४ ॥

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

कृत्वाऽर्हत्पदपूजनं यतिजनं नत्वा विदित्वाऽऽगमं ।

हित्वा संगमधर्मकर्मटधियां पात्रेषु दत्त्वा धनम् ॥

गत्वा पद्धतिमुत्तमक्रमजुषां जित्वांऽतरारित्रजम् ।

स्मृत्वा पंचनमस्क्रियां कुरु करक्रोडस्थमिष्टं सुखम् ॥ ९५ ॥

॥ हरिणीवृत्तम् ॥

प्रसरति यथा किर्त्तिर्दिक्षु क्षपाकरसोदरा ।

ऽभ्युदयजननी याति स्फातिं यथा गुणसंततिः ॥

कलयति - यथा वृद्धिं धर्मः कुकर्महतिक्षमः

कुशलमुलभे न्याय्ये कार्ये तथा पथि वर्त्तनम् ॥ ९६ ॥

॥ शिखरिणीवृत्तद्वयम् ॥

करे श्लाघ्यस्त्यागः शिरसिगुरुपादप्रणमनम् ।

मुखे सत्या वाणी श्रुतमधिगतं च श्रवणयोः ॥

हृदि स्वच्छा वृत्तिर्विजयि भुजयोः पौरुषमहो ।

विनाप्यैश्वर्येण प्रकृतिमहतां मंडनमिदम् ॥ ९७ ॥

भवारण्यं मुक्त्वा यदि जिगमिषुर्मुक्तिनगरीम् ।

नदानीं मा कार्पीर्विषयविषवृक्षेषु वसतिम् ॥

यतश्छायाप्येषां प्रथयति महामोहमचिरा-

दयं जंतुर्यस्मात्पदमपि न गंतुं प्रभवति ॥ ९८ ॥

॥ इति सामान्योपदेशप्रक्रमः ॥ २२ ॥

हवे एक काव्ये करी ग्रंथनुं समर्थन करे छे.

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

सोमप्रभाचार्यमभा च यन्न, पुंसां तमःपंकमपाकरोति ॥

तदप्पमुष्मिन्नुपदेशलेशे, निशम्यमानेऽनिशमेति नाशम् ॥९९॥

॥ इति ग्रंथसमर्थनम् ॥

हवे एक श्लोकथी प्रशस्ति कहे छे ॥

॥ मालिनीवृत्तम् ॥

अभजदजितदेवाचार्यपट्टोदयाद्रि- ।

शुमणिविजयसिंहाचार्यपादारविंदे ॥

मधुकरसमतां यस्तैन सोमप्रभेण ।

व्यरचि मुनिपराज्ञा सूक्तमुक्तावलीयम् ॥ १०० ॥

इति प्रशस्तिः ॥

इति सिंदूरप्रक्रमः समाप्तः ॥

श्री चिदानंदजी कृत.

प्रश्नोत्तरमाला\*

( मंगलाचरण-दोहा. )

परम ज्योति परमात्मा, परमनंद अनूप;	
नमो सिद्ध मुग्धकर सदा, कलातीत चिद्-रूप.	१
पंच महाव्रत आचस्त, पीळत पंचाचार;	
ममतारस सायर-सदा, सत्ताविश गुणधार.	२
पंच समिति गुपति धरा, चरण कमण गुणधार;	
चिदानंद जिनके हिये, करुणा भाव अपार.	३
मुरगिगि <sup>१</sup> हरि <sup>२</sup> सायर जीसे, धीर वीर गंभीर;	
अपमत्त विद्वारथी, मानुं अपर समीर. <sup>३</sup>	४
इत्यादिक गुणयुक्त जे, जंजम तीरथ जाण;	
ते मुनिवर प्रणमुं सदा, अधिक प्रेम मन आण.	५
लाख बातकी एक बात, प्रश्ने प्रश्नमे जाण;	
एकशन चौदे प्रश्नको, उत्तर कहूं बखाण.	६
प्रश्नमाल ए कंटमें, जे धारत नर नार;	
तास हिये अति उपजे, सार त्रिवेक विचार.	७

\*अति भारे गंभीर अर्थवाला १०४ प्रश्नोत्तर उत्तर बहु सरल अने म्चोट भाषामां अत्रे अपायेलो होइ, सहु कोइ तरबजिबासु भाइ ब्हेनोए स्वदृश्य-बोर्डे उपर अवस्य कौतरी राजबा योग्य छे.

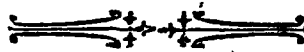
१ मेरु पर्वत, २ सिंह, ३ पवन.

## ११४ प्रश्नोत्तर संग्रह.

देव धरम अरु कहा, सुख दुःखःज्ञान अज्ञान;	१
ध्यान ध्येय ध्याता कहा, कहा मान अपमान.	२
जीव अजीव कहो कहा, पुण्य पाप कहा होय;	३
आश्रव संवर निर्जरा, बंधं मोक्ष कहो दौय,	४
हेय ज्ञेय फुनि हे कहा, उपादेय कहा होय;	५
बोध अबोध विवेक कहा, फुनि अविवेक समय.	६
कौन चतुर मूश कवण, राव रंक गुणवंत;	७
जोगी जति कहो जीके, को जग संत महंत.	८
शूरवीर कायर कवण, को पशु मानव देव;	९
ब्राह्मण क्षत्रिय वैश को, कहो शूद्र कहा भेव.	१०
कहा अथिर थिर हे कहा, छिल्लर कहा अगाध;	११
तप जप संजम हे कहा, कवण चौर को साध.	१२
अति दुर्जय जगमें कहा, अधिक कपट कहां होय;	१३
नीच उंच उत्तम कहा, कहो कृपा कर सोय.	१४
अति प्रचंड अग्नि कहा, वो दूरदम मांतंग;	१५
विषवेली जगमें कहा, सायर प्रबळ तुरंग.	१६
किणथी डरीए सर्वदा, किणथी मळीए धाय;	१७
किणकी संगत गुण वधे, किण संगत पत जाय.	१८
चपळा तिम चंचळ कहा, कहा अचळ कहा सार;	१९
फुनि असार वस्तु कहा, को जग नरक दुवार.	२०



अंध बधिर जग सूक को, मात पिता रिपु मित;	
पंडित मूढ सुखी दुःखी, को जगमांहे अभीत.	११
म्होटा भय जगमें कहा, कहा जरा अति घोर;	
प्रबल वेदना हे कहा, कहा वक्र किशोर.	१२
कल्पवृक्ष चिंतामणि, कामगवी शं थाय;	
चित्रावेली हे कहा, शं साध्यां दुःख जाय.	१३
श्रवण नयन मुख कर भुजा, हृदय कंठ अरु भाळ;	
इतका मंडन हे कहा, कहा जग म्होटा जाळ.	१४
पाप रोग अरु दुःखना, कहा कारण शं होय;	
अशुचि वस्तु जगमें कहा, कहा शुचि कहा जोय.	१५
कहा सुधा अरु विष कहा, कहा संग कुसंग;	
कहा हे रंग पतंगका, कहा मजीठी रंग.	१६



### उक्त ११४ प्रश्नोत्तर नीचे प्रमाणे—

देव श्री अरिहंत निरागी, दया मूल शुचि धर्म सोभागी:	
हित उपदेश गुरु सुसाध, जे धारत गुण अगम अगाध.	१
उदासीनता सुख जगमांही, जन्म मरण सम दुःख कोइ नांही;	
आत्मबोध ज्ञान हितकार, प्रबल अज्ञान भ्रमण संसार.	२
चित्तनिरोध ते उत्तम ध्यान, ध्येय वीतरागी भागवान;	
ध्याता तास मुमुक्षु बखान, जे जिनमत तत्त्वारथ जान.	३
लही भव्यता म्होटी मान, कवण अभव्य त्रिभुवन अपमान;	

- चेतन लक्षण कहीए जीव, रहित चेतन जान अजीव. ४
- परउपगार पुण्य करी जाण, परपीडा ते पाप वखाण;  
आश्रव कर्म आगमन धारे, संवर तास विरोध विचारे. ५
- निर्मळ हंस अंश जिहां होय, निर्जरा द्वादशविध तप जोय;  
वेद भेद बंधन दुःस्वरूप, बंध अभाव ते मोक्ष अनुप. ६
- पर परिणति ममतादिक हेय, स्व स्वभाव ज्ञान कर ज्ञेय;  
उपादेय आतम गुणवृंद, जाणो भविक महा सुखकंद. ७
- परमबोध मिथ्यादृक् रोध, मिथ्यादृग् दुःख हेत अवोध;  
आतम हित चिंता सुविवेक, तास विमुख जडता अविवेक. ८
- परभव साधक चतुर कहावे, मूरख जे ते बंध बढावे;  
त्यागी अचळ राज पद पावे, जे लोभी ते रंक कहावे. ९.
- उत्तम गुणरागी गुणवंत, जे नर लहत भवोदधि अंत;  
जोगी जस ममता नहि रति, मन इंद्रि जीते ते जति. १०.
- समता रस सायर सो संत, तजन मान ते पुरुष महंत;  
सुरवीर ते जे कंदूप वारे, कायर कामआणा शिर धारे. ११.
- अविवेकी नर पशु समान, मानव जस घट आतम ज्ञान;  
दिव्य दृष्टि धारी जिनदेव, करतां तास इंद्रादिक सेव. १२.
- ब्राह्मण ते जे ब्रह्म पिछाणे, क्षत्री कर्मरिपु वश आणे;  
वैश्य हाणि वृद्धि जे लखे, शुद्र भक्ष अभक्ष जे भखे. १३.
- अथिर रूप जाणो संसार, थिर एक जिन धर्म हितकार;  
इंद्रि सुख छिछर जळ जाणो, श्रमण अतिंद्रि अगाध वखाणो १४.
- इच्छा रोधन तप मनोहार, जप उत्तम जगमें नवकार;

सँजम आतम थिरता भाव, भवसायर तरवाको न.व. १५.  
 छती शक्ति गोपवे ते चोर, शिवसाधक ते साध किशोर;  
 अति दुर्जय मनकी गति जोय, अधिक कपट नारीमें होय. १६.  
 नीच सोइ परद्रोह विचारे, उंच पुरुष परविकथा निवारे;  
 उत्तम कनक कीच सम जाणे, हरख शोक हृदये नवि आणे. १७  
 अति प्रचंड अग्नि हे क्रोध, दुर्दम मान मतंगज जोध;  
 विषवल्ली माया जगमांही, लोभ समो सायर कोइ नांहि. १८  
 नीच संगथी डरीए भाइ, मळिण सदा संतकुं धाइ;  
 साधु संग गुण वृद्धि थाय, नारीकी संगते पत जाय. १९  
 चपळा जेम चंचळ नर आय, खिरत पान जब लागे वाय;  
 छिल्लर अंजळि जळ जेम छीजे, इणविध जाणी ममतकहा कीजे. २०  
 चपळा तिम चंचळ धनधाम, अचळ एक जगमें प्रभुनाम;  
 धर्म एक त्रिभुवनमें सार, तन धन योवन सकळ असार. २१  
 नरकद्वार नारी नित जाणो, तेथी राग हिये नवि आणो;  
 अंतर लक्ष रहित ते अंध, जानत नहि मोक्ष अरु बंध. २२  
 जे नवि सुणत सिद्धांत वखाण, बधिर पुरुष जगमें ते जाण;  
 अवसर उचित बोली नवि जाणे, ताकुं ज्ञानी मूक वखाणे. २३  
 सकळ जगत जननी हे दया, करत सह्यु प्राणीकी मया रहेम;  
 पालन करत पिता ते कहीए, तेतो धर्म चित्त सह्यहिये. २४  
 मोह समान रिपु नहीं कोइ, देखो सह्यु अंतरगत जोइ;  
 सुखमें मित्त सकळ संसार, दुःखमें मित्त नाम आधार. २५  
 डरत पापथी पंडित सोइ, हिंसा करत मूढ सो होइ;

सुखिया संतोषी. जगमांही, जाकुं त्रिविध कामना नांही. २६

जाकुं तृष्णा अगम अपार, ते म्होटा दुःखिया तनुंधार;

थया पुरुष जे विषयातीत, ते जगमांहे परम अभीत. २७

मरण समान भय नहीं कोइ, पंथ समान जरा नवि होइ;

प्रबल वेदना क्षुधा वखाणो, वक्र तुरंग इंद्रि मन जाणो. २८

कल्पवृक्ष संजम सुखकार, अनुभव चिंतामणि विचार;

कामगवी वर विद्या जाण, चित्रावेलि भक्ति चित्त आण. २९

संजम साध्या सवि दुःख जावे, दुःख सहु गयां मोक्षपद पावे;

श्रवण शोभा सुणीए जिणवाणी, निर्मळ जिम गंगाजळ पाणी. ३०

नयन शोभा जिनविंब निहारो, जिनपडिमा जिनसम करी धारो;

सत्य वचन मुख शोभा सारी, तज तंबोळ संत ते वारी. ३१

करकी शोभा दान वखाणो, उत्तम भेद पंच तस जाणो;

भुजाबळे तरीए संसार, इणविध भुज शोभा चित्त धार. ३२

निर्मळ नवपद ध्यान धरीजे, हृदय शोभा इणविध नित कीजे;

प्रभुगुण मुक्तमाल सुखकारी, करो कंठ शोभा ते भारी. ३३

सतगुरु चरणरेणु शिर धरीए, भाल शोभा इणविध भवि करीए;

मोहजाल म्होटो अति कहीए, ताकुं तीड अक्षयपद लहीए. ३४

पापका मूळ लोभ जगमांहो, रोग मूळ रस दुजा नांही;

दुःखका मुळ सनेह पियारे, धन्य पुरुष तेनाथी न्यारे. ३५

अशुचि वस्तु जाणो निज काया, शुचि पुरुष जे वरजित माया;

सुधा समान अध्यातम बाणी, विष सभ कुकथा पाप कहाणी. ३६

વિષયસુરવની કામના-વાંછના કરતો નથી. જેને કલ્પવૃક્ષ ફળ્યો હોય તે શું બીજા તુચ્છઅસાર વૃક્ષની વાંછના કરે સ્વરો કે ? નહિ જ.

૫ આત્મજ્ઞાન (અધ્યાત્મ) માં મગ્ન બનેલાને નરકાદિનાં દુઃસ્વ કદાપિ વેઠવાં પડતાં નથી. કેમકે જે ( સમજપૂર્વક ) સન્માર્ગે જ ચાલે છે તે શું કૂવામાં પડે સ્વરો કે ? નહિ જ.

૬ જેણે આત્માને ઓઢાવ્યો નથી-આત્મસ્વરૂપ પિઙ્ગાણ્યું નથી તેમને મોક્ષ તો દૂર જ છે અને દ્રવ્ય સંપદા પળ ઉપાધિ-ક્લેશના કારણરૂપ થાય છે અને તેની આશા-ઈચ્છા-અભિલાષા-મનોરથ-માઢા અધૂરી જ રહે છે.

૭ જ્યાંસુધી આત્મબોધ થયો નથી ત્યાંસુધી આ ભયસાગર તરવો દુર્લભ છે. મહાસમર્થ મોહને જીતવો દુર્લભ છે અને તૃષ્ણાને તજવી પળ વહુ આકરી છે. પરંતુ સ્વાત્મબોધ યા સ્વસ્વરૂપ પ્રકાશ થતાં જ એ વધાં ગમે તેવાં દુસ્તર છતાં પળ સુલભ થઈ શકે છે.

૮ જેણે સુર અને અસુરના ઇન્દ્રોને ( પળ ) અનાથની જેવી દ-શાને પમાડયા છે-સુવ સતાવ્યા છે-દીન રાંક ખીરવારી જેવા નિ-ર્માલ્ય બનાવી દીધા છે તે સવઢ કામ પળ અધ્યાત્મ ધ્યાનરૂપ અગ્નિમાં ભસ્મસાત્ થઈ જાય છે એ કંઈ થોડા આશ્ચર્યની વાત છે શું ?

૯ જેને વાંધ્યું-સાંકળ્યું છતું છટકી જાય છે-સ્થિર થઈ શકતું નથી અને વાર્યું-દમ્યું-અટકાવ્યું છતાં નિરંકુશપણે ચોતરફ ફરતું

भटकतुं रहे छे तैवुं चंचळ चित्त पण ध्यानबळे पोतानी मेळे--अना-यासे ठरी जाय छे.

१० ज्ञानी गुरुनां वचन--बोधथी जेणे शुभ--सुखकारी ध्यान रसायण प्राप्त कर्युं-पीधुं तेने ताव त्रिदोषादिक बाह्य व्याधिआं तेमज राग द्वेष अने मोहादिक अंतरंग व्याधिओ दुःख देता नथी. विविध व्याधिओ तेनामां प्रगटता के फावना नथी अने प्रथमना होय ते पण शमी जाय छे.

११ स्वस्वरूपनुं ज चिन्तवन करवामां तत्पर रहेता महाशयने कोइ पीडा करतुं नथी अने कदाच कोइ कर्मयोगे पीडा करे तो तेना ऋणमांथी पोताने मुक्त थइ जता मानता एवा ते आत्मज्ञानीने दुःख समजातुं नथी.

१२ दुःखनो खाण जेवा ( भयंकर ) राग द्वेषो चळचळ चित्तमां होय छे. जेम आलान स्थंभे वांधेळो हाथी स्थिर थाय छे तेम अध्यात्म योगवडे चित्त पण पोतानी स्वाभाविक चपळता तजी स्थिर थइ जाय छे.

१३ प्रसन्न के अप्रसन्न आत्मा ( चित्त ) ज मित्र के अमित्र ( दुश्मन ) छे. स्वर्ग के नरक तेमज राजा के रंक पण एज छे.

१४ आ जीवे ( अनेक वार ) देवतानी अने मनुष्योनी ऋद्धिओ प्राप्त करी अने विषय रस पण वारंवार भोगव्या, परंतु तेथी संतोष पाम्यो नहि अने संतोष वगर क्यांय पण शान्ति वळी? नहि ज.

जिहां बेठा परमारथ लहींए, ताकुं सदाय सुसंगति कहींए;  
 जिहां गया अपलक्षण आवे, ते तो सदाय कुसंग कहावे. ३७  
 रंग पतंग दुरजनका नेहा, मध्य धार जे आपत छेहा;  
 सज्जन स्नेह मजीठी रंग, सर्व काळ जे रहन अभंग. ३८  
 प्रश्नोत्तर इम कही विचारी, अति संक्षेप बुद्धि अनुसारी;  
 अति विस्तार अरथ इण केरा, सुणत मिटे मिथ्यात अंधेरा. ३९

कळश.

रस पूर्णनंद सुचंद्र संवत (१९०६), मास कार्तिक जाणीए,  
 पक्ष उज्वळ तिथि त्रयोदशी, वार अचळ वखाणीए;  
 आदीश पास पसाय पामी, भावनगर रही करी,  
 चिदानंद जिणंद वाणी, कही भवसायर तरी. ४०

इति प्रश्नोत्तर रत्नमाला समाप्ता.

## श्री आत्मावबोध कुलक-व्याख्या.



( आत्मार्थी जनोए खास मनन करी निर्धारी  
राखवा योग्य सुवर्ण वाक्यो. )

१ उत्कृष्ट पुन्य प्रभा वडे अथवा स्वाभाविक आत्मज्योति वडे आनंदकारी अने महेन्द्रोए ( पण ) नमन करवा योग्य श्री जिनेश्वर देवने ( त्रिविधे ) प्रणाम करी, भवदुःखनो अंत करवा समर्थ एवं आत्मावबोध कुलक हुं ( जयशेखर ) वखाणीश.

२ जेस प्रभा वडेज सूर्योदय थयानी खात्री थइ शके छे पण ते नगर गमे तेना शपथ ( सोगन ) मारिथी खात्री थती नथी तेम तथा प्रकारना गुण-लक्षणवडे ज आत्मावबोध थयानी स्वयमेव खात्री थवा पामे छे. पण तेवा गुण वगर वधारे बोलवाथी कशुं वळतुं नथी-खात्री थइ शकती नथी. प्रकरणकार ते गुणोने वखाणे छे.

३ इन्द्रियोनुं दमन, मनोविकारनुं शमन, तत्त्वार्थश्रद्धान, स्व-परहित चिन्तवन, मोक्ष सुखनी ज वांच्छना, गुणदोषनी चोख्खी समज, अने प्रबल-वैराग्य-विषयसुखथी विसुखता ए वधाय अंतरमां रहेला आत्मावबोधरूपी बीजना स्पष्ट अंकुर उगेला-फणगा फूटेलो जाणवा.

४ जे आत्मस्वरूपने-तेना स्वाभाविक सुखने जाणे छे ते तुच्छ



વિષયસુખની કામના-વાંછના કરતો નથી. જેને કલ્પવૃક્ષ ફળ્યો હોય તે શું બીજા તુચ્છઅસાર વૃક્ષની વાંછના કરે સ્વરો કે ? નહિ જ.

૫ આત્મજ્ઞાન (અધ્યાત્મ) માં મગ્ન બનેલાને નરકાદિનાં દુઃસ્વ કદાપિ વેઠવાં પડતાં નથી. કેમકે જે ( સમજપૂર્વક ) સન્માર્ગે જ ચાલે છે તે શું કૂવામાં પડે સ્વરો કે ? નહિ જ.

૬ જેણે આત્માને ઓઢાવ્યો નથી-આત્મસ્વરૂપ પિઙ્ગાણ્યું નથી તેમને મોક્ષ તો દૂર જ છે અને દ્રવ્ય સંપદા પળ ઉપાધિ-ક્લેશના કારણરૂપ થાય છે અને તેની આશા-ઈચ્છા-અભિલાષા-મનોરથ-માઢા અધૂરી જ રહે છે.

૭ જ્યાંસુધી આત્મબોધ થયો નથી ત્યાંસુધી આ ભયસાગર તરવો દુર્લભ છે. મહાસમર્થ મોહને જીતવો દુર્લભ છે અને તૃષ્ણાને તજવી પળ વહુ આકરી છે. પરંતુ સ્વાત્મબોધ યા સ્વસ્વરૂપ પ્રકાશ થતાં જ એ બધાં ગમે તેવાં દુસ્તર છતાં પળ સુલભ થઈ શકે છે.

૮ જેણે સુર અને અસુરના ઇન્દ્રોને ( પળ ) અનાથની જેવી દ-જ્ઞાને પમાડયા છે-ખુબ સતાવ્યા છે-દીન રાંક ખીરવારી જેવા નિર્માલ્ય બનાવી દીધા છે તે સબઠ્ઠ કામ પળ અધ્યાત્મ ધ્યાનરૂપ અગ્નિમાં ભસ્મસાત્ થઈ જાય છે એ કંઈ થોડા આશ્ચર્યની વાત છે શું ?

૯ જેને વાંધ્યું-સાંકળ્યું હતું છટકી જાય છે-સ્થિર થઈ શકતું નથી અને વાર્યું-દમ્યું-અટકાવ્યું છતાં નિરંકુશપણે ચોતરફ ફરતું

भटकतुं रहे छै तेवुं चंचळ चित्त पण ध्यानबळे पोतानी मेळे--अना-  
यासे ठरी जाय छे.

१० ज्ञानी गुरुनां वचन--बोधथी जेणे शुभ--सुखकारी ध्यान  
रसायण प्राप्त कर्युं--पीधुं तेने ताव त्रिदोषादिक बाह्य व्याधिआं  
तेमज राग द्वेष अने मोहादिक अंतरंग व्याधिओ दुःख देता नथी.  
त्रिविध व्याधिओ तेनामां प्रगटता के फावता नथी अने प्रथमना  
होय ते पण शमी जाय छे.

११ स्वस्वरूपनुं ज चिन्तवन करवामां तत्पर रहेता महाशयने  
कोइ पीडा करतुं नथी अने कदाच कोइ कर्मयोगे पीडा करे तो  
तेना ऋणमांथी पोताने मुक्त थइ जता मानता एवा ते आत्मज्ञा-  
नीने दुःख समजातुं नथी.

१२ दुःखनो खाण जेवा ( भयंकर ) राग द्वेषो चळाचळ चि-  
त्तमां होय छे. जेम आलान स्थंभे वांधेलो हाथी स्थिर थाय छे  
तेम अध्यात्म योगवडे चित्त पण पोतानी स्वाभाविक चपळता तजी  
स्थिर थइ जाय छे.

१३ प्रसन्न के अप्रसन्न आत्मा ( चित्त ) ज मित्र के अमित्र  
( दुश्मन ) छे. स्वर्ग के नरक तेमज राजा के रंक पण एज छे.

१४ आ जीवे ( अनेक वार ) देवतानी अने मनुष्योनी ऋ-  
द्धिओ प्राप्त करी अने विषय रस पण त्रारंवार भोगव्या, परंतु  
तेथी संतोष पाम्यो नहि अने संतोष वगर कयांय पण शान्ति  
वळी? नहि ज.

१५ जेम वादळां वडे तेजस्वी सूर्य पण पण ढंकाइ जाय छे तेम हे जीव ! त्हारी मेळे उत्पन्न करेला शरीर, धन, स्त्री अने कुटुंबस्नेह वडे, तुं पण सत्ताए ( शक्तिरूपे ) लोकालोक प्रकाशक ज्योतिरूप छतां ढंकाइ जाय छे. एटले स्नेहजाळ वडे तारी शक्ति ( प्रभाव ) लुप्तप्राय थइ जाय छे ते तुं जो !

१६ हे जीव ! आ त्हारो देह, विविध व्याधिरूप सर्प अने अग्निरूप वैरीओने वश छतां तुं तेना उपर ममत्त्व करतो शुं खा-टवानो छे ?

१७ उत्तम जातिना भोजन, पान, स्नान, शृंगार अने विले-पनवडे पोषण मळ्यां छतां आ शरीर पोताना पोषक-स्वामीने छेह दे छे, तेथी कूतरा जेटली पण कृतज्ञता तेनामां जणाती नथी. तो पछी क्या बाने तेना उपर मोह-ममत्त्व करवो ?

१८ हे जीव ! अनेक प्रकारनां कष्टो सहन करीने त्हें जे धन उपाज्युं ते तो त्हने कष्ट मात्र आपी अंते अन्यनाज भोगमां आवे छे. धनन ते ममताथी ते माटे तुं महेनत करो मरे छे अने कशुं खर्ची शकतो नथी, जेथी त्हारा मृत्यु पछी के पहेलां ते बीजाना हाथमां जाभ छे. आ त्हारी केवी मूर्खाई ? तेनो कंइ विचार करी, उचित होय तेम कर.

१९ जेम जेम मोह-अज्ञानवश तुं धन धान्यादिक परिग्रह ( ममत्त्व ) घणो करतो जाय छे तेम तेम अधिक भारथी भरली नावनी जेम आ भवसागरमां तुं जोत जोतामां डूबी जाय छे. तेथी

तहारे भवभयमां घणुंज संकट वेठवुं पडशे, तेनो कंइ विचार कर.

२० शरीर अने मननी निर्बळताने लीधे जेने स्वप्नमां पण देखी छती मनुष्यनुं वीर्य हरी ले छे ते स्त्रीने मारी, ( जीवलेण व्याधि) जेवी समजीने तुं तेने तजी दे-मोहवश थतो तेनो संग तज.

२१ हे मुग्ध जीव ! तुं चित्तनी शुद्धि करवा अभिलाषा राखे छे, अने तेम छतां स्त्रीना हाव भावादिक विषयरसमां तुं रक्त बनी जाय छे आते तहारी केवी मूढता ? अरे ! गळीथी मिश्रित करेलां वस्त्रमां श्वेतता टकी शके खरी ? कदापि नहि ज.

२२ हे जीव ! मोहराजाए तहने स्नेहरूपी बेडीओ वडे झकडी बांधीने, संसाररूपी कारागृहमां नांखयो छे अने तेमांथी तुं नाशी न छूटे एटला माटे तहारी उपर पूरती देखरेख राखवा कुडुंब कबी-लादिक स्नेही बंधुओना ब्हाने पहेरगीरो मूक्या छे, तेमना उपर तुं आटलो बधो मोह-राग केम राखे छे ?

२३ अहो आत्मा ! तुं आवुं अंतरंग कुडुंब कर के धर्म एज पिता, करुणा-दया एज माता, विवेक एज भ्राता ( भाइ ), क्षमा-समता एज प्रिया-स्त्री, अने ज्ञान दर्शन चारित्रादिक गुण एज सुपुत्र.

२४ अति लालन पालन करायेली ( चिर परिचयवाळी ) कर्म प्रकृतिरूपी स्त्रीए हे जीव ! तहारां पुरुषार्थ छतां तहने बंधनो-थी बांधीने चार गतिमां भमाडयो छे तेथी तने कशी लज्जा-श-रम आवती नथी शुं ?

२५ रे जीव ! तूं जातेज कर्म करे छे अने ते वडे तूं चार ग-  
तिमां रडवडे छे. तेम छतां अरे ! आत्मवैरी ! तूं अन्यने शा माटे  
दोष आपे छे ?

२६ हे आत्मन् ! तूं एवुं काम करे छे, एवां वोल बोले छे,  
अने एवा विचार करे छे के जेथी तूं अनेक कष्टमां आवी पडे छे.  
आवी आपणा घरनी गुप्त वात अन्यनी आगळ कही शकाय नहि  
( एथी पोतानीज जांघ उघाडी थाय अने लोकोमां हांसी थाय.  
ए रोते अंतरात्मा, बहिरात्माने अथवा सुमति, कुमतिने वश पडेल्ला  
पोताना स्वामी-चेतनने कहे छे ).

२७ हे चेतन ! पांचे इन्द्रियोरूपी प्रवळ चोरो दुष्ट मनरूपी  
युवराजने मळी-जइ, पोतपोताना विषयरसमां आसक्त बनी त्हारी  
मूळगी मूडी-ज्ञान, दर्शन, चारित्र अने वीर्यादिक स्वाभाविक  
स्थिति-मर्यादाने लोपे छे.

२८ एमणे विवेकरूपी हितस्वो मंत्रीने हणी नांख्यो; दान,  
शीळ, त्रप अने भावरूप चार प्रकारनुं धर्मचक्र भेदी-भांगो नांख्युं;  
ज्ञान अने क्रियारूपी धन छंटी लीधुं अने त्हने पण कुगतिरूप  
कूचामां नांखी दीधो.

२९ आटलो बधो वखत तूं मोहरूप निद्राने वश, मडदाल  
जेवो पुरुषार्थहीन बनी गयो हतो ते वात जो हवे तूं गुरुमहाराजनां  
हितवचनथी जाग्योज हो तो शुं नथी जाणतो ? जाणे छेज.

३० हे चेतनराय ! तूं लोकप्रमाण असंख्य प्रदेशनो स्वामी

यती ममता रूपी मोटी शिल्लाओ छे एवा संसाररूपी पर्वतने हे केतन ! हवे तुं ध्यानरूपी वज्र वडे भेदी नांख-संसारनो अंत कर.

३६ जे महानुभावने आत्मज्ञान जाग्युं छे ते मोक्ष सुखने आप-नारुं निश्चय ज्ञान जाणवुं अने वाकीनुं ज्ञान गमे तेदळुं अधिक प्र-माणमां मेळवेळुं होय तो पण ते आजीविका मात्र फळ आप-नारुं जाणवुं.

३७ जेम यथार्थ बोधरहितपणे प्रयोजायेला हितकारी औषध थकी व्याधि ऊलटो वधे छे अथवा नवो पेदा थाय छे तेम एकान्त हितकारी आत्मबोध रहित मूढ जनो जेम जेम घणुं घणुं भणे छे तेम तेम तेमनु चित्त गर्व-अभिमानवडे उभराय छे. मतलब के मूढ मोहातुर जीवोने श्रुत ज्ञान पण अज्ञानपणे परिणभे छे अने तेथी तेमने लाभ-हित थवाने बदले नुकसान-अणहितज थाय छे.

३८ पोताना आत्माने बोध कर्या वगर एटले आत्मबोध मेळव्या वगर जे कोइ अन्य जनोने बोध आपवा मंडे छे. ते पण जड-मूर्खज जाणवा. कहो के स्वजन वर्ग मूर्ख्यो मरतो होय त्यारे दानशाळा ( सदाव्रत ) मांडवानुं शुं प्रयोजन होय ? कथुंज नहि.

३९ केटलाएक लोको अन्यजनोंने बोध आपे छे अथवा स्व-रोदय, हठयोग के ज्योतिष शास्त्रना अभ्यासथी काळज्ञान जाणे छे. अथवा सूत्र भणे छे अने सदाय स्वस्थान ( धार बार विनेरे )

सूकीने ( तजीने ) बहार फरताज रहे छे परंतु आत्मबोध-स्वस्वरूपनी ओळखाण थया वगर तेमने मोक्ष सुखनी प्राप्ति तो थतीज नथी.

४० कदापि कोइने पण निन्दवो नहि-निंदा करवीज नहि, तेमज पोतानां वखाण करवां नहि एटले आत्मश्लाघा (स्वप्रशंसा) पण करवीज नहि परंतु समभाव राखवो एटले गमे ते कार्य प्रसंगे कतृत्व अभिमान नहि करतां साक्षीभावे वर्तवुं-वर्तता रहेवुं एज आत्मबोध अथवा अध्यात्मज्ञाननुं ऊंडुं रहस्य रहेलुं छे.

४१ हे चेतनराय ! जो तुं आत्मविज्ञान ( आत्मानुभव ) इच्छतो ज हो तो तुं पारकी भांजगड ( पंचात ) तजी दे, आत्मगुणना अभ्यासवडे पोताना आत्मानेज राजी कर ( संतोष आप ) अने नकामी वातो-विकथा करवानुं पण तजी दे. गमे तेम करीने स्वात्महित संभाळ.

४२ हे विचक्षण ! ( चकोर चेतन ! ) तुं एवुं भण, एवुं गण, एवुं वांच, एवुं ध्यान कर, एवो उपदेश आप अने एवुं आचरण कर के जेथी थोडो वखत पण तुं आत्माराममां ( सहज समाधिरूप नंदनवनमां ) आनंद-अनुभव करी शके. एज त्हारो परमधर्म-परमकर्तव्य समज.

४३ आ प्रमाणे गुरुश्रीए उपदेशेलुं श्रेष्ठ तत्त्व-स्वरूप समजीने हे महाशय ! तेमां तुं प्रवळ प्रयत्न कर जेथी केवळ लक्ष्मी (सर्वज्ञता)

सूकीने ( तजीने ) बहार फरताज रहे छे परंतु आत्मबोध-स्वस्वरूपनी ओळखाण थया वगर तेमने मोक्ष सुखनी प्राप्ति तो थतीज नथी.

४० क्रदापि कोइने पण निन्दवो नहि-निंदा करवीज नहि, तेमज पोतानां वखाण करवां नहि एटले आत्मश्लाघा (स्वप्रशंसा) पण करवीज नहि परंतु समभाव राखवो एटले गमे ते कार्य प्रसंगे कतृत्व अभिमान नहि करतां साक्षीभावे वर्तवुं-वर्तता रहेवुं एज आत्मबोध अथवा अध्यात्मज्ञाननुं ऊंडुं रहस्य रहेलुं छे.

४१ हे चेतनराय ! जो तुं आत्मविज्ञान ( आत्मानुभव ) इच्छतो ज हो तो तुं पारकी भांजगड ( पंचात ) तजी दे, आत्मगुणना अभ्यासवडे पोताना आत्मानेज राजी कर ( संतोष आप ) अने नकामी वातो-विकथा करवानुं पण तजी दे. गमे तेम करीने स्वात्महित संभाळ.

४२ हे विचक्षण ! ( चकोर चेतन ! ) तुं एवुं भण, एवुं गण, एवुं वांच, एवुं ध्यान कर, एवो उपदेश आप अने एवुं आचरण कर के जेथी थोडो वखत पण तुं आत्माराममां ( सहज समाधिरूप नंदनवनमां ) आनंद-अनुभव करी शके. एज तहारो परमधर्म-परमकर्तव्य समज.

४३ आ प्रमाणे गुरुश्रीए उपदेशेलुं श्रेष्ठ तत्त्व-स्वरूप समजीने हे महाशय ! तेमां तुं प्रवळ प्रयत्न कर जेथी केवळ लक्ष्मी (सर्वज्ञता)



मेळवीने तुं जघशेखर-आठे कर्म शत्रुओनो संपूर्ण जय करनारो थड शके. ( छेवटे प्रकरणकारे स्वनाम निर्देश करेलो छे. )

सारबोध—आपण सहुए आत्मज्ञान संपादन करवा पूरतुं लक्ष राखवुंज जोड्ए. जेनावडे आपणा अनादि राग द्वेषादिक दोषो दूर थवा पामे अने समतादिक उत्तम सद्गुणोनी प्राप्तिथी आत्मारूपी सुवर्ण शुद्ध थवा पामे एवा एक पण सार वचननुं वारंवार स्मरण-रटन करवाथी आत्म साक्षात्कार थड शके छे पण परमार्थ शून्य घणुं भणवाथी कशुं वळतुं नथी.

इतिशम.

समाप्त.

